Karelas
Čapekas

KRAKATITAS

KARELAS ČAPEKAS

KRAKATITAS

Karelas Čapekas

KRAKATITAS

Iš čekų kalbos vertė
Vanda RUDAVIČIŪTĖ

VILNIUS 1976

Karel Čapek KRAKATIT
Praha, Československý spisovatel, 1972

I

Diena buvo apsiniaukusi, o į pavakarę migla dar labiau sutirštėjo Atrodė, tarsi klampotum makna, kuri tau iš paskos vėl tučtuojau susilieja. Norisi būti namie. Namie, prie lempos, dėžėje tarp keturių sienų. Dar niekada tu nesijautei toks vienišas.

Prokopas maklina krantine. Jį krečia šaltis, iš silpnumo rasoja kakta; norėtų atsisėsti ant šlapio suoliuko, tačiau bijo policininkų. Jam atrodo, kad jis šlitiniuoja; na taip, prie Senamiesčio malūnų kažkas jį apėjo lyg įkaušusį. Dabar jis iš paskutiniųjų stengiasi eiti tiesiai. Štai priešpriešiais ateina žmogus, pasistatęs apykaklę, užsimaukšlinęs ant akių skrybėlę. Prokopas sukanda dantis, susiraukia, įtempia visus raumenis, kad tik praeitų nesusverdėjęs. Bet lygiai per žingsnį nuo praeivio jam aptemsta akys, ir staiga viskas aplinkui ima suktis. Ūmai čia pat, visiškai čia pat mato kibias, įdėmiai žiūrinčias akis, kurios taip ir susmigo į Prokopą; jis atsitrenkia į kažkieno petį, išstena kažin ką panašaus į „atsiprašau" ir nutolsta, iš paskutiniųjų stengdamasis oriai laikytis, už poros žingsnių sustoja, atsisuka, tas žmogus stovi, atidžiai žiūrėdamas jam įkandin. Prokopas stengiasi eiti truputį sparčiau: bet jam kažkas trukdo, verčia apsidairyti; tasai žmogus vis tebestovi ir taip atsidėjęs žvelgia į jį, jog net kaklą it vėžlys iškišo iš apykaklės. „Tegu sau žiūri,— galvoja sunerimęs Prokopas.— Daugiau neatsigręšiu." Ir eina kiek galėdamas tiesiau; ūmai užpakaly girdi žingsnius. Žmogus pastatyta apykakle seka jam iš paskos. Regis, net bėga. Baisiausiai persigandęs Prokopas leidžiasi į kojas.

Vėl viskas pradėjo suktis. Sunkiai alsuodamas, nepataikydamas danties ant danties, jis atsišliejo į medį ir užsimerkė. Jam buvo labai bloga, bijojo pargriūti, bijojo, kad pliš širdis, pliūp-

tels iš burnos kraujas. Kai pravėrė akis, čia pat priešais save išvydo apykaklę pasistačiusį žmogų.

— Jūs — inžinierius Prokopas?— matyt, jau ne pirmąsyk klausė žmogus.

— Aš... aš nebuvau tenai,— stengėsi kažką paneigti Prokopas.

— Kur?— susidomėjo žmogus.

— Ten,— atsiliepė Prokopas, mosteldamas galva kažkur į Strahovo pusę.— Ko jums iš manęs reikia?

— Negi manęs nepažįsti? Aš — Tomešas. Tomešas iš politechnikos, pameni?

— Tomešas,— pakartojo Prokopas; jam buvo visiškai vis tiek, kas čia toks.— Taip, žinoma, Tomešas. O ko... ko jums iš manęs reikia?

Apykaklę pasistatęs žmogus paėmė Prokopą už parankės.

— Palauk, pirmiausia tau reikia atsisėsti, supranti?

— Taip,— sutiko Prokopas ir leidosi nuvedamas prie suoliuko.— Matote, aš... man negera.

Staiga jis ištraukė iš kišenės nešvariu skarmalu apvyniotą ranką.

— Matote, susižeidžiau. Prakeikimas!

— O galvos neskauda?— pasiteiravo žmogus.

— Skauda.

— Klausyk, Prokopai,— tarė žmogus,— tu, rodos, karščiuoji. Reikia važiuoti į ligoninę, supratai? Iš karto matyti, kad tau bloga. Bet pasistenk prisiminti, kad mes pažįstami. Aš — Tomešas. Chemiją kartu studijavome. Na, dauguži, prisimeni?

— Žinau, Tomešas,— abejingai atsiliepė Prokopas.— Toks diegas. Kas jam nutiko?

— Nieko,— tarė Tomešas.— Dabar jis kalbasi su tavim. Tau reikia atsigulti, supranti? Kur gyveni?

— Tenai,— įtempęs visas jėgas, atsakė Prokopas ir kinktelėjo galva nežinia kuria kryptimi.— Hybšmonkoje.— Staiga jis pamėgino atsistoti.— Aš nenoriu tenai! Neikite ten! Ten yra... ten yra...

— Kas gi tenai?

— Krakatitas,— sušvagždėjo Prokopas.

— O kas tai per daiktas?

— Ak, nesakysiu. Ten niekam negalima eiti. Arba... arba...

— Kas?

— Fiu, bum!— Ir Prokopas mostelėjo ranka aukštyn.

— Kas gi ten yra?

— Krakatos. Kra-ka-tau. Ugnikalnis. Vu-vulkanas, suprantate? Man... sužeidė pirštą. Aš nežinau, kas...— Prokopas užsikirto ir iš lėto pridūrė:— Baisus dalykas.

Tomešas atidžiai žiūrėjo į jį, tarsi kažko laukdamas.

— Vadinasi,— prabilo jis ne iš karto,— tu vis dar plūkies su sprogalais?

— Taip...

— Ir sėkmingai?

— O tu norėtum žinoti, ką? Tai, brolau, ne taip jau paprasta. Ne... ne taip paprasta,— pakartojo jis, lyg girtas knapčiodamas galvą.— Jis savaime...

— Kas?

— Kra-ka-ti-tas. Krakatitas. Krrrakatitas. Jis savaime... Ant stalo palikau tik dulkeles, supranti; visa kita subėriau į t-t-tokį indą. Ant stalo li-li-liko tik dulkelės... ir staiga...

— Sprogo.

— Sprogo. Jo buvo visai nedaug, tik dulkelytės, prabėriau truputį. Jų net nebuvo matyti. Lemputė... toli už kilometro. Tai atsitiko ne dėl jos. O aš krėsle kaip kaladė. Nuvargęs, supranti? Persidirbęs. Ir staiga... Bum! Mane partrenkė ant žemės. Iškūlė langą, o lemputė — į drūzgus. Detonacija — tarsi... tarsi būtų sprogęs lidito patronas. B-baisi sprogstamoji gg-galia. Aš... aš iš pradžių pamaniau, kad sprogo tas porporceno... ponce... por-ce-lia-no, polceliano, porcenalo, ponceraro — viešpatie, kaipgi jis vadinasi, toks baltas, izoliatorius? Silicio silikatas!

— Porcelianas.

— Tigilis. Kad jį kur galas, maniau, sprogo tas tigilis. Brūkšt degtuką, o jis stovi sau sveikas, sveikut sveikutėlis. O aš... kaip mietą prarijęs... net pirštus degtuku apsideginau. Ir bėgte... per laukus... patamsy... į Brževnovą ar į Stržešovicus... Ir-ir kažkur pa-pakely man šovė į galvą tas žodis. Krakatos. Krakatitas. Kra-katitas. Ne, ne, ne, ne taip buvo. Kai sprogo, aš kritau ant žemės ir ėmiau šaukti: „Krakatitas! Krakatitas!" Paskui viską užmiršau. Kas čia? Jūs... kas jūs toks?

— Kolega Tomešas.

— Aha, Tomešas. Tas netikėlis! Paskaitų konspektus skolindavosi. Vieno chemijos sąsiuvinio man taip ir negrąžino. Tomešas, o kaip jo vardas?

— Iržis.

— Taip, prisimenu. Irka. Aš žinau, tu esi Irka. Irka Tomešas. O kur tas mano sąsiuvinys? Palauk, aš tau kai ką pasakysiu. Jeigu sprogs, kas liko,— blogai. Brolyti, visą Prahą sugriaus. Nušluos. Nupūs — fffiū! Jeigu sprogs tas por-ce-lianinis indelis, supranti?

— Koks indelis?

— Aš žinau, tu — Irka Tomešas. Eik į Karliną. Į Karliną arba į Vysočanus ir pamatysi, kaip sprogs. Bėk greičiau, bėk!

— Kurių galų?

— Aš jo pagaminau visą centnerį. Centnerį krakatito. Ne, tur būt... tur būt, tik pusantro šimto gramų. Jis ten, aukštai, tame por-ce-lianiniame inde. Brolyti, jeigu jis sprogs... Bet palauk, tai neįmanoma, tai nesąmonė,— vapeno Prokopas, susiėmęs už galvos.

— Kas?

— Ko... ko... kodėl jis nesprogo tame indelyje? Jeigu tos dulkelės... savaime... Palauk, ant stalo — ci-cinko lakštas... lakštas... Kodėl sprogo ant stalo? Pa-lauk, sėdėk ramiai, sėdėk ramiai,— Prokopas vos apvertė liežuvį. Paskui svyruodamas pakilo.

— Kas tau?

— Krakatitas,— sumurmėjo Prokopas, kažkaip visu kūnu pasisuko ir nualpęs parpuolė ant žemės.

II

Atsipeikėjęs Prokopas pirmiausia pajuto, kad jį visą krato, kad viskas aplinkui tirta, tarška, ir kažkas stipriai laiko jį per liemenį. Baisu buvo atsimerkti; atrodė, kad tas dundantis daiktas nešasi stačiai ant jo. Bet kai kratymas nesiliovė, Prokopas praplėšė akis ir priešais save išvydo blausų keturkampį, pro kurį šmėkščiojo blankios šviesos dėmės ir juostos. Jis negalėjo suprasti, kas tai, ir sutrikęs žvelgė į lekiančias pro šalį ir šokinėjančias šmėklas. Paskui perprato, kad nepaliaudami

dunda karietos ratai, o pro šalį šmėščioja migloje paskendę žibintai; įtampos nuvargintas, Prokopas vėl užsimerkė.

— Tuoj atsigulsi,— išgirdo virš savęs tylų balsą.— Išgersi aspirino, ir bus geriau. O rytą pakviesiu gydytoją, gerai?

— Kas čia?— paklausė mieguistas Prokopas.

— Tomešas. Tu, Prokopai, atsigulsi pas mane. Tu karščiuoji. Ką tau skauda?

— Viską. Galva sukasi. Taip, žinai. . .

— Gulėk ramiai. Užvirinsiu arbatos, o tu pamiegosi. Tai nuo nervų, supranti? Nervinė karštligė. Ligi ryto praeis.

Prokopas susiraukė, stengdamasis kažką prisiminti.

— Aš žinau,— susirūpinęs tarė jis.— Klausyk, reikia, kad kas įmestų tą indelį į vandenį. Kad nesprogtų.

— Nesirūpink. Ir patylėk.

— O. . . aš, tikriausiai, galėčiau sėdėti. Tau nesunku?

— Ne, gulėk.

— . . .O tu tebeturi mano chemijos sąsiuvinį,— staiga atsiminė Prokopas.

— Taip, grąžinsiu jį tau. Dabar gulėk ramiai, girdi?

— Oi, kokia sunki mano galva. . .

Tuo metu karieta Ječnos gatve dardėjo į kalną. Tomešas patyliukais švilpiniavo kažkokią melodiją ir dairėsi pro langą. Prokopas gargėdamas kvėpavo ir tyliai stenėjo. Rūkas sėdo ant šaligatvių, gliti drėgmė skverbėsi net po paltu; gatvėje buvo tamsu ir tuščia.

— Tuoj atvažiuosime,— balsiai pasakė Tomešas.

Aikštėje karieta ėmė dardėti greičiau ir pasuko į dešinę.

— Palauk, Prokopai, ar gali žengti kelis žingsnius? Aš tau pagelbėsiu.

Tomešas vargais negalais užtempė savo svečią į trečią aukštą. Prokopui atrodė, kad jis visiškai lengvutis, besvoris, ir leidosi bemaž nešte užnešamas laiptais; o Tomešas žiopčiojo ir šluostėsi prakaitą.

— Aš kaip plunksnelė, tiesa?— stebėjosi Prokopas.

— Kurgi ne,— burbtelėjo uždusęs Tomešas ir atrakino savo buto duris.

Kai Tomešas jį nurenginėjo, Prokopas jautėsi it mažas vaikas.

— Mano mamytė...— ėmė jis kažką pasakoti,— kai mano mamytė, tai buvo... tai buvo seniai, tėvelis sėdėdavo prie stalo, o mamytė nešdavo mane į lovutę, supranti?

Pagaliau Prokopas atsidūrė lovoje, jis buvo apklostytas iki pasmakrės, bet kaleno dantimis ir žiūrėjo, kaip prie krosnelės sukinėjasi Tomešas, skubėdamas ją užkurti. Iš silpnumo ir nusiminimo Prokopas ko neverkė ir be paliovos kažką vapaliojo; nurimo, kai Tomešas jam ant kaktos uždėjo šaltą kompresą. Dabar jis tylomis dairėsi po kambarį; čia kvepėjo taboka ir moterimis.

— Tomešai, tu nedorėlis,— rimtai prašneko jis.— Pas tave mergiotės vis tebevaikšto.

— Na ir kas?— atsisuko į jį Tomešas.

— Nieko. O ką tu, tiesą sakant, veiki?

Tomešas mostelėjo ranka.

— Blogi mano reikalai, drauguži. Nė grašio neturiu.

— Lėbauji?

Tomešas palingavo galvą.

— Žinai, gaila man tavęs,— susirūpino Prokopas.— Galėtum... Žiūrėk, aš jau dvylika metų dirbu.

— Ir ką iš to turi?— atžariai atšovė Tomešas.

— Na, šį tą turiu. Šiemet pardaviau sprogstamąjį dekstriną.

— Kiek gavai?

— Dešimt tūkstančių. Žinai, tai tik šiaip sau, niekutis toks. Paprasčiausi sprogalai šachtoms. Bet jeigu panorėčiau...

— Tau geriau?

— Visiškai gerai. Aš atradau tokius metodus! Brolyti, vienas cerio nitratas — didžiausia baisenybė; o chloras, chloras, azoto tetrachloridas užsiliepsnoja nuo šviesos. Įjungsi šviesą, ir trinkt! Tačiau tai niekis. Žiūrėk,— staiga išpoškino jis, ištraukdamas iš po antklodės liesą, baisingai sužalotą ranką.— Paėmęs ką į rankas, taip ir jaučiu... kaip juda atomai. Nelyginant skruzdės. Kiekviena medžiaga kitaip kutena delną, supranti?

— Ne.

— Tai — jėga, supranti? Jėga, glūdinti materijoje. Materija turi siaubingą galią. Aš... aš juntu, kaip joje viskas kirbėte kirba. Ir tik neįtikėtina jėga laiko viską krūvoje. Tik išklibink ją iš vidaus ir suirs, bumbt! Viskas — sprogalai. Skleidžiasi gėlelė — sprogimas. Visos mintys — taip pat sprogimas smegeny-

se. Kai tu paduodi man ranką, jaučiu, kaip tavyje kažkas sprogineja. Štai kaip aš viską jaučiu, brolau. Viskas šnypščia kaip soda vandenyje. Tai patys menkiausi sprogimai. Man taip spengia ausyse... tra ta ta ta — tarška it kulkosvaidis.

— Taip,— tarė Tomešas,— o dabar išgerk aspirino.

— Aha. Sprogstamasis aspirinas. Acetil-salicilo hiperchloridas[1]. Niekai. Aš, brolau, išradau egzoterminius sprogalus. Tiesą sakant, visos medžiagos — sprogalai. Vanduo... vanduo — sprogalai. Molis... oras taip pat sprogalai. Plunksnos, patalų pūkai taip pat sprogalai. Žinai, pakol kas visa tai turi vien teorinę reikšmę. O aš atradau atominį sprogimą. Aš... aš... aš atlikau alfa sprogimą. Viskas skyla į teigiamas daleles. Termochemija neegzistuoja. De-struk-ci-ja. Destrukcinė chemija, brolau. Moksliniu požiūriu tai grandiozinis dalykas. Namie turiu tokias lenteles. O jeigu aš turėčiau prietaisų! Bet aš turiu tik akis... ir rankas... Palūkėk, kai viską parašysiu!

— Ar nenori miego?

— Noriu. Šiandien... aš... pavargęs. O ką tu veikei visus tuos metus?

— Nieko. Gyvenau, ir tiek.

— Gyvenimas — sprogimas, supranti? Viens!— užgimė žmogus ir pykšt!— subyrėjo. O mums atrodo, kad gyvenimas trunka dievai žino kiek, tiesa? Palauk, aš, atrodo, kažin ką supainiojau?

— Viskas teisingai, Prokopai. Galimas daiktas, kad rytoj man bus „pykšt". Jeigu negausiu pinigų. Tačiau tai nesvarbu, seni, tu miegok.

— Nori, aš tau paskolinsiu?

— Ak, liaukis, tiek tu nesurinktum. Nebent mano tėtušis...— Tomešas mostelėjo ranka.

— Matai, tu dar tėtušį tebeturi,— patylėjęs tarė Prokopas.

— O kaipgi, tebeturiu. Gydytojas Tynicėje.

Tomešas pakilo ir ėmė vaikštinėti po kambarį.

— Niekinga, biauri padėtis, brolau. Riedu nuožulnia plokštuma... Tačiau tu dėl manęs nesijaudink. Aš... ką nors sugalvosiu. Mik!

---

[1] Sprogstamasis aspirinas, autorius klaidingai mano, kad chloro ir aspirino junginys gali būti sprogstamoji medžiaga *(ši ir tolesnės pastabos — vertėjos).*

Prokopas nutilo. Pusiaumirka matė, kaip Tomešas sėdasi prie stalo ir rausiasi kažkokiuose popieriuose. Jam buvo taip gera klausytis, kaip šiugžda popieriai ir krosnelėje gaudžia ugnis. Prie stalo sėdintis žmogus parimo ant rankų ir, berods, net nekvėpuoja; o Prokopui atrodė, kad jis guli namie ir mato savo vyresnįjį brolį, savo brolį Jozefą; tas kala elektrotechniką, rytoj jam egzaminas; ir Prokopas užmigo karštligišku miegu.

III

Jis sapnavo, kad girdi nesuskaitomos daugybės ratų ratelių bildesį. „Kažin koks fabrikas",— pagalvojo Prokopas ir užbėgo laiptais aukštyn. Nei iš šio, nei iš to atsidūrė priešais erdvias duris, ant kurių kabojo stiklinė lentelė su užrašu: „Plinijus" [1]. Prokopas labai nudžiugo ir įėjo vidun.

— Ar yra ponas Plinijus?— paklausė mergaičiukės, sėdinčios prie rašomosios mašinėlės.

— Netrukus ateis,— atsakė ji.

Tuo tarpu prie inžinieriaus priėjo išeiginiu švarku vilkintis aukštas, gražiai nusiskutęs vyriškis su didžiuliais apvaliais akiniais.

— Ko pageidaujate?— pasiteiravo jis.

Prokopas smalsiai nužvelgė jo nepaprastai išraiškingą veidą. Tai buvo tikro brito veidas iškilia, raukšlių išvagota kakta, ant smilkinio — sulig skatiku didumo apgamas, o smakras tarsi kino aktoriaus.

— Jūs. . . jūs. . . teiksitės būti. . . Plinijus?

— Prašom,— aukštasis vyriškis rankos mostu pakvietė į savo kabinetą.

— Aš be galo. . . man. . . didelė garbė,— lemeno sėsdamasis Prokopas.

— Ko pageidaujate?— pertraukė jį aukštasis ponas.

— Aš suskaldžiau materiją,— paaiškino inžinierius.

Plinijus — nė žodelio; žaidžia plieniniu rakteliu, vis mirkteldamas už akinių stiklų savo ilgomis blakstienomis.

— Mat, kas yra,— skubiai pridūrė Prokopas. . .— Vi-viskas suyra, tiesa? Materija trapi, o aš padarysiu, kad ji suirtų akies

[1] Senovės Romos rašytojas ir mokslininkas, gyv. 23—79 m. m. e.

mirksniu — trinkt! Sprogtų, suprantate? Viskas į šipulius. Į molekules. Į atomus. Bet aš suskaldžiau ir atomą.

— Gaila,— mąsliai tarė Plinijus.

— Kodėl? Ko gaila?

— Bet ką gaila skaldyti. Ir atomo gaila. Kalbėkite toliau.

— Aš... skaldau atomus. Žinau, dar Rezerfordas[1]... Tačiau tai buvo vaikiškas žaidimas. Niekai. Reikia — *en masse*[2]. Jei norite, išjudinsiu toną bismuto; jis išlakins į orą visą pasaulį, bet tatai nesvarbu. Norite?

— Kuriam galui?

— Įdomu... moksliniu požiūriu,— sutriko Prokopas.— Palaukite, kaip čia jums... Juk tai... juk tai nepaprastai įdomu.— Jis susigriebė už galvos.— Palaukite, man galva plyšta; tai bus... nepaprastai įdomu... moksliniu požiūriu, tiesa? Taip, taip, aš jums viską paaiškinsiu,— išpoškino jis su palengvėjimu.— Dinamitas... dinamitas trupina medžiagą į gabalus, į luitus, o benzol-triozonidas su-sumala ją į miltus, pramuša visai mažą skylutę, tačiau sumala materiją į sub-submikroskopines dulkeles, suprantate? Svarbiausia sprogimo greitis. Materija nespėja prasiskirti; net pasislinkti, suplyšti negali, suprantate? Aš vis didinau sprogimo greitį. Argonozidas. Chloral-gonokzonidas. Tetrargonas. Ir taip toliau. Tuomet ir oras jau nebespėja prasiskirti; jis irgi stangrus it... it plieno plokštė. Subyra į molekules. Ir taip toliau. Ir staiga... esant tam tikram greičiui... sprogimo jėga ima siaubingai augti. Auga... geometrine progresija. Aš nieko nesuprantu kaip kvailys. Kodėl gi šitaip? Iš, iš, iš kur imasi ta energija?— karštligiškai klausinėjo Prokopas.— Nagi pasakykite!

— Tikriausiai glūdi atome,— tarė Plinijus.

— Aha!— pergalingai sušuko Prokopas ir nusišluostė prakaitą.— Šit kas! Stačiai atome. Atomai trankosi vienas į kitą... nuplėšia beta apvalkalą... ir branduolys turi suskilti. Tai alfa sprogimas. Žinote, kas aš toks? Gerbiamasis, aš esu pirmasis žmogus, įveikęs sankabos koeficientą. Aš atradau atominį sprogimą. Aš... aš iš bismuto gavau tantalą. Klausykite, ar žinote, kokia gg-galia slypi viename gyvsidabrio grame? Keturi šimtai šešiasdešimt du milijonai kilogramometrų. Mate-

[1] Ernstas Rezerfordas (1871—1937) — įžymus anglų fizikas, tyrinėjęs atomo sandarą ir radioaktyvumo procesus.

[2] Masiškai *(pranc.)*.

rija nepaprastai galinga. Materija — tai vietoje trypiantis pulkas: viens du, viens du; bet duokite jam atitinkamą komandą, ir pulkas šoks į ataką, *en avant*[1]. Tai sprogimas, suprantate? Valio!

Berėkdamas Prokopas užsikirto; smilkiniuose taip tvinksėjo, kad jis nieko nepajėgė suvokti.

— Atsiprašau,— tarė jis, norėdamas nuslėpti savo sumišimą, ir virpančia ranka ėmė ieškoti portsigaro.— Rūkote?

— Ne.

— Senovės romėnai jau rūkė,— patikino Prokopas ir atidarė portsigarą; jame gulėjo storos tūtos.— Imkite,— įkalbinėjo jis Plinijų,— čia švelnučiai „Nobel Extra".— Prokopas nukando tetrilo tūtos galiuką ir ėmė raustis degtuko.— Viskas niekis,— vėl prašneko jis,— bet ar jums žinomas sprogstamasis stiklas? Gaila. Klausykite, galiu jums pagaminti sprogstamąjį popierių. Parašysite laišką, kas nors įmes jį į ugnį, ir bum!— subyrės visas namas. Norite?

— Kuriems galams?— paklausė Plinijus, kilstelėjęs antakius.

— Šiaip sau. Jėga turi prasiveržti į laisvę. Aš jums pasakysiu vieną dalyką. Kas būtų, jeigu jūs imtumėte vaikščioti lubomis galva žemyn? Visų pirma, man nusispiauti į valentingumo teoriją. Viską galima padaryti. Girdite, kaip už lango kažkas spragsi? Tai žolė auga; aibė mažyčių sprogimų. Kiekviena sėkliukė — sprogstamoji kapsulė, kuri fiuuuū!— gali išlėkti oran kaip raketa. O tie neišmanėliai galvoja, kad nėra jokios tautomerijos. Aš jiems pademonstruosiu tokią merotropiją, kad jie apkvaiš. Ir viską, gerbiamasai, tik laboratoriniais bandymais.

Prokopas su pasibaisėjimu juto, kad pliauškia niekus, norėdamas pasitaisyti, pradėjo vis greičiau ir greičiau malti nei šį, nei tą. Plinijus rimtai maksėjo galva, paskui tarytum lenkdamasis ėmė vis mikliau ir mikliau linguoti visu kūnu. Prokopui po kojomis sujudėjo žemė ir ėmė kilti į viršų.

— Ei, liaukitės!— sukriokė siaubo apimtas Prokopas ir nubudo.

Vietoj Plinijaus išvydo Tomešą, kuris neatsisukdamas sumurmėjo:

— Prašau nešūkauti.

---

[1] Pirmyn *(pranc.)*.

— Aš nešūkauju,— atsiliepė Prokopas ir užsimerkė. Smilkiniuose tankiai ir skausmingai tvinkčiojo pulsas.

Jam atrodė, kad skrenda mažų mažiausiai šviesos greičiu; kažin kaip keistai vėrė širdį. „Tai tik Ficdžeraldo-Lorenco suplokštėjimas,— tarė jis sau.— Aš turiu pasidaryti plokščias kaip blynas." Netikėtai priešaky pasišiaušė aibė stiklinių briaunų; ne, tai bekraštės, lygut lygutėlės, viena kitą kertančios ir tarsi kristalografiniuose modeliuose smailius kampus sudarančios plokštumos; ir štai jį baisingu greičiu neša tiesiog į vieną iš jų. „Atsargiau!"— suspigo Prokopas, nes po tūkstantinės sekundės dalies turėjo trenktis į tą plokštumą ir subyrėti į miltus; bet jį kažkas bloškė atgal, tiesiog ant milžiniško obelisko smaigalio; atsimušęs tartum šviesos spindulys trenkėsi į lygią stiklinę sieną ir ėmė slysti ja žemyn, visu smarkumu riedėti į smailų kampą, pašėlusiai raitydamasis tarp besiglaudžiančių sienų; ir štai vėl lekia nežinia ant ko atgalios, vėl kažkur smenga; jis kniūpsčias krinta ant aštrios briaunos, bet paskutinę sekundę nusviedžiamas į viršų; dabar ištikš galva į Euklido begalybės plokštumą, bet, aure, jau švilpia kūlvirsčia žemyn, į tamsą, smarkus smūgis, skausmingai sukrečia visą kūną, tačiau Prokopas bemat pašoka ir pradeda bėgti. Lekia labirinto koridoriumi ir girdi įpėdžiui atsivejant; koridorius siaurėja, jo sienos vis artėja viena prie kitos; Prokopas pasidaro plonytis kaip yla; sulaiko kvapą ir, kol sienos jo dar nesutraiškė, nežmoniškai išsigandęs, stengiasi prabėgti tą vietą. Bildėdamas akmeninis koridorius užsitrenkia jam iš paskos, o jis ledine žvarba dvelkiančiu pasieniu stačia galva lekia į bedugnę. Baisus smūgis, ir Prokopas netenka sąmonės; atsipeikėjęs mato, kad aplinkui juoda tamsa; grabinėja rankomis slidžią akmenų sieną ir šaukiasi pagalbos, bet iš jo lūpų neišsprūsta nė garso; tokia čia tamsuma.

Tirtėdamas iš baimės, klupinėja prarajos dugnu; sugrabaliojo šoninį koridorių ir puola į jį, bet tenai ne tunelis, o laiptai, ir aukštai aukštai be galo toli, tarsi šachtoje šviečia maža angelė; nesuskaičiuojama daugybe labai stačių pakopų jis bėga aukštyn; o viršuje — tik maža aikštelė, linguojanti, drebanti, lengvutė skardinė platforma virš svaiginančios gilumos. Prokopas jau girdi užpakaly šniokštuojant persekiotojus. Netverdamas iš siaubo, puola laiptais žemyn, paskui jį geležimi žvangina ir dunda įnirtusi priešų minia. O sraigtiniai laiptai ne-

lauktai užsibaigia stačiai tuštuma. Prokopas sustaugė, suskeryčiojo rankomis ir, vis dar sukdamasis, virto į bedugnę. Galvoje pradėjo muštis devyni avinai, jis nieko negirdėjo ir nematė, aklos, baisios nuojautos genamas, kad jam reikia kažkur nubėgti, kol ne vėlu, nepaklusniomis kojomis skuba nežinia kur. Vis greičiau ir greičiau lekia galo neturinčiu skliautuotu koridoriumi; laikas nuo laiko praskuodžia pro semaforą, kuriame kaskart šmėsteli vis didesnis skaitmuo: 17, 18, 19. Staiga supranta, kad bėga apsukui, o tie skaičiai rodo jo nubėgtų ratų kiekį. 40, 41. Prokopui pasidaro neišpasakytai šiurpu, kad pavėluos, kad iš čia neišsikapstys· jis ima lėkti tokiu pašėlusiu greičiu, kad semaforas šmėkši it telegrafo stulpai pro ekspreso langą; dar, dar sparčiau! Dabar semaforas jau net nepranyksta, stovi vietoje ir žaibiškai skaičiuoja tūkstančius ir dešimtis tūkstančių jo nubėgtų ratų, iš to koridoriaus niekur nėra išėjimo, o šiaip pažiūrėjus, jis atrodo tiesus ir lygus it Hamburgo tunelis, ir vis dėlto suka ratu; stingstančia širdimi Prokopas rauda: „Čia Einšteino visata, o man reikia ją pereiti, kol dar laikas!" Ūmai pasigirdo kraupus klyksmas; Prokopas nustėro: tai jo tėtušio balsas, nežinia kas žudo jį; Prokopas puola pirmyn dar greičiau, semaforas pradingo, pasidarė tamsu; Prokopas grabalioja sienas ir apčiuopia užrakintas duris, o už jų girdėti ta beviltiška dejonė ir virstančių baldų bildesys. Kriokdamas iš baimės, Prokopas įsikimba nagais į duris, daužo ir drasko jas; išplėšė po skiedrelę ir už jų pamatė senus, pažįstamus laiptus, kuriais vaikystėje kasdien parbėgdavo namo; o viršuje dūsta tėtušis, kažkas jį smaugia ir tranko į grindis. Prokopas šaukdamas bėga laiptais į viršų, štai jų namų koridorius, regi ąsotį, motulės duonkubilį ir praviras duris į virtuvę, o ten, viduje, karkia ir maldauja tėtušis, kad jo nežudytų; kažkas daužo jį galva į žemę; Prokopas nori pulti tėtušiui į pagalbą, tačiau nežinoma akla, beprotiška jėga verčia jį bėgti ratu vis eikliau ir eikliau ir springti juokais, kuomet ten, viduje, gęsta ir slopsta smaugiamo tėtušio aimana. Ir nevaliodamas ištrūkti iš to užburto rato, sukdamasis vis smagiau ir smagiau, Prokopas iš siaubo leipsta bepročio juoku.

Jis nubudo visas šlapias, krečiamas drebulio; galvūgalyje stovėjo Tomešas ir ant jo degančios kaktos dėjo šviežią šaltą kompresą.

— Kaip gerai, kaip gerai,— sušniaukrojo Prokopas.— Daugiau nemiegosiu.

Jis gulėjo ir tylomis žvelgė į sėdintį prie lempos Tomešą. „Irka Tomešas,— atsiminė Prokopas,— palauk, dar Durasas ir Honza Buchta, Sudikas, Sudikas, Sudikas, o kas daugiau? Sudikas, Trlica, Trlica, Pešekas, Jovanovičius, Madras, Holoubekas, tas, kuris nešiojo akinius, va ir visas mūsų chemikų kursas. Viešpatie, o kas gi šitas? Ak taip, tai Vedralas, jis žuvo šešioliktais metais, o už jo sėdi Holoubekas, Pacovskis, Trlica, Šeba — va ir visas kursas." Ir staiga išgirdo: „Ponas Prokopai, prašom į koliokviumą".

Prokopui apmirė visos blusos. Katedroje sėdi profesorius Valdas[1] ir senu papratimu liesa rankute kedena barzdikę.

— Sakykite, ką jūs žinote apie sprogstamąsias medžiagas?— klausia profesorius Valdas.

— Sprogstamosios medžiagos... sprogstamosios medžiagos...— ima nervintis Prokopas.— Sprogstamąją galią jos įgauna todėl, kad, kad, kad staiga išsiplečia dujos, kurios, kurios pasigamina iš daug mažesnio sprogstamosios medžiagos kiekio... Atsiprašau, tai netiesa.

— Kaip tai?— sugriežtėja Valdas.

— Aš, aš, aš atradau alfa sprogimus. Sprogimas įvyksta suskilus atomams. Atomo dalelės išsisklaido... išsisklaido...

— Nesąmonė,— pertraukia jį profesorius.— Nėra jokių atomų.

— Yra, yra, yra,— priešgyniauja Prokopas.— Prašom, aš, aš, aš įrodysiu.

— Pasenusi teorija,— bamba profesorius.— Apskritai, nėra jokių atomų. Yra tik gumetalai[2]. Ar žinote, kas yra gumetalas?

Prokopą iš baimės išmušė prakaitas. Tokio žodžio jis kaip gyvas nebuvo girdėjęs. Gumetalas?

— Nežinau,— atsidūsta jis.

— Na matote,— sausai atkerta profesorius,— ir dar drįstate ateiti į koliokviumą. Ką jūs žinote apie krakatitą?

Prokopas apstulbo.

— Krakatitas,— pakuždom taria jis,— tai... tai visai nauja sprogstamoji medžiaga, kuri... kuri iki šiolei...

---

[1] Františekas Valdas (1861—1930) — Prahos aukštosios technikos mokyklos chemijos profesorius.

[2] Nieko nereiškiantis autoriaus sukurtas žodis.

— Nuo ko gi ji užsidega? Nuo ko? Nuo ko įvyksta sprogimas?

— Nuo Herco bangų,— su palengvėjimu išdrožia Prokopas.

— Iš kur jūs žinote?

— Todėl kad man jis savaime sprogo. Todėl... todėl kad nebuvo jokio kito akstino. Ir todėl...

— Na?

— ...jį su-sintetinti... man pavyko a-a-aukšto dažnumo osciliacijos pagalba. Tai iki šiol ne-ne-neišaiškinta, bet aš manau, kad... kad tai buvo kokios nors elektromagnetinės bangos.

— B u v o. Žinau. O dabar parašykite ant lentos cheminę krakatito formulę.

Prokopas paėmė kreidos gabalėlį ir išvedžiojo lentoje savo formulę.

— Perskaitykite.

Prokopas garsiai perskaitė. Tuomet profesorius Valdas atsistojo ir netikėtai pasikeitusiu balsu sako:

— Kaip? Kaip?

Prokopas perskaitė antrąsyk.

— Tetrargonas[1]?— skubiai paklausė profesorius.— *Plumbum*[2] kiek?

— Du.

— Kaip jis gaunamas?— klausinėja balsas nuostabiai iš arti.— Eiga! Kaip jis gaunamas? Kaip?.. Kaip gaunamas krakatitas?

Prokopas praplėšė akis. Pasilenkęs prie jo su pieštuku ir bloknotu rankoje, stovėjo Tomešas ir žiūrėjo į jo lūpas.

— Ką?— burbtelėjo sunerimęs Prokopas.— Ko nori? Kaip... kaip jis gaunamas?

— Tau kažkas pasivaideno,— atrėžė Tomešas, slėpdamas už nugaros bloknotą.— Miegok, drauguži, miegok.

IV

„Kažką išplepėjau",— suvokė Prokopas šviesiausia savo smegenų kertele; bet pagaliau jam buvo viskas vis tiek; neap-

---

[1] Autoriaus sugalvotas cheminio junginio pavadinimas.
[2] Švinas *(lot.)*.

sakomai norėjo miegoti. Sapnavo kažkokį turkišką kilimą, jo raštas, čia susiliedamas, čia vėl išsiskleisdamas, nuolatos kaitaliojosi. Ta smulkmena kažkodėl erzino Prokopą; sapnuodamas įsigeidė pamatyti Plinijų. Stengėsi atsiminti, kaip jis atrodo, bet vietoj Plinijaus prieš akis išplaukdavo biaurus, persikreipęs veidas, taip grikšintis pageltusiais, iškirmijusiais dantimis, kad tie net trupėjo, o veidas spiaudė juos po gabalėlį. Prokopas norėjo atsikratyti to reginio; jam atėjo į galvą žodis „žvejys", ir štai prie šėmo vandens pamatė žvejį su žuvimis bradinyje: Prokopas tarė sau „pastoliai" ir iš tikrųjų išvydo pastolius kuo aiškiausiai iki paskutinės lipynės ir skersinio. Jis ilgai šitaip žaidė, išsigalvodamas žodžius ir žiūrėdamas, kaip jie įsikūnija vaizduose; o paskui, paskui atėjo momentas, kai jis nieku gyvu nebegalėjo prisiminti nė žodelio. Iš paskutiniųjų rausėsi atminty, stengdamasis rasti bent vieno vienintelio daikto pavadinimą, tačiau visos pastangos buvo bergždžios; iš siaubo dėl tokio savo bejėgiškumo jį išpylė prakaitas. „Reikia veikti metodiškai,— nutarė Prokopas.— Vėl pradėsiu viską iš pradžių arba aš žuvęs." Atsiminė žodį „žvejys", tačiau išvydo ne žvejį, o tuščią molinį indą žibalui; pasidarė klaiku. Tarė sau „kėdė", o nuostabiai ryškiai pamatė smaluotą fabriko tvorą, palei kurią kur-ne-kur styrojo aplėpusi dulkėta žolė ir mėtėsi surūdiję lankai. „Beprotybė,— kraupiai aiškiai pagalvojo jis.— Gerbiamieji, tai tipiškas pamišimas. Darvino *hiperfabula ugongi dugongi*[1]. Nežinia kodėl, tas terminas Prokopui pasirodė nepaprastai juokingas, jis net springdamas pratrūko balsu kvatoti ir pakirdo.

Buvo nusikapstęs ir šlapias iki paskutinio siūlelio. Karščiuojančiomis akimis sekė Tomešą, kuris paskubom žirgliojo po kambarį ir mėtė į lagaminą kažkokius daiktus, tačiau Prokopas jo nepažino.

— Klausykite, klausykite,— vogravo jis,— tai baisiai juokinga, klausykite, nagi palaukite, jūs turite, klausykite. . .

Jis norėjo kaip anekdotą pasakyti tą keistą mokslinį terminą ir pats iš anksto juokėsi, tačiau už jokius pinigus nevaliojo jo atsiminti ir suirzęs nutilo.

Tomešas apsivilko gauruotą paltą ir užsismaukė kepurę; jau su lagaminėliu rankose sudvejojo ir prisėdo ant Prokopo lovos.

---

[1] Karštligės metu sugalvotas pavadinimas.

— Klausyk, seni,— tarė susirūpinęs,— man reikia išvažiuoti. Pas tėtušį į Tynicę. Jeigu neduos pinigų — negrįšiu, supranti? Bet tu nesijaudink. Iš ryto ateis kiemsargė ir atves tau daktarą, gerai?

— Kuri dabar valanda?

— Keturios... Penkios penktos. Sakyk... tau nieko nereikia?

Prokopas užsimerkė ir nusprendė daugiau ničnieku pasaulyje nesidomėti. Tomešas rūpestingai jį apklostė, ir vėl pasidarė tylu.

Staiga Prokopas išplėtė akis. Viršuje išvydo nepažįstamas lubas, o jų pakraščiu vinguriavo nematytas ornamentas. Ištiesė ranką prie savo naktinio staliuko, tačiau ji pakibo ore. Išsigandęs atsisuko ir vietoj savo didelio laboratorinio stalo pamatė kažkokį stalelį su lempa. Ten, kur būdavo langas, stovėjo spinta; kur stovėdavo prausykla — kažkokios durys. Prokopas visiškai sutriko; nepajėgdamas suprasti, kas jam darosi ir kur esąs, įveikdamas svaigulį, atsisėdo lovoje. Pamažėle suvokė, kad jis ne namie, bet kaip čia pateko, negalėjo atsiminti.

— Kas čia?— dėl visa ko balsu paklausė jis, sunkiai apversdamas liežuvį.— Gerti!— pridūrė patylėjęs.— Gerti!

Slogi tyla. Prokopas atsikėlė iš lovos ir svirduliuodamas leidosi ieškoti vandens. Ant prausyklos rado grafiną ir godžiai pripuolė prie jo; grįžtant atgal į lovą, jam pakirto kojas, ir jis, nepajėgdamas toliau eiti, prisėdo ant kėdės. Sėdėjo jis, matyt, labai ilgai ir sušalo į ožio ragą, kadangi visas buvo apsilaistęs vandeniu iš grafino; jam labai pagailo savęs, kad nė pats nežino, kur patekęs, kad negali nusiirti iki lovos, kad jis toks vienišas ir bejėgis; ir Prokopas pravirko vaikiškai, pasisriūbaudamas.

Kiek paverkęs pajuto, jog galvoje prašviesėjo. Jis net sugebėjo nusigauti į lovą ir atsigulė, drebulio krečiamas, o mažumą apšilęs, užmigo alpulingu miegu be sapnų.

Kai pakirdo, užuolaidos buvo atitrauktos, kambarys šiek tiek aptvarkytas, o už lango ūkanojo pilka diena; nesusigaudė, kas galėjo viską padaryti, už tai puikiai prisiminė vakarykštį sprogimą, Tomešą ir jo išvykimą. Iš skausmo plyšo galva, spaudė krūtinę ir žvėriškai kamavo kosulys. „Prasti popieriai,— galvojo Prokopas.— Visiškai prasti: reikėtų eiti namo ir atsigul-

ti." Atsikėlė ir pamažėle, vis pailsėdamas ėmė rengtis. Kažkoks baisus sunkumas užgulė krūtinę. Apsirengęs kurį laiką sėdėjo, viskam abejingas, sunkiai gaudydamas orą.

Trumpai, švelniai čirkštelėjo skambutis. Prokopas vargais negalais pakilo ir nuėjo atidaryti. Koridoriuje prie slenksčio, prisidengusi šydu veidą, stovėjo jauna mergina.

— Ar čia gyvena... ponas Tomešas?— skubiai ir droviai paklausė ji.

— Prašom.— Ir Prokopas atsitraukė, praleisdamas ją; kai viešnia, truputėlį abejodama, praėjo pro šalį, į jį dvelktelėjo švelnus, vos juntamas aromatas, kurį jis su malonumu įkvėpė.

Pasodinęs viešnią prie lango, pats atsisėdo priešais, iš visų jėgų stengdamasis laikytis tiesiai. Prokopas jautė, kad nuo tų pastangų jis darosi griežtas ir nerangus, tai vertė varžytis ir jį patį, ir merginą. Viešnia sėdėjo nudūrusi akis ir kramtė po šydu lūpas; ak, tas mielas, švelnus veidelis, ak, tos neramios ir mažytės rankos! Nelauktai ji pakėlė akis, ir apstulbęs Prokopas sulaikė kvapą: tokia nuostabiai graži ji jam pasirodė.

— Pono Tomešo nėra namie?— paklausė mergina.

— Tomešas šiąnakt išvažiavo,— neryžtingai atsakė Prokopas.

— Kur?

— Į Tynicę, pas savo tėvą.

— Ar jis sugrįš?

Prokopas gūžtelėjo pečiais.

Mergina nuleido galvą, jos rankos neramiai sukrutėjo, tarytum ji su kažkuo kovotų.

— Ar jis jums sakė, dėl ko... dėl ko...

— Sakė.

— Ir jūs manote, kad... jis tą padarys?

— Būtent ką, panele?

— Nusišaus.

Prokopas staiga prisiminė, jog matė, kaip Tomešas dėjo į lagaminą revolverį. „Galimas daiktas, rytoj bus pykšt",— tąsyk iškošė Tomešas pro dantis. Šito Prokopas nenorėjo merginai sakyti, tačiau veidas, matyt, jį išdavė.

— O dieve, dieve,— suaimanavo mergina.— Tai baisu! Sakykite, sakykite...

— Ką?

— Jeigu... jeigu kas nors galėtų nuvažiuoti pas jį! Jeigu kas jam pasakytų... jeigu perduotų... Tuomet jam nereikėtų

šito daryti, suprantate? Jeigu kas nuvažiuotų pas jį dar šiandien. . .

Prokopas neatitraukė akių nuo jos beviltiškai grąžomų rankų.

— Panele, aš nuvažiuosiu,— pažadėjo jis tyliai.— Beje. . . kaip kartas ruošiausi į tą pusę. Jeigu norėtumėte. . . aš. . .

Mergina pakėlė galvą.

— Tikrai?— nudžiugo ji.— Jūs galėtumėte?

— Matote. . . aš esu jo. . . senas draugas,— paaiškino Prokopas.— Jeigu norite jam ką nors pranešti. . . arba nusiųsti. . . aš mielai. . .

— Viešpatie, koks jūs geras!— vienu atokvėpiu išpoškino mergina.

Prokopas raustelėjo.

— Mažmožis,— atkirto jis.— Atsitiktinai. . . kaip tik dabar turiu laisvo laiko. . . ir taip ruošiausi kur nors pavažiuoti, ir apskritai. . .— sutrikęs numojo ranka.— Neverta nė kalbėti. Padarysiu viską, ko panorėsite.

Mergina nukaito ir skubiai nukreipė žvilgsnį į šalį.

— Net nežinau, kaip reikėtų jums. . . padėkoti,— tarė ji droviai.— Man taip gaila, kad. . . kad jūs. . . Bet čia toks svarbus reikalas. . . Be to, jūs gi jo draugas. . . Nemanykite, kad aš pati. . .— įsidrąsino ir įsmeigė į Prokopą tyras akis.— Man reikia jam kai ką pasiųsti. Nuo kito žmogaus. Aš negaliu jums pasakyti. . .

— Ir nereikia,— skubiai pertraukė ją Prokopas.— Aš jam perduosiu, ir viskas. Aš taip džiaugiuos, kad galiu jums. . . kad galiu jam. . . Regis, lyja?— staiga paklausė jis, žvilgtelėjęs į jos sudrėkusią goržetę.

— Lyja.

— Gerai,— tarstelėjo Prokopas, o iš tikrųjų pagalvojo, kaip būtų malonu atvėsinti kaktą, jeigu išdrįstų prisiglausti prie tos goržetės.

— Šito daikto aš neturiu su savimi,— tarė pakildama viešnia.— Tai bus mažytis paketėlis. Gal galėtumėte palaukti. . . Aš atnešiu po dviejų valandų.

Prokopas nusilenkė kaip stuobrys, bijodamas prarasti lygsvarą. Tarpdury mergina atsigręžė ir įdėmiai pažvelgė į Prokopą.

— Iki pasimatymo!— Ir dingo.

Prokopas atsisėdo ir užsimerkė. Lietaus lašeliai ant goržetės, tankus aprasojęs vualis, tylus balsas, aromatas, neramios rankos ankštokose mažytėse pirštinaitėse; vėsus aromatas, po gražiais, ryškiais antakiais tyros akys, nuo kurių žvilgsnio kvaista galva. Rankos ir minkštos sijono klostės ant apvalių kelių, ak, tos mažytės rankos ankštose pirštinaitėse! Aromatas, duslokas virpantis balsas, veidelis švelnus ir pablyškęs. Prokopas prikando drebančias lūpas. Liūdna, sumišusi ir drąsi. Pilkšvai mėlynos akys, akys giedros ir žėruojančios. O dieve, dieve, kaip lipo vualis prie jos lūpų!

Prokopas sudejavo ir atmerkė akis. „Čia Tomešo mergšė,— tarė jis sau tūždamas.— Žinojo, kur eina, ji čia ne pirmąsyk. Gal būt, čia... čia, šiame kambaryje...— O aš, kvailys, siūlausi važiuoti pas jį!— Nežmoniškai kankindamasis, Prokopas suleido nagus į delnus.— Aš, avigalvis, vešiu jam meilės laiškutį! Ir kas... kas man darbo?"

Prokopui šovė į galvą išganinga mintis. „Pabėgsiu namo, į savo laboratoriją ten, ant kalvos. O ji tegu ateina čionai! Tegu daro ką nori! Tegu... tegu... tegu pati važiuoja pas jį, jeigu... jeigu jai taip reikia..."

Apmetė akimis kambarį; išvydo sujauktą lovą, susigėdo ir pataisė ją taip, kaip namie buvo pratęs. Paskui jam pasirodė, kad lova paklota nedailiai, vėl perklojo, lygino ir glaistė ją, o po to ėmėsi tvarkyti visą kambarį, net užuolaidų klostes pabandė gražiau sudėlioti; pagaliau svaigstančia galva, smaugiamas plėšiančio skausmo krūtinėje, atsisėdo ir ėmė laukti.

V

Prokopas sapnavo, kad goglina per daržą, kuriam nėra nei galo, nei krašto; kiek akys užmato — vien kopūstų gūžės, ne, ne gūžės, o išsiviepusios ir plikos, šniaukrojančios ir klaikios, pavandeniavusios, spuoguotos ir išverstakės žmonių galvos; jos auga ant plonų kopūstkočių, o po jas šliaužioja šlykštūs žali vikšrai.

Ir štai per daržą pas jį bėga mergina su šydu ant veido; trupučiuką pakėlusi sijoną strykčioja per žmonių galvas. O iš po tų galvų tiesiasi plikos, baisiai plonos, plaukais apžėlusios

rankos, jos stvarsto merginą už kojų, už sijono. Neapsakomai nusigandusi, mergina klykia, apnuogindama baltas kojas, sijoną kelia dar aukščiau, virš apvalių kelių ir stengiasi peršokti tas grabias rankas. Prokopas užsimerkia, negali žiūrėti į baltas stangrias merginos kojas ir eina iš proto, manydamas, kad tos kopūstų gūžės išniekina ją. Jis puola prie žemės ir lenktiniu peiliuku nukerta vieną galvą; ta spiegia kaip žvėris, kaukši išpuvusiais dantimis, stengdamasi įkąsti jam į ranką. Nukerta antrą, trečią galvą; Jėzau Kristau, kada gi jis nušienaus tą neaprėpiamą lauką, kada nusigaus iki merginos, kovojančios su galvomis ten, anoje begalinio daržo pusėje? Puola pašėlusiai trypti, spardyti, traiškyti kojomis tas pabaisų galvas, jų plonytės, prisisiurbiančios letenos apraizgo Prokopui kojas, jis parkrinta, rankos jį sugriebia, drasko, smaugia, ir viskas išnyksta.

Viskas išnyksta svaiginančiame verpete. Staiga visai čia pat girdi prikimusį balsą: „Atnešiau jums paketą." Jis pašoka, atsimerkia, o priešais jį stovi tarnaitė iš Hybšmonkos, žvaira, laukianti kūdikio, sumirkusiu pilvu, ir paduoda jam kažin ką suvyniotą į šlapią skudurą. „Čia ne ji!"— skaudžiai nudiegia Prokopui širdį, ir ūmai jis regi liūdną ilgšę pardavėją, mediniu skėtikliu pratampančią jam pirštines. „Ne, ne ji!"— ginasi Prokopas ir mato išsipūtusiu pilvu, kreivomis kojytėmis vaiką, kuris... kuris... be sarmatos siūlosi jam! „Eik šalin!"— rėkia Prokopas; ir jam prieš akis išnyra kibiras, numestas į suvytusių, sraigių apėstų kopūstų lysvę, ir tas reginys nepradingsta, nepaisant visų jo pastangų.

Tuo tarpu tyliai tarsi paukštelis čirkšteli skambutis. Prokopas šoka prie durų atidaryti; uždususi, spausdama prie krūtinės paketą, ant slenksčio stovi mergina su vualiu.

— Jūs!— tyliai ir susijaudinęs tarė Prokopas.

Mergina įėjo, užkliudydama jį pečiu; į Prokopą padvelkė kankinamai svaigus kvapas.

Ji paliko stovėti vidur kambario.

— Labai prašau nepykti,— prašneko ji tyliai ir lyg skubėdama,— kad pavedu jums tokį dalyką. Jūs net nežinote, kodėl... kodėl aš... Jeigu jums būtų keblumų...

— Važiuosiu,— dusliai išstenėjo Prokopas.

Mergina įbedė į jį rimtas, tyras akis.

— Nepagalvokite apie mane nieko blogo. Aš tik bijau, kad ponas... kad jūsų draugas nepasidarytų ko nors tokio, kas paskui iki grabo lentos neduotų ramybės kitam žmogui. Aš jumis taip pasitikiu... Jūs jį išgelbėsite, tiesa?

— Su didžiausiu malonumu,— atsiduso Prokopas kažkokiu svetimu, netvirtu balsu, taip buvo apkvaitęs iš susižavėjimo.— Panele, aš... viską, ko panorėsite...

Jis nukreipė žvilgsnį į šalį; krūpavo, kad leptels ką nors nereikalinga, kad ji tikriausiai girdi, kaip plaka jo širdis, ir gėdijosi savo kerėpliškumo.

Jo sumišimas persidavė ir merginai; jos veidą nuplieskė raudonis, ji nežinojo, kur dėti akis.

— Ačiū, ačiū jums,— pradėjo dėkoti mergina taip pat kažkokiu netvirtu balsu, stipriai gniauždama rankoje užantspauduotą voką.

Stojo tyla, nuo kurios Prokopui maloniai ir sopulingai svaigo galva. Šiurpulio krečiamas pajuto, kad mergina vogčiomis dirsčioja jam į veidą; o kai Prokopas netikėtai pažvelgė į ją, išvydo nudūrusią akis, kad nereikėtų sutikti jo žvilgsnio. Prokopas jautė, jog, norint išsisukti iš šios keblios padėties, reikėtų ką nors pasakyti; tačiau tik krutino be garso lūpas ir drebėjo visu kūnu.

Pagaliau mergina ištiesė ranką ir kuždomis tarė:

— Štai tas siuntinukas...

Prokopas visiškai pamiršo, kodėl už nugaros slepia dešinę ranką, ir ištiesė ją, norėdamas paimti storą voką. Mergina išblyško ir atšlijo.

— Jūs sužeistas!— išsprūdo jai.— Parodykite!..

Inžinierius vikriai paslėpė ranką.

— Menkniekis,— paskubom tarė jis.— Tik... tik... truputį užsikrėtė tokia maža žaizdelė, suprantate?

Perbalusi mergina sriūbtelėjo pro dantis oro, tartum skaudėtų jai pačiai.

— Kodėl nesikreipiate į gydytoją?— griežtai paklausė ji.— Jūs niekur negalite važiuoti! Aš... aš pasiųsiu ką nors kitą!

— Žaizda jau gyja,— prieštaravo Prokopas, lyg verčiamas atiduoti kažką labai brangaus.— Tikrai, viskas jau... beveik gerai, menkas įdrėskimas, ir apskritai menkniekis; kodėl gi man nenuvažiuoti? Be to, panele, čia toks reikalas... Juk ne-

galite siųsti pašalinį žmogų, tiesa? Pagaliau man nė neskauda, žiūrėkite.— Ir jis papurtė dešinę ranką.

Mergina suraukė antakius.

— Jums nevalia važiuoti! Kodėl man nepasakėte? Aš... aš... aš neleisiu! Aš nenoriu...

Prokopas pasijuto labai nelaimingas.

— Klausykite, panele,— karštai prabilo jis,— dievaži, niekis; aš prie to įpratęs. Va, žiūrėkite.— Parodė jai kairę plaštaką, kurioje trūko kone viso mažylio, o ant rodomojo piršto sąnario pūpsojo mazguotas randas.— Žinote, toks jau mano amatas!— Jis net nepastebėjo, kad mergina išblyškusiomis lūpomis atsitraukė atbula ir žiūri į platų randą, kertantį jo kaktą nuo akies ligi smilkinio.— Trinkt!— ir viskas. Suprantate, aš kaip kareivis. Atsikeliu ir vėl į ataką. Man nieko negali atsitikti. Na, duokite.

Paėmė iš jos paketą, mestelėjo aukštyn ir sugavo.

— Nesirūpinkite, gerbiamoji. Važiuosiu kaip ponas. Žinote, jau seniai niekur nebuvau išvykęs. Jūs pažįstate Ameriką?

Mergina tylėjo ir žvelgė į jį suraukusi antakius.

— Tegu šneka, kad yra naujų teorijų,— karščiavosi Prokopas.— Palaukite, kai užbaigsiu apskaičiavimus, aš jiems įrodysiu. Gaila, kad jūs tuose dalykuose nieko neišmanote; aš jums išdėstyčiau; jumis tikiu, jumis tikiu, o juo — ne. Netikėkite juo,— primygtinai reikalavo jis.— Būkite atsargi. Jūs tokia graži!— pakiliai atsidūsėjo.— Ten ant kalvos aš niekada su nieku nesikalbu. Žinote, ten tik medinė lūšna. Cha-cha-cha, tos gūžės jus taip nugąsdino! Bet aš neleisiu jūsų nuskriausti, nieko nebijokite. Aš neleisiu.

Merginai iš baimės išsiplėtė akys.

— Jūs negalite važiuoti!

Prokopas nuliūdo ir suglebo.

— Neklausykite, ką aš plepu. Pripaisčiau nesąmonių, tiesa? Aš tik norėjau, kad negalvotumėte apie tą mano ranką. Kad nebijotumėte. Viskas jau praėjo.

Prokopas susitvardė ir pasidarė griežtas ir niūrus.

— Nuvažiuosiu į Tynicę ir surasiu Tomešą. Atiduosiu jam paketą, pasakysiu, kad jį siunčia mergina, kurią jis pažįsta. Teisingai?

— Taip,— atsiliepė ji nedrąsiai,— bet jūs negalite...

Prokopas pamėgino maldaujamai nusišypsoti, ir staiga jo stambus, randuotas veidas pagražėjo.

— Nereikia,— tarė jis tyliai.— Juk tai... tai... dėl jūsų.

Mergina sumirkčiojo; iš susijaudinimo ji ko neverkė. Tylomis kinktelėjo ir padavė jam ranką. Prokopas ištiesė savo sudarkytą kairiąją, mergina smalsiai nužvelgė ją ir stipriai paspaudė.

— Aš jums tokia dėkinga!— skubiai tarė ji.— Sudiev!

Tarpdury mergina sustojo, tarsi norėdama dar kažką pasakyti; gniaužė durų rankeną, laukė...

— Ar perduoti... jam... linkėjimų?— kreivai šyptelėjo Prokopas.

— Ne, nereikia.— Ir greitai pažvelgė į jį.— Viso geriausio.

Durys užsitrenkė. Prokopas nenuleido nuo jų akių, staiga jam pasidarė neapsakomai silpna ir bloga, ėmė suktis galva, kiekvienas žingsnis reikalavo milžiniškų pastangų.

VI

Stotyje teko laukti pusantros valandos. Purtomas šalčio, Prokopas sėdėjo koridoriuje. Sužeistoji ranka pulsavo deginančiu skausmu; jis užsimerkdavo, ir tuomet jam rodės, kad nesveikoji ranka auga, štai ji didumo sulig galva, sulig moliūgu, sulig puodu skalbiniams virinti, ir tas milžiniškas gyvos mėsos gabalas kaista ir tvinkčioja. Be to, jį pykino, ir iš baimės visą laiką kakta rasojo šaltu prakaitu. Prokopas nedrįso žiūrėti į purvinas, prispiaudytas, pritryptas grindis, kad širdis nesupyktų. Pasistatė apykaklę ir snūduriavo, palengva pasiduodamas visiškam abejingumui. Jam atrodė, kad jis vėl kareivis ir guli sužeistas dideliame lauke. „Kur... kur dabar kovoja draugai?" Tuo metu jo sąmonę pasiekė šaižus skambutis, ir kažkas šūktelėjo: „Laipinama į traukinį Tynicė—Duchovas—Moldava!"

Nūnai jis sėdi vagone prie lango, ir jam be galo linksma, tarytum būtų ką apgavęs ar nuo ko pabėgęs: „Dabar, brolyti, aš jau važiuoju į Tynicę, ir niekas manęs nesulaikys!" Iš džiaugsmo jis vos nenusikvatojo, patogiai įsitaisė savo kamputyje ir, nepaprastai pažvalėjęs, įsistebeilijo į bendrakelei-

vius. Priešais sėdi kažkoks plonu kaklu kriaučiukas, juodbruva liesa moteris ir dar vienas žmogus keistai bejausmiu veidu; šalimais Prokopo įsikūrė labai storas vyriškis, kuriam pilvas niekaip netilpo tarp kelių; už jo, berods, sėdėjo dar kažkas, tačiau tai nesvarbu. Dairytis pro langą Prokopas nedrįso, nes nuo to jam sukosi galva. Ratata ratata ratata subilda traukinys, ir nuo jo skubos viskas tarška, barška, dreba. Kriaučiuko galva vinksi kairėn dešinėn, kairėn dešinėn, juodaplaukė moteris lyg medinė kažkaip keistai liuoksi vietoje, tas bejausmis veidas virpčioja ir mirguliuoja it netikusi kino juosta. O pilvūzas kaimynas, tasai šaltienos kaupas, linksi, tirta, labai juokingai strakalioja. „Tynicė, Tynicė, Tynicė!— skanduoja Prokopas į ratų taktą.— Greičiau! Greičiau!" Riedėdamas traukinys įkaista, vagone pasidaro tvanku, Prokopą išmuša prakaitas; dabar kriaučiukas ant dviejų liesų kaklų turi dvi galvas, jos kreta ir taip daužosi viena į kitą, jog net skamba. Juodoji moteris pašaipiai ir užgauliai stripinėja vietoje; ji tyčia apsimeta esanti medinė lėlė. Bejausmis veidas dingo; dabar jo vietoje sėdi tik liemuo, ant kelių pasidėjęs nejudrias rankas, rankos šokčioja kaip negyvos; o liemuo — be galvos.

Prokopas sukaupia paskutines jėgas, kad įžiūrėtų viską kaip reikiant; jis gnaibo sau į koją, tačiau niekas negelbsti, liemuo vis tiek be galvos ir pasyviai leidžiasi traukinio kratomas. Nuo to Prokopui pasidaro nežmoniškai gūdu; jis kumšteli alkūne storąjį kaimyną, bet šis tik suliula kaip šaltiena, ir Prokopui atrodo, kad tas riebus kūnas tyliai juokiasi. Prokopas daugiau nebegali šito pakęsti; nusigręžia į langą, o jame nei iš šio, nei iš to regi žmogaus veidą. Išsyk nesusigaudo, kuo jis toks nepaprastas; spokso į jį išsproginęs akis ir atpažįsta, kad ten esama kito Prokopo, kuris nenuleidžia nuo jo įdėmaus žvilgsnio. „Ko jam reikia?— nusigąsta Prokopas.— Viešpatie, negi tą paketą pamiršau pas Tomešą?" Skubiai naršo po kišenes ir vidinėje suranda voką. Veidas lange nusišypsojo, ir Prokopui lyg akmuo nuo širdies nusirito. Jis net išdrįsta užmesti akį į liemenį be galvos; ir štai mato — tas žmogus miega, galvą prisidengęs kabančiu paltu. Prokopas irgi snustelėtų, tačiau nuogąstauja, kad jam kas iš kišenės neištrauktų voko. O miegas taip marina. Prokopas mirtinai nuilsęs; niekada neįsivaizdavo, kad galima būtų taip pavargti. Sudeda bluostą, išsproginęs akis pašoka ir vėl ima migdytis.

Juodbruvė moteris ant pečių turi vieną strikinėjančią galvą, o kitą laiko ant kelių, suėmusi rankom; jei kalbėti apie kriaučiuką, tai jo vietoje sėdi tuščia eilutė, iš kurios kyšo porcelianinis grūstuvėlis. Prokopas užmiega, bet ūmai išbunda, tvirtai įsitikinęs, kad jis jau Tynicėje; tur būt, už lango kas šūktelėjo, nes traukinys stovi.

Jis išskubėjo iš traukinio ir pamatė, jog jau vakaras: du trys žmonės išlipo mažoje, šykščiai apšviestoje stotelėje, už kurios vien nežinoma, ūkanose skendinti tamsa. Prokopas sužino, kad iki Tynicės reikia važiuoti pašto vežimu, jeigu jame dar likę vietos. Pašto vežimas — tai tik pasostė, o už jos skrynutė siuntiniams; ant sėdynės jau įsitaisęs pašto vežėjas ir kažkoks keleivis.

— Prašau pavežėti mane į Tynicę,— tarė Prokopas.

Pašto vežėjas labai liūdnai papurtė galvą.

— Negaliu,— ne iš sykio atsakė jis.

— Bet. . . kodėl?

— Nebėra vietos,— paaiškino vežėjas.

Prokopas taip susigraudino, kad jam akyse sužibo ašaros.

— Ar toli. . . pėsčiomis?

Kupinas užuojautos pašto vežėjas kažką svarstė.

— Na, apie valanda kelio,— tarė jis.

— Bet. . . aš negaliu! Man reikia pas daktarą Tomešą,— susikrimto Prokopas.

Pašto vežėjas vėl susimąstė.

— Jūs. . . taip sakant. . . ligonis?

— Man labai bloga,— sumurmėjo Prokopas, ir tikrai — iš silpnumo ir šalčio jis visas drebėjo.

Pašto vežėjas pagalvojo ir papurtė galvą.

— Kad negaliu,— atsiliepė pagaliau jis.

— Aš tilpsiu, aš. . . man nors trupučiuką vietos, aš. . .

Ant pasostės tyla, tik girdėti, kaip trekši pašto vežėjo kasoma barzda. Paskum, netaręs nei žodelio, jis nulipo, pasikrapštė su pakinktais ir tylėdamas nuėjo į stotį. Keleivis ant pasostės nė nesujudėjo.

Prokopas taip buvo nusialinęs, kad turėjo prisėsti ant gatvės stulpelio. „Nenueisiu, liksiu čia, pakol. . . pakol. . ."— galvojo jis, netekęs vilties.

Pašto vežėjas grįžo su tuščiu maišu. Šiaip taip įbruko jį po sėdyne ir atidžiai apžiūrėjo vežimą.

— Sėskitės ten,— galiausiai tarė jis.

— Kur?— paklausė Prokopas.

— Na. . . ant pasostės.

Ant sėdynės Prokopas atsidūrė kažkokiu stebuklingu būdu, sakytum, jį ten būtų užkėlę nežemiškos jėgos. Pašto vežėjas vėl kažką padarė su viržiais, o dabar, nukoręs kojas, jau sėdi ant skrynios ir ima vadeles.

— No-oo!— sako jis.

Arklys nė iš vietos. Tik krūptelėjo.

Tuomet pašto vežėjas nutęsė plonu gerkliniu balsu: „Rrr!" Arklėkas sumosavo uodega ir garsiai supūkšnojo.

— Rrrr!

Vežimas pajudėjo. Prokopas mėšlungiškai įsikibo žemučių ranktūrių; juto, kad išsilaikyti ant pasostės — ne jo jėgoms.

— Rrrr!

Rodės, kad tas aukštas, skardus garsas išjudina seną kuiną. Jis šlubčiodamas risnojo, mosikavo uodega ir sulig kiekvienu žingsniu garsiai gadino orą.

— Rrrr!

Jie važiavo plikų medžių alėja, viskas skendėjo juodoje juodoje tamsoje, tik žibinto šviesos pluoštelis šokčiodamas šliaužė kelio purvu. Prokopas sužvarbusiais pirštais gniaužė ranktūrius; juto, kad jau nebenuvaldo savo kūno, kad jam nevalia parkristi, kad jis baisiai silpsta. Pro šalį praslinko kažkoks apšviestas langas, alėja, juodi laukai.

— Rrrr!

Arkliūkštis nuolat pūkšnojo ir sunkiai, nerangiai turseno, tartum jau seniai būtų nusibaigęs.

Prokopas žvairomis žvilgtelėjo į savo bendrakeleivį. Tai būta senio, šaliku apsimuturiavusio kaklą; jis visą laiką kažin ką kramtė, čepsėjo, žiautarojo ir spiaudė. Ir staiga Prokopas atsiminė, kad tą senį jis jau matęs sykį. Tai buvo tas pats šlykštus, sapne regėtas veidas, grikštelėjęs iškirmijusiais dantimis, trupinęs ir spiaudęs juos po gabalėlį. Pasidarė keista ir baugu.

— Rrrr!

Kelias vingiuoja, kyla į kalvą ir vėl leidžiasi žemyn. Kažkokia sodyba, ambrija šuo, vieškeliu pėdina žmogus ir palinki labo vakaro. Kylant į kalvą, namelių vis gausėja. Pašto vežimas pasuka į šalį, spiegiantis „rrrr!" staiga nutrūksta, ir arklys sustoja.

— Daktaras Tomešas va čia gyvena,— paaiškina pašto vežėjas.

Prokopas norėjo kažką pasakyti, tačiau nepajėgė; norėjo paleisti ranktūrius ir nepavyko, nes pirštus sutraukė mėšlungis.

— Jau atvažiavom,— vėl sako pašto vežėjas.

Mėšlungis pamažėle atsileidžia, ir Prokopas nusikepurnėja nuo sėdynės, visas dreba. Atidaro vartelius, tarytum jie būtų jam pažįstami, ir skambina prie durų. Viduje pasigirsta piktas kiauksėjimas, ir jaunas balsas šūkteli: „Honzikai, nutilk!" Durys atsiveria, ir Prokopas, sunkiai apversdamas liežuvį, klausia:

— Ponas daktaras namie?

Akimirką tylu, paskui jaunas balsas pakviečia:

— Prašom užeiti.

Prokopas stovi šiltame kambaryje; ant stalo — lempa ir vakarienė, kvepia bukmedžio malkomis. Nuo stalo pakyla apysenis vyriškis su akiniais ant kaktos, eina prie Prokopo ir teiraujasi:

— Tai kuo skundžiatės?

Prokopas lyg pro miglas mena, ko būtent jam čia reikia.

— Aš... toks reikalas... Jūsų sūnus namie?

Pagyvenęs vyriškis įdėmiai žvelgia į ateivį.

— Ne, nėra. Kas jums?

— Irka... Iržis... Aš esu... jo draugas ir atnešiau jam... man reikia jam perduoti...— veblena Prokopas, kišenėje ieškodamas antspauduoto voko.— Tai... labai svarbu ir... ir...

— Irka Prahoje,— pertraukė jį pagyvenęs vyriškis.— Nagi bent prisėskite!

Prokopas neapsakomai nustebo.

— Juk sakė... sakė, kad važiuoja čionai. Aš privalau jam atiduoti...

Žemė susvyravo, ėmė plaukti iš po kojų.

— Anička, kėdę!— keistu balsu riktelėjo senyvasis vyriškis.

Prokopas spėjo išgirsti kimų aiktelėjimą ir griuvo ant žemės. Jį apgaubė juoda tamsa, o paskui viskas pradingo.

VII

Viskas pradingo; kartkartėmis miglos skraistė tartum praplyšdavo, ir jis matydavo dažytos sienos piešinį, raižytinės spin-

tos atbrailą, užuolaidos kamputį arba lubų karnizą; prie jo lyg prie šulinio palinkdavo kažkieno veidas, kurio bruožų negalėjo įžiūrėti. Kažkas jam nežinia ką darė, laikas nuo laiko kažkas vilgė degančias lūpas arba kilojo bejėgį kūną, tačiau viskas vėl nuskęsdavo besikaitaliojančių sapnų nuotrupose. O sapnavo jis gamtovaizdžius, kilimų raštus, diferencialus, ugnies mutulus, chemines formules; tik retkarčiais kai kas iš tos painiavos prisisapnuodavo aiškiau, bet netrukus vėl išsisklaidydavo begalinio alpulio sraute.

Pagaliau atėjo laikas, kai Prokopas atsipeikėjo; virš savęs išvydo šiltas, tvirtas, lipdytiniais karnizais lubas; ant margos antklodės akimis suieškojo savo liesas, lyg negyvėlio išbalusias rankas; paskui užmatė lovos kojūgalį, spintą ir baltas duris, viskas buvo kažkaip miela, ramu ir jau matyta. Neturėjo supratimo, kur esąs; pabandė susigaudyti, tačiau galva buvo niekam tikusi, viskas painiojosi, ir jis užsimerkė, nuolankiai ilsėdamasis.

Tylutėliai girgžtelėjo durys. Prokopas pravėrė akis ir atsisėdo lovoje, tartum jį kas būtų pakėlęs. Duryse stovi mergina, tokia aukšta ir šviesiaplaukė, jos nepaprastai tyrose akyse neapsakoma nuostaba, lūpos pusiau pravertos, prie krūtinės ji spaudžia baltą marškonį. Sutrikusi net nekrusteli, tik mirkčioja ilgomis blakstienomis, o jos rausvos lūpos pamažu ima nedrąsiai, droviai šypsoti.

Prokopas suraukė kaktą, iš paskutiniųjų ieškodamas žodžių, bet galvoje baisi tuštuma, todėl tik tyliai krutino lūpas ir žvelgė į merginą griežtomis, kažką prisiminti besistengiančiomis akimis.

— Gūnūmai se, ánassa,— staiga nenorom ištrūko jam,— theós ný tis é brotós essi? Ei mén tis theós essí, toi ūranón eurýn éshūsin, Artémidí se egó ge, Diós kurē megāloio, eídós te mégethōs te phyēn t'ánchista ejskō.

Ir prasiveržė eilėmis dieviškas sveikinimas, kuriuo Odisėjas kreipėsi į Nausikają.

— Meldžiama tu karalaite, ar būsi žmona, ar dievaitė! Jeigu esi iš dievų, kurie platųjį dangų šį valdo, tai Artemidei greičiausiai palyginčiau, Dzeuso galingo dukrai, dėl veido skaistumo, liemens ir stovylos gražumo. Jeigu esi giminės tu žmonių, kurie vargsta ant žemės, triskart laimingi ir tėvas, ir motina tavo, ir triskart broliai laimingi, kad akys jų gali visad

pasidžiaugti, matant tave po namus, ar rateliuose linksmą bežaidžiant."

Mergina nė krust, it suakmenėjusi stovėjo ir klausėsi sveikinimo nežinoma kalba; jos glotni kakta sakyte sakė ją esant labai sumišusią, akys taip vaikiškai ir išgąstingai mirksėjo, kad Prokopas su dvigubu nuoširdumu liejo į krantą išmesto Odisėjo žodžius, pats tik neaiškiai numanydamas jų prasmę.

— Keinos d'aú perí kéeri makártos,—skubino deklamuoti jis.— Bet už visus laiminguosius tasai laimingiausias man rodos, kas su pasoga gražia parsives tave namuosna. Ne! Niekados aš nesu dar žmonėse kur matęs gražumo tokio, kaip tavo, ir žiūriu, akimis aš savom netikėdamas.

— Sébas m'échei eisoróōnta.

Merginą nuplieskė tamsus raudonis, tartum ji būtų supratusi graikų didvyrio sveikinimą; nesmagi ir maloni drova kaustė ją visą, o Prokopas, ant antklodės sunėręs rankas, lyg melsdamasis kalbėjo:

— Dėlō dë pote — Delo saloje man teko matyti netoli Apolono aukuro jauną, išaugusią palmę. Buvau ten kitkart nuvykęs, kuomet su draugais mes sumanėm kelionę šitą, kurioje nelaimių daugybę patyrėm. Tai palmę aš ten pamatęs, dar ilgą sau laiką stebėjaus grožiu jos: tokio dar medžio lig tolaik nebuvo man tekę matyti. Taip aš dabar ir tavim, štai, stebiuos, prisiartint bijodamas kelių tavo apkabint... O nelaimės man baisios ištiko.

— Deidía d'ainōs,— taip, jis labai bijojo, bet ir mergina buvo išsigandusi ir spaudė prie krūtinės baltą paklodę, nenuleisdama akių nuo Prokopo, kuris skubėjo išsakyti savo kančią:

— Vakar tik — jau dvidešimtoj dienoj — aš ištrūkau iš jūrų. Audros baisiausios ir vėjai, ir bangos kaip kalnai po jūrą visą laiką kankino, į čia nuo Ogigėjos plaukiant. Nūn, koks dievaitis mane čion užvarė, idant gal ir šičia vargčiau ir kęsčiau, nes dar nemanau, kad tai būtų jau galas mano vargų, dar suteiks man dievai jų nemaža, tur būt.'

Prokopas sunkiai atsiduso ir pakėlė baisiai sulysusias rankas.

— Allá, ánassʼ, eléaire!— Tu nors manęs pagailėk, karalaite, nes tau aš pirmiausia štai pasiduodu, iš vargo ištrūkęs ir ką tik išvengęs jūroj mirties. Aš kitų nežinau čion žmonių dar nė vieno. Kas jie tokie, kurie kraštą tą valdo ir šičia gyvena,

rodyk man jųjų tu pilį, duok rūbą tu man prisidengti, nors kad ir skudurą kokį, kuriam suvyniojus tu rūbus šičion vežei.

Nūnai merginos veidas truputį prašviesėjo, prasivėrė drėgnos lūpos — gal būt, Nausikaja prabils?— tačiau Prokopas dar norėjo palaiminti ją už tą mielos užuojautos šešėlį, kuris nurausvino jos skruostus.

— Soi de theoí tosa doíen, hósa phresí sési, menoinás.— O už gerą tau darbą dievai malonėtų tavo išpildyti norą, suteikti tau mylimą vyrą, namą turtingą ir didžią ramybę šeimynoje jūsų. Niekas gyvenime nėr taip brangu ir malonu matyti, kaip kuomet vyras su savo žmona vienaminčiai namuose taikiai gyvena: piktiems pavydėti, geriems pasidžiaugti, garbei didžiausiai patiems.[1]

Paskutinius žodžius Prokopas ištarė beveik vienu atsidusimu; pats menkai tesuprato, ką deklamuoja,— žodžiai prieš jo valią patys savaime sklandžiai plaukė iš kažkokios atminties kertelės; jau bemaž dvidešimt metų prabėgo nuo to laiko, kai jis vargais negalais įsidėjo į galvą saldžią „Odisėjos" šeštosios giesmės melodiją. Štai šitaip nevaržomai išliejama daina jam teikė net fizinį palengvėjimą: galvoje prašviesėjo, pasidarė lengviau, tas varginantis ir malonus silpnumas buvo kone palaimingas, ir štai jo lūpose virptelėjo drovus šypsnys.

Mergina taip pat atsakė šypsena, sukruto ir tarė:

— Na kaip?— ji žengė žingsnį artyn ir prajuko.— Ką jūs čia kalbėjote?

— Nežinau,— nedrąsiai prabilo Prokopas.

Staiga praviros durys atsilapojo, ir kambarin įsiveržė kažkas mažas ir gauruotas; jis suinkštė iš džiaugsmo ir stryktelėjo pas Prokopą ant lovos.

— Honzikai!— baugiai riktelėjo mergina.— Eik žemėn!

Bet šunelis jau lyžtelėjo Prokopui veidą ir didelio džiaugsmo pagautas įsirausė į antklodes. Prokopas pakėlė ranką, norėdamas nusišluostyti veidą, ir apčiuopė barzdą, tai jį labai nustebino.

— Kas. . . kas čia?— suniurnėjo jis ir nutilo.

Šunelis ėmė šėlti: apimtas švelnumo kramtė Prokopui rankas, inkštė, šnopavo ir — še tau!— drėgnu snukučiu bakstelėjo jam į krūtinę.

— Honzikai!— šaukė mergina.— Paikšeli! Atstok!— Prišoku-

---

[1] Vertimas Jeronimo Ralio.

si prie lovos, paėmė šunelį ant rankų.— Viešpatie, Honzikai, koks tu kvailas!

— Paleiskite jį,— paprašė Prokopas.

— Bet jums gi ranką skauda,— labai rimtai atsakė mergina, spausdama prie krūtinės spurdantį šunytį.

Nustebęs Prokopas dirstelėjo į savo dešinę. Nuo didžiojo piršto per visą delną driekėsi platus šviežia, plonyte, rausva odele pasidengęs randas, kurį maloniai niežėjo.

— Kur. . . kur aš esu?— nustebo Prokopas.

— Pas mus,— paprastai atsakė mergina, ir Prokopą tai bemat nuramino.

— Pas jus,— su palengvėjimu pakartojo inžinierius, nors neturėjo supratimo, kur tai yra.— Ir seniai?

— Dvidešimta diena. Ir visą laiką. . .— Ji dar norėjo kažką pasakyti, bet nurijo žodžius.— Honzikas miegodavo su jumis,— skubiai pridūrė, nežinia ko nurausdama ir laikydama šunelį kaip mažą vaiką.— Jūs tai žinote?

— Nežinau,— stengėsi prisiminti Prokopas.— Negi aš miegojau?

— Ištisai!— išsprūdo jai.— Laikas būtų išsimiegoti!

Ji paleido šunelį ant grindų ir priėjo prie lovos.

— Jums geriau? Gal ko norėtumėte?

Prokopas papurtė galvą; nežinojo, ko jam norėtųsi.

— Kuri valanda?— neryžtingai paklausė jis.

— Dešimta. Aš nežinau, ką jums galima valgyti. . . Tėtis bus toks patenkintas. . . Gal ko nors reikia?

— Veidrodžio,— nedrąsiai paprašė Prokopas.

Mergina prunkštelėjo ir išbėgo. Prokopui spengė ausyse; mėgino atsiminti, kas nutiko, tačiau nevaliojo. O mergina jau sugrįžo, kažką čiauška ir duoda jam veidrodį, Prokopas nori pakelti ranką, bet dievai žino kodėl, jam neišeina; mergina įspraudžia jam į ranką veidrodžio kotą, bet jis nukrenta ant antklodės. Staiga mergina išbąla, kažko sunerimsta ir pati pakelia veidrodį Prokopui prie akių. Prokopas žiūri, mato apžėlusį, beveik nepažįstamą veidą; žiūri ir negali susigaudyti, ūmai jam pradeda virpėti lūpos.

— Gulkite, tuoj pat atsigulkite!— liepia jam plonytis, kone verksmingas balselis, ir mitrios rankos pakiša pagalvę. . .

Prokopas atsigula aukštielninkas. „Minutėlę snustelėsiu",— galvoja jis, ir įsiviešpatauja maloni, spengianti tyla.

VIII

Kažkas timptelėjo Prokopą už rankovės.

— Na, na,— pasakė tas kažkas,— jau turėtumėte nubusti, tiesa?

Prokopas praplėšia akis ir mato baltabarzdį poną labai žvaliomis akimis, senyvą, rausva plike, atsismaukusį ant kaktos auksinius akinukus.

— Gerbiamasai, nebemiegokite daugiau,— pakartojo jis,— užtenka to miego; antraip nubusite aname pasaulyje.

Prokopas niūriai nužvelgė tą žmogų; jam dar taip norėjosi miego.

— Ko jums reikia?— piktai tarė jis.— Ir... su kuo turiu garbės?

Seniokas prapliupo juokais.

— Leiskite prisistatyti — daktaras Tomešas. Jūs iki šiolei nesiteikėte manęs pastebėti, ar ne taip? Na, niekis! Tai kaip mes jaučiamės?

— Prokopas,— nedraugiškai prisistatė ligonis.

— Taip, taip,— prašneko patenkintas gydytojas,— o aš maniau, kad jūs — Miegančioji gražuolė. Dabar, ponas inžinieriau,— toliau kalbėjo jis guviai,— reikia jus apžiūrėti. Na, na, nesiraukykite.

Jis ištraukė Prokopui iš pažasties termometrą ir patenkintas sumurmėjo.

— Trisdešimt penki ir aštuonios. Mielasis, jūs nusilpęs kaip musė. Jums reikia pavalgyti, tiesa? Nejudėkite!

Prokopas juto, kaip glotni plikė ir šalta ausis slankioja nuo vieno jo peties prie kito, nuo pilvo ligi kaklo, ir visą laiką girdėjo pritariamą murmėjimą.

— Ačiū dievui,— tarė pagaliau gydytojas ir pasibalnojo nosį akiniais.— Dešinėje dar yra truputis karkalų, ir širdis... Nieko, nieko, praeis, ar ne?

Pasilenkęs prie ligonio, suleido visus penkis pirštus į plaukus, nykščiu pakeldamas ir nuleisdamas jo akių vokus.

— Daugiau nemiegoti, aišku?— liepė jis, apžiūrinėdamas Prokopo vyzdžius.— Gausime knygutę ir skaitysime. Ką nors suvalgysime, išgersime taurelę vyno ir... nagi nekrutėkite! Aš jums neįkąsiu.

— Kas man yra?— nedrąsiai paklausė Prokopas.

Gydytojas atsitiesė.

— O, dabar jau nieko. Klausykite, kaip jūs čia atsiradote?

— Kur?

— Čia, Tynicėje. Pakėlėme jus nuo grindų ir... Balandėli, iš kur jūs atvykote?

— Nežinau. Rodos, iš Prahos,— rausėsi atminty Prokopas.

Gydytojas pakraipė galvą.

— Traukiniu iš Prahos! Su galvos smegenų žievės uždegimu! Ar iš proto išsikraustėte? Ir apskritai, ar žinote, kas tai yra?

— Kas?

— Meningitas. Miegligės forma. Priedo, plaučių uždegimas. Keturiasdešimt laipsnių karščio, a? Dauguži, su tokia ligų puokšte nevažinėjama į užmiestį. Ar jūs žinote, kad... nagi, greitai duokite šen savo dešinę ranką!

— Čia... čia tik įdrėskimas,— gynėsi Prokopas.

— Nieko sau įdrėksta. Kraujo užkrėtimas, aišku? Kai atsigausite, pasakysiu jums, kad buvote... kad buvote asilas. Atsiprašau,— pridūrė jis rimtai pasipiktinęs,— aš vos sodriau neišsireiškiau. Inteligentas, o nežino, kad vaikšto su trim ligom, kurios gali baigtis mirtimi! Ir kaip jūs ant kojų išsilaikėte?

— Nežinau,— sukuždėjo sugėdintas Prokopas.

Gydytojui dar magėjo bartis, tačiau jis tik kažin ką subambėjo ir numojo ranka.

— O kaip dabar jaučiatės?— griežtai paklausė jis.— Truputį kvailokai, ar ne? Nieko nepamenate, tiesa?— Jis bakstelėjo sau pirštu į kaktą.— Ir čia, čia toks silpnumas, taip?

Prokopas neatsiliepė.

— Štai kas, pone inžinieriau,— vėl prašneko gydytojas.— Į nieką nekreipkite dėmesio. Tokia būsena dar kurį laiką truks, aišku? Nekvaršinkite sau galvos. Negalvokite. Viskas... palaipsniui atsitaisys. Čia tik laikinas sutrikimas, šioks toks *amence*[1], supratote mane? Jis savaime praeis, aišku?

Gydytojas šūkaliojo, nervinosi, prakaitavo, tartum bartųsi su kurčnebyliu. Prokopas akylai žvelgė į jį ir paskui kuo ramiausiai paklausė:

— Vadinasi, aš liksiu silpnaprotis?

---

[1] Pamišimas *(lot.)*.

— Nieko panašaus,— įsikarščiavo gydytojas.— Šito nebus. Tiktai... kurį laiką trunka išsiblaškymas, nuovargis, atminties sutrikimai ir visokie kitokie simptomai, aišku? Koordinacijos sutrikimas, aišku? Poilsis. Ramybė. Reikia nieko nedirbti. Gerbiamasis, dėkokite dievui, kad apskritai ištvėrėte... Ištvėrėte,— patylėjęs smagiai pakartojo daktaras ir nusišnirpštė į nosinę.— Klausykite, mano praktikoje dar nebuvo tokio atvejo. Pas mus atvykote su tikru *delirium*[1], išsitiesėte ant grindų, ir — *finis*[2], žemai lenkiuosi! Ką turėjau su jumis daryti! Į ligoninę toli, o mano mergaičiukė taip žliumbė dėl jūsų... ir apskritai atvykote kaip svečias pas Irką, pas sūnų, ar ne? Mes ir palikome jus pas save, aišku? Mums tai niekis. Tačiau tokio linksmo svetelio aš dar neregėjau. Išmiegoti dvidešimt parų, čia tai bent! Kuomet mano kolega, ligoninės vyriausias gydytojas, piovė jums ranką, net prabusti nesiteikėte. Tai bent vyras! Ramus pacientas, ką ir besakyti. Pagaliau dabar tai nesvarbu. Svarbiausia, kad jūs jau išsikapstėte.— Gydytojas skambiai pliaukštelėjo sau per šlaunį.— Po šimts pypkių, nemiegokite! Ei, ei, balandėli, girdite, šitaip galite užmigti amžinu miegu. Liaukitės miegojęs, girdite?

Prokopas nežymiai linktelėjo; jį apėmė toks jausmas, tarsi visa, kas jį supa, imtų gaubti koks šydas, viskas aplinkui blanktų, sloptų, tirptų.

— Andula, vyno! Atnešk vyno!— girdi Prokopas kažkur iš toli sklindantį nerimastingą balsą.

Skubūs žingsniai, pokalbis kaip iš po žemių, ir jam į burną ima tekėti šaltas vynas. Prokopas pramerkia akis ir regi ties juo palinkusią merginą.

— Nemiegokite,— sako ji susijaudinusi ir mirkčioja ilgomis blakstienomis, tarytum į taktą širdies tvinksniams.

— Daugiau nemiegosiu,— romiai atsiprašinėja Prokopas.

— Gerbiamasai, labai prašyčiau nemiegoti,— nerimsta gydytojas kojūgalyje.— Čion iš miesto specialiai atvažiuos vyriausias gydytojas; tegu pamato, kad ir mes, kaimo gydytojai, šio to verti, ar ne? Jūs privalote šauniai laikytis.

Nepaprastai vikriai pakėlęs Prokopą, gydytojas pabruko jam po nugara pagalvę.

---

[1] Kliedesys *(lot.)*.
[2] Galas *(lot.)*.

— Taip, dabar pasėdėsime, o miegoti — tik po pietų, gerai? Man metas priiminėti ligonius. O tu, Anda, sėskis čia ir plepėk ką nors; kai nereikia, mali liežuviu kaip pasamdyta! Jeigu jis užsimanytų miegoti, pakviesk mane; aš su juo saviškai pasikalbėsiu.— Tarpdury jis dar kartelį atsigręžė ir suburbėjo:— Na... labai džiaugiuos, aišku? Ką? Žiūrėkite man!

Prokopas nukreipė akis į merginą. Ji sėdėjo atokiau nuo lovos, pasidėjusi ant kelių rankas, ir neturėjo supratimo, apie ką šnekėti. Taip, dabar pakėlė galvą ir pravėrė lūpas; paklausysime, ką pasakys; tačiau Andula susigėdo, nurijo pasiruošusius išsprūsti žodžius ir dar žemiau nunarino galvą; dabar matyti, kaip virš jos skruostų virpa ilgos blakstienos.

— Tėtis toks ūmus,— pagaliau įsidrąsino ji.— Jis taip įprato šaukti... bartis... su pacientais.

Deja, tema išseko; už tai pačiu laiku jos rankose atsidūrė prijuostės kraštas, kurį ji, mirksėdama riestomis blakstienomis, ilgai, atidžiai ir labai susidomėjusi dėlioja įvairiausiomis klostėmis.

— Kas čia brazda?— po ilgos pauzės paklausė Prokopas.

Andula pasuko galvą lango pusėn; plaukai jos šviesūs, jie nuskaidrina kaktą; drėgnose lūpose žaidžia ryškus šviesos atšvaitas.

— Karvės,— su palengvėjimu aiškina ji.— Žinote, tenai ponų diendaržis. Šis namas irgi ponų. Tėtis turi arklį ir brikelę... Jo vardas Fricekas.

— Kieno?

— Arklio. Jūs niekada nebuvote Tynicėje, tiesa? Čia nieko nėra. Tik laukai ir medžiais apsodinti keliai... Kol mamytė buvo gyva, pas mus būdavo linksmiau; tuomet ir mūsų Irka čionai atvažiuodavo... Bet va jau daugiau kaip metai jis nesirodo; susipyko su tėčiu, ir... net neberašo. Pas mus apie jį visai nekalbama... Jūs dažnai su juo susitinkate?

Prokopas energingai papurtė galvą.

Mergina atsikvėpė ir susimąstė.

— Aš nežinau... jis kažkoks... Toks keistas. Vis slampinėdavo, susigrūdęs rankas į kišenes, ir žiovaudavo. Žinau, nieko įdomaus pas mus nėra, bet vis tiek... Tėtis taip džiaugėsi, kad jūs čia pasilikote,— be aiškaus sąryšio skubiai užbaigė ji.

Kažkur kieme kimiai ir juokingai užgiedojo jaunas gaidžiukas. Ir staiga vištos pakėlė baisingą triukšmą, pasigirdo

beviltiškas „ko-ko-ko" ir pergalingas šunelio kiauksėjimas. Andula pašoko.

— Honzikas vištas vaiko!

Tačiau tuoj vėl atsisėdo, nusprendusi vištas palikti likimo valiai. Stojo maloni ir jauki tyla.

— Aš nežinau, ką jums pasakoti,— nuostabiai paprastai tarė ji po akimirkos.— Norite, paskaitysiu laikraštį?

Prokopas nusišypsojo. O Andula atsinešė laikraščius ir drąsiai ėmėsi skaityti įžanginį straipsnį. Finansinė lygsvara, valstybės biudžetas, neišmokėtas kreditas... Mielas ir virpantis balselis kuo ramiausiai garsino visus tuos nepaprastai svarbius dalykus, ir Prokopui, kuris jos suvis neklausė, buvo daug geriau, negu kietai miegoti.

IX

Štai Prokopui jau leista kokiai valandžiukei per dieną išlipti iš lovos; jis dar vos pavelka kojas ir, deja, labai šykštus žodžiams; ką jam bepasakytum, jis kaltai nusišypso ir atsako vienu žodžiu.

Pavyzdžiui, vidurdieny — o dabar tik balandžio pradžia — jis paprastai sėdi sodelyje ant suoliuko; šalimais guli gauruotas terjeras Honzikas ir juokiasi, išsiepęs iki ausų snukį su šlapiais tarsi eigulio ūsais, nes aiškiai didžiuojasi kompaniono vaidmeniu; kai Prokopas sužalota kaire ranka glosto jo šiltą, gaurais apaugusią galvą, laižosi, prisimerkia iš džiaugsmo. Tuolaik gydytojas dažniausiai ištrūksta iš savo ambulatorijos,— kepuraitė ant jo lygios plikės smukčioja čia į vieną, čia į kitą pusę,— jis atsitupia, storais, trumpais pirštais gurina žemės grumstelius, atidžiai ruošia vietą gležniems sodinukams ir kaišioja daržovių daigus. Gydytojas dažnai ima niršti ir bambėti; kažkur ežioje nudaigojo savo pypkę ir nebegali rasti. Tuomet Prokopas keliasi ir su tikro seklio nuojauta (gulėdamas lovoje jis skaito detektyvinius romanus) eina tiesiog prie pamestos pypkės. Honzikas pasinaudoja proga gerai pasipurtyti.

Tada Anča (būtent šitaip, o ne „Andula" ji nori būti vadinama) pradeda laistyti tėvo ežias. Dešine ranka neša laistytuvą, o kaire stengiasi išlaikyti lygsvarą; sidabrinis lietutis tekšnoja

į pabudusią žemę, o jeigu arti pasipainioja Honzikas, kliūva ir jam ant uodegytės arba ant linksmo paiko snukučio; jis baisiausiai cypia ir lekia pas Prokopą ieškoti užtarimo.

Visą rytą į ambulatoriją traukia ligoniai. Laukiamajame kosulys ir tyla, kiekvienas galvoja tik apie savo negalią. Kartais, kai gydytojas kokiam berniūkščiui traukia dantį, kabinete pasigirsta baisingas klyksmas. Tuomet perbalusi ir nugąsdinta Anča, mirkčiodama iš baimės gražiomis blakstienomis, puola prie Prokopo ir šalia jo laukia, kol baigsis ta šiurpą kelianti operacija. Galiausiai berniūkštis stūgaudamas nubėga, o susidrovėjusi Anča stengiasi nuslėpti savo sentimentalų bailumą.

Žinoma, visai kas kita, kuomet prie daktaro namų sustoja šiaudų prikreiktas vežimas, ir du dėdulės laiptais atsargiai užneša sunkiai sužeistą žmogų. Jam būna sutraiškyta ranka arba lūžusi koja, arba arklio kanopa suknežinta galva; žmogus tyliai, didvyriškai tvardydamasis, vaitoja, o jo mirtinai išblyškusi kakta rasoja šaltu prakaitu. Tada visus namus apgaubia tragiška tyla; kabinete patyliukais vyksta kažkas baisaus; linksmoji drūčkė tarnaitė cipena galais pirštų, Ančos akys pilnos ašarų, jai dreba rankos. Įpuolęs virtuvėn, gydytojas šaukdamas reikalauja romo, vyno arba vandens, užuojautos kančią maskuodamas perdėtu grubumu. Paskui jis ištisą dieną su nieku nesikalba, siunta ir tranko duris.

Tačiau kaimo gydytojo gyvenime yra ir didelė šventė, linksmas kasmetinis jomarkas — vaikų skiepijimas. Užplūdusios ambulatoriją, koridorių, virtuvę ir sodelį, šimtai mamyčių sūpuoja ant rankų savo šniurkščiančius, klykiančius, miegančius gniužulėlius; pagauta įgimto džiaugsmingo motinystės jausmo, Anča lyg apdujusi, ji norėtų panešioti, pasupti, pervystyti visus tuos bedančius bliaunančius švelniapūkius padarėlius. Ir senojo gydytojo plikė kažkaip ypatingai šviečia, jis nuo pat ryto vaikštinėja be akinių, kad neišgąsdintų mažylių, iš nuovargio ir džiaugsmo jam sąla širdis.

Kartais vidur nakties grėsmingai sučirškia skambutis. Paskum tarpdury pasigirsta kažkokie balsai, gydytojas burnoja, ir vežėjui Jozefui tenka kinkyti arklį. Kažkur kaime šviečia langelis, ten į pasaulį ateina dar vienas žmogus. Paryčiu gydytojas pargrįžta namo išvargęs, tačiau patenkintas, nuo jo

per dešimt žingsnių trenkia karboliu; bet šitoks jis Ančai labiausiai patinka.

Čia yra ir daugiau žmonių: virtuvėje triūsia dručkė kvatoklė Nanda, kuri per dienų dienas dainuoja, džeržgina indais ir leipsta juokais. Paskui orus, nukarusiais ūsais vežėjas Jozefas — istorikas. Jis nuolat skaito istorines knygas ir labai mėgsta pasakoti, pavyzdžiui, apie husitų karus arba gimtojo krašto istorijos mįsles. Toliau — pono sodininkas, baisus mergišius, kuris kasdien užsuka į daktaro sodelį, skiepija jam rožes, karpo krūmus ir sukelia Nandai pavojingo juoko priepuolius. Be to, čia yra jau anksčiau minėtas gaurius ir linksmuolis Honzikas, kuris lydi Prokopą, blusinėjasi, gainioja vištas ir labai mėgsta važinėtis ant gydytojo brikelės pasostės. O Fricas — tai senas, juodas, jau pradedantis širmuoti arkliokas, protingas ir geraširdis, triušių draugas; jam labai patinka, kai paglostai jo šiltas, jautrias šnerves. Dar yra juodbruvis, Ančą įsimylėjęs dvaro adjunktas, iš kurio toji drauge su Nanda šaiposi pačiu begėdiškiausiu būdu. Pas gydytoją žaisti šachmatais ateina sena lapė ir vagišius — dvaro valdytojas; gydytojas jaudinasi, dūsta ir pralošia jam. Pagaliau čia galima sutikti vietinių žmonių, jų tarpe be galo nuobodų, nuo politikos pasimaišiusį matininką, to paties luomo žmogaus teisėmis gadinantį Prokopui nuotaiką.

Prokopas daug skaito arba apsimeta skaitąs. Jo stambus, randuotas veidas mažai ką tepasako, tuo labiau nerodo, kad jis žūtbūtinai kovoja su netikusia atmintimi. Ypač nukentėjo paskutinieji darbo metai; iš atminties be pėdsako išgaravo pačios paprasčiausios formulės ir reakcijos, ir Prokopas knygų paraštėse vedžioja formulių nuotrupas, kurios išnyra atminty, kai apie jas visų mažiausiai galvoja. Paskui jis eina žaisti su Anča biliardo, nes tas žaidimas nereikalauja daug šnekos. Jo rimtumas persiduoda ir Ančai: ji žaidžia susikaupusi, taiko, piktai suraukusi kaktą, bet kai kamuolys lyg tyčia rieda visai kitur, prasižioja nustebusi ir drėgnu liežuvėliu rodo reikiamą kryptį.

Vakarai prie lempos. Daugiausia už visus plepa gydytojas, entuziastingas natūralistas, nieko nenutuokiantis šioje srityje. Ypač jį žavi tokios gamtos mįslės, kaip radioaktyvumas, erdvės begalybė, elektra, santykinė teorija, materijos kilmė ir žmonijos amžiaus klausimas. Jis — užkietėjęs materialistas ir

būtent dėl to jaučia paslaptingą ir palaimos kupiną nežinomų dalykų baimę. Kartais Prokopas neiškenčia ir ima įrodinėti jo biuchneriškų pažiūrų naivumą. Senasis ponas klausosi Prokopo su nuoširdžia pagarba ir tomis akimirkomis pradeda neišpasakytai gerbti inžinierių ypač už tai, kur jo nesupranta, sakysime, kai tas kalba apie rezonacijos potencialą arba kvantų teoriją. O Anča sėdi, smakru atsirėmusi į stalą; tokiai pozai jinai jau per didelė, tačiau po motinos mirties, matyt, pamiršo moteriškėti. Netardama nei žodelio, ji žvelgia išplėstomis akimis pakaitom čia į tėvą, čia į Prokopą.

O naktys, naktys čia, kaip ir visur kaime, ramios ir neaprėpiamos. Retkarčiais karvidėje dzingteli grandinė, kartas nuo karto arčiau ar tolėliau suamsi šuo, danguje švysteli krintanti žvaigždė, lauke sušniokščia pavasarinis lietus arba pasigirsta sidabrinis lašelių skambėjimas vienišame šulinyje. Pro atvirą langą smelkiasi tyra gelmių vėsa, ir žmogus užmiega palaimingu miegu be sapnų.

X

Taigi reikalai krypo į gera; sulig kiekviena diena Prokopas mažyčiais žingsneliais grįžo į gyvenimą. Tik galva tebebuvo netikusi, viskas atrodė lyg sapne. Beliko padėkoti gydytojui ir iškeliauti namolei. Kartą po vakarienės šitą jis norėjo pasakyti, bet kaip tik tą vakarą visi tylėjo it liežuvius prariję. Paskui senasis gydytojas paėmė Prokopą už parankės ir nusivedė į savo kabinetą; tenai, truputį pakalbėjęs užuolankomis, staiga tiesiog pareiškė, kad Prokopui suvis nėra reikalo išvažiuoti, tegu geriau pasilieka, ir baigta. Prokopas vangstėsi, tačiau faktas liko faktu, kad jis dar nesijautė visai pasveikęs ir, reikia pasakyti, svečiuodamasis šiek tiek išlepo. Žodžiu, apie išvykimą kol kas nebuvo nė kalbos.

Po pietų gydytojas paprastai užsidarydavo kabinete.

— Užeikite kada pas mane pasėdėti,— sykį pasiūlė jis Prokopui.

Ir Prokopas užėjęs rado daktarą, apsikrovusį daugybe buteliukų, miltukų ir indelių tepalams.

— Žinote, Tynicėje nėra vaistininko,— aiškino daktaras,— ir man pačiam tenka ruošti vaistus.

Storais drebančiais pirštais jis rankinėmis svarstyklėmis svėrė kažkokius miltukus. Rankos neklausė, svarstyklės judėjo, sukaliojosi; senasis gydytojas karščiavosi ir šnopštė, jo nosis rasojo smulkučiais prakaito lašeliais.

— Ką darysi, akys nebemato,— teisinosi jis dėl savo pirštų senatviško nerangumo.

Prokopas minutėlę žiūrėjo, paskui, nieko nesakęs, paėmė iš jo rankų svarstykles. Taukšt taukšt, ir milteliai miligramo tikslumu buvo atsverti, antra, trečia dozė. Jautrios svarstyklės tiesiog šoko Prokopo rankose.

— Oho!— stebėjosi gydytojas, susižavėjęs stebėdamas Prokopo rankas — sužalotas, gumburiuotas, iškraipytais sąnariais, nulūžinėjusiais nagais, vietoj kelių pirštų trumpomis bigėmis.— Kokios vikrios jūsų rankos!

Netrukus Prokopas jau trynė kažkokį tepalą, skaičiavo lašus ir kaitino mėgintuvėlius. Visas švytėdamas, daktaras lipino etiketes. Po pusvalandžio vaistai buvo paruošti ir atsargai susvarstyta visa krūva miltelių. O po keleto dienų Prokopas laisvai skaitė daktaro receptus ir tyliai pavadavo provizorių. *Bon!*[1]

Vieną pavakarę daktaras krapštėsi sode. Staiga namuose pasigirdo baisus trenksmas, ir tuoj pat dzingsėdami pabiro stiklai. Daktaras šoko bėgti namo ir koridoriuje susitrenkė su siaubo apimta dukterimi.

— Kas nutiko?— šūktelėjo jis.

— Nežinau,— sukuždėjo Anča.— Ten, kabinete. . .

Daktaras puolė į kabinetą ir išvydo Prokopą, keturpėsčią ropojantį grindimis ir rankiojantį šukes bei popierius.

— Ką čia veikėte?— sušuko daktaras.

— Nieko,— atsakė Prokopas, kaltininko veidu pakildamas nuo grindų.

— Po galais, ką jūs. . .— ėmė griaudėti daktaras ir užsikirto. Iš kairiosios Prokopo plaštakos čiurkšle tekėjo kraujas.— Jums pirštą nutraukė, ar ką?

— Tik įdrėskė,— gynėsi Prokopas, slėpdamas už nugaros ranką.

— Parodykite!— suriko senasis daktaras ir nusitempė Prokopą prie lango. Pusė piršto tabalavo vien ant odos. Daktaras

[1] Gerai *(pranc.)*.

puolė spinton žirklių ir tarpdury pastebėjo mirtinai perbalusią dukterį.

— Tau ko reikia?— užsipuolė ją.— Marš iš čia!

Anča nė krust; ji spaudė rankas prie krūtinės ir, atrodė, tuoj tuoj nualps. . .

Daktaras grįžo pas Prokopą, pirmiausia kažką darė su vatos gumulėliu, paskui džerkštelėjo žirklės.

— Šviesą!— paliepė jis Ančai.

Ta šoko prie jungiklio ir uždegė lempą.

— Ir nestovėk čia!— griaudėjo senasis gydytojas, į benziną panardindamas adatą.— Tau nėra čia kas veikia! Paduok siūlus.

Anča puolė prie spintos ir padavė ampulę su siūlais.

— O dabar išeik!

Mergaitė dirstelėjo Prokopui į nugarą ir padarė savaip; priėjo, suėmė abiem rankom Prokopo sužeistą kairiąją ir pakėlė ją. Tuo tarpu gydytojas plovėsi rankas; vėl pasiruošęs pratrūkti pykčiu, atsisuko į Ančą, bet, užuot šaukęs, tik suburbėjo:

— Taip, dabar laikyk stipriau! Arčiau šviesos!

Anča užsimerkė ir laikė. Kabinete tyla — girdėti tik gydytojo šnopavimas, ir mergaitė įsidrąsino atverti akis. Ten žemai, kur dirbo tėvas, buvo matyti kažkas kruvina ir sudarkyta. Anča veikiai nukreipė žvilgsnį į Prokopą; jis buvo nusisukęs, o jo akių vokai trūkčiojo iš skausmo. Mergaitė visa nutirpo ir rijo ašaras; jai pasidarė bloga.

Tuo tarpu Prokopo ranka vis pampo: kalnas vatos, Bilroto batistas ir tikriausiai visas kilometras dar tebevyniojamo tvarsčio, pagaliau ranka pavirto dideliu ir baltu vytulu. Anča tebelaikė Prokopo ranką, o pakinkliai jai virpėte virpėjo, atrodė, kad ta kraupi operacija niekada nesibaigs. Staiga jai ėmė suktis galva, paskui išgirdo tėvo balsą:

— Še, greičiau išgerk!

Atvėrusi akis pamatė, kad sėdi kabinete ant kėdės, tėtis jai tiesia taurelę su kažkokiu gėrimu, už jo stovi Prokopas, šypso ir laiko lyg milžinišką pumpurą sutvarstytą ranką, prispaustą prie krūtinės.

— Nagi gerk!— ragina tėvas ir plačiai šypso.

Ji nurijo ir užsikosėjo: ten būta iš kojų verčiančio konjako.

— O dabar jūs.— Ir daktaras padavė taurelę Prokopui. Šis buvo kiek pablyškęs ir drąsiai laukė, kada gydytojas duos jam velnių. Pagaliau išgėrė pats gydytojas, atsikosėjo ir pradėjo:

— Sakykite, ką jūs, tiesą sakant, čia darėte?

— Bandymą,— su kreiva, nusikaltusio žmogaus šypsena atsakė Prokopas.

— Kokį bandymą? Su kuo?

— Šiaip sau... Aš tik... tik norėjau... ar negalima būtų ką nors gauti iš kalio chlorato.

— Būtent ką?

— Sprogalus,— pakuždėjo Prokopas su nusidėjėlio nuolankumu.

Daktaras nukreipė žvilgsnį į jo sutvarstytą ranką.

— Štai jums, mielasis, ir atlyginta! Ranką galėjo nutraukti. Ką? Sopa? Taip jums ir reikia, ką pelnėte, tą ir gavote,— be gailesčio pareiškė jis.

— Tėti, ką jūs, nereikia dabar!— įsiterpė Anča.

— O tu ką čia veiki?— subambėjo daktaras ir paglostė dukrą karboliu ir jodoformu atsiduodančia ranka.

Nuo šiolei kabineto raktą daktaras nešiodavosi kišenėje. Prokopas vaikščiojo parišta ranka, užsisakė krūvą mokslo knygų ir kiauras dienas studijavo jas.

Jau pražydo vyšnios, įsauliui sublizgo jaunučiai, lipnūs lapeliai, didžiulius pumpurus išskleidė geltonos lelijos. Anča su savo storule drauge vaikštinėja po sodą; apsikabinusios per liemenį abidvi kvatoja; susiglaudžia rausvais skruostukais, kuždasi apie kažką, iš juoko net paraudonuoja ir pradeda bučiuotis.

Po daugelio metų Prokopas vėl gerai jaučiasi fiziškai. Su pirmykščio žmogaus džiaugsmu jis šildosi saulėje ir merkia akis, kad geriau galėtų įsiklausyti, kaip plaka širdis. Atsidūsta, imasi darbo; bet jam knieti judėti, ir jis eina paklaidžioti po apylinkes, atsiduodamas neapsakomam džiaugsmui kvėpuoti. Kartais namuose arba sode jis sutinka Ančą ir bando ją užkalbinti; mergaitė žvelgia į jį iš padilbų ir nežino ką sakyti; ir Prokopas nežino, todėl pradeda niurzgėti. Žodžiu, jam geriau, kitaip tariant, jaučiasi laisvai, kai būna vienas.

Skaitydamas pastebėjo, kad jis labai atsiliko. Mokslas daug kur buvo pažengęs į priekį ir visai kita linkme, kai kuriais klausimais jam teko iš naujo ieškoti orientyro; o svarbiausia bijo pagalvoti apie savo darbą; nes čia — jis šitą gerai nujautė — buvo labiausiai atitrūkęs. Prokopas dirbdavo kaip jautis arba svajodavo: godojo apie naujus laboratorinius metodus, ir kartu jį masino tikslūs ir drąsūs teoriniai apskaičiavimai; kai jo sudiržusios smegenys nevaliodavo pagauti subtilios problemos gijos, širsdavo pats ant savęs. Žinojo, kad jo laboratorinė „destrukcinė chemija" atveria pačias nuostabiausias perspektyvas materijos sandaros teorijai; atrasdavo netikėtus tarpusavio ryšius, bet tučtuojau juos vėl sukirsdavo savo labai svariais samprotavimais. Apmaudo pagautas, trenkdavo viską šalin, kad galėtų įsigilinti į kokį kvailą romaną; bet ir čia jį persekiodavo tyrinėjimo manija; vietoje žodžių knygoje jam vaidendavosi vien cheminiai simboliai; tai būdavo kažkokios juokingos, iš ligi šiolei nežinomų elementų sudarytos medžiagų formulės, kurios jam nedavė ramybės net miegant.

XI

Tąnakt Prokopas sapnavo, kad jis studijuoja didžiai moksliška „The Chemist" žurnalo straipsnį. Aptiko formulę „*An Ci*" ir nežinojo kaip ją perskaityti; kramtė nagus, suko galvą ir netikėtai suprato, kad ji reiškia „Anča". Va ir jinai pati šaiposi iš jo, sunėrusi už galvos rankas; Prokopas priėjo, čiupo ją glėbin ir ėmė bučiuoti, kandžioti jos lūpas. Anča keliais ir alkūnėmis pašėlusiai ginasi; jis įžūliai laiko merginą, ir viena ranka ilgais dryžiais plėšia nuo jos suknelę. Ranka jau apčiuopė jos jauną kūną; Anča blaškosi it beprotė, jai ant veido uždribo plaukai, o dabar, dabar ji staiga pradeda leipti ir parkrinta; Prokopas puola prie Ančos, bet jo rankose tik ilgos audinio juostos ir tvarsčiai; jis plėšo, drasko juos, nori iš jų išsivaduoti ir pabunda.

Tokio sapno jam buvo neapsakomai gėda; tylutėliai apsitaisė, atsisėdo prie lango ir ėmė laukti aušros. Dienos nuo nakties neskiria griežta riba; dangus palengva blanksta, ir žeme nuvilnija signalas,— ne garsas, ir ne šviesa, tačiau jis

įsako gamtai: pabusk! Ir štai dar vidur nakties atėjo rytas. Įsigiedojo gaidžiai, tvartuose sujudo galvijai. Dangus blykšta, darosi perlamutrinis, pamažėle švieséja ir švelniai rausta; rytuose tvyksteli pirmasis raudonas spindulys, čir-vir-vir, tit-tit, kar-kar — klega, čirena paukščiai, į savo darbą neskubėdamas jau eina pirmasis žmogus.

Sėdo prie darbo ir mokslo vyras. Ilgai kramtė plunksnakočio galą, kol ryžosi pradėti rašyti; tai bus didis darbas, visų dvylikos metų, eksperimentų ir apmąstymų suvestinė, darbas iš tikrųjų pirktas kraujo kaina. Žinoma, čia bus tik schema arba, tiksliau,— tik fizikos filosofija, poema arba tikėjimo išpažinimas. Tai bus pasaulio vaizdas, išreikštas skaitmenimis ir lygtimis, tačiau tie astronominiai skaičiai nešlovins dangaus didingumo: jais bus nusakomi materijos nepastovumo ir jos griaunamųjų jėgų apskaičiavimai. Visa, kas egzistuoja — inertiški, potencialūs sprogalai; kad ir koks bebūtų jų inertiškumo indeksas, šis skaičius — be galo mažytė trupmena, palyginti su jų griaunamosios jėgos indeksu. Visa, kas vyksta aplinkui — žvaigždžių judėjimas ir darbas Žemėje, visa entropija, kunkuliuojantis ir nepasotinamas gyvenimas — viskas paviršutiniškai, menkai ir dalinai teriša, izoliuoja tą sprogstamąją jėgą, kurios vardas — materija. Žinokite, kad pančiai, tramdantys šitą galią,— tik voratinklis ant miegančio milžino rankų; duokite man valią baksteleti jam, ir jis suplėšys žemės plutą, nusvies Jupiterį ant Saturno. O tu, žmonija, esi tik kregždutė, savo stropiu darbu nusilipdžiusi lizdą po kosminiu parako sandėlio stogu; čirpauji tekant saulei, o tuo tarpu statinėse po tavimi tyliai grumena siaubingas sprogimo potencialas. . .

Žinoma, Prokopas šito nerašė; tos mintys tebuvo paslėpta melodija, suteikianti sparnus jo svarioms apmąstymų frazėms. Žymiai daugiau fantazijos ir akinančio grožio jis regėjo grynoje formulėje ir skaitmenyse. Taigi jis rašė savo poemą ženklais, skaitmenimis, tuo baisingu mokslininkų žargonu.

Pusryčiauti Prokopas nenuėjo. Tuomet pas jį atėjo Anča, atnešė pieno. Inžinierius padėkojo, bet, prisiminęs sapną, nedrįso pakelti į ją akių. Jis atkakliai žvelgė į kampą; vienas dievas težino kokiu būdu, tačiau jis matė kiekvieną auksinį plaukelį ant mergaitės plikų rankų, jis niekada taip aiškiai jų neregėdavo. Anča stovėjo visai arti.

— Jūs rašysite?— paklausė ji nedrąsiai.

— Taip,— sumurmėjo jis ir pagalvojo: „Ką ji pasakytų, jeigu staiga priglausčiau galvą prie jos krūtinės?"

— Visą dieną?

— Visą.

Tikriausiai atšoktų labai įsižeidusi; o jos krūtys nedidukės, standžios, toli viena nuo kitos, apie jas ji, matyt, nė nepagalvoja. Pagaliau ne jo čia reikalas!

— Gal jums ko reikia?

— Ne, nieko.

Kvaila, bet taip norėtųsi įkąsti jai į ranką ar dar ką nors padaryti. . . Moteris niekada nežino, kaip ji jaudina vyrą.

Anča trupučiuką įsižeidusi gūžtelėjo pečiais.

— Na ir gerai.

Ir išėjo.

Prokopas atsikėlė, ėmė vaikštinėti po kambarį; jis niršo ant savęs ir ant jos, o svarbiausia, jam visiškai praėjo noras rašyti. Stengėsi sukaupti iškrikusias mintis, bet niekaip nesisekė. Susierzinęs ir nepatenkintas žingsniavo lyg švytuoklė nuo sienos prie sienos. Valandą, dvi valandas. Apačioje jau džeržgia lėkštės, dengiamas stalas pietums. Jis vėl prisėdo prie savo popierių ir parėmė rankomis galvą. Netrukus, nešina pietumis, atėjo tarnaitė.

Valgį grąžino beveik neliestą ir galutinai sudirgęs klestelėjo ant lovos. Jis, matyt, visiems čia atsibodo, na ir jam pačiam jau visko per akis, laikas keliauti. Taip, taip, rytoj pat! Jis ėmė kurti savo būsimojo darbo planus ir nežinia kodėl jam buvo gėda ir skaudu, paskui, viso to nuvargintas, užmigo kiečiausiu miegu. Pakirdo vakarop, jausdamasis taip, tarsi jo siela būtų išvoliota purve, o kūnas apkrėstas tingėjimo bacilomis. Slankiojo po kambarį, žiovavo ir pyko be jokios priežasties. Sutemo, tačiau jis net šviesos neužsižiebė.

Nanda atnešė vakarienę. Valgis ataušo, o jis vis tebesiklausė, kas dedasi apačioje. Cinksėjo šakutės, bubeno daktaras, netrukus trinktelėjo jo kabineto durys. Įsiviešpatavo tyla.

Įsitikinęs, kad nieko nesutiks, Prokopas išėjo į sodą. Buvo pošiltė ir šviesi naktis. Jau žydėjo alyvos ir jazminai. Plačiai išskėtęs savo žvaigždėtas rankas, danguje švietė Tauras, tyla, pabrėžiama tolimo šunų lojimo. Kažkas šviesus rymo ant akmenų tvorelės sode. Tai, žinoma, Anča.

— Nuostabus vakaras, tiesa? — sumurma Prokopas, kad tik ką nors pasakius, ir atsiremia į tvorą šalia merginos.

Anča tyli, nusisuko, jos pečiai virpa neįprastai ir neramiai.

— Tai Tauras! — draugiškiau suniurna Prokopas, — o viršum jo... Drakonas ir Cefėjas, aure tenai tos keturios žvaigždutės — Kasiopėja. Žiūrėkite aukščiau.

Anča atsisuka, nusibraukdama kažką palei akis.

— Ana ryškioji, — nedrąsiai kalba Prokopas, — Poluksas, beta Dvynių žvaigždyne. Nerūstaukite ant manęs. Aš tikriausiai pasirodžiau jums grubus, ar ne? Žinote, aš... man kai kas nedavė ramybės. Nereikia imti į širdį.

Anča sunkiai atsidūsėjo.

— O kokia žvaigždė... va ten? — atsiliepė ji tyliu, virpančiu balseliu. — Ta žemiau, pati šviesiausia.

— Tai Sirijus Didžiojo Šuns žvaigždyne. Jis dar vadinamas Alhaboru. O kairiau, daug kairiau — Arkturas ir Spika. Žvaigždė nukrito. Matėte?

— Mačiau. Kodėl jūs rytą taip užširdote ant manęs?

— Aš nepykau. Tikriausiai... kartais būnu storžievis, bet mano gyvenimas buvo nelengvas, oi, nelengvas, visada aš vienas ir... įsitempęs, lyg priešakinėse pozicijose. Net kalbėti dorai nemoku. Šiandien norėjau... norėjau šį tą gražaus parašyti... tokią mokslišką maldą, kad visi galėtų ją suprasti, maniau... perskaitysiu jums, matote, viskas manyje užgesę, ir net gėda karščiau prabilti, lyg tai būtų silpnybė. Ir apskritai kalbėti apie save... Aš toks susenęs, suprantate? Plaukai jau gerokai pražilę.

— Bet jums tinka, — atsiduso Anča.

Šitoks pokalbio posūkis labai nustebino Prokopą.

— Žinote, — suglumęs tarė jis, — tai menkas malonumas. Jau laikas būtų... jau laikas būtų savo derlių pilti į aruodą. Oi, kiek padarytų kiti, žinodami tai, ką aš žinau! O aš nieko, ničnieko iš to neturiu. Aš tiktai *berühmt*[1] ir *célèbre*[2], *highly esteemed*[3]; pas mus apie tai... niekas ir nežino. Matote, aš manau, kad mano teorijos niekam tikusios; aš — ne teoretikas. Bet tai, ką atradau, turi šiokią tokią vertę. Mano egzoterminiai sprogalai... diagramos... ir atominiai sprogimai

---

[1] Garsus *(vok.)*.
[2] Įžymus *(pranc.)*.
[3] Didžiai gerbiamas *(angl.)*.

šio to verti. Kažin, ar aš išspausdinau bent dešimtadalį to, kas man žinoma. Ką iš viso to padarytų kitas! Aš jau... net nesuprantu jų teorijų; jos tokios subtilios, tokios sąmojingos... mane tai išmuša iš vėžių. Aš — virtuvės dvasia. Duokite pauostyti bet kokią medžiagą, ir uoste užuosiu, ką iš jos galima padaryti. Tačiau suvokti, kas iš to išeina... teoriniu ir filosofiniu požiūriu... nemoku. Žinau... tik faktus; aš j u o s d a r a u; tai m a n o faktai, suprantate? Ir vis dėlto aš... aš jaučiu, kad už jų slypi kažkokia tiesa, didžiulė, visaapimanti tiesa... kuri susprogusi viską apverstų aukštyn kojomis. Tačiau ta didžioji tiesa... glūdi faktuose, o ne žodžiuose. Štai kodėl, štai kodėl reikalingi faktai! Kad ir abi rankas tau nutrauktų!

Ant tvoros rymanti Anča vos kvėpuoja. Tas rūškanas keistuolis dar niekados taip daug nekalbėjo, o svarbiausia niekada nepasakojo apie save! Prokopas sunkiai rinko žodžius, jį pagavo nepaprasta puikybė, sumišusi su drova ir dvasine kančia; ir jeigu jis kalbėtų net integralais, Anča suprastų, kad prieš ją atsiveria kažkas labai slaptinga, širdies gelmėse iškentėta.

— Tačiau blogiausia... blogiausia,— bambėjo Prokopas,— jog kartais... o ypač čia... net tai, net tai man ima rodytis kvaila ir nereikalinga. Ir ta galutinė tiesa... ir apskritai viskas. Niekada anksčiau man tai neateidavo į galvą. Kodėl ir kuriam galui... Matyt, protingiausia būtų pasiduoti... tiesiog paklusti antai t a m, visam tam... (jis apvedė ranka tai, kas juos supo). Tiesiog gyvenimui. Žmogus turi būti nelaimingas; laimė žmogų išpaikina, suprantate? Tada jam viskas atrodo nereikalinga, smulku ir beprasmiška. Žmogus daugiausia... daugiausia gali pasiekti netekęs vilties, priblokštas, apimtas širdgėlos ir vienatvės, nes tuomet niekas jo nepatenkina. Aš dirbdavau kaip beprotis. O čia, čia pasijutau esąs laimingas. Čia būdamas pajutau, kad, gal būt, esama... kažko geresnio, nei vien tik mąstymas. Čia žmogus tiesiog gyveni... ir matai, kaip nuostabu... va taip tiesiog gyventi. Kaip jūsų Honzikas, kaip katė, višta. Visi sutvėrimai moka gyventi... o man tai atrodo taip nepaprastai, tarsi ligi šiol aš nebūčiau gyvenęs... Ir štai taip aš antrusyk praradau dvylika metų.

Jo sužalota, vienas dievas težino kiek kartų susiūta dešinioji ranka virpėjo, padėta ant tvorelės. Anča tylėjo, ir pa-

tamsyje buvo matyti jos ilgos blakstienos; ji stovėjo pasirėmusi alkūnėmis į akmenų tvorelę ir mirkčiodama žiūrėjo į žvaigždes. Krūmuose kažin kas sušlamėjo, ir Anča išsigando, net prisiglaudė prie Prokopo peties.

— Kas ten?

— Nieko, tikriausiai kiaunė, matyt, eina vištų vogti į dvarą.

Anča sustingo. Dabar ji jaunomis, standžiomis krūtimis rėmėsi į Prokopo dešinę ranką, pati šito, tur būt, nė nepastebėjo, o inžinierius puikiausiai jautė; jis bijojo pajudinti ranką, nes tuomet mergaitė pagalvotų, kad jis tyčia ją ten padėjo, be to, ji pakeistų pozą. Bet keisčiausia, kad ši aplinkybė neleido Prokopui daugiau pasakoti apie save, apie savo tuščiai prabėgusį gyvenimą.

— Niekada, niekada... taip nesidžiaugiau... nebuvau toks laimingas, kaip šičia,— vogravo sumišęs Prokopas.— Jūsų tėtis — pats geriausias žmogus pasaulyje, o jūs... jūs tokia jaunutė...

— Aš maniau, kad jums atrodau... tikra vištelė,— tyliai ir džiugiai tarė Anča.— Jūs niekada su manimi taip nekalbėdavote.

— Teisingai, iki šiol niekada,— pritarė Prokopas.

Abudu nutilo. Jis juto ranka, kaip vos pastebimai kilnojasi jos krūtinė, jam visas kūnas ėjo pagaugais, stengėsi nealsuoti, ir mergaitė, tyliai nutirpusi, rodos, sulaikė kvėpavimą, net nemirkčiojo ir didžiulėmis akimis žvelgė kažkur į tolį. Ak, paglostyti ir suspausti! Ak, tas pirmojo prisilietimo kvaitulys, ta nesąmoninga ir karšta glamonė! Ar teko tau kada patirti ką nors labiau svaiginančio už tą nesąmoningą artumą? Nusviręs pumpuras, švelnus ir baikštus kūnas; jeigu tu nujaustum tos šiurkščios vyriškos rankos skausmingą švelnumą, kuri nekrustelėdama glaudžia tave ir myluoja! O kas, jeigu... kas, jeigu... kas, jeigu taip ir padaryčiau... suspausčiau...

Anča kuo natūraliausiai atsitraukė. Ak mergaite, tu iš tiesų ničnieko nenumanei!

— Labanakt,— tyliai sako Anča, o jos veidelis pablyškęs ir liūdnas.— Labanakt,— sako ji prislopintu balsu ir paduoda Prokopui ranką, paduoda nevikriai ir glebiai, tarytum kažko sugniužusi, ir išplėtusi akis žiūri visai į kitą pusę. Argi neat-

rodo, kad ji norėtų dar čia pabūti? Ne, jau eina, dvejoja; ne, sustojo ir skabo kažkokį lapelį. Ką jai dar pasakyti? Labos nakties, Anča. Miegok ramiau už mane.

Mat, jam dabar tikrai nėra prasmės eiti miegoti. Susiėmęs rankomis galvą, Prokopas klekteli ant suoliuko. Nieko, nieko nepataisomo... nenutiko; būtų tiesiog niekšiška galvoti dievai žino ką. Anča skaisti ir instinktyvi kaip stirnelė, ir baigta; aš juk ne vaikėzas.

Antrame aukšte nušvito langas. Ten Ančos miegamasis.

Prokopui ėmė smarkiai plakti širdis. Jis žinojo, kad slapčia tenai dairytis nepadoru; be abejo, kaip svečias, jis neturėtų šitaip elgtis. Pabandė sukosėti (kad Anča išgirstų), bet kažkodėl nepavyko; ir jis sėdėjo kaip statula, negalėdamas atplėšti akių nuo šviečiančio lango. Anča vaikščiojo po kambarį, štai pasilenkė ir, skėsčiodama rankomis, kažką ilgai daro; aha, klojasi patalėlį. Dabar stovi prie lango, žvelgia į tamsą ir suneria už galvos rankas — lygiai taip pat, kaip matė ją sapne. Dabar, dabar bent iš padorumo reikėtų duoti jai ženklą; kodėl šito nepadarei? Jau per vėlu; Anča nusisuka, vaikštinėja, pradingsta; ne, nedingo, tik atsisėdo nugara į langą, matyt, labai iš lėto ir susimąsčiusi aunasi batelius; ak, kaip gera svajoti su bateliu rankoje. Dabar laikas būtų išgaruoti; bet, užuot išsinešdinęs, Prokopas dar pasilypėja ant suoliuko, kad geriau matytų. Anča priėjo prie lango; ji jau be liemenėlės; pakelia nuogas rankas ir išiminėja iš plaukų segtukus. Dabar krestelėjo galva, tankūs plaukai pasklido ant pečių; mergina purto juos, vienu galvos mostu permeta vešlius plaukus į priekį, o dabar šukuoja juos šepečiu ir šukomis, šukuoja, kol galva pasidaro kaip svogūniukas; tai, tur būt, labai juokinga, nes Prokopas, begėdis, taip ir šviečia iš pasitenkinimo...

Anča, nekaltoji mergelė, stovi palenkusi galvą ir pina plaukus į dvi kasas; akys nudelbtos, ji sukužda kažką, nusijuokia, susigėdusi net susigūžia, dėmesio! tuoj nuslys marškinių petnešos! Anča giliai susimąsto ir, apnikta kažkokio geismingo švelnumo, glosto savo baltą petuką; sužvarbusi krūpteli, petneša visai nukrinta, ir šviesa užgęsta.

Niekada nieko šviesesnio nebuvau regėjęs, nieko šviesesnio ir gražesnio, nei tas apšviestas langas.

XII

Rytą Prokopas užtiko mergaitę bemaudančią geldoje Honziką; taškydamas vandenį, šunelis purtėsi kaip pasiutęs, tačiau Anča buvo nepermaldaujama, laikė jį už gaurų ir pati visa apsitaškiusi, šlapia ir linksma patrakusiai muilino.

— Atsargiau,— iš tolo šūktelėjo ji.— Aptaškys!

Ji panėšėjo į jauną, džiūgaujančią motiną; o viešpatie, kaip viskas paprasta ir aišku šiame pasaulyje!

Net Prokopas neiškentė be darbo. Prisiminęs, kad sugedo skambutis, kibo taisyti bateriją. Kai prie jo, atsiraitojusi iki alkūnių rankoves, nuo skalbimo šlapiomis rankomis, tylutėliai priėjo Anča, jis valė cinko plokštelę.

— Nesprogs?— paklausė susirūpinusi.

Prokopas neišlaikė nenusišypsojęs; mergaitė taipogi nusijuokė ir aptaškė jį muilo putomis; bet tuojau surimtėjo, priėjo artyn ir alkūne nubraukė muilo putas jam nuo plaukų. Še tau kad nori, vakar šito ji nebūtų išdrįsusi padaryti.

Vidurdienį Anča ir Nanda ištempė baltinti į sodą visą krežį skalbinių. Prokopas su palengvėjimu užvertė knygą, negi leis Ančai tampyti sunkų laistytuvą. Paėmė iš mergaitės laistytuvą ir šlaksto skalbinius; sodrus lietutis smagiai, skalsiai barbena į spurguotas staltieses, didelius baltutėlius užvalkalus, į plačiai išskleistus vyriškus marškinius; vanduo šniokščia, čiurlena, tarp plačių klosčių susirenka, sudarydamas įlankas ir ežerėlius. Prokopas pasišovęs supurkšti ir baltų apatinukų varpelius bei kitokius įdomius daikčiukus, tačiau Anča ištraukia iš jo rankų laistytuvą ir vilgo pati. Prokopas atsisėdo ant žolės, pasimėgaudamas alsuoja drėgmės kvapu ir stebi guvias, gražias Ančos rankas. „Soi de theoi tose doien",— prisiminė jis su giliausia pagarba.— „Sébas m'échei eisoróonta.— Žvelgiu į tave su nuostaba".

Anča prisėdo prie jo ant žolės.

— Apie ką dabar galvojate?

Džiaugsmo ir skaisčios saulės apakinta, ji merkia akis, nukaista ir nežinia kodėl jaučiasi labai laiminga. Saujomis rauna jauną žolę, valiūkaudama taip norėtų privelti žolės jam į plaukus, bet, dievai žino kodėl, ją sulaiko pagarbi nedrąsa prieš tą prijaukintą didvyrį.

— Ar jūs kada mylėjote ką nors?— nei iš šio, nei iš to klausia ji ir skubiai nukreipia žvilgsnį į šalį.

Prokopas juokiasi.

— Mylėjau. Juk ir jūs jau mylėjote.

— Tuomet buvau dar kvailutė,— išsprūsta Ančai, ir nejučiomis jos skruostai parausta.

— Gimnazistą?

Anča linkteli ir kramto žolytę.

— Vieni juokai,— skuba pridurti ji.— O jūs?

— Kartą sutikau merginą tokiomis pat blakstienomis, kaip jūsiškės, net panaši buvo į jus. Pardavinėjo pirštines ar kažką panašaus.

— O toliau?

— Toliau nieko. Kai antrukart nuėjau pirkti pirštinių, jos nebuvo.

— Ir. . . ir ji patiko jums?

— Patiko.

— Ir. . . jūs niekada jos. . .

— Niekada. Dabar man pirštines daro. . . tvarstytojas.

Anča savo visą dėmesį nukreipia į žemę.

— Kodėl. . . jūs visada slepiate nuo manęs rankas?

— Kad. . . kad jos tokios subiaurotos,— aiškinasi Prokopas ir, vargšelis, nurausta.

— Bet dėl to jos ir gražios,— atsidūsta Anča, nepakeldama akių.

— Pietūūs, pietūūs!— išėjusi į kiemą, paskelbia Nanda.

— Viešpatie, jau pietūs!— atsidūsta mergaitė ir labai nenoriai pakyla.

*

Po pietų senasis gydytojas nuėjo pogulio, trumpam, valandžiukei snaptelėti.

— Suprantate,— atsiprašinėdamas kalbėjo jis,— rytą nusivariau kaip šuva.

Netrukus jis uoliai knarkė. Anča ir Prokopas nusišypsojo vienas kitam akimis ir ištipeno galais pirštų; dar sode šnekučiavosi patyliukais, lyg pagerbdami popietinį gydytojo miegą.

Anča privertė Prokopą papasakoti apie save: kur gimė ir kur užaugo, apie tai, kaip buvo nuvažiavęs net į Ameriką, kiek vargo patyrė, kada ir ką veikė. O jam buvo gera prisiminti savo praeitį; jo paties nuostabai, tas gyvenimas pasirodė

esąs daug painesnis ir nuostabesnis, negu galvojo; dar daug ką ir nutylėjo, ypač, na, ypač kai kuriuos širdies reikalus; pirmiausia todėl, kad jie nebuvo reikšmingi, o antra, visi vyrai, žinia, turi ką nutylėti. Anča sėdėjo kaip pelytė po šluota; jai atrodė taip juokinga, neįtikėtina, kad ir Prokopas buvo mažas, buvo berniukas ir apskritai visai kitoks, nepanašus į tą niurzgų ir keistą žmogų, šalia kurio ji jaučiasi tokia mažytė ir nesava. Dabar ji jau nebebijotų net prisiliesti prie jo, užrišti kaklaraištį, sušukuoti plaukus arba apskritai... Ir lyg pirmukart pastebėjo jo stambią nosį, kietai sučiauptas lūpas ir griežtas, rūškanas, raudonomis gyslelėmis akis; tie jo bruožai pasirodė jai nepaprastai keisti.

Štai atėjo eilė ir Ančai pasakoti apie save. Ji jau prasižiojo ir giliau įkvėpė, bet nelauktai prajuko. Sakykite, ką galima papasakoti apie vos prasidedantį gyvenimą, be to, dar žmogui, kuris kartą net dvylika valandų pragulėjo užbertas žemėmis, buvo kare, Amerikoje ir dar dievai žino kur?

— Aš nieko nežinau,— tarė ji nuoširdžiai.

Na, sakykite, argi tas „nieko" nevertas visos vyriškio gyvenimo patirties?

Kadai po pusiaudienio juodu pakilo eiti saulės kepinamu lauko takeliu. Prokopas tyli, o Anča klausosi. Ji braukia ranka per dygias varpų viršūnėles. Petimi liečia Prokopą, sulėtina žingsnį, atsilieka; paskui eina vėl sparčiau, žingsniuoja per du žingsnius priešais jį ir, apimta kažkokio noro viską niokoti, skina varpas. Ta saulėta vienuma pradeda juos slėgti ir nervinti. „Nereikėjo mums čia eiti",— galvoja abu paslapčia ir slogioje nuotaikoje sunkiai rezga vis nutrūkstančią pokalbio giją. Štai pagaliau ir pasivaikščiojimo tikslas — tarp dviejų kuplių liepų stovinti koplytėlė; jau pavakarė, metas, kada piemenys užtraukia savo dainą. Antai suolelis piligrimams; jie prisėdo ir visai nutilo. Klūpodama priešais koplytėlę, tikriausiai už savo artimuosius meldėsi kažkokia moteris. Kai ji nuėjo, Anča atsiklaupė į jos vietą. Dabar ji atrodė be galo natūrali ir moteriška; šalia šito nuo amžių seno ir slaptingo brandaus paprastumo Prokopas pasijuto berniūkštis. Pagaliau Anča pakilo kažkaip surimtėjusi ir augesnė, kažkam pasiryžusi, su kažkuo susitaikiusi, tarytum su savim nusinešdama kažin kokią naštą — susimąsčiusi, dievai žino kaip pasikeitusi;

kai jie kiūtino namo tamsiu takeliu, mergaitė maloniu ir pasodrėjusiu balsu atsakinėjo vienskiemeniais žodelyčiais.

Vakarieniaujant mergina tylėjo, nekalbus buvo ir Prokopas; abudu veikiausiai galvojo vieną ir tą patį: kada gi senasis gydytojas eis skaityti savo laikraščių. O daktaras niurzgėjo ir pro akinius smalsiai žvilgčiojo į juos; na, brolyti, čia kažkas ne taip, kažkas negerai.

Slogi tyla truko, kol sučirškė skambutis, ir žmogus ar iš Sedmidolės, ar iš Lhotos paprašė daktarą nuvažiuoti pas gimdyvę. Senasis gydytojas bemaž nudžiugo, net pamiršo išsibarti. Jau nešinas kuprine, sustojo tarpdury ir sausai įsakė:

— Anča, eik miegoti!

Mergina tylomis atsikėlė ir pradėjo tvarkyti stalą. Ilgai, labai ilgai užtruko virtuvėje. Prokopas nerimaudamas rūkė ir jau ruošėsi išeiti. Nelauktai ji sugrįžo, išbalusi, tarsi drugio krečiama, ir, didvyriškai įveikusi save, tarė:

— Gal norite pažaisti biliardą?

Tai reiškė, kad apie sodą šiandien negali būti nė kalbos.

Taip, tai buvo nevykusi partija; Anča buvo stačiai nerangi, rutulius varinėjo bet kaip, pamiršdavo savo eilę, beveik nekalbėjo. O kai sykį apsiskaičiavo, ir kamuolys, kaip sakoma, „nukorė kojytes į kišenę", Prokopas ėmė jai rodyti, kaip reikėjo mušti: paimti lazdą truputėlį žemiau, taikyti į dešinę pusę, ir viskas. Norėdamas pakreipti jos lazdą, uždėjo savo ranką ant merginos rankos. Anča ūmai atsisuko, patamsėjusiomis akimis dėbtelėjo jam į veidą, trenkė lazdą ant grindų ir išbėgo.

Ką daryti? Prokopas sparčiai švytravo po biliardinę, rūkė ir širdo. Ak, keistuolė, bet kodėl ji pati mane klaidina? Jos nekaltos lūpos, tokios tyros, mielos akys, veidelis švelnus ir liepsnojantis, pagaliau žmogus esi ne akmuo! Negi jau tokia didelė nuodėmė būtų paglostyti veidelį, pabučiuoti, ak, paglostyti rausvus skruostelius ir pataršyti plaukus, plaukus, švelnius plaukelius ant jauno kaklo (žmogus gi ne akmeninis); pabučiuoti, apglėbti, išbučiuoti pagarbiai ir švelniai. „Kvailystė!— niršo Prokopas.— Aš — senas asilas; kaip man ne gėda, toks kūdikis, apie tai jis net nepagalvoja... Taigi."

Prokopas sutramdė pagundą, nors tai jam pavyko anaiptol ne iš karto; reikėjo pamatyti, kaip jis stovėjo prieš veidrodį, nusikramtęs iki kraujų lūpas ir rūškanas, ir su kartėliu peržiūrinėjo ir seikėjo savo metus.

Eik, eik miegoti, senberni; tu ką tik išvengei gėdos, ir tai jau šis tas; jauna, kvaila mergaitė būtų tave išjuokusi. Šiaip taip apsisprendęs, Prokopas kopė laiptais aukštyn į savo kambarį. Jį slėgė mintis, kad reikės praeiti palei Ančos miegamojo duris. Cipeno galais pirštų: kūdikis tikriausiai jau miega... Ir staiga pašėlusiai plakančia širdimi sustojo kaip įbestas. Ančos... kambario durys... neuždarytos. Durys praviros, o už jų — tamsa. Ką tai reiškia? Iš kambario sklido prislopintas kūkčiojimas.

Nežinoma jėga stūmė jį vidun, pro tas duris; tačiau kažkas kitas, daug valdingesnis, nubloškė jį vienu mostu laiptais žemyn ir išnešė lauk į sodą. Jis stovėjo krūmų tankmėje ir spaudė rankas prie širdies, kuri daužėsi kaip pavojaus varpas. Viešpatie, kodėl neužėjau pas ją? Anča tikriausiai klūpo... pusiau nusirengusi... ir verkia, įsikniaubusi į pagalvę; ko ji verkia? — nežinau; bet jeigu būčiau įėjęs... na kas gi būtų atsitikę? Nieko; būčiau parpuolęs šalia jos ant kelių ir maldavęs neverkti; būčiau paglostęs, paglostęs švelnius plaukus, jau palaidus plaukučius... O viešpatie, kodėl ji paliko pravertas duris?

Žiūrėk, iš namų slystelėjo šviesus šešėlis ir slenka į sodą. Tai Anča, ji apsirengusi, ir plaukai nepaleisti, spaudžia delnais smilkinius arba vėsina ranka degančią kaktą ir kartas nuo karto sunkiai atsidūsta — paskutiniai verksmo atbalsiai. Praeina palei Prokopą, tartum jo nepastebėjusi, tačiau užleidžia jam vietą šalia savęs iš dešinės; nieko negirdi, nemato, bet ir nesipriešina, kai Prokopas paima ją už rankos ir veda prie suoliuko. Inžinierius mintyse ieško paguodos žodžių (po galais, kam ją guosti?), kai staiga Anča bum — įsikniaubia galva jam į petį, dar kartelį konvulsyviai pravirksta ir kūkčiodama, šniurkščiodama sako, kad „tai niekis". Prokopas kaip tikras dėdė apkabina ją ir, galutinai pasimetęs, murma, kad ji esanti gera ir labai labai miela; kūkčiojimas virto ilgais atodūsiais (kažkur po pažasčia jis juto karštą jų drėgmę) ir pagaliau visai liovėsi. O naktie, dangaus gyventoja, tu paguodi prislėgtą širdį ir atriši nekalbų liežuvį; tu išaukštini, palaimini, įkvepi tykiai plazdančią širdį, ilgesio pilną atsiskyrėlio širdį; trokštančius pagirdai savo begalybe. Viename neišpasakytai mažame visatos taške, kažkur tarp Veneros ir Pietų Kryžiaus, tarp Kentauro ir Lyros vyksta jaudinantis dalykas; vienas vyras staiga pasijuto esąs vienintelis mergaitės užverktomis

akimis gynėjas ir tėvas; glosto jos galvutę ir sako, ką, būtent, jis sako? Kad jis t o k s laimingas, t o k s laimingas, jog k a r š- t a i m y l i tą kūkčiojančią ir šniurkščiojančią jam ant peties būtybę, kad jis niekada iš čia neišvažiuosiąs ir taip toliau.

— Nežinau, k a s man šovė į galvą,— pasikūkčiodama atsidūsta Anča.—Aš. . . aš dar taip norėjau pasikalbėti. . . su jumis. . .

— O ko jūs verkėte?— murma Prokopas.

— Kad taip ilgai neatėjote,— pasigirsta stulbinantis atsakas.

Prokopui silpsta valia ar dar kažkas.

— Jūs. . . jūs mane. . . mylite?— lemena jis, ir jo balsas pasikeičia lyg paaugliui.

Į pažastį įsiraususi galvutė maksi energingai ir nedviprasmiškai.

— Rasi. . . turėjau ateiti pas jus,— sukrėstas iki sielos gelmių, kužda Prokopas.

Galvutė ryžtingai kresteli: ne, ne!

— Čia. . . man geriau,— atsidūsta patylėjusi Anča.— Čia. . . taip gražu!

Vargu ar kas supras, ką gražaus ji atrado šeriuotame tabako ir prakaito dvoku prisigėrusiame vyriškame švarke; tačiau Anča įsikniaubia veidu į švarką ir ničniekas pasaulyje nepriverstų jos pakelti akis į žvaigždes; ji tokia laiminga toje tamsioje ir tvaiko pilnoje slėptuvėje. Jos plaukai kutena Prokopui nosį ir dvelkia nuostabiai švelniu aromatu. Prokopas glosto nusvirusius mergaitės pečius, glosto jauną kaklą, krūtinę ir sutinka vien plazdantį nuolankumą; staiga užsimiršęs, grubiai ir netikėtai atlošia jos galvą, nori pabučiuoti drėgnas lūpas. Bet Anča, Anča kaip pašėlusi ginasi, šaukia siaubo apimta: „Ne, ne, ne!" ir vėl įsikniaubia veidu į švarką; Prokopas girdi, kaip smarkiai plaka jos išgąsdinta širdelė. Ūmai jis suneta, kad tai būtų buvęs pirmasis bučinys jos gyvenime.

Prokopas susigėsta, jį pagauna begalinis švelnumas, ir jis jau nieko daugiau nebeišdrįsta ir tik glosto jos plaukus; tai galima, tai galima, viešpatie, juk ji dar visiškai vaikas ir visai paika! O dabar nė žodžio, nė žodelio daugiau, kad ir kvapu neužgautum tos didelės skaisčios stirnos nepaprastos vaikystės; nė minties, kuri galėtų grubiai išduoti šio vakaro miglotas paskatas! Tiesą sakant, ir pats nežinojo, ką kalba; tai buvo lokio giesmė be jokios sintaksės; pakaitom kalbėjo

apie žvaigždes, apie meilę, dievą, žavią naktį ir kažkokią operą, kurios nei turinio, nei pavadinimo nieku gyvu nevaliojo prisiminti, tačiau kurios muzika ir dainininkų balsai svaiginamai tebeskambėjo jam ausyse. Kartais Prokopui rodėsi, kad Anča užmigo; jis nutildavo, iki ant savo peties vėl išgirsdavo palaimos kupiną mieguistą atodūsį, sakantį, kad jo įdėmiai klausomasi.

Galų gale Anča atsitiesė, pasidėjo ant kelių rankas ir susimąstė.

— Aš net nežinau, net nežinau,— alsiai tarė ji,— niekaip negaliu patikėti, kad tai tiesa.

Danguje šviesia juostele krinta žvaigždė. Kvepia jazminai, bijūnų pumpurai miega užsimerkę, medžių vainikuose šlama nežinomos dievybės alsavimas.

— Taip norėčiau čia pasilikti,— šiuša Anča.

Prokopui nebylioje kovoje dar kartą tenka susigrumti su pagunda.

— Labos nakties, Anča,— prisiverčia palinkėti jis.— Kas būtų, jeigu... jeigu sugrįžtų jūsų tėtis...

Anča klusniai pakilo.

— Labanakt,— tyliai tarė ji ir sudvejojo.

Jiedu stovėjo vienas priešais kitą ir nežinojo, ką daryti... pasilikti ar eiti. Anča buvo išbalusi, susijaudinusi mirkčiojo akimis ir atrodė tarsi pasiryžusi kažkokiam žygdarbiui, bet kai Prokopas, visiškai netekdamas galvos, ištiesė ranką prie jos alkūnės, mergaitė išsisuko ir bailiai pasitraukė atatupsta. Taip jie žingsniavo per metrą vienas nuo kito sodo takučiu, bet, priėję tą vietą, kur krito patys juodžiausi šešėliai, matyt, išklydo iš tako, nes Prokopas dantimis atsitrenkė į kažkieno kaktą, greitomis pakštelėjo į šaltą nosį ir lūpomis surado sučiauptas lūpas, užlaužęs mergišką kaklą, jis grubiai pražiodė jas, praskyrė kalenančius dantis ir ėmė patrakusiai bučiuoti karštas, praviras, dejuojančias, drėgnas lūpas. Pagaliau merginai pavyko ištrūkti iš jo glėbio, ji pasitraukė prie vartelių ir pravirko. Prokopas puolė ją maldyti, glostyti, apibėrė bučiniais plaukus, ausis, kaklą, nugarą, bet niekas negelbėjo; jis maldavo, suko į save ašarotą skruostą, užverktas akis, šlapias, kūkčiojančias lūpas, jo burna buvo pilna sūrių ašarų, jis bučiavo ir glostė — ir ūmai pajuto, kad Anča jau nesipriešina, kad atsidavė jo malonei ir nemalonei ir, regis, ap-

rauda savo baisingą pralaimėjimą. Tuomet Prokopo širdy iš karto pabudo visas vyriškas riteriškumas; jis paleido iš rankų tą nelaimingą kamuoliuką ir susigraudinęs tik bučiavo iš nevilties virpančias, nuo ašarų sušlapusias mergaitės rankas. Šitaip, šitaip geriau. Staiga Anča prisiglaudžia veideliu prie jo šiurkščios letenos ir palyti ją drėgnomis, degančiomis lūpomis, glamonėja karštu alsavimu, virpančiomis, ašarotomis blakstienomis ir nepaleidžia rankos. Prokopas tik sumirksi akimis ir sulaiko kvapą, kad neužtrokštų nuo skausmingo švelnumo.

Anča pakėlė galvą.

— Labanakt,— tarė ji tyliai ir, tarsi kitaip nė negalėtų būti, atstatė lūputes.

Prokopas palinksta prie jų, kiek įmanydamas švelniau, it vėjelio dvelktelėjimas paliečia jas savomis lūpomis ir net nedrįsta lydėti jos toliau; stovi sustingęs, paskui nulenda į atokiausią sodo kertę, kur nė spindulėlis neprasiskverbia iš Ančos lango; stovi ir tarsi meldžiasi. Ne, tai ne malda, tai tik gražiausia naktis jo gyvenime.

XIII

Vos prašvitus Prokopas nebegalėjo nusėdėti namie; sumanė nubėgti ir priskinti gėlių; padės jas prie Ančos miegamojo durų, ir kai mergaitė nubus... Džiaugsmo pakylėtas, Prokopas išsėlino iš namų vos ne ketvirtą valandą ryto. Oi žmonės, kokia grožybė! Visos gėlės žėri it akys — (jos tokios didelės akys, romios kaip stirnos... tokios ilgos blakstienos... dabar miega, akių vokai švelnūs ir išgaubti nelyginant balandžio kiaušiniai... viešpatie, kad žinočiau, ką ji sapnuoja... jeigu rankas ji susidėjusi ant krūtinės, tai kvėpuojant jos kilojasi; jeigu jos — po galva, tikriausiai atsismaukė rankovė, ir matyti alkūnė — rausvas kietas apvalumas... neseniai pasakojo, kad ir dabar tebemiega vaikiškoje geležinėje lovutėje... sakė, spalio mėnesį jai sukaks devyniolika... ant kaklo turi apgamėlį... ar galimas daiktas, kad ji mane mylėtų, tai taip keista) — iš tiesų niekas negali prilygti vasaros ryto gražumui, bet Prokopas žvelgia sau po kojomis, kaip mokėdamas šypso ir pro daugybę vartelių nukeliauja prie upės. Tenai, tik priešingame krante, pamato keletą vandens lelijų žiedų, nepaisydamas jo-

kių pavojų, nusirengia ir puola į tirštus užutekio glitėsius, kažkokios klastingos viksvos subraižo jam kojas, tačiau Prokopas grįžta su žiedų glėbiu. Vandens lelija — romantiška gėlelė, bet iš jos mėsingų stiebų teka biaurus skystimas; Prokopas dumia namo su savo romantišku laimikiu, galvodamas, į ką čia suvyniojus žiedkočius. Prie namo ant suoliuko mato daktaro paliktą vakarykštę „Politiką". Patenkintas Prokopas perplėšia ją, perbėga akimis žinutę apie kažkokią mobilizaciją Balkanuose, apie tai, kad kažkur pašlijo vyriausybės reikalai, jog kažkas, nuotrauka juodais rėmais, mirė, aišku, visos tautos apverktas. Štai Prokopas jau susuko lelijų žiedkočius į laikraštį. Kai norėjo pasigrožėti savo darbu, jam taip ir nusmelkė širdį. Laikraštyje, į kurį suvyniojo gėles, išvydo vieną vienintelį žodį. Tai buvo KRAKATITAS.

Nustėręs Prokopas akimirką žiūrėjo, stačiai netikėdamas savo akimis. Paskui karštligiškai išvyniojo laikraštį, paberdamas ant žemės puikiąsias gėles, ir galiausiai rado tokį skelbimą: „KRAKATITAS! Prašau inž. P. pranešti savo adresą. Karsonas. Centrinis paštas." Ir daugiau nieko. Prokopas prasitrynė akis ir vėl perskaitė: „Prašau inž. P. pranešti savo adresą. Karsonas." Kas čia per velniava... Kas jis toks, tasai Karsonas? Po galais, iš kur jis žino, iš kur jis gali žinoti?.. Prokopas šimtąjį kartą skaitė mįslingąjį skelbimą: „KRAKATITAS! Prašau inž. P. pranešti savo adresą." Ir toliau: „Karsonas. Centrinis paštas." Nieko daugiau čia neišskaitysi.

Prokopas sėdėjo it maišu trenktas. „Kam, kam aš paėmiau į rankas tą prakeiktą laikraštį!"— niūriai pagalvojo. Kaip ten parašyta? „KRAKATITAS! Prašau inž. P. pranešti savo adresą." Inž. P.— tai jis; o krakatitas — ta pati prakeiktoji vieta, ta miglota vieta jo smegenyse, tas skausmingas auglys, tai, apie ką jis nedrįso galvoti, ką jis nešiojo savyje, atsitrenkdamas galva į sieną, tai, kas jau nebeteko savo vardo,— kaip ten parašyta? KRAKATITAS. Vidinio impulso pagautas, Prokopas išsprogino akis. Staiga jis išvydo... švino druską, ir jo atminty iškilo painus filmas: be galo ilga, įnirtinga kova su tuo sunkiu, neperprantamu, inertišku reagentu, tie niekingi, aklomis atliekami bandymai, kai niekas nesisekdavo, dilgčiodavo pirštai, kuomet jis siuto pagautas smulkino ir grūdo rankomis tą medžiagą; prisiminė gaižų prieskonį ant liežuvio ir aitrius dūmus, nuovargį, kuris užmigdydavo krėsle, gėdą, užsispyrimą

ir, staiga,— susapnuotą, ar ką,— paskutinę idėją, paradoksalų ir nuostabiai paprastą eksperimentą, fizikos triuką, kuriuo iki tol niekada nebuvo pasinaudojęs. Išvydo plonytes baltų kristalų adatikes, kurias jis pagaliau sužėrė į porcelianinį indelį, būdamas tikras, kad rytoj smagiai driokstels, kai uždegs jas ten, lauke, smėlio duobėje, jo nelegaliame bandymų lauke. Išvydo savo laboratorijos krėslą, iš kurio styrojo šeriai ir spyruoklės; tąsyk jis nuilsęs kaip šuo griuvo į jį ir tikriausiai užmigo, nes kai įvyko šiurpą keliantis sprogimas, sudzinksėjo stiklai ir jis su visu krėslu nulėkė ant žemės, buvo visiškai tamsu. O paskui dešinėje rankoje pajuto aštrų skausmą, nes ji buvo kažkuo prakirsta, po to... po to...

Taip nelauktai ir skausmingai prisiminęs tuos įvykius, Prokopas susiraukė. Na taip, va tas randas per visą delną. Paskui norėjau uždegti šviesą, bet visos lemputės buvo susprogusios. Aklinėjau, stengdamasis suprasti, kas nutiko; visur pilna drūzgų, o cinko plokštė ant stalo suplėšyta, susukta, sulydyta, ąžuolinė lenta suskaldyta, tarsi į ją būtų trenkęs perkūnas. Vėliau apčiuopiau tą porcelianinę dėžutę, ji pasirodė esanti sveikut sveikutėlė, ir tik tuomet persigandau. Taip, tenai, tenai buvo krakatitas. O paskui...

Prokopas nebegalėjo nustygti vietoje; kramtydamas iš susijaudinimo pirštus, peržengė pabirusias vandens lelijas ir ėmė žirglioti po sodą. Paskui aš kažkur bėgau per laukus, per arimą, keliskart suklupau. Viešpatie, kurgi tai buvo? Vėlesni prisiminimai labai pakriki; abejonių nekelia tik baisus galvos skausmas ir kažin kokie reikalai su policija; paskui kalbėjau su Irka Tomešu, nuėjome pas jį, ne, pas jį mes nuvažiavome karieta; aš sirgau, o Iržis slaugė mane. Irka geras. Bet viešpatie, kas buvo toliau! Irka Tomešas sakė, kad važiuoja čionai, pas tėtušį, bet neatvažiavo; še tau, keista, aš tuo metu, matyt, miegojau, ar ką...

Tuo tarpu trumpai, švelniai čirkštelėjo skambutis, nuėjau atidaryti durų, ant slenksčio stovėjo mergina su šydu.

Prokopas sudejavo, užsidengė rankomis veidą. Jis net nenumanė, kad sėdi ant to paties suoliuko, ant kurio šiąnakt guodė ir mylavo visai kitą...

...„Ar čia gyvena ponas Tomešas?"— neatgavusi kvapo, paklausė mergina; matyt, bėgo, jos goržetė aplyta,— ir staiga, staiga nepažįstamoji pakėlė akis...

Inžinierius vos nesukaukė iš skausmo. Regėjo ją, tarsi tai būtų buvę vakar: rankos, mažos rankutės ankštomis pirštinaitėmis, nuo kvėpavimo aprasojęs tankus vualis, tyras, sielvarto kupinas žvilgsnis; graži, liūdna ir drąsi. „Jūs išgelbėsite jį, tiesa?" Visai iš arti žvelgia į Prokopą rimtomis akimis, nuo kurių žvilgsnio kvaista galva, ir gniaužia kažkokį paketėlį, kažin kokį storą, antspauduotą voką, virpančiomis rankomis spaudžia jį prie krūtinės, iš paskutiniųjų stengdamasi įveikti sumišimą...

Prokopui lyg kas per galvą būtų trenkęs: „Kur aš dėjau tą paketą? Kad ir kas būtų toji mergina, aš vis dėlto pažadėjau atiduoti paketą Tomešui. Sirgdamas... viską užmiršau... tiesą sakant... nenorėjau apie tai galvoti. Bet dabar... dabar viena aišku — aš privalau jį surasti."

Prokopas it vėjas įlėkė savo kambarin ir išgriozdė visus stalčius. Nėra, nėra, niekur nėra! Dešimtąjį kartą lapelis po lapelio, daiktelis po daiktelio pervertė savo menką mantą; paskui atsisėdo vidur visos tos netvarkos lyg prie Jeruzalės griuvėsių, delnais spausdamas kaktą. Ne kitaip, tą paketą paėmė gydytojas, Anča arba kvatoklė Nanda. Įsikalęs galvon šią versiją, Prokopas pajuto kažkokį pasibodėjimą ir išgąstį; kaip sapnuodamas nusiyrė prie krosnelės, giliai į ją įgrūdo ranką ir ištraukė... ieškomą paketą. Tik tada neaiškiai prisiminė, kad būdamas, būdamas dar ne visai... sveikas, pats įkišo voką tenai; atsiminė, kad klejodamas ir alpėdamas visą laiką norėjo turėti tą paketą prie savęs ir vis niršdavo, jeigu kas paimdavo jį; prisiminė, labai bijojęs šito storo voko, nes su juo buvo susijęs kankinantis nerimas ir ilgesys. Matyt, su bepročio pasalumu pats nuo savęs paslėpė krosnelėje, norėdamas atsikratyti. Nė pats velnias nesusigaudys žmogaus pasąmonės mįslėse; dabar paketas, tas storas perrištas vokas su penkiais antspaudais Prokopo rankose, o ant jo užrašyta: „Ponui Iržiui Tomešui." Pabandė nors šį tą atspėti iš tos susiformavusios ir širdį smelkiančios rašysenos; bet vietoj rašto vėl regėjo merginą su vualiu, drebančiomis rankomis gniaužiančią voką; ir štai, štai ji pakelia akis... Prokopas godžiai įtraukė į save voko aromatą: kvapas buvo silpnas ir išsivadėjęs.

Prokopas padėjo voką ant stalo ir ilgai sukaliojosi aplinkui. Baisiai magėjo žinoti, kas jo viduje... po tais penkiais antspaudais; be abejo, jame didelė paslaptis, kažkokių lemtingų ir opių santykių atomazga. Tiesa, nepažįstamoji sakė,

kad... kad tą ji daranti ne dėl savęs; bet kodėl ji taip jaudinosi... Ir vis dėlto neįtikėtina, kad jinai, j i n a i galėtų mylėti Tomešą! Irka — vėjo pamušalas,— su aklu įniršiu konstatavo Prokopas; tam cinikui visada sekėsi su moterimis. Nieko, surasiu jį ir perduosiu tą meilės siuntinuką, ir tebūnie baigta...

Staiga jam toptelėjo mintis: o kas, jeigu tarp Tomešo ir to, kuo gi jis vardu, to prakeikto Karsono egzistuoja koks nors ryšys? Juk apie krakatitą niekas nežinojo ir nežino; vienas Irka Tomešas, matyt, suuodė kažkokiu būdu... Padrikoje atminties filmo juostoje savaime išryškėjo naujas vaizdas. Tąsyk Prokopas gulėjo kliedėdamas (berods, tai buvo pas Tomešą), o jis, Irka, pasilenkęs prie jo, žymėjosi kažką bloknote. Žinoma, negali būti jokių abejonių, jis užsirašė mano formulę! Prasitariau, jis išpešė ją iš manęs, pavogė ir veikiausiai pardavė tam Karsonui! Tokia niekšybė sukrėtė Prokopą iki sielos gelmių. Viešpatie, ir į tokio žmogaus rankas pakliuvo ta mergina. Jeigu yra pasaulyje bent vienas aiškus tikslas, tai štai jis: trūks plyš reikia išgelbėti merginą!

Gerai, pirmiausia privalau surasti Tomešą, tą vagį; atiduosiu jam šitą antspauduotą voką ir priedo išbarškinsiu dantis. Toliau — jis tiesiog mano rankose; privalo man pasakyti tos merginos vardą ir adresą ir pasižadėti... Ne! Jokių pažadų iš to niekšo! Bet aš nueisiu pas ją ir viską išpasakosiu. O paskui visam laikui dingsiu jai iš akių.

Patenkintas savo tokiu riterišku ryžtu, Prokopas sustojo prie nelemto paketo. Ak, kad žinotų bent vieną, vieną vienintelį dalyką, ar ji buvo Tomešo meilužė? Vėl regėjo ją, dailią ir tvirtą, tąsyk nei žvilgsniu, nei akies mirktelėjimu ji nepalytėjo nuodėmingo Tomešo guolio. Negi įmanoma šitaip meluoti akimis, taip meluoti tokiomis akimis?..

Sušvokštęs iš skausmo, Prokopas sulaužė antspaudus, nutraukė špagatą ir atplėšė voką. Jame buvo pinigai ir laiškas.

XIV

Daktaras Tomešas jau pusryčiauja, purkštauja ir niurzga, nes šiandien priėmęs sunkų gimdymą; raukydamas nosį, tiriamai šnairuoja į Ančą. Dukra sėdi kaip ant žarijų, nieko ne-

valgo, negeria, stačiai negali patikėti, kad Prokopas dar nepasirodė, jai mažumą virpa lūpos, atrodo, tuoj tuoj pravirks. Tuo tarpu labai energingai įžengia perbalęs inžinierius, jis taip skuba, jog net nepriséda; vos-ne-vos pasisveikinęs, prabėgom dirsteli į Ančą, tarytum jos nė nepažintų, ir tuoj su irzlia nekantra teiraujasi:

— Kur jūsų Irka?

Nustebęs daktaras atsisuka.

— Ką?

— Kur jūsų sūnus?— pakartoja Prokopas ir meta į jį skvarbų žvilgsnį.

— Ką aš galiu žinoti?— burbteli daktaras.— Nieko nenoriu apie jį girdėti.

— Jis Prahoje?— neatstoja Prokopas, gniauždamas kumščius.

Daktaras tyli, bet jo galva, matyt, intensyviai dirba.

— Man reikia su juo pasikalbėti,— iškošia Prokopas.— R e i k i a, girdite? Aš tučtuojau, neatidėliodamas privalau važiuoti pas jį. Kur jis?

Daktaras, kažką kramsnodamas, pakyla ir eina prie durų.

— Kur jis? Kur jis gyvena?

— Nežinau!— ne savo balsu riktelėjo daktaras ir su trenksmu išbildėjo iš kambario.

Prokopas atsisuko į Ančą. Mergina sėdėjo nustėrusi ir didelėmis akimis žvelgė į vieną tašką.

— Anča,— karštai suvapėjo Prokopas,— jūs privalote pasakyti man, kur jūsų Irka. Aš. . . man reikia nuvažiuoti pas jį, suprantate? Toks reikalas. . . toks reikalas, kad. . . Žodžiu, kalba eina apie kai kuriuos dalykus. . . Aš. . . Pasiskaitykite va šitą,— paskubom baigė jis, ir kyštelėjo jai panosėn sulamdytą laikraščio skiautę. Bet Ančos akyse sumirguliavo tik kažkokie ratilai.

— Tai mano išradimas, suprantate?— nervindamasis aiškino jis.— Manęs ieško kažkoks Karsonas. . . Kur jūsų Iržis?

— Nežinome,— sukuždėjo Anča.— Jau dveji. . . jau dveji metai, kaip mums neberašo. . .

— Ak!— sustenėjo Prokopas ir įtūžęs suglamžė laikraštį.

Mergina suakmenėjo; tik jos akys vis plėtėsi, ir neramiai, kažkaip gailiai alsavo burna.

Prokopas mielai būtų skradžiai žemę prasmegęs.

— Anča,— pagaliau sutrikdė jis slogią tylą,— aš grįšiu. Po kelių dienų... Tai labai svarbus reikalas. Pagaliau... žmogui reikia galvoti... ir apie savo darbą. Žinote, juk visi turi... tam tikrų pareigų... (viešpatie, tai leptelėjau!). Supraskite, kad... Aš tiesiog privalau!— staiga ėmė šaukti jis.— Geriau man numirti, negu nenuvažiuoti, suprantate?

Anča vos pastebimai linktelėjo. Ak, jeigu ji būtų knaptelėjusi galva žemiau — bum! Balsu raudodama užsikniaubusi ant stalo; o dabar tik akys pasruvo ašaromis, visa kita mergaitė įstengė paslėpti.

— Anča,— galutinai sutrikęs, lemeno Prokopas ir traukėsi prie durų,— aš net neatsisveikinu; juk neverta, tiesa? Po savaitės, po mėnesio vėl būsiu čia... Na, paklausykite...

Jis net nedrįso pakelti į ją akių; Anča sėdėjo tarytum apkvaišusi, nusvirusiais pečiais, nieko nematančiomis akimis ir nuo tramdomų ašarų brinkstančia nosimi; buvo graudu į ją žiūrėti.

— Anča...— dar sykį bandė Prokopas ją prašnekinti, tačiau tuoj nutilo.

Ta paskutinė akimirka tarpdury jam pasirodė be galo ilga; jautė, kad reikėtų dar ką nors pasakyti ar padaryti, bet tik išstenėjo kažką panašaus į „iki pasimatymo" ir nerangiai pasišalino.

Patyliukais kaip vagis jis išsėlino iš namų. Prie durų, už kurių paliko Ančą, sudvejojo. Kambaryje buvo tyku, ir tai labai slėgė Prokopą. Prie laukujų durų sustojo lyg kažką pamiršęs ir nustypčiojo atgalios, į virtuvę; ačiū dievui, Nandos tenai nebuvo, ir Prokopas pasuko prie lentynos. „...ATITAS!.. adresą. Karsonui, Centrinis paštas." Tai jis perskaitė laikraštyje, iš kurio linksmuolė Nanda iškarpė staltiesėlę ir patiesė ant lentynėlės. Ten padėjo jai pilną saują pinigų už visus patarnavimus ir dingo.

Prokopai, Prokopai, šitaip nesielgiama, jeigu po savaitės ruošiamasi grįžti!

„Rieda-rieda, rieda-rieda!"— skanduoja traukinys; bet žmogaus nekantrumui neužtenka jo dundančios, bildančios spartos; žmogus, ta gyva nekantra, nenustygsta vietoje, tolydžio išsitraukia laikrodį ir kuičiasi staigiais, nervingais judesiais. Vienas, du, trys, keturi — tai telegrafo stulpai. Medžiai, laukai,

medžiai, geležinkelio apeivio būdelė, medžiai, pakriaušė, tvora ir laukai. Vienuolika valandų septyniolika minučių. Runkelių laukas, moterys mėlynomis prikyštėmis, namas, šunelis, pasišovęs aplenkti traukinį, laukai, laukai, laukai. Septyniolika minučių dvyliktos. Viešpatie, negi sustojo laikas? Geriau apie ką nors galvoti; užsimerkti ir skaičiuoti iki tūkstančio; mintyse kalbėti „Tėve mūsų" arba kartoti chemines formules. „Rieda-rieda, rieda-rieda!" Aštuoniolika minučių dvyliktos. Dieve mano, ką daryti?

Staiga Prokopas pašoko. „KRAKATITAS"— išvydo jis kažkur ir net išsigando. Kur tai parašyta? Aha, priešais sėdintis kaimynas skaito laikraštį, o kitoje laikraščio pusėje vėl tas skelbimas. „KRAKATITAS! Prašau inž. P. pranešti savo adresą. Karsonas. Centrinis paštas." Po šimts, tą poną Karsoną,— galvoja inž. P., tačiau artimiausioje stotyje superka visus laikraščius, kuriuos leidžia palaimingoji tėvynė. Visuose leidiniuose buvo vienas ir tas pats skelbimas: „KRAKATITAS! Prašau inž. P. . . ." Kad tave griausmas, kaip jie manęs ieško!— stebisi inž. P.— Kam aš jiems reikalingas, jeigu Tomešas jau viską pardavė?

Bet, užuot minęs šią esminę mįslę, Prokopas apsidairė, ar niekas jo neseka, ir, tur būt, šimtąjį kartą išsitraukė atplėštą paketą, ilgai vartaliojo, apžiūrinėjo, svėrė rankoje, stengdamasis pratęsti malonumą, paskui iš pinigų prikimšto voko išėmė laišką, tą brangų laišką, parašytą susiformavusia ir energinga rašysena.

„Ponas Tomešai,— nežinia kurį kartą Prokopas vėl godžiai rijo akimis žodžius,— tai aš darau ne dėl jūsų, o dėl savo sesers. Nuo to momento, kai gavo jūsų siaubingą laišką, ji kraustosi iš proto. Norėjo parduoti visas savo sukneles ir brangenybes, kad galėtų pasiųsti jums pinigų; man reikėjo labai daug pastangų atkalbėti ją nuo tokio žingsnio, kurio negalėtų nuslėpti nuo savo vyro. Pinigai, kuriuos jums siunčiu,— mano nuosavybė; žinau, priimsite juos nė kiek nedvejodamas, ir prašau man nedėkoti. L."

O žemiau paskubom prirašyta:

„Dėl dievo meilės, palikite M. ramybėj! Ji paaukojo jums viską, ką turėjo; atidavė daugiau, negu jai pačiai priklausė; kai pagalvoju, kas bus, jeigu viskas paaiškės, mane apima siaubas. Meldžiu visais šventaisiais, nepiktnaudžiaukite savo baisia įtaka jai! Būtų per daug niekšinga, jeigu jūs. . ."— sa-

kinio pabaiga užbraukta, o toliau sekė dar vienas prierašas: „Padėkokite už mane savo draugui, kuris įteiks jums šitą voką. Aš nepamiršiu jo gerumo tą valandą, kada man labiausiai reikėjo žmogaus paramos."

Prokopą stačiai slėgė nepakeliamos laimės antplūdis. Vadinasi, ji nepriklausė Tomešui! Ji neturėjo nieko, kuo galėtų pasikliauti! Narsi, energinga mergina — keturiasdešimt tūkstančių sumedžiojo, kad tik išgelbėtų savo seserį nuo... matyt, kažkokios nešlovės! Va tie trisdešimt tūkstančių — iš banko; jie kaip gauti taip ir likę apklijuoti juostele (po velnių, kodėl ant jos nėra banko pavadinimo?). Vienas dievas težino, kaip ir kur ji surinko likusius dešimt tūkstančių; čia yra suplyšusių, nučiurusių penkinių, susinešiojusių, galai žino kiek rankų praėjusių, moteriškuose rankinukuose sulamdytų smulkių banknotų; viešpatie, kiek buvo lakstymo, kol jai pavyko surinkti tą pinigų saujelę! „Aš nepamiršiu jo gerumo." Šią minutę Prokopas buvo pasiruošęs užmušti Tomešą, tą įžūlų ir grasų niekšą; bet kartu viską jam atleido... nes nepažįstamoji nebuvo jo meilužė! Mergina nepriklausė Tomešui, o tai mažų mažiausiai reiškia, kad ji skaisčiausias ir tobuliausias angelas, ir Prokopas jautėsi taip, tarsi jo širdy greitai ir skausmingai būtų gijusi žaizda.

Taip, reikia surasti ją; visų pirma privalau jai... privalau jai grąžinti tuos pinigus (jis net nesusigėdo tokios tiesmukiškos dingsties) ir pasakyti... kad, kad, žodžiu... ji gali manimi pasitikėti, tvarkydama reikalus su Tomešu ir apskritai... „Aš nepamiršiu jo gerumo." Prokopas suneria lyg maldai rankas: dieve, juk aš pasiruošęs padaryti viską, kad tik būčiau vertas šitų žodžių...

Oo-o, kaip pamažu šliaužia traukinys!

XV

Tik atvažiavęs į Prahą, Prokopas nuskubėjo į Tomešo butą. Prie Muziejaus sustojo. Prakeikimas, kurgi, tiesą sakant, gyvena Tomešas? Tąsyk aš ėjau, taip, ėjau drebulio krečiamas, į tramvajaus stotelę prie Muziejaus; bet iš kurios pusės? Kuria gatve? Tūždamas ir keikdamasis, Prokopas klaidžiojo aplink Muziejų ir ieškojo Tomešo buto; nieko nepešęs, leidosi

į policiją, į adresų biurą. Iržis Tomešas,— sklaidė knygą dulkėmis apneštas valdininkas,— prašom, inžinierius Iržis Tomešas gyvena Smichove, tokioje ir tokioje gatvėje. Matyt, tai buvo senas adresas. Bet Prokopas vis dėlto nurūko į Smichovą, tokion ir tokion gatvėn. Prokopą išklausęs kiemsargis tik pakraipė galvą. Taip, tikrai, gyveno toks, bet daugiau kaip prieš metus išsikraustė; niekas nežino, kur jis dabar; matote, čia jis liko daug kam skolingas...

Susikrimtęs Prokopas užsuko į kažkokią kavinę. „KRAKATITAS!"— krito jam į akis iš paskutinio laikraščio puslapio. „Prašau inž. P. pranešti savo adresą. Karsonas. Centr. paštas." Va, Karsonas tikriausiai žino apie Tomešą; taip, taip, tarp jų esama kažkokio ryšio. Gerai, brūkštelėsime atviruką: „Karsonui. Centrinis paštas. Iki pareikalavimo. Rytoj vidurdieny ateikite į tokią ir tokią kavinę. Inž. Prokopas." Lig tik parašė, į galvą šovė nauja idėja: „Skolos!" Prokopas susigriebė ir puolė teisman į atsakovų paieškos skyrių. Tomešo adresas čia iš tiesų buvo gerai žinomas: visa krūva neįteiktų pakvietimų į teismą, teismo vykdomųjų raštų ir taip toliau; tačiau regis, kad minėtasis Tomešas Iržis dingo be žinios, nenurodydamas savo naujos gyvenamosios vietos. Prokopas vis tiek nudulkėjo paskutiniu žinomu Tomešo adresu. Kiemsargė, kuriai atmintį pataisė padorus atlyginimas, tuoj atpažino Prokopą, girdi, kartą jis čia nakvojęs; paskui labai mielai išdėstė, kad inžinierius Tomešas — sukčius ir niekšas; kad jis tąnakt išvažiavo ir paliko jį, poną Prokopą, jos, kiemsargės, globai; kad ji triskart kopusi pas jį viršun pasiteirauti, ar jam ko nereikia, bet jis, ponas Prokopas, visą laiką kirmijęs ir šnekėjęs per miegus, o po pusiaudienio jo ir pėdos atšalę. Klausiate, kur dabar ponas Tomešas? Nagi, kai išvažiavo tada, viską kaip stovi palikęs, taip lig šiol ir negrįžo; tik kažkur iš užsienio atsiuntė pinigus už butą, bet ir vėl jau įsiskolinęs už kitą ketvirtį. Sako, jeigu jis neparsirasiąs iki mėnesio pabaigos, teismo vykdytojai parduosią jo mantą iš varžytynių. Sako, skolų prisidaręs per ketvirtį milijono, va ir pabėgo.

Prokopas kryžmiškai apklausė tą nuostabią moterėlę: ar ji ką nors žinanti apie vieną merginą, kuri, esą, turėjusi su ponu Tomešu tam tikrų ryšių, ir iš viso kas pas jį lankydavosi. Bendrai paėmus, kiemsargė nieko nežinojo; o kai dėl moterų, tai jų ateidavo čia kokia dvidešimt, ir su šydais, ir

be šydų, dažytų ir visokių kitokių; vienu žodžiu, gėda prieš visą gatvę!

Prokopas sumokėjo kiemsargei už kitą ketvirtį ir gavo Tomešo buto raktą.

Kambaryje tvyrojo seniai apleisto, bemaž negyvenamo buto kvapas. Prokopas tik dabar pastebėjo, kaip prašmatniai apstatytas kambarys, kuriame jis galynėjosi su karštine. Visur persiški kilimai, buchariškos ar kokios ten pagalvėlės, ant sienų — gobelenai ir nuogų moterų atvaizdai, rytietiški ir europietiški foteliai, subretės tualetinis staliukas ir aukščiausios klasės ištvirkėlės vonia, prabangos ir trivialumo, pasileidimo ir netvarkos mišinys. Ir čia, vidur viso šito purvo anądien stovėjo ji, spausdama prie krūtinės paketą; panarino tyras, liūdnas akis, dieve mano, o antai dabar pakelia jas drąsiai ir nuoširdžiai pasitikėdama... Viešpatie, ką ji galėjo pagalvoti apie mane, radusi šioje landynėje! Aš privalau ją suieškoti bent... bent kad grąžinčiau pinigus; bent kad grąžinčiau, jeigu ne dėl ko nors kito, tauresnio... Tiesiog būtina ją surasti!

Lengva pasakyti, bet kaip? Įtemptai galvodamas, Prokopas prikando lūpą. Nors žinočiau, kur Irkos ieškoti,— pagalvojo. Pagaliau užmatė krūvą laiškų, belaukiančių Tomešo. Dauguma, matyt, tarnybiniai, sąskaitos kokios nors. Dar keli asmeniniai laiškai — juos Prokopas dvejodamas ilgai vartaliojo ir apžiūrinėjo. Rasi kuriame iš jų esama kokių pėdsakų, adreso arba dar ko nors, kas galėtų nuvesti pas Tomešą... arba pas ją! Prokopas didvyriškai priešinosi pagundai atplėšti bent vieną voką; tačiau čia, už blandžių langų jis buvo visiškai vienas, ir viskas čia tarsi alsavo kažkokia abuoja ir paslaptinga niekšybe. Išsyk nusikratęs visų abejonių, Prokopas šoko vieną po kito atplėšinėti vokus ir skaityti laiškus. Sąskaita už persiškus kilimus, už gėles, už tris rašomąsias mašinėles, atkaklūs raginimai išpirkti į lombardą atiduotus daiktus; kažkokios slaptingos operacijos arkliais, užsienio valiuta ir dvylika vagonų rąstų, esančių kažkur prie Kremnicės. Prokopas netikėjo savo akimis; sprendžiant iš tų dokumentų, Tomešas buvo arba stambus kontrabandininkas, arba persiškų kilimų pardavimo agentas, arba spekuliavo valiuta, o veikiausiai ir viena, ir antra, ir trečia; be to, perpardavinėdavo automobilius, eksportinius sertifikatus, kanceliarinius baldus ir tikriausiai bet ką kita.

Viename laiške buvo kalbama apie kažin kokius du milijonus, tuo tarpu kitas, nešvarus, nučiupinėtas, pieštuku pakeverzotas laiškas, grasino teismu už tai, kad Tomešas išviliojo iš laiško autoriaus šeimos brangenybę („senolio senobinį *Ring*[1]"). Trumpai drūtai, visa tai rodė ilgą sąrašą apgavysčių, išeikvojimų, eksporto dokumentų padirbimų ir, kiek Prokopas galėjo spręsti, žeidė kitus baudžiamojo kodekso paragrafus; tiesiog nuostabu, kaip niekas iki šiol neiškilo aikštėn. Vienas advokatas lakoniškai davė žinią, jog ta ir ta firma padavusi Tomešą į teismą už keturiasdešimties tūkstančių kronų išeikvojimą; tegu asmeniškai suinteresuotas ponas Tomešas atvyksiąs į kontorą ir t. t. Prokopą pagavo siaubas; kai pagaliau v i s k a s sprogs, iki kur nutikš visas tas neišpasakytas purvas! Prisiminė tylų namelį Tynicėje ir tą, kuri stovėjo tąsyk čia, kad ir kas būtų pasiryžusi išgelbėti šį žmogų. Surinkęs visą tą dalykinę firmos „Tomešas" korespondenciją, Prokopas puolė prie krosnelės supleškinti. Krosnelė buvo prikimšta apanglėjusių popiergalių. Matyt, pats Tomešas prieš išvykdamas irgi šitokiu būdu tvarkė savo reikalus.

Gerai, tenai buvo tarnybiniai popieriai, dar lieka grynai asmeniški laiškai, vieni parašyti dailia rašysena, kiti — pakreivezoti kaip vištos koja. Prokopas vėl nesiryžo. Galas žino, ką dar galiu padaryti? Ir štai, degdamas iš gėdos, ėmė skubiai atplėšinėti likusius vokus. Štai čia keletas saldžių „katinėli... atmenu... būsimas pasimatymas..." ir taip toliau. Kažkokios Anos Chvalovos laiške, pilname įspūdingų rašybos klaidų, pranešama, kad Jeničekas mirė nuo „išbėrimo". O čia kažkas įspėja, kad jam žinomas „toks reikaliukas, kuris būtų įdomus ir policijai", bet jis, girdi, pasiruošęs susitarti, o ponas Tomešas „be abejo, žinąs tokio taktiškumo kainą"; čia pat užuomina apie „tą namą Bržeto... gatvėje; ponas Tomešas pats žino, į ką ten reikia kreiptis, kad nė šuo nesulotų". Ir vėl apie kažkokį reikalą, apie parduotus vekselius; laiškas pasirašytas „Tavo Ruža". Ta pati Ruža praneša, kad jos vyras išvažiavo. Vėl rašysena kaip ir pirmajame laiške, šį kartą rašoma iš kurorto: vien ašaringi sentimentai, nebejaunos, kūningos blondinės nežabota erotika, pasaldinta priekaištais, jausmingumu, begaliniais „ak" ir „oi", negana to, dar pilna visokių „balandėli, laukini" bei kitokių šlykštybių. Prokopui nuo viso ši-

[1] Žiedas *(vok.)*.

to pasidarė bloga. Vokiškai rašytas laiškas, su parašu „G.", valiutos pardavimas — „parduok tuos popierius, *erwarte Dich, P. S. Achtung, K. aus Hamburg eingetroffen*"[1]. To paties „G" po įsižeidusio žmogaus greitomis rašytu laišku šaltas kreipinys daugiskaita: „Grąžinkite tuos dešimt tūkstančių, *sonst wird K. dahinterkommen*. . ."[2] Hm!

Prokopui buvo be galo koktu knaisiotis po tuos išsikvėpinusio mergišiaus lovos reikalus, bet dabar jau vėlu liautis. Pagaliau keturi laiškai pasirašyti raide M; verksmingi, karšti ir kančios sklidini laiškai, iš kurių galėjai išskaityti kažkokios slogios ir aistringos, aklos, kvapą gniaužiančios, vergiškos meilės istoriją. Čia pilna graudžių maldavimų, keliaklupsčiavimo, beprotiškų kaltinimų, siaubingo korimosi ant kaklo ir dar siaubingesnių savęs kaltinimų; užsimenama apie vaikus, apie vyrą, prašoma dar kartą paimti iš jos paskolą, o paskui neaiškios užuominos ir pernelyg akivaizdus meilės nukamuotos moters nusižeminimas. Štai kokia ta jos sesuo! Prokopas jautėsi lyg regėtų pašaipias ir atšiaurias lūpas, kupiną puikybės ir pasipūtimo veriantį žvilgsnį, arogantišką, egoistišką, savimi pasitikinčio Tomešo veidą; Prokopas buvo gatavas smogti jam. Tik kas iš to: šita apnuoginta, sielvartinga moters meilė jam nė žodeliu neužsiminė apie. . . aną, kitą, kurios vardo jis iki šiol nežinojo ir kurią jis turėjo surasti.

Taigi, reikėjo surasti Tomešą.

XVI

Surasti Tomešą — ak, tarytum tai būtų taip lengva. Prokopas dar kartą nuodugniai iškrėtė visą butą; pergriozdė visas spintas ir stalčius, bet, išskyrus senas dulkinas sąskaitas, meilės laiškus, fotografijas ir kitokį viengungio šlamštą, nerado nieko, kas galėtų bent kiek paaiškinti Tomešo dingimo paslaptį. Bet ko ir tikėtis — kas prisivirė tiek košės, pasistengs pasislėpti kuo toliau.

Prokopas dar kartą išklausinėjo kiemsargę; išgirdo, tiesa, daugybę įvairiausių istorijų, bet ničnieko, kas užvestų ant pėd-

---

[1] Laukiu tavęs; Post scriptum, atsargiau, K. atvažiavo iš Hamburgo *(vok.)*.

[2] Arba K. viską supras *(vok.)*.

sakų. Kreipėsi į namų savininką, teiraudamasis, iš kur Tomešas atsiuntęs tuos pinigus. Tas tulžingas ir ganėtinai nemalonus seniokas, pasiligojęs visais galimais katarais ir keiksnojantis šių laikų ištvirkusius jaunuolius, jam išrėžė ištisą pamokslą. Pasitelkęs pagalbon paskutinius kantrybės likučius, Prokopas galų gale išgavo, kad minėtus pinigus atsiuntęs ne pats Tomešas, o kažkoks bankininkas Drezdeno banko sąskaita *„auf Befehl des Herrn Tomes"*[1]. Tuomet Prokopas nuskubėjo pas advokatą, kuris, kaip anksčiau minėta, su ieškomu asmeniu turėjo labai nedviprasmiškų reikalų.

Advokatas iš pradžių dangstėsi profesinės paslapties skraiste, bet kai Prokopas neapgalvotai prasitarė turįs perduoti Tomešui kažkokius pinigus, šis tuoj pagyvėjo ir pareikalavo, kad tie pinigai būtų įteikti jam; inžinierius turėjo daug vargo, kol išsikapstė iš tos istorijos. Tai jį pamokė, kad apie Tomešą nereikia teirautis žmonių, turėjusių su juo kokių nors dalykinių ryšių.

Pirmoje kryžkelėje Prokopas sustojo: o kas toliau? Belieka vienas Karsonas. Tas nežinomasis, kuris kažką žino ir kažko nori. Puiku, tebūnie Karsonas. Prokopas sugraibė kišenėje atviruką, kurį buvo pamiršęs išsiųsti, ir puolė į artimiausią paštą.

Bet prie laiškų dėžutės ranka jam nusviro. Karsonas, Karsonas... taip, bet tam Karsonui rūpi tai, kas... taip pat ne menkniekis. Po šimts pypkių, tas tipelis kažką suuodė apie krakatitą ir yra sumanęs... ak, pagaliau, dievai žino ką. Kodėl jis apskritai manęs ieško? Reikia manyti, kad Tomešas ne viską žinojo; arba jis nesiteikė visko parduoti; o gal kelia begėdiškas sąlygas, tuo tarpu aš, asilas, turėčiau būti sukalbamesnis. Aha, matyt, taip ir yra; bet (ir Prokopas pirmąkart pabūgo pasekmių) ar išvis galima atskleisti krakatito paslaptį? Šimts velnių, pirmiausia reikia deramai ištirti jo savybes, sužinoti, kam jis tinkamas, kaip jį naudoti ir panašiai; krakatitas, brolyti,— ne uostomoji taboka ir ne vaikiška pudra. O antra, antra, berods, tai apskritai... per stipri taboka mūsų planetai. Įsivaizduokite, ką krakatitas galėtų padaryti... sakysime, karo metu. Nuo šios minties Prokopui apmirė širdis. Koks perkūnas įpainiojo čionai tą prakeiktą Karsoną? Jėzau Kristau, žūt būt reikia sukliudyti...

[1] Pono Tomešo potvarkiu *(vok.).*

Prokopas taip ūmai susigriebė už galvos, jog net praeiviai tą pastebėjo. Dieve mano, juk ten ant kalvos, Hybšmonkoje, savo laboratorijoje, porceliano indelyje, paliko kone pusantro šimto gramų krakatito! Lygiai tiek, kiek jo reikėtų susprogdinti, na nežinia ką, visą apskritį! Minutėlę Prokopui kraujas sustingo gyslose, paskui jis bėgte leidosi prie tramvajaus, tarytum tos kelios minutės kažin ką lemtų! Kol tramvajus persirito į kitą Vltavos pusę, Prokopas tiesiog netvėrė savo kailyje; lėkte užlėkęs Koširžo įkalnėn, nurūko į savo lūšną. Durys buvo užrakintos, ir jis veltui iškuitė visas kišenes, vildamasis rasti ką nors panašaus į raktą; paskui it vagis apsidairė prietemoj, iškūlė stiklą, atsikabino iš vidaus ir įsigavo į savo namus pro langą.

Vos įbrėžęs degtuką, išvydo, kad jis kuo metodiškiausiai apvogtas. Vis dėlto patalai ir kitoks šlamštas palikta; už tai visi buteliukai, kolbos ir mėgintuvėliai, krešeriai, piestos, lėkštelės ir prietaisai, šaukštai ir svarstyklės, visa jo primityvi chemijos virtuvė, viskas, kame laikė savo bandomas medžiagas, viskas, kame galėjo būti bent kiek chemikalų pėdsakų ar nuosėdų, viskas nudžiauta. Dingo ir porcelianinis tiglis su krakatitu. Prokopas atidarė stalčių: viskas pagrobta — užrašai ir pastabos, kiekviena prirašyta popieriaus skiautelė, menkiausias jo bandymų per dvylika metų prisiminimas. Net ant grindų buvusios dėmės bei jo darbo pėdsakai nugrandyti, išnešta ir jo darbinė striukė, sena, suskretusi, įdiržusi nuo chemikalų. Ašaros jam sugniaužė gerklę. Kas gi čia dabar, ką jie man padarė?

Iki vėlyvos nakties sėdėjo Prokopas ant savo kareiviškos lovos ir, įbedęs akis į vieną tašką, spoksojo į nusiaubtą laboratoriją. Tarpais guodėsi, kad gal prisimins tai, ką į savo bloknotus buvo užsirašęs per dvylika metų; bet kai mėgino atkurti vaizduotėje pirmą pasitaikiusį bandymą, suprato, jog nieko nebus, kad ir kaip besistengtų; inžinierius graužė sudarkytus pirštus ir dejavo...

Iš miego pašoko, pažadintas rakinamos spynos spragtelėjimo. Kieme — ankstyvas rytas, o į laboratoriją kaip į savo namus įeina nepažįstamas žmogus ir žengia tiesiai prie stalo. Nenusiėmęs skrybėlės, jis atsiséda tenai, murma kažką panosėje ir kruopščiai grando stalą dengiančią cinko plokštę. Prokopas atsisėdo lovoje ir suriko:

— Ei, ko jums čia reikia?

Neapsakomai nustebęs, žmogus atsisuko ir įsistebeilijo į Prokopą.

— Ko jums reikia?— pakartojo sudirgintas Prokopas.

Atėjūnas — nei žodelio; tik užsidėjo akinius ir labai susidomėjęs įsispoksojo į inžinierių.

Prokopas sugriežė dantimis, nes jam jau užvirė kraujas. Bet tuo momentu nepažįstamasis nušvito, pašoko nuo kėdės, ir staiga pasirodė, tartum jis būtų džiugiai pavizginęs uodega.

— Karsonas,— skubiai prisistatė žmogėkas ir sušneko vokiškai.— Viešpatie, kaip aš džiaugiuos, kad jūs pargrįžote! Skaitėte mano skelbimą?

— Skaičiau,— atsiliepė Prokopas savo kieta, darkyta vokiečių kalba.— Ko jums čia reikia?

— Jūsų,— šūktelėjo nepaprastai nudžiugęs svečias.— Ar žinote, kad jau pusantro mėnesio jus medžioju? Meldžiamasis, per visus laikraščius, visas seklių agentūras, cha-cha-cha! Ką jūs į tai pasakysite? *Herr Gott*[1], aš taip džiaugiuos! Kaip jums sekasi? Sveiki?

— Kodėl mane apiplėšėte?— niūriai paklausė Prokopas.

— Atsiprašau, ką?

— Kodėl mane apiplėšėte?

— Ak, ponas inžinieriau,— nė kiek neįsižeidęs, ėmė suokti žmogėnas,— ką jūs sakote? Aš, Karsonas, jus apvogiau? Tai tau gražiausia, cha-cha-cha!

— Apvogėte,— atkaklavo Prokopas.

— Ta-ta-ta-ta-ta,— užprotestavo Karsonas.— Paslėpiau. Viską sutvarkiau. Tik kaip jūs, gerbiamasis, galėjote viską šitaip pamesti? Juk kas nors galėjo jus apvogti, ar ne? Žinoma, galėjo. Pavogti, parduoti, pagarsinti, tiesa? Aišku, galėjo. O aš viską paslėpiau, suprantate, meldžiamasis? Garbės žodis. Todėl ir ieškau jūsų. Viską atiduosiu. Viską. Tai yra. . .— pasakė suabejojęs, ir po blizgančiais akiniais sužvilgo plienas,— tuo atveju. . . jeigu būsite supratingas. Bet mes juk susitarsime, tiesa?— skubiai pridūrė jis.— Jums reikia gauti mokslinį laipsnį. Puiki karjera. Atomo sprogdinimai, elementų skaldymas, pasakiški dalykai. Mokslas, visų pirma mokslas! Mes susitarsime, ar ne? Garbės žodis, viską atgausite. Taigi.

---

[1] Viešpatie *(vok.)*.

Apstulbintas jo žodžių srauto, Prokopas tylėjo, o tuo tarpu Karsonas skėsčiojo rankomis ir, didelio džiaugsmo pagautas, siuvo po laboratoriją.

— Viską, viską jums išsaugojau,— linksmai malė liežuviu Karsonas.— Iki mažiausios smulkmenėlės. Viskas surūšiuota, sudėta, etiketės užlipdytos, užplombuota. Cha-cha-cha, juk aš su visa ta nauda galėjau imti ir išvažiuoti, tiesa? Bet aš, mieldžiamasis, esu sąžiningas žmogus. Viską grąžinsiu. Mes turime susitarti. Pasiteiraukite apie Karsoną. Tikras danas, buvęs Kopenhagos docentas. Aš taipogi kūriau mokslą, dievišką mokslą! Kaip ten Šilerio pasakyta? „*Dem einen ist sie... ist sie...*"[1] Jau pamiršau, na, apskritai kažkas apie mokslą; juokinga, tiesa? Kol kas man nedėkokite. Vėliau. Taigi.

Tiesą sakant, Prokopas nė nemanė dėkoti, tačiau ponas Karsonas švytėjo it laimingas geradaris.

— Jumis dėtas,— pakiliai burkavo jis,— jumis dėtas aš įsirengčiau...

— Kur dabar Tomešas?— pertraukė jį Prokopas.

Karsonas įsmeigė į inžinierių tiriamą žvilgsnį.

— Hm... m e s kai ką žinome apie jį,— apdairiai iškošė jis.— Et, ką ten!— gyvai pakreipė kalbą kita linkme.— Jūs įsirengsite didžiausią laboratoriją pasaulyje. Geriausi prietaisai. Pasaulinis destrukcinės chemijos institutas. Jūsų teisybė, katedra — niekai. Kartoti kaip papūgai senas tiesas... Gaila laiko. Įsikurkite amerikoniškai. Didžiulis institutas, pulkas asistentų, viskas ko tik širdis geidžia. Pinigais rūpintis jums nereikia. Ir taškas. Kur pusryčiaujate? Aš mielai jus pakviesčiau...

— Ko jūs siekiate?— išsprūdo Prokopui.

Dabar Karsonas atsisėdo šalia Prokopo ant lovos, karštai sugriebė jį už rankos ir staiga pasikeitusiu balsu prašneko·

— Tik nenusigąskite. Galite uždirbti krūvą milijonų.

XVII

Prokopas suglumęs nužvelgė Karsoną. Keista, bet dabar jis nebepanėšėjo į palaima švytintį mopsą; tas uolus žmogeliūkš-

[1] Vienam jis... jis... *(vok.)*.

tis surimtėjo, sugriežtėjo, akys pasislėpė po sunkiais vokais ir tik kartkartėmis blykstelėdavo nelyginant du dulsvi plieno pleištukai.

— Nebūkite kvailas,— vaizdžiai išsireiškė Karsonas.— Parduokite mums krakatitą, ir baigtas kriukis.

— Iš kur jūs apskritai žinote. . .— sumurmėjo Prokopas.

— Viską jums apsakysiu. Garbės žodis, viską. Pas mus lankėsi ponas Tomešas. Atvežė pusantro šimto gramų ir formules. Deja, nepateikė žinių, kaip gaminti krakatitą. Kaip jis gaunamas, ir po šiai dienai neišsiaiškino nei Tomešas, nei mūsų chemikai. Koks nors triukas, tiesa?

— Taip.

— Hm. Gal ir be jūsų susigaudys.

— Nesusigaudys.

— Ponas Tomešas. . . šį tą žino, tačiau labai slapukauja. Užsirakinęs pas mus dirbo. Labai prastas chemikas, bet gudresnis už jus. Bent neišplepa to, ką žino. Kodėl jam išpasakojote? Jis nieko nemoka, nebent melžti avansą. Reikėjo pačiam atvažiuoti.

— Aš jo nesiunčiau pas jus,— burbtelėjo Prokopas.

— Štai kaip,— šyptelėjo Karsonas.— Velniškai įdomu. Jūsų Tomešas atvyko pas mus. . .

— Kur pas jus?

— Pas mus. Į Baltino[1] kombinatą. Žinote?

— Nežinau.

— Užsienio įmonė. Pasakiškai moderni. Naujų sprogstamųjų medžiagų tyrinėjimo laboratorija. Gaminame keranitą, metilnitratą, geltonąjį paraką ir kitką. Daugiausia kariniams tikslams, suprantate? Tai kaip, parduosite mums krakatitą?

— Ne. O Tomešas pas jus?

— Ak taip, ponas Tomešas. Palaukite, tai buvo juoko. Ateina jis tada pas mus ir sako: va čia mano draugo, genialaus chemiko, testamentas. Jis mirė ant mano rankų ir mirdamas — cha-cha-cha!— patikėjo man. . . cha-cha-cha! Nuostabu, tiesa?

Prokopas tik kreivai išsiviepė.

— Ar Tomešas dar Baltine?

— Palaukite. Mes, savaime aišku, jį pirmiausia sulaikėme. . . kaip šnipą. Žinote, pas mus jie būriais traukia. O tuos miltelius, krakatitą, atidavėme išbandyti.

---

[1] Autoriaus išgalvotas miestas.

— Koks rezultatas?

Ponas Karsonas pakėlė rankas į dangų.

— Pa-pasakiškas!

— Sprogimo greitis? Koks buvo *Q*? Koks *t*? Skaičiai!

Karsonas taip staigiai nuleido rankas, kad jos net žnektelėjo, ir išpūtė akis.

— Ką jūs, kokie ten skaičiai! Pirmasis bandymas... penkiasdešimt procentų krakmolo... ir Geidžio krešeris subyrėjo į dulkes; vienas inžinierius ir du laborantai... taip pat į dulkes... Ar patikėsite? Antras bandymas: Trauzelio blokas, devyniasdešimt procentų vazelino ir pokšt! Nuplėšė stogą, užmuštas vienas darbininkas. Iš bloko paliko tik spirgutis. Tuomet įsikišo kariškiai; šaipėsi iš mūsų... girdi, mes tiek išmanome, kiek... kaimo kalvis. Davėme žiupsnelį jiems; sumaišę su medžio anglimi, užtaisė juo pabūklo vamzdį. Nuostabus rezultatas. Septyni kanonieriai ir kapitonas... Vieną koją rado net už trijų kilometrų. Štai jums skaičiai: per dvi dienas dvylika užmuštų, cha-cha-cha! Fantastiška, ar ne?

Prokopas norėjo kažką pasakyti, bet nutylėjo. Velniai griebtų, per dvi dienas dvylika užmuštų!

Visas spinduliuodamas ponas Karsonas glostinėjosi kelius.

— Trečią dieną nutarėme atsipūsti. Žinote, kai tokių atvejų daug... susidaro blogas įspūdis. Davėme įsakymą maždaug tris gramus krakatito... neutralizuoti... glicerinu ir taip toliau. Tas paršas laborantas paliko kruopelytę ant stalo ir naktį, kai laboratorija buvo uždaryta...

— Sprogo!— sušuko Prokopas.

— Taip. Dešimtą valandą trisdešimt penkios minutės. Laboratorija pavirto laužu, be to, berods, dar du objektai... Susprogo apie trys tonos Probsto[1] metilnitrato... Žodžiu, bemaž šešiasdešimt užmuštų... Savaime suprantama, kruopštūs tyrimai ir visa kita. Pasirodo, laboratorijoje nieko nebuvo, jis, matyt, sprogo...

— ...savaime,— įsiterpė Prokopas, vos atgaudamas kvapą.

— Taip. Jums irgi?

Prokopas niūriai linktelėjo.

— Taigi matote,— skubiai prašneko Karsonas,— niekam tikęs daikčiukas. Labai pavojingas. Parduokite mums, ir padėsime tašką. Atsikratysite. Ką su juo darysite?

---

[1] Autoriaus išgalvoto autoriaus pavardė.

— O jūs ką darysite?— iškošė pro dantis Prokopas.

— Mes... mes prie to pripratę. Dievulėliau, tie keli užmuštieji... Va jūsų būtų gaila.

— Bet porceliano indelyje krakatitas nesprogo,— laužė galvą Prokopas.

— Ačiū dievui, ne. Ką jūs!

— Ir driokstelėjo naktį,— tęsė inžinierius.

— Dešimtą trisdešimt penkios vakaro. Tiksliai.

— Ir... ir tas krakatito žiupsnelis buvo ant cinko... ant metalinės plokštės,— dėstė toliau savo mintį Prokopas.

— Ji čia nieku dėta,— kiek sutrikęs prasitarė svečias, bet tuoj prikando liežuvį ir ėmė matuoti žingsniais laboratoriją.— Tai buvo... tai buvo, matyt, tik oksidacija,— po pauzės bandė užtušuoti klaidą.— Koks nors cheminis procesas. Mišinys su glicerinu taip pat nesprogo.

— Todėl, kad glicerinas nelaidus,— sumurmėjo Prokopas.— Arba, kas žino, gal negali jonizuoti.

Karsonas sustojo priešais inžinierių, sunėręs už nugaros rankas.

— Jūs galvotas,— nuoširdžiai pripažino jis.— Privalote gauti daugybę pinigų. O čia — pražūsite.

— Ar Tomešas dar Baltine?— pasiteiravo Prokopas, iš paskutiniųjų stengdamasis, kad jo klausimas nuskambėtų abejingai.

Karsonas pro akinius sužaibavo akimis.

— Nepaleidžiame jo iš akių,— išvengė tiesaus atsakymo Karsonas.— Čia tikrai nebesugrįš. Atvažiuokite pas mus... gal būt, ir surasite jį, jeigu jis jums... taip labai... reikalingas,— pabrėždamas kiekvieną žodį, skiemenavo Karsonas.

— Kur jis?— nenusileido Prokopas, duodamas suprasti, kad antraip jis nė nemano pradėti derybų.

Karsonas suplasnojo rankomis it paukštis sparnais.

— Išskrido,— paaiškino jis, sugavęs nieko nesuprantantį Prokopo žvilgsnį.

— Pabėgo?

— Išgaravo. Blogai saugojome, o jis velnių priėdęs. Įsipareigojo atkurti krakatito gavimo procesą. Eksperimentavo... tur būt, pusantro mėnesio. Jis mums kainavo krūvą pinigų. Paskui dingo nevidonas. Matyt, nieko neišėjo, a? Jis nieko neišmano.

— Ir kur jis dabar?

Ponas Karsonas palinko prie Prokopo.

— Šunsnukis. Siūlo krakatitą kitai valstybei. Be to, tas sukčius iš mūsų nukniaukė ir nugabeno jiems metilnitratą. Tie užkibo ant jo meškerės, ir nūnai jis darbuojas pas juos.

— Kur?

— Šito pasakyti neturiu teisės. Dievaži, negaliu. Kuomet jis paspruko, aš, cha-cha-cha!— leidausi aplankyti jūsų kapo. Didi pagarba, ką? Genialus chemikas, o čia niekas jo nežino. Na ir buvo ieškojimo! Kaip kvailiui skelbimus teko spausdinti. Aišku, į tai atkreipė dėmesį... žinote, tie, kiti. Supratote mane?

— Ne.

— Tai pažiūrėkite,— Karsonas žvitriai priėjo prie sienos.— Va čia!— tarė jis, pabelsdamas į lentą.

— Kas ten?

— Kulka. Čia kažin kas pabuvojo.

— O kas į jį šaudė?

— Aš. Jeigu jūs pro langą... būtumėte lipęs... sakysime, prieš kokias dvi savaites, kai kas būtų labai puikiai į jus pataikęs.

— Kas toks?

— Ar ne vis vien, ta ar kita valstybė. Mano mielas, šias duris varstė labai galingų valstybių atstovai. O jūs tuo metu — cha-cha-cha!— kažkur meškeriojote, ar ne? Nuostabus vyrukas! Bet paklausykite, brangusis,— staiga susirūpinęs tarė jis,— nesugalvokite vaikštinėti vienas. Niekur ir niekada, aišku?

— Kvailystė!

—Palaukite. Grenadieriai tam visai nereikalingi. Reikia nežymių žmonių. Mūsų laikais tai daroma... ypatingai patikimai...— Karsonas priėjo prie lango ir pabarbeno į stiklą.— Neturite supratimo, kiek laiškų gavau pagal skelbimą. Atsirado, berods, net šeši Prokopai... Greičiau eikite šen pažiūrėti!

Prokopas prisiartino prie lango.

— Kas yra?

Ponas Karsonas mažuoju pirštu parodė į kelią. Tenai ant dviračio kreivojo kažkoks jaunuolis, žūtbūtinai stengdamasis išlaikyti lygsvarą, tuo tarpu ratai krypo į skirtingas puses. Karsonas klausiamai pažvelgė į inžinierių.

— Tikriausiai mokosi važiuoti,— būdamas ne visai tikras, tarė Prokopas.

— Koks griozdas, ką?— nusistebėjo Karsonas ir sulig tais žodžiais atidarė langą.— Bobai!

Vaikinas ant dviračio sustojo kaip įbestas.

— *Yessr!*[1]

— *Go to the town for our car!*[2]

— *Yessr!*

Ir, spustelėjęs pedalus, jaunasis dviratininkas nušvilpė į miestą.

Karsonas atsigręžė nuo lango.

— Airis. Labai mitrus berniokas. Ką aš norėjau pasakyti? Aha, apsigarsino ar ne šeši Prokopai... susitikimai įvairiose vietose, dažniausiai naktį, ar ne juokinga? Perskaitykite va šitą laiškutį.

— „Ateikite rytoj dešimtą valandą vakaro į mano laboratoriją. Inž. Prokopas",— lyg sapnuodamas perskaitė Prokopas.— Bet juk čia... bemaž... mano braižas!

— Matote!— išsiviepė Karsonas.— Taigi, mano mielas, čia po kojomis žemė dega. Parduokite mums, kad jums būtų ramiau.

Prokopas pakratė galvą.

Karsonas įsmeigė į jį atkaklų, prieštaravimų nepakenčiantį žvilgsnį.

— Galite pareikalauti... sakysime... dvidešimties milijonų. Parduokite mums krakatitą.

— Ne.

— Jums viskas bus grąžinta. Ir dvidešimt milijonų. Parduokite, a?

— Ne,— rūškanai leptelėjo Prokopas.— Nieko bendro nenoriu turėti... su jūsų karais. Nenoriu!

— O ką turite savo tėvynėje?— Genialus chemikas ir... gyvena barake! Tėvynainiai! Žinau aš juos! Didieji žmonės neturi tėvynainių. Nieko nepaisykite, parduokite ir...

— Neturiu noro.

Karsonas susikišo rankas į kišenes ir nusižiovavo.

— Karai! Manote, užkirsite jiems kelią? Cha! Parduokite ir liaukitės kvaršinęs sau galvą. Jūs gi mokslininkas... Kas

---

[1] Taip, ser *(angl.)*.
[2] Nuvažiuokite į miestą mūsų automobilio *(angl.)*.

jums bėda visa kita? Karai! Liaukitės, nebūkite juokingas. Kol žmonės turės dantis ir nagus. . .

— Neparduosiu,— iškošė pro dantis inžinierius.

Karsonas gūžtelėjo pečiais.

— Kaip norite. Patys prisikasime. Arba Tomešas iškniš. Taip pat gerai.

Kurį laiką buvo tylu.

— Man vis tiek,— vėl prašneko Karsonas.— Jeigu jums maloniau, važiuokime su šita preke į Prancūziją, į Angliją, kur tik panorėsite, kad ir į Kiniją. Dviese, suprantate? Čia mums niekas nesumokės. Būsite paskutinis asilas, jeigu parduosite krakatitą už dvidešimt milijonų. Pasikliaukite Karsonu. Na kaip?

Prokopas ryžtingai papurtė galvą.

— Charakteris!— pagyrė Karsonas.— Tikrai gražu. Tai man baisiai patinka. Klausykite, pasakysiu jums vieną dalyką. Visiškai slaptą. Duokite ranką!

— Jūsų paslaptys manęs nedomina,— burbtelėjo Prokopas.

— Bravo! Jūs — kuklus žmogus. Man tokie patinka.

XVIII

Ponas Karsonas atsisėdo, užsirūkė labai storą cigarą ir susimąstė.

— Taaip. . .— prabilo jis patylėjęs.— Vadinasi, ir jums sprogo. Kada tai įvyko? Data!

— . . .jau nepamenu.

— Kokią savaitės dieną?

— . . .nežinau. Rodos. . . praėjus porai dienų po sekmadienio.

— Vadinasi, antradienį. O kurią valandą?

— Berods. . . po dešimtos vakaro.

— Teisingai,— užsigalvojęs Karsonas pūtė dūmų kamuolius.— Mums taipogi pirmąkart sprogo, kaip jūs teikėtės išsireikšti, „savaime", antradienį, dešimtą trisdešimt penkios. Jūs tada matėte ką nors?

— Ne. Miegojau.

— Aha. Jis sprogsta ir penktadieniais apie pusę vienuoliktos. Antradieniais ir penktadieniais. Mes patikrinome,— paaiškino jis, atsakydamas į nustebusį Prokopo žvilgsnį.— Palikome

gramą neizoliuoto krakatito ir stebėjome dieną naktį. Visada sprogdavo antradieniais ir penktadieniais pusę vienuoliktos. Septynis kartus. O vieną kartą ir pirmadienį, dešimtą dvidešimt devynios. Taigi.

Prokopas pasitenkino bežade nuostaba.

— Krakatitu perbėga tokia melsva kibirkštis,— mąsliai pridūrė Karsonas,— o po to jis sprogsta.

Buvo taip tyku, jog Prokopas girdėjo, kaip tiksi Karsono laikrodis.

— Taaip. . .— atsiduso Karsonas ir beviltiškai perbraukė ranka savo rudų plaukų kuokštą.

— Ką tai reiškia?— neištvėrė Prokopas.

Karsonas patraukė pečiais.

— O ką jūs,— paklausė jis,— ką jūs galvojote, kai jums sprogo. . . „savaime", a?

— Nieko!— išsisukinėdamas atsakė inžinierius.— Aš negalvojau apie. . . galimas priežastis.

Karsonas burbtelėjo kažką užgaulingo.

— Tai yra,— pasitaisė Prokopas,— tada man toptelėjo, kad gal būt. . . gal būt. . . elektromagnetinių bangų įtakoje.

— Aha. Elektromagnetinės bangos. Mes irgi taip galvojome. Puiki idėja, tik idiotiška. Deja, visiškai idiotiška. Taigi.

Dabar Prokopas iš tiesų nieko nebesuprato.

— Pirmiausia,— dėstė Karsonas,— radijo bangos siuntinėjamos ne tik antradieniais ir penktadieniais pusę vienuoliktos vakaro, ar ne? O antra, mano mielas, būkite ramus, mes tuoj patikrinome jų įtaką. Ir trumpų, ir ilgų, ir visokių kitokių. Jūsų krakatitas į jas nė t i e k nereagavo.— Jis parodė ant savo nago kažką visai neįžiūrimo.— Už tai antradienį ir penktadienį. . . pusę vienuoliktos. . . sugalvoja sprogti „savaime". Ir žinote, kas dar yra?

Prokopas, aišku, nežinojo.

— Ogi štai kas. Jau kurį laiką. . . daugmaž apie pusmetį. . . Europos bevielio radijo stočių darbuotojai netveria pykčiu. Matote, kažin kas trukdo laidas, labai reguliariai. Tarp kitko. . . visados antradieniais ir penktadieniais, nuo pusės vienuolikos vakaro. Ką jūs pasakysite?

Prokopas nieko nepasakė, tik pasitrynė kaktą.

— Taip, taip, antradieniais ir penktadieniais. Tai vadinama „užgožti bangas". Kai radijo telegrafistams pradeda traškėti

ausinėse, jie vos iš proto neišsikrausto. Nemalonus dalykas, tiesa?— Karsonas nusiėmė akinius ir ėmė labai rūpestingai juos šluostyti.— Iš pradžių... iš pradžių buvo manoma, kad čia kažkokios magnetinės audros, ar kas. Bet paaiškėjo, kad t a i... vyksta... reguliariai... antradieniais ir penktadieniais... žodžiu, „Markoni", TSF, Transradijas ir visokios pašto bei jūrų laivyno, prekybos, vidaus reikalų ir dar dievai žino kokios ministerijos gatavos sumokėti dvidešimt tūkstančių svarų sterlingų tam gudročiui, kuris pasakys, kas yra.— Karsonas vėl užsidėjo akinius ir linksmai dirstelėjo pro juos.— Manoma, kad egzistuoja kažkokia slapta stotis, kuri antradieniais ir penktadieniais smaginasi, nuslopindama visas radijo laidas. Kokia kvailystė! Ar ne? Kad kokia nors privati stotis tiesiog šiaip sau, juoko dėlei, leistų vėjais mažiausiai po šimtą kilovatų! Tfu!— Karsonas net nusispiovė.

— Antradieniais ir penktadieniais,— atsiliepė Prokopas.— Vadinasi... vienu metu... su...

— Keista, tiesa?— nusišaipė ponas Karsonas.— Mano, mielasis, viskas užrašyta: antradienį, tokią ir tokią dieną, dešimtą trisdešimt penkios su sekundėmis nutrauktos visos radijo laidos iki pat Revelio[1] ir taip toliau. O pas mus tuo pačiu metu, kaip jūs teikėtės išsireikšti, „savaime" sprogsta tam tikras kiekis krakatito. Ką? A? Tas pats sekantį penktadienį, dešimtą dvidešimt penkios su sekundėmis — trukdymai ir sprogimas. Paskui vėl kitą antradienį, dešimtą trisdešimt — sprogimas ir nutrauktos laidos. Ir taip toliau. Kaip išimtis, ne pagal grafiką, vieną kartą laidų trukdymas pažymėtas pirmadienį, dešimtą dvidešimt devynios ir trisdešimt sekundžių. Ir sprogimas. Minutė minutėn. Aštuonis kartus iš aštuonių atvejų. Linksma, ar ne? Ką jūs apie tai manote?

— Ne-nežinau,— pralemeno inžinierius.

— Tai dar paklausykite,— kiek pagalvojęs, prašneko Karsonas.— Pas mus dirbo ponas Tomešas. Jis nieko nemoka, tačiau šį bei tą žino. Ponas Tomešas liepė pastatyti laboratorijoje aukšto dažnumo generatorių ir užsirakino mūsų panosėje. Mulkis. Kaip gyvas nesu girdėjęs, kad paprastoje chemijoje būtų naudojami aukšto dažnumo prietaisai, a? Ką jūs pasakysite?

---

[1] Senasis Talino miesto pavadinimas.

— Taaip... žinoma...— bandė išsisukinėti Prokopas, neramiai žvilgčiodamas į savo beveik naujutėlį, kampe stovintį agregatą.

Karsonas tuoj sugavo jo žvilgsnį.

— Hm! Ir jūs turite tokį žaisliuką. Puikus transformatoriukas. Kiek už jį mokėjote?

Prokopas surūgo, o Karsonas patylom ėmė džiūgauti.

— Aš manau,— didžiai patenkintas dėstė jis toliau,— jog būtų labai šaunu, jeigu, sakysime, pavyktų... magnetiniame lauke arba dar kaip kitaip... aukšto dažnumo srovės pagalba... išjudinti, išklibinti, susilpninti kokios nors medžiagos vidinę struktūrą tiek, kad užtektų kažkokiomis bangomis... iškrova... osciliacija... arba dar velniai žino kuo lengvo stuktelėjimo per atstumą... ir ta medžiaga suirtų, a? Pykšt! Per atstumą! Kaip jums atrodo?

Prokopas tylėjo, o ponas Karsonas su pasimėgavimu čiulpė cigarą ir nenuleido nuo inžinieriaus akių.

— Žinote, aš ne elektrikas.— Po pauzės prašneko Karsonas.— Man viską išaiškino vienas mokslininkas, tik kad aš prasmegčiau, jeigu bent ką supratau. Tas tipas užvertė mane visokiais elektronais, jonais, elementariais kvantais ir net nežinau dabar, kaip jis visa tai vadino; o galų gale ta katedros pažiba pareiškė, kad visa tai, trumpai tariant, neįmanoma. Na ir privirėte jūs košės, bičiuli! Sukūrėte tokį dalyką, kuris pasaulinio masto autoriteto nuomone... iš viso neįmanomas.

— Tuomet pats viską išsiaiškinau,— varė toliau Karsonas.— Taip, diletantiškai. Sakysime, kas nors įsikalė į galvą... iš tam tikros švino druskos... gauti nepatvarų junginį. Minėtoji druska — kietas riešutas, niekaip nenori dalyvauti reakcijose, tiesa? Taigi tas chemikas bando ir šiaip, ir anaip... bet viskas kaip žirniais į sieną. Ir, sakysime, staiga jis prisimena, kad žurnalo „The Chemist" vasario mėnesio numeryje buvo rašoma, jog ši flegmatiška druska puikus kohereris... detektorius elektromagnetinėms bangoms. Ir štai gimsta idėja; idiotiška, bet geniali idėja: o jeigu tą prakeiktą druską paveikus elektromagnetinėmis bangomis? Išjudinus, išklibinus, supurčius kaip patalus. Ką? Taaip, puikiausios idėjos žmogui gimsta iš niekniekio. Ir va tas chemikas įsigyja tokį mažuliuką, juokingą transformatorių ir kimba į darbą; ką jis ten daro, kol kas paslaptis, bet pagaliau... gauna geidžiamą junginį. Velniai rau-

tų! Gauna jį! Veikiausiai kaip nors jį sulipdęs osciliacijos pagalba. Man į senatvę, berods, teks studijuoti fiziką; aš paistau nesąmones, tiesa?

Prokopas sumykė kažin ką visiškai nesuprantamo.

— Ne bėda,— pareiškė patenkintas Karsonas.— Svarbu, kad medžiaga kolei kas patvari; aš profanas, bet įsivaizduoju, kad ta nauja medžiaga įgavo kažkokią elektromagnetinę struktūrą. Bet jeigu ją pažeisi... medžiaga suirs, taip? Laimė, apie dešimt tūkstančių oficialių ir keli šimtai slaptų radijo stočių mūsų žemės atmosferoje palaiko tokį elektromagnetinį klimatą... tokią... ė-ė... osciliacijos vonią, kuri kaip sykis būtina šiai struktūrai. Štai ji ir laikosi...

Karsonas valandžiukei susimąstė.

— O dabar,— toliau kalbėjo jis,— dabar įsivaizduokite, jog kažkoks šėtonas arba pašlemėkas turi priemonę, kurios pagalba gali v i s i š k a i nuslopinti elektromagnetines bangas. Tiesiog nutrinti jas. Įsivaizduokite, kad jis — vienas dievas žino kodėl — tai daro reguliariai antradieniais ir penktadieniais pusę vienuolikos vakaro. Tą pačią minutę ir tą pačią sekundę visame pasaulyje nutrūksta radijo ryšys; tačiau tą pačią minutę ir tą pačią sekundę kažkas, matyt, įvyksta ir tame... nepatvariame junginyje, jeigu jis neizoliuotas... sakysime, porceliano inde; jame kažkas suyra... suplyšta, ir jis... jis...

— ...suskyla!— šūktelėjo Prokopas.

— Taip, suskyla. Sprogsta. Įdomu, ar ne? Vienas mokslo vyras aiškino man visa tai... velniai rautų, kaipgi jis sakė? Kad... kad...

Prokopas pašoko ir sugriebė Karsoną už švarko atlapų.

— Klausykite,— baisiai jaudindamasis, sumiksėjo jis.— Vadinasi, jeigu... krakatitą... pabersi, pavyzdžiui, šičia... arba bet kur... tiesiog ant žemės...

— Tuomet artimiausią antradienį arba penktadienį pusę vienuolikos viskas išlėks į orą. Taaip... Mano mielas, nepasmaukite mane!

Prokopas paleido poną Karsoną ir pasileido lakstyti po kambarį, iš siaubo grauždamas nagus.

— Aišku,— sumurmėjo jis,— aišku! Niekas neturi teisės gaminti... krakatitą...

— Išskyrus poną Tomešą,— skeptiškai mestelėjo Karsonas.

— Palikite jį ramybėje!— užsipuolė Prokopas.— T a s a i nesusipras!

— Nna,— abejodamas pasakė Karsonas,— aš nežinau, kiek jūs jam išplepėjote.

Prokopas sustojo kaip įbestas.

— Įsivaizduokite,— karštai prabilo jis,— įsivaizduokite, sakysime... karą! Kas turi savo rankose krakatitą, gali... gali... bet kuriuo momentu...

— Pakol kas tik antradieniais ir penktadieniais.

— ...susprogdinti... ištisus miestus... ištisas armijas... viską! Pakanka... pakanka tik išbarstyti... Ar jūs galite įsivaizduoti?

— Galiu! Pasakiška!

— Ir todėl... žiūrėdamas žmonijos naudos... niekada... niekada... neduosiu!

— Žmonijos naudos!— suniurzgėjo ponas Karsonas.— Žinote, žmonijos naudai kur kas svarbiau būtų iššifruoti tą... tą...

— Ką — tą?

— Tą prakeiktą anarchistų stotį.

XIX

— Jūs manote...— mikčiojo Prokopas,— kad, galimas daiktas...

— Mes ž i n o m e,— pertraukė jį Karsonas,— kad pasaulyje esama slaptų radijo stočių: jos reguliariai antradieniais ir penktadieniais perdavinėja anaiptol ne labos nakties linkėjimus. Žinome, kad jos savo žinioje turi kažkokias iki šiolei nežinomas priemones: iškrovą, osciliaciją, kibirkštis, spindulius ar dar kokią velniavą ir... ir, žodžiu, kažką nesuprantamo. O galimas daiktas, kokias nors antibangas, antiosciliaciją, velniai žino, kaip tai pavadinti, apskritai kažką, kas trikdo arba nutrina mūsų bangas, aišku?

Ponas Karsonas apsižvalgė po laboratoriją.

— Aha,— tarė jis, pastebėjęs kreidos gabaliuką.— Vadinasi, taip,— ir nubraižė ant grindų maždaug pusės uolekties strėlę,— arba šitaip,— kreida užtepliojęs dalį grindų, paseilino pirštą ir ant balto brūkštelėjo juodą liniją,— šitaip arba šitaip, suprantate? Teigiamai arba neigiamai. Arba jie siuntinėja į mū-

sų aplinką kokias nors naujas bangas, arba mūsų mirkčiojančioje, vibruojančioje, perdėm pilnoje radijo bangų atmosferoje sudaro dirbtines pauzes, aišku? Galima veikti abiem būdais... apeinant mūsų kontrolę. Ir po šiai dienai abu šie būdai... fizikos ir technikos atžvilgiu... didžiausia mįslė. Prakeikimas!— ūmai pagautas siuto sušuko Karsonas ir taip trenkė kreidą, kad ji subyrėjo.— Šito jau per daug! Mums nežinomomis priemonėmis siuntinėti slaptas depešas mįslingam adresatui! Kas tai daro? Kaip jūs manote?

— Gal marsiečiai,— prisivertė pajuokauti inžinierius; bet iš tikrųjų jam visai ne tai buvo galvoje.

Ponas Karsonas baisingai dėbtelėjo į jį, bet tuoj nusižvengė nelyginant arklys.

— Gerai, sakysime, marsiečiai. Puiku. Tarkime taip, ponas magistre. Bet geriau sakykime, kad tai daro kažkas mūsų planetoje. Pavyzdžiui, kokia nors žemiška valdžia siuntinėja savo slaptas instrukcijas. Tarkime, ji turi labai rimtų priežasčių vengti kitų kontrolės. Sakysime, tai tam tikra... tarptautinė tarnyba arba organizacija, arba galas žino kas, disponuojanti mums nežinomomis priemonėmis, slapta stotimi ir visu kitu. Bet kuriuo atveju... Bet kuriuo atveju žmonija turi teisę susidomėti tomis paslaptingomis depešomis, ar ne? Tebūnie jos iš pragaro ar iš Marso. Žmonija stačiai... tuo suinteresuota. Galite įsivaizduoti... Apskritai, meldžiamasis, tos laidos vargu ar apie Raudonkepuraitę. Taigi.

Karsonas pradėjo siūti po kambarį.

— Visų pirma, nėra abejonių, kad minėtoji radijo stotis... yra kažkur... Centrinėje Europoje, daugmaž visų tų trukdymų centre, tiesa?— samprotavo jis balsu.— Ji palyginti silpna, kadangi laidas perduoda tik naktimis. Po šimts pypkių, tuo blogiau; Eifelio bokšto arba Naueno radijo stotį lengva surasti, ar ne? Viešpatie!— staiga riktelėjo Karsonas ir sustojo kaip įkastas.— Tik pagalvokite, pačioje Europos širdyje egzistuoja ir ruošiama kažkas nežinomo. Tasai „kažkas" plačiai išsikerojęs, turi savo įstaigas, palaiko slaptus ryšius, valdo mums nežinomas technikos priemones, slaptingas jėgas ir, kad jūs žinotumėte,— jau visai paleido gerklę Karsonas,— turi krakatitą! Taigi!

Prokopas pašoko kaip įgeltas.

— Ką?

— Krakatitą. Devyniasdešimt gramų ir tris šimtus penkiasdešimt miligramų. Viską, kiek mums liko.

— Ką jūs darėte su krakatitu!— dūko Prokopas.

— Bandymus. Tausojome jį kaip... kaip brangenybę. O vieną vakarą...

— Kas?

— Prapuolė. Su visu porceliano indeliu.

— Nušvilpė?

— Taip.

— Bet kas gi... kas?

— Aišku, marsiečiai,— parodė dantis Karsonas.— Deja, tarpininkaujant vienam žemės laborantui, kuris pabėgo. Aišku, su porceliano indeliu.

— Kada tai atsitiko?

— Ogi dieną prieš pasiunčiant mane čionai, pas jus. Kultūringas žmogus. Nė žiupsnelio mums nepaliko. Žinote, todėl aš ir atvykau.

— Jūs manote, kad krakatitas pateko į rankas tiems nežinomiesiems?

Karsonas tik prunkštelėjo.

— Iš kur jūs žinote?

— Aš tuo tikras. Paklausykite,— supdamasis ant savo striukų kojyčių, tarė ponas Karsonas,— ar aš panašus į bailį?

— Ne.

— Tai štai ką jums pasakysiu: aš bijau šito. Garbės žodis, mano širdis kulnyse. Krakatitas... prakeiktas daikčiukas; ta slapta stotis — dar blogiau; bet jeigu ir viena, ir antra patektų į tas pačias rankas, tuomet... žemai lenkiuosi. Tuomet ponas Karsonas susikrauna lagaminėlį ir iškeliauja pas Tasmanijos žmogėdras. Žinote, aš visai nenorėčiau pamatyti Europos galo.

Prokopas tik suspaudė keliais rankas.

— Jėzau, Jėzau,— sukuždėjo jis.

— Taaip...— nutęsė ponas Karsonas.— Žinote, mane stebina tik vienas dalykas, kodėl iki šiol neišlėkė į orą kas nors stambaus. Juk kažkur tereikia spustelėti kažkokią svirtelę... už poros tūkstančių kilometrų... bum! Ir viskas. Ko jie delsia?

— Viskas aišku,— skubiai prašneko Prokopas.— Krakatito negalima išleisti iš rankų. O Tomešui, Tomešui reikia sutrukdyti. . .

— Tomešas krakatitą parduos pačiam šėtonui, jeigu tas sumokės,— paskubėjo atsikirsti Karsonas.— Šiuo metu Tomešas yra vienas iš pavojingiausių žmonių pasaulyje.

— Gyvatė!— sušnypštė galutinai nusiminęs Prokopas.— Ką gi daryti?

Ponas Karsonas ilgai tylėjo.

— Aišku, ką,— tarė jis galiausiai.— Reikia atiduoti krakatitą.

— Nee! Niekados!

— Reikia atiduoti. Tiesiog dėl to, kad jis. . . padės iššifruoti. Laikas brangus, meldžiamasis. Po perkūnais, atiduokite jį kam norite, tik be jokių ceremonijų! Atiduokite šveicarams arba senų mergelių draugijai, arba pačiam velniui; bet jie pirm, negu susigaudys, kad jūs ne beprotis, pusmetį prakiurksos prie jo. Arba — atiduokite mums. Baltine jau pastatytas toks įrenginys, žinote, priėmimo aparatas. Įsivaizduokite. . . be galo dažni mikroskopinių krakatito kiekių sproginėjimai. Sprogimus sukelia nežinomos bangos. Kai jie įjungia tas bangas, mūsų prietaisas pradeda traškėti: trrr tata trrr trr ta trr ta ta ta. Ir viskas. Telieka iššifruoti, ir baigta. Kad tik būtų krakatito!

— Neduosiu,— vos išstenėjo šalto prakaito išpiltas Prokopas.— Aš jumis netikiu. Jūs. . . jūs imsite gaminti krakatitą savo tikslams.

Karsonas šyptelėjo vien lūpų kampučiais.

— Na,— prabilo jis,— jeigu jus tik tai jaudina. . . Jeigu pageidaujate, galime sušaukti Tautų sąjungą, Pasaulinį pašto susivienijimą, Eucharistinės bažnyčios kongresą arba visus velnius ir šėtonus. Kad jūsų sąžinė būtų rami. Aš esu danas, ir į politiką man nusispiauti. Taigi. Krakatitą atiduosite į tarptautinės komisijos rankas. Kas jums?

— Aš. . . aš ilgai sirgau,— atsiprašinėjo mirtinai išbalęs Prokopas.— Aš ir nūnai dar. . . ne visai. . . sveikas. Ir. . . ir dvi dienas nieko neturėjau burnoje.

— Nusilpimas,— tarė Karsonas, prisėdo ant lovos ir apglėbė Prokopą.— Tuoj praeis. Važiuokite į Baltiną. Labai sveikas kli-

matas. Paskui galėsite nusigauti pas poną Tomešą. Pinigų turėsite kaip šieno. Tapsite *big man*[1]. Na?

— Gerai,— kuždėjo Prokopas it mažas vaikas ir leidosi Karsono tyliai čiūčiuojamas.

— Taip, taip. Per didelė įtampa, tiesa? Svarbiausia... svarbiausia ateitis. Mielasis, jums daug vargo teko patirti, tiesa? Šaunuolis! Štai jau ir praeina.— Karsonas mąsliai užtraukė dūmą.— Jūsų laukia puiki ateitis. Gausite begalę pinigų. Man duosite dešimt procentų, gerai? Toks tarptautinis paprotys. Karsonui taip pat reikia...

Kieme supypė mašina.

— Ačiū dievui,— atsiduso ponas Karsonas.— Automobilis atvažiavo. Na, meldžiamasis, keliaujame!

— Kur?

— Pirmiausia kirminą nuraminti.

XX

Kitą dieną Prokopas nubudo itin sunkia galva ir iš pradžių niekaip negalėjo susigaudyti, kur esąs; tikėjosi išgirsti kvakšint perekšles arba skardų Honziko amsėjimą. Paskui palengva atitoko, kad jis ne Tynicėje, kad guli viešbučio numeryje, kur jį prisipampusį, prisisiurbusį iki sąmonės netekimo ir staugiantį kaip žvėrį, atvežė Karsonas; tačiau tik pakišęs galvą po šaltu vandeniu, Prokopas aiškiai prisiminė visą vakarykštę dieną, ir jam pasidarė baisiai sarmata.

Jiedu gėrė jau pietaudami, bet saikingai, abu tik smarkiai išraudo; o paskui, kad prasiblaivytų, automobiliu važinėjosi kažkur po Sazavijos ar kokį kitą mišką; Prokopas be perstojo plepėjo, o Karsonas žiautarojo cigarą ir kinkčiojo galva. „Būsite *big man.*" „*Big man, big man!*"— kaip varpas gaudė Prokopo galvoje.— Jeigu šitaip liaupsinamą mane pamatytų... ta su vualiu! Jis pūtėsi prieš Karsoną it varlė prieš jautį; bet šis tik linkčiojo galva kaip kiniška lėlė ir kurstė jo nežmonišką puikybę.

Prokopas buvo taip įsikarščiavęs, jog net nuostabu, kaip neišsirito iš automobilio; jis, regis, dėstė savo pažiūras apie

---

[1] Dideliu žmogumi *(angl.)*.

pasaulinį destrukcinės chemijos institutą, socializmą, santuoką ir vaikų auklėjimą, žodžiu, tauškė visokius niekus. O vakare abudu su Karsonu ėmėsi darbo rimtai. Vienas dievas težino, kur jie negėrė. Tai buvo košmaras; visas tirštai raudonas, blizgantis, nusmukusia ant akių skrybėle, Karsonas mokėjo už visus nepažįstamus sugėrovus; paskui šoko kažkokios mergiotės, kažkas daužė bokalus. O Prokopas raudodamas išpažino Karsonui savo beprotišką meilę tai nepažįstamajai. Dabar viską prisiminęs, Prokopas iš gėdos ir skausmo susiėmė už galvos.

Vėliau jį, visa gerkle plyšaujantį „Krakatitas!", įgrūdo į automobilį. Kelmas žino, kur vežė; mašina rūko nesibaigiančiais keliais, šalimais ant sėdynės šokčiojo raudona liepsnelė, tikriausiai Karsonas su cigaru, kuris žaksėdamas marmaliavo „Bobai, greičiau!" ar kažką panašaus. Staiga ties vienu posūkiu priešpriešiais išniro du ryškūs šviesos pluoštai, stūgtelėjo keletas balsų, automobilį nusviedė į šalį, o išvirtęs Prokopas veidu nučiuožė per žolę; tai jį taip prablaivė, kad vėl atgavo suvokimo dovaną. Vadindami vienas kitą girtomis kiaulėmis, plūdosi keletas žmonių, įširdintas, kad „dabar reikia grįžti", Karsonas švaistėsi keiksmais, paskui Prokopą, kaip labiausiai nukentėjusį, labai atsargiai paguldė į tą sutiktą automobilį, ponas Karsonas įsitaisė greta, ir jie nuvažiavo atgal, palikę Bobą prie suknežintos mašinos. Pusiaukelėje labiausiai nukentėjęs pradėjo dainuoti ir kelti triukšmą, o netoli Prahos vėl ištroško. Kol jis nusiramino, teko aplankyti dar kelias alines.

Su rūškanu pasišlykštėjimu Prokopas apžiūrinėjo veidrodyje savo nubrozdintą veidą. Nuo to nemalonaus vaizdo jį atplėšė viešbučio šveicorius, kuris, atitinkamai atsiprašęs, paprašė užpildyti registracijos lapelį. Prokopas užpildė anketą, manydamas, kad tuo viskas ir baigsis; bet vos tik šveicorius perskaitė jo pavardę ir užsiėmimą, bemat pagyvėjo ir paprašė Prokopą niekur neišeiti; esą vienas užsienietis prašęs viešbučio administraciją tuoj paskambinti jam, jeigu pas juos teiktųsi apsistoti inžinierius Prokopas. Taigi, jeigu ponas inžinierius sutiks... Ponas inžinierius taip niršo pats ant savęs, jog būtų leidęs ir sau gerklę perpiauti. Todėl atsisėdo ir ėmė laukti, romiai taikydamasis su įkyriu galvos skausmu. Po penkiolikos minučių šveicorius atėjo vėl ir įteikė vizitinę kortelę. Joje buvo parašyta:

SIR REGINALD CARSON

Col. B. A., M. R. A., M. P., D. S. etc.

President of Marconi's Wireless Co

LONDON[1]

— Prašykite,— paliepė Prokopas, širdyje labai stebėdamasis, kodėl tas šaunuolis Karsonas vakar nepasisakė savo pribloškiančių titulų ir kodėl jis šiandien prisistato su tokiomis ceremonijomis; be to, Prokopui buvo smalsu pamatyti, kaip atrodo ponas Karsonas po vakarykštės bedieviškos nakties. Bet jam teko baisiausiai išversti akis: pro duris įėjo visiškai nematytas vyriškis, visa uolektim aukštesnis už aną Karsoną.

— *Very glad to see you!*[2] — iš lėto tarė nepažįstamas džentelmenas ir nusilenkė kaip telegrafo stulpas.— Seras Redžinaldas Karsonas,— prisistatė jis, žvilgsniu ieškodamas kėdės.

Prokopas vos išstenėjo kažką nesuprantamo ir parodė lankytojui kėdę. Džentelmenas atsisėdo tiesus it styga ir neskubėdamas nusimovė puikias zamšines pirštines. Tai buvo labai aukštas ir labai rimtas, arkliškos fizionomijos ponas, griežtu, raukšlėmis išvagotu veidu; kaklaraištyje puikavosi stambus indiškas opalas, antikinė kamėja, milžiniškos golfo žaidėjo kojos, žodžiu, lordas iki paskutinio siūlelio.

Prokopas neteko amo.

— Prašom,— pagaliau atsiliepė jis, kai tyla užsitęsė nepakenčiamai ilgai.

Tačiau džentelmenas neskubėjo.

— Tikriausiai,— galų gale prabilo jis angliškai,— tikriausiai nustebote, laikraštyje perskaitęs mano skelbimą. Spėju, kad esate inžinierius Prokopas. . . ėė. . . labai įdomių straipsnių apie sprogstamąsias medžiagas autorius.

Prokopas tylomis linktelėjo.

— Labai džiaugiuosi,— lėtai stėnavo seras Karsonas.— Ieškojau jūsų vienu reikalu, kuris labai įdomus moksliniu požiūriu, o praktiškai svarbus mūsų akcinei bendrovei, būtent

---

[1] Seras Redžinaldas Karsonas
Britų armijos pulkininkas, Karališkosios akademijos narys, parlamento narys, gamtos mokslų daktaras ir taip toliau „Markonio" bendrovės prezidentas.
LONDONAS

[2] Džiaugiuosi, susipažindamas su jumis *(angl.)*.

„Markonio" bendrovei, kurios prezidentas turiu garbės būti, ir ne mažiau svarbus Tarptautinei bevielio telegrafo asociacijai, suteikusiai man nepelnytą garbę ir išrinkusiai mane savo generaliniu sekretoriumi. Jūs, be abejo, stebitės,— toliau dėstė jis, nė kiek nenuvargintas šios ilgos tirados,— kad tokios įžymios organizacijos siunčia mane pas jus, nors jūsiškiai puikūs darbai visai kitos srities. Leiskite...

Sulig tais žodžiais seras Karsonas atsegė krokodilo odos portfelį ir ištraukė kažkokius dokumentus, bloknotą ir aukso spalvos pieštuką.

— Bemaž devyni mėnesiai,— ėmė pamažėle dėstyti svečias ir užsidėjo pensne, kad galėtų žvilgtelėti į popierius,— Europos radijo stotys konstatuoja...

— Atleiskite,— pertarė jį Prokopas, jau nevaliodamas ilgiau susitvardyti.— Vadinas, tuos skelbimus į laikraščius davėte jūs?

— Žinoma. Taigi, jos konstatuoja reguliarius trukdymus...

— Žinau, antradieniais ir penktadieniais. Kas jums papasakojo apie krakatitą?

— Tą aš pats būčiau pasakęs,— truputį priekaištaudamas, tarė gerbiamas lordas.— *Well*[1], kai kurias smulkmenas praleisiu; manydamas, kad jūs šiek tiek informuotas apie mūsų sunkumus ir apie... ėė... a...

— ...apie slaptą pasaulinę organizaciją, taip?

Seras Karsonas išplėtė blyškiai mėlynas akis.

— Atsiprašau, apie kokią organizaciją?

— Na, apie paslaptingas naktines laidas, apie pogrindinę organizaciją, kuri jas perdavinėja...

Seras Redžinaldas Karsonas sulaikė jį.

— Fantazija,— atlaidžiai tarė jis.— Gryna fantazija. Aš žinau, apie tai užsiminė net „Daily News", kuomet mūsų bendrovė paskyrė gana stambią premiją...

— Žinau, žinau,— veikiai įsiterpė Prokopas, bijodamas, kad lėtasis lordas neimtų pasakoti apie premiją.

— Taip. Gryna nesąmonė... Tos akcijos pamušalas grynai komercinis. Suprantate, kai kas suinteresuotas įrodyti, kad mūsų radijo stotys nepatikimos. Nori pakirsti visuomenės pasitikėjimą mumis. Deja, mūsų receptoriai ir... ėė... kohereriai nesugeba nustatyti tų savotiškų bangų prigimties. O kadangi mes gavome pranešimą, kad jūs turite kažkokią substanciją

---

[1] Gerai *(angl.)*.

ar chemikalą, kuris labai labai įdomiai reaguoja į tuos trukdymus.

— Kas jus informavo?

— Jūsų bendradarbis, ponas... ėė... ponas Tomešas. Misteris Tomešas, taip, rodos?— Lėtasis džentelmenas suieškojo tarp savo popierių kažkokį laišką.— „*Dear sir!*[1]— susikaupęs ėmė skaityti jis.— Iš laikraščių sužinojau, kad paskirta premija"... ir taip toliau. „Kadangi šiuo metu negaliu išvykti iš Baltino, kur dirbu su vienu išradimu, ir kadangi toks svarbus reikalas negali būti išspręstas susirašinėjant, prašau, kad jūs pats susirastumėte Prahoje mano draugą ir seną bendradarbį misterį inžinierių Prokopą, turintį naujai išrastą medžiagą, krakatitą, vienos švino druskos tetrargoną, kuris gaunamas taikant specifinį aukšto dažnumo srovės poveikį. Tiksliais bandymais nustatyta, kad į nežinomas tiikdančias bangas krakatitas reaguoja stipriu sprogimu, iš to savaime seka aiški išvada, kad jis gali būti labai svarbus, tyrinėjant minėtas bangas. Turėdamas omenyje klausimo svarbą, savo ir savo draugo vardu pareiškiu, jog jūsų paskirtoji premija turėtų būti žymiai pa... padidinta..."— Čia seras Karsonas užsikosėjo.— Štai ir viskas,— tarė jis.— Apie premiją galima būtų pakalbėti atskirai. Pasirašyta: misteris Tomešas. Baltinas.

— Hm...— myktelėjo Prokopas, nejuokais pagautas įtarimo.— Negi „Markonio" bendrovei pakako tokio privataus... nepatikimo... fantastiško pranešimo?..

— *Beg your pardon*[2],— užprotestavo aukštaūgis džentelmenas,— be abejo, mes gavome labai tikslias žinias apie tam tikrus eksperimentus Baltine...

— Aha. Iš vieno saksoniečio laboranto, ar ne?

— Ne. Iš mūsų atstovo. Tuoj jums perskaitysiu.

Seras Karsonas vėl ėmė kuistis savo raštuose.

— Štai. „*Dear sir,* vietinėms stotims iki šiol nepavyksta įveikti jums žinomų trukdymų. Bandymai su galingesniais radijo siųstuvais nedavė rezultatų. Aš gavau slaptų, tačiau patikimų žinių, kad Baltino karinės pramonės institutas įsigijo tam tikrą kiekį medžiagos..."

Beldimas į duris.

— Įeikite,— tarė Prokopas.

---

[1] Gerbiamasis pone *(angl.)*.
[2] Atsiprašau *(angl.)*.

Nešinas vizitine kortele, įėjo kamerdineris.

— Vienas ponas prašo...

Vizitinėje kortelėje buvo parašyta:

INŽ. KARSONAS
BALTINAS

— Tegu įeina!— nelauktai nušvitęs, liepė Prokopas, visai nekreipdamas dėmesio į sero Karsono protestą.

Netrukus duryse pasirodė vakarykštis Karsonas po bemiegės nakties išvargusiu veidu ir džiūgaudamas puolė prie Prokopo.

XXI

— Palaukite,— sulaikė jį Prokopas.— Leiskite jus supažindinti. Inžinierius Karsonas — seras Redžinaldas Karsonas.

Seras Karsonas krūptelėjo, tačiau liko sėdėti, išlikdamas visiškai ramus. Už tai inžinierius Karsonas švilptelėjo iš nuostabos ir lyg pakirstas sudribo ant kėdės. Prokopas atsišliejo į duris, atvirai piktdžiugaudamas.

— Na kaip?— paklausė pagaliau Prokopas.

Seras Karsonas pradėjo dėtis į portfelį savo popierius.

— Tikriausiai bus geriau,— iš reto pasakė jis,— jeigu ateisiu pas jus kitą kartą...

— Teikitės pasilikti,— pertraukė jį Prokopas.— Sakykite, ponai, ar jūs kartais ne giminaičiai?

— O ne!— šūktelėjo inžinierius Karsonas.— Greičiau atvirkščiai.

— Tada katras iš judviejų tikrasis Karsonas?

Abudu nutylėjo; stojo nejauki pauzė.

— Pareikalaukite, kad tas ponas parodytų savo dokumentus,— griežtai pasakė seras Redžinaldas.

— Prašom!— šūktelėjo inžinierius Karsonas,— bet tik po to, kai juos pateiks dabar kalbėjęs oratorius. Taigi.

— O katras iš jūsų spausdino skelbimą?

— Aš!— nė kiek nedvejodamas atsiliepė inžinierius Karsonas.— Mano idėja, meldžiamasis. Aš manau, kad ir mūsų veik-

los sferoje laikoma negirdėta niekšybe dovanai pasinaudoti svetimomis idėjomis. Taigi.

— Atsiprašau,— kreipėsi į Prokopą nuoširdžiai pasipiktinęs seras Redžinaldas,— šito jau per daug. Argi galima išspausdinti antrą tokį pat skelbimą su kitu parašu! Man tiesiog teko pasinaudoti tuo, ką padarė šis ponas.

— Aha!— karingai sušuko inžinierius Karsonas.— Ir todėl šis ponas pasisavino mano vardą, suprantate?

— Aš tvirtinu,— perėjo į puolimą seras Redžinaldas,— kad šis ponas visai ne Karsonas.

— Tai kuo jis pavarde?— skubiai paklausė Prokopas.

— Tiksliai nežinau,— paniekinamai iškošė lordas.

— Karsonai,— kreipėsi Prokopas į inžinierių,— pasakykite, kas tasai džentelmenas.

— Konkurentas,— su karčiu jumoru atsakė jis.— Savo suklastotais laiškais šis ponas stengėsi nuvilioti mane į visokias vietas. Matyt, norėjo supažindinti su labai maloniais žmonėmis.

— Jeigu pageidaujate žinoti, su vietine karo policija,— burbtelėjo seras Redžinaldas.

Inžinierius Karsonas sužaibavo akimis ir įspėjamai krenkštelėjo: apie tai — nei žodelio! Antraip. . .

— Ar ponai nori dar ką nors tarpusavy išsiaiškinti?— stovėdamas prie durų, nusišypsojo Prokopas.

— Ne, daugiau nieko,— oriai atsakė seras Redžinaldas; iki šiol jis net nesiteikė žvilgtelėti į antrąjį Karsoną.

— Tuomet štai ką aš pasakysiu,— pasakė Prokopas,— pirmiausia dėkoju jums už vizitą. Antra, labai džiaugiuos, jog krakatitas patikimose, tai yra, mano rankose, nes jeigu jūs turėtumėte nors kibirkštėlę vilties išgauti jį kitokiu būdu, kažin, ar mano persona būtų jus taip sudominusi, tiesa? Aš jums labai dėkingas už tą nenoromis suteiktą informaciją.

— Dar nedžiūgaukite,—vamptelėjo Karsonas.— Lieka dar. . .

— . . .jis?— užbaigė Prokopas mintį, rodydamas į serą Redžinaldą.

Ponas Karsonas papurtė galvą.

— Niekai! Tačiau — nežinomas trečiasis.

Prokopas beveik įsižeidė.

— Atsiprašau, ar tik negalvojate, kad aš bent per nago juodymą tikiu jūsų vakarykščiais prasimanymais?

Karsonas apgailestaudamas truktelėjo pečiais.

— Ką gi, kaip norite.

— Trečia,— toliau kalbėjo Prokopas,— prašyčiau jus pasakyti, kur dabar Tomešas.

— Aš gi sakiau, kad neturiu teisės. . .— pašoko Karsonas.— Atvažiuokite į Baltiną ir sužinosite.

— Tada gal jūs, gerbiamasis, pasakysite,— kreipėsi Prokopas į serą Redžinaldą.

— *Beg your pardon,*— atsiprašė ilgakojis džentelmenas,— bet kolei kas šitą žinią pasilaikysiu sau.

— Tuomet, labai jus prašau nesuėsti vienas kito. Aš tuo tarpu nueisiu. . .

— Į policiją,— atspėjo seras Redžinaldas.— Labai teisingai padarysite.

— Džiaugiuos, kad pritariate man. Labai atsiprašau, bet aš jus čia užrakinsiu.

— O, prašom,— mandagiai sutiko lordas, tuo tarpu Karsonas bandė energingai protestuoti.

Prokopas su didžiu palengvėjimu užrakino duris ir, maža to, pastatė prie jų du kamerdinerius, o paskui išdundėjo į artimiausią policijos skyrių, manydamas, jog turi pranešti kai kurias žinias. Bet pasirodė, kad tai ne taip paprasta, kadangi nei vieno, nei antro užsieniečio nebuvo galima apkaltinti sidabrinių šaukštelių vagyste arba makao[1] žaidimu, ir Prokopui labai sunkiai sekėsi įtikinti abejojantį policijos valdininką, kuris, matyt, palaikė jį bepročiu. Pagaliau, veikiausiai norėdamas atsikratyti Prokopu, valdininkas pasiuntė drauge su juo policijos agentą, baisingai nudriskusį ir nekalbų žmogelį. Atėję į viešbutį, jie rado abu kamerdinerius narsiai parėmusius duris, apsuptus susirinkusio personalo. Prokopas atrakino, ir agentas, šniurkštelėjęs nosimi, ramiai įėjo kambarin, tarytum prisistatęs čionai pirkti petnešų. Kambarys buvo tuščias. Abudu Karsonai išgaravę.

Mažakalbis žmogelis prabėgom apžvelgė kambarį ir pasuko tiesiai į vonią, kurią Prokopas buvo visiškai pamiršęs. Į tarpusienį išeinantį langą rado plačiai atlapotą, o priešingoje sienoje esantį tualeto langelį — iškultą. Nekalbusis žmogelis nuėjo į tualetą. Iš tenai durys vedė į kitą koridorių; tačiau tualetas buvo užrakintas, o raktas dingęs. Agentas pasikrapštė

[1] Azartinis lošimas kortomis *(it.).*

su visrakčiu ir atidarė duris; tualetas buvo tuščias, tik ant klozeto sėdynės likę kojų pėdsakai. Mažakalbis žmogelis vėl viską užrakino ir pasakė, kad atsiųsiąs čionai poną komisarą.

Netrukus atvyko policijos komisaras, labai judrus žmogutis, žinomas kriminalistas; geras dvi valandas jis prisispyręs kvotė Prokopą, norėdamas trūks pliš išgauti, kokias derybas jis vedė su abiem užsieniečiais; atrodė, jog komisarui labai maga suimti bent Prokopą, kuris, duodamas parodymus apie savo santykius su abiem Karsonais, tolydžio baisiai prieštaravo pats sau. Po to komisaras iškamantinėjo šveicorių ir kamerdinerius ir primygtinai prisakė, kad Prokopas šeštą valandą atvyktų į policijos valdybą; iki to laiko patarė geriau neišeiti iš viešbučio.

Likusią dienos dalį Prokopas praleido bėgiodamas po kambarį ir su išgąsčiu galvodamas, kad jis tikriausiai bus areštuotas,— kaipgi pasiaiškins, jeigu apie krakatitą nusprendė neprasitarti nė žodeliu. Bala žino, kiek laiko tęsis kardomasis areštas, ir štai, užuot ieškojęs nepažįstamosios su vualiu... Prokopo akys pritvino ašarų; jis jautėsi esąs toks silpnas ir bevalis, kad gėdijosi pats savęs. Prieš šešias sukaupė visą savo drąsą ir patraukė į policijos valdybą.

Jis tuoj pateko į kanceliariją, kurioje buvo stori kilimai, odiniai krėslai ir didelė cigarų dėžė (tai būta policijos viršininko kabineto). Prie rašomojo stalo Prokopas išvydo virš popierių palinkusią plačią boksininko nugarą, kuriai iš pirmo žvilgsnio pajuto baimę ir nuolankumą.

— Sėskitės, ponas inžinieriau,— maloniai pakvietė nugara, kažką nusausino ir atsigręžė į Prokopą ne mažiau impozantišku veidu, tvirtai užsodintu ant galingo sprando. Galingasis ponas akimirką tiriamai žvelgė į Prokopą, paskui tarė:

— Ponas inžinieriau, neversiu jūsų pasakoti to, ką dėl tam tikrų priežasčių norite palikti paslaptyje. Aš žinau apie jūsų darbą. Manau, kad ir šiuo atveju buvo kalbama apie kokius nors jūsų sprogalus.

— Taip.

— Tikriausiai jie yra labai svarbūs... sakysime, gynybiniu aspektu.

— Taip.

Galingasis ponas pakilo ir padavė Prokopui ranką.

— Ponas inžinieriau, aš norėjau jums padėkoti, kad nepardavėte jų užsienio agentams.

— Tik tiek?— atsidūsėjo Prokopas.

— Taip.

— Sugavote juos?— ištrūko inžinieriui.

— Kam?— nusišypsojo policijos viršininkas.— Mes neturime teisės. Kol tai tik jūsų asmeninė, o ne mūsų armijos paslaptis. . .

Prokopas suprato delikatų priekaištą ir sutriko.

— Su šiuo išradimu. . . dar reikia padirbėti. . .

— Tikiu. Pasikliauju jumis,— tarė galingasis ponas ir antrukart padavė inžinieriui ranką.

Tuo viskas ir pasibaigė.

XXII

„Reikia veikti metodiškai",— kalbėjo sau Prokopas. Ir štai po ilgų svarstymų ir kurioziškų idėjų jis susidarė tokį planą:

Pirmiausia, kas antrą dieną visuose stambiausiuose laikraščiuose spausdino skelbimą: „Ponas Tomešas. Laiško įteikėjas sužeista ranka prašo damą su vualiu pranešti savo adresą. Labai svarbu. Šifras — 40 000, Gregorui." Tokia formuluotė atrodė jam pakankamai gudri, tiesa, nežinia, ar jaunoji dama apskritai skaito laikraščius, tuo labiau skelbimus, bet ką gali žinoti? Atsitiktinumas — didis dalykas! Tačiau vietoj laukto atsitiktinumo, iškilo kitos aplinkybės, kurias galima buvo numatyti, tačiau Prokopas prieš tai apie jas nepagalvojo. Nurodytu vardu atėjo galybė laiškų, bet daugiausia sąskaitos, raginimai, grasinimai ir prakeiksmai dingusio Tomešo adresu; arba juose buvo reikalaujama — „tegu asmeniškai suinteresuotas ponas Tomešas nurodo savo gyvenamą vietą, indek. . ." ir panašiai. Maža to, skelbimų kontoroje atsirado kažkoks liesas vyriškis, kuris, Prokopui atsiimant korespondenciją, priėjo ir pasiteiravo, kur gyvena Iržis Tomešas. Prokopas atsikirto kiek galėdamas grubiau, o sulysėlis išsitraukė policijos darbuotojo pažymėjimą ir primygtinai paprašė Prokopą nekvailioti. Pasirodo, kalba ėjo apie vieną apgavystę ir kitokias šlykštybes. Prokopui pavyko įtikinti sulysėlį, kad visų pirma jis pats labai

norėtų žinoti, kur ponas Tomešas. Šio nutikimo pamokytas ir išstudijavęs visą jo vardu gautą korespondenciją, inžinierius ėmė abejoti, ar pavyks ką sužinoti, duodant skelbimus į laikraščius. Ir iš tiesų, vėliau atsakymų ateidavo vis mažiau ir mažiau, už tai jie darėsi grėsmingesni.

Be to, Prokopas apsilankė privačiame seklių biure. Ten jis pasakė, kad ieško nepažįstamos merginos su vualiu ir net pabandė nusakyti jos išvaizdą. Sekliai mielai sutiko pateikti jam slaptą informaciją, jeigu jis nurodysiąs merginos vardą ir adresą. Ir Prokopui nieko kito nebeliko, kaip išeiti it musę kandus.

Paskui jam kvostelėjo geniali mintis. Minėtame voke, su kuriuo Prokopas niekada nesiskirdavo, be smulkių banknotų buvo trisdešimt tūkstančių, apklijuotų juostele, kaip įprasta bankuose išmokant stambias sumas. Ant juostelės banko pavadinimo nebuvo, tačiau visiškai įtikėtina, kad tuos pinigus mergina paėmė iš kokios nors kredito įstaigos kaip tik tądien, kai jis, Prokopas, jos prašomas, išvažiavo į Tynicę. Taigi, reikia žinoti tikslią išvykimo datą, o paskui apeiti visus Prahos bankus ir išprašyti, kad ten pasakytų vardą moters, kuri tokią ir tokią dieną paėmė trisdešimt tūkstančių arba truputį daugiau. Taip, žinoti datą; Prokopas miglotai mena, kad krakatitas jam sprogo, berods, antradienį (prieš dvi dienas būta sekmadienio ar kokios šventės), vadinasi, mergina tikriausiai pinigus paėmė kurį nors trečiadienį; bet jis neatsimena nei mėnesio, nei savaitės — gal tai buvo vasario, o gal kovo mėnesį. Jis iš paskutiniųjų stengėsi prisiminti arba paskaičiuoti, kada tai įvyko; tačiau paskaičiuoti buvo neįmanoma, nes tiksliai nežinojo, kiek laiko sirgo. Taip, Tynicėje pas daktarą Tomešą be abejo pamenama, kada Prokopas atvyko pas juos! Blykstelėjus šiai vilties kibirkštėlei, inžinierius pasiuntė depešą senajam gydytojui: „Telegrafuokite mano atvykimo datą pas jus. Prokopas." Bet, išsiuntęs telegramą, tuoj pasigailėjo; jį graužė sąžinė, kad negražiai pasielgė su gydytoju ir Anča. Iš tikrųjų, atsakymo nesulaukė. Kai Prokopas ruošėsi šią giją paleisti iš rankų, staiga jam šovė į galvą, kad tą dieną, ko gero, gali prisiminti Irkos Tomešo kiemsargė. Nudūmė pas ją; tačiau kiemsargė tvirtino, kad tai nutiko vieną šeštadienį. Prokopas puolė į neviltį; tuo metu atėjo stambiomis, gražiomis pavyzdingos mokinės raidėmis išvedžiotas laiškas: į Tynicę jis atvažiavęs

tokią ir tokią dieną, „bet tėtis neturi žinoti, kad aš jums rašiau". Daugiau nieko. Pasirašyta — Anča. Dievas žino kodėl, skaitant tas dvi eilutes, Prokopui krauju apteko širdis.

Pagaliau sužinojęs datą, inžinierius nuskuodė į artimiausią banką: ar negalėtų sužinoti, kas būtent tą ir tą dieną iš jų įstaigos paėmė, sakysime, trisdešimt tūkstančių kronų. Tarnautojai kraipė galvas, girdi, neįprasta ir apskritai draudžiama skelbti įnašų paslaptį, tačiau išvydę, kaip tai jį prislėgė, nuėjo su kažkuo pasitarti, o paskui paklausė, iš kieno sąskaitos buvo paimti pinigai, arba gal jis žinąs, kad jie paimti iš einamosios sąskaitos, gauti pagal čekį arba akredityvą? Aišku, Prokopas nieko nežinojo. Toliau, dėstė jam tarnautojai, gal jį dominantis asmuo pardavė bankui vertybinius popierius; tuomet jo vardas nebus įregistruotas knygose. O galų gale, kai Prokopas prisipažino, kad iš viso nežinąs, kuriame banke gauti pinigai, tarnautojai ėmė juoktis ir paklausė, ar tik jis nesiruošiąs su tokiu klausimu aplakstyti visus du šimtus penkiasdešimt, ar kiek jų ten, Prahoje esančių kredito įstaigų, jų filialų arba keitimo kontorų. Taip sužlugo geniali Prokopo idėja.

Liko ketvirta galimybė, būtent, atsitiktinai sutikti nepažįstamąją gatvėje. Ir šiam atsitiktinumui Prokopas stengėsi pritaikyti tam tikrą metodą; jis suskirstė Prahos planą sektoriais ir, lakstydamas nuo ryto ligi vakaro, tyrinėjo juos vieną po kito. Kartą paskaičiavo, kiek vidutiniškai per dieną sutinka žmonių; išėjo, kad apie keturiasdešimt tūkstančių, taigi, turint omeny bendrą Prahos gyventojų skaičių, jis turėjo tik vieną šansą iš dvylikos sutikti tą, kurios ieškojo. Tačiau ir tokia menka galimybė teikė jam vilčių. Prahoje esama gatvių ir vietų, tarytum iš anksto sukurtų, kad jinai ten gyventų arba jomis vaikštinėtų; senos, tykios aikštės, žydinčių akacijų gatvės, intymūs kampeliai, kur teka ramus ir santūrus gyvenimas. Ne, neįmanoma, kad ta mergina gyventų antai šioje triukšmingoje, niūrioje gatvėje, kuria vien prabėgama paskubom, arba tų beveidžių, šaltų pelno namų stačiakampiuose, ar tose blausiose, purvinose senienose; kodėl jai negyventi aure tenai, už tų šviesių langų, už kurių sulaikiusi alsavimą tvyro ūksminga ir trapi tyla? Klajodamas lyg sapne ir stebėdamasis, Prokopas pirmąsyk gyvenime išvydo miestą, kuriame praleido šitiek metų; viešpatie, kiek jame nuostabių vietelių, kur sro-

vena taikus ir brandus gyvenimas ir masina tave, neramus žmogau: sustok, apsiramink!

Nesuskaitomą daugybę kartų Prokopas lėkė paskui jaunas moteris, vienas dievas težino kuo jam primenančias tą, kurią buvo matęs viso labo vos du kartus; plakančia širdimi bėgdavo joms pridurmui: o kas, jeigu tai jinai?! Ir kas pasakys, kokia nuojauta ar uosle jis vadovaudavosi: tai visuomet būdavo nepažįstamos, bet gražios ir liūdnos, savyje užsisklendusios, kažkokiu nepereinamumo barjeru atsitvėrusios moterys. Kartą Prokopas buvo veik tikras, kad išvydo ją; jam taip užėmė kvapą, kad turėjo sustoti ir atsipūsti; o nepažįstamoji tuo tarpu įsėdo į tramvajų ir nuvažiavo. Tris dienas toje stotelėje jis ėjo sargybą, bet daugiau jos nepamatė.

Blogiausia būdavo vakarais, kuomet mirtinai nuvargęs spausdavo keliais rankas, stengdamasis sudaryti kokį nors naują jos paieškų planą. Viešpatie, niekada neatsisakysiu minties surasti ją, tegul kuoktelėsiu, aš — beprotis, idiotas ir maniakas; bet niekados šito neatsisakysiu... Juo labiau ši mergina tolsta nuo manęs, tuo brangesnė man darosi, tiesiog... tai lemtis, ar kas...

Kartą jis išbudo pusiaunaktį, ir staiga jam tapo aišku, kad šitaip nepažįstamosios niekada neras; reikia keltis ir suieškoti Irką Tomešą, kuris pažįsta merginą ir privalo papasakoti Prokopui apie ją. Prokopas apsirengė vidur nakties ir niekaip negalėjo sulaukti ryto. Jis buvo pasiruošęs nesuprantamiems sunkumams, vilkinimams, tvarkant dokumentus, bet nevaliojo suprasti, ko iš jo reikalaujama ir, liguistai nekantraudamas, tūžo ir ilgėjosi. Pagaliau, pagaliau naktį greitasis traukinys išvežė jį užsienin, o pirmiausia — į Baltiną!

Dabar, jautė Prokopas, viskas išsispręs.

XXIII

Deja, viskas išsisprendė kitaip, negu jis tikėjosi.

Prokopas planavo surasti Baltine žmogų, kuris jam buvo prisistatęs kaip Karsonas, ir pasakyti maždaug tokį dalyką: prekė už prekę, į pinigus man nusispiauti; jūs tučtuojau suvesite mane su Iržiu Tomešu, į kurį turiu reikalą, ir už tai gausite

gerus sprogalus, sakysime, jodo fulminatą, garantuojantį kokių vienuolikos tūkstančių metrų per sekundę detonaciją, arba, galimas daiktas, patikimą vieno metalo oksidą, sprogstantį net trylikos tūkstančių metrų per sekundę greitumu, ir darykite su juo ką tik norite. Būtų paskutiniai avigalviai, jeigu nesutiktų su tokiomis derybų sąlygomis.

Iš lauko Baltino kombinatas Prokopui pasirodė ne per stambiausias; jam truputį nudiegė širdį, kai vietoj šveicoriaus rado sargybinį. Prokopas pasiteiravo pono Karsono (kad tave bala, juk tai netikra jo pavardė!); tačiau durtuvą ant šautuvo užsimovęs kareivėlis, netaręs nė žodžio, nulydėjo inžinierių pas sargybos viršininką. Tas pasakė ne ką daugiau už kareivį ir nuvedė Prokopą pas karininką.

— Inžinierius Karsonas pas mus nežinomas,— pasakė karininkas.— O ko jums iš jo reikia?

Prokopas paaiškino, kad, tiesą sakant, jis nori pasikalbėti su ponu Tomešu. Tai karininkui padarė tokį įspūdį, jog jis pasiuntė pulkininko. Ponas pulkininkas, labai nutukęs astmatikas, pradėjo prisispyręs kamantinėti Prokopą, kas jis toks esąs ir ko jam čia prireikė; dabar į raštinę jau prigarmėjo ar ne penketas kariškių, ir jie taip dėbčiojo į Prokopą, kad inžinierių išmušė prakaitas. Buvo matyti, kad jie lūkuriuoja kažko, kam jau pranešta telefonu. Kuomet tas „kažkas" įlėkė kaip viesulas, paaiškėjo, jog tai esama Karsono! Jis buvo tituluojamas ponu direktoriumi, o jo tikrojo vardo Prokopas taip niekada ir nesužinojo. Išvydęs Prokopą, Karsonas aiktelėjo iš džiaugsmo ir ėmė taukšti, kad jis čia seniai laukiamas ir taip toliau; tuoj liepė paskambinti pilin, kad paruoštų „kavalierišką" kambarį, čiupo Prokopą už parankės ir nusitempė kombinato teritorijon. Pasirodo, tai, ką Prokopas prie įėjimo palaikė kombinatu, tebuvo vien kareivinės kareiviams ir gaisrininkams; iš čia apželdintu, maždaug dešimties metrų aukščio pylimu ėjo ilgas tunelis. Juodu užkopė ant pylimo, ir tik dabar inžinierius įgavo šiokį tokį supratimą apie Baltino kombinatą: tai buvo ištisas, raidėmis ir skaičiais sužymėtas karinių sandėlių miestelis, o tos žole apaugusios kalvos — taipogi sandėliai, kiek tolėliau — geležinkelio stotis su estakadomis ir gervėmis, už jos — kažkokie visai juodi pastatai ir mediniai barakai.

— Matote aną miškelį?— parodė Karsonas į horizontą.— Už jo mūsų bandymų laboratorijos, aišku? O tie smėlio kaubu-

riai — poligonas. Taigi. O šiame parke stovi pilis. Išsižiosite, kai parodysiu jums laboratorijas! Chi-chi-chi, pačios moderniškiausios. O dabar eime į pilį.

Ponas Karsonas linksmai tauškėjo, visai neužsimindamas nei apie praeitį, nei apie ateitį; jie žingsniavo parku, ir Karsonas rodė Prokopui tai kokį amorfofalą[1], tai retą japoniškos trešnės veislę; o štai ir Baltino pilis, visa apraizgyta gebenėmis. Prie įėjimo lūkuriuoja tylus, malonus, baltomis pirštinaitėmis seneliukas, vardu Paulis, ir veda atvykėlį tiesiai į „kavalierišką" menę. Prokopas kaip gyvas nieko panašaus nebuvo regėjęs: mozaikinis parketas, angliškas ampyras, viskas senoviška ir brangu, jis net nedrįso atsisėsti. Nespėjo Prokopas nusiprausti, o Paulis jau čia, ant padėklo kiaušiniai, vyno butelys, raibuliuojanti taurė; senukas viską taip atsargiai stato ant stalo, lyg patarnautų pačiai princesei. Už lango — gelsvu smėliu nubarstytas kiemas; atraitotais batų aulais arklių prižiūrėtojas ten varinėja korda pririštą aukštą obuolmušį; šalimais jo stovi liesoka tamsaus gymio mergina, prisimerkusi stebi žirgo žingsnį, duoda kažkokį trumpą įsakymą, o paskui atsiklaupia ir čiupinėja ristūno čiurnas.

Vėl kaip vėjas atpleškėjo Karsonas, girdi, dabar Prokopą reikia pristatyti generaliniam sekretoriui. Inžinierių veda ilgu, baltu, elnio ragais nukarstytu, pasieniais juodomis raižytinėmis kėdėmis apstatytu koridoriumi. Skaisčiaveidis baltomis pirštinėmis liokajus plačiai atlapoja jiems duris, ponas Karsonas įstumia Prokopą kažkokion riterių laikų menėn, ir durys užsiveria. Prie rašomojo stalo sėdi aukštas, keistai tiesus senis, tarytum prieš minutę ištrauktas iš spintos ir paruoštas sveikinimo ceremonijai.

— Ponas inžinierius Prokopas, jūsų šviesybe,— pristatė Karsonas.— Kunigaikštis Hagen-Baltinas.

Prokopas apsiblausė, rūsčiai maktelėjo galva, matyt, šį judesį laikydamas pasisveikinimu.

— Sveiki... atvykę,— ištiesė kunigaikštis Hagenas labai ilgą ranką.

Prokopas linkt antrąkart.

— Tikiuosi, jums... bus... gera... pas... mus,— toliau kalbėjo kunigaikštis.

---

[1] Dekoratyvinis tropikų augalas.

Dabar Prokopas pastebėjo, kad viena kunigaikščio kūno pusė paralyžuota.

— Su-tei-ki-te... garbę... pasida-linti su mumis duona ir druska,— skiemenavo senis, aiškiai būgštaudamas, kad neiškristų dantų plokštelė.

Prokopas neramiai mindžikavo vietoje.

— Prašau atleisti, kunigaikšti,— prabilo pagaliau jis,— bet aš negaliu čia užtrukti, aš... aš dar šiandien privalau...

— Tai neįmanoma, visiškai neįmanoma!— sušuko ponas Karsonas už Prokopo nugaros.

— Dar šiandien privalau atsisveikinti,— ryžtingai pakartojo Prokopas.— Aš tik norėjau paprašyti... Tomešo adreso. Galimas daiktas... už tai duočiau... galimas daiktas...

— Ką?— suriko kunigaikštis ir, nieko nesuprasdamas, išsprogino akis į Karsoną.— Ko... jis... nori?

— Nereikia dabar,— šnipštelėjo Karsonas Prokopui į ausį, o garsiai pasakė:— Jūsų šviesybe, ponas Prokopas nori pasakyti, kad nebuvo pasiruošęs jūsų kvietimui. Tačiau tai nesvarbu.— Karsonas guviai grįžtelėjo į Prokopą.— Aš viską sutvarkiau. Šiandien *déjeuner*[1] bus parke, taigi... juoda eilutė nereikalinga, galite ateiti kaip stovite. Prašau niekuo nesirūpinti; dėl siuvėjo jau telegrafavau. Rytoj viskas bus sutvarkyta.

Prokopas išpūtė akis.

— Dėl kokio siuvėjo? Ką tai reiškia?

— Mums... bus... didelė... garbė,— užbaigė kunigaikštis audienciją, paduodamas Prokopui negyvus pirštus.

— Ką tai reiškia?— įtūžo Prokopas, kuomet jiedu išėjo į koridorių.— Pasakykite arba...— Ir čiupo Karsoną už peties.

Karsonas nusikvatojo ir išsisuko it išdykęs berniūkštis.

— Arba, arba kas?— juokėsi nubėgdamas ir pasišokėdamas kaip sviedinys.— Jeigu pagausite mane, viską pasakysiu. Garbės žodis!

— Juokdarys!— sugriaudėjo Prokopas, netverdamas pykčiu, ir nukurnėjo jam iš paskos.

Karsonas kvatodamas nurūko laiptais žemyn ir pro geležinius riterius šmurkštelėjo į parką; aiškiai tyčiodamasis iš Prokopo, atsitūpė vejoje.

— Na kaip?— šaukė jis.— Ką man padarysite?

---

[1] Pusryčiai *(pranc.)*.

— Kaulus sutrupinsiu!— gargaliavo Prokopas, visu savo svoriu griūdamas ant jo.

Karsonas strykčiojo po veją, vinguriuodamas kaip kiškis, ir spygavo iš džiaugsmo.

— Greičiau,— džiūgavo jis.— Aš čia!— Ir vėl praslydęs Prokopui po ranka, iš už medžio rodė nosį.

Sugniaužęs kumščius, rimtas ir rūstus kaip Ajaksas, Prokopas gainiojosi Karsoną. Jis jau buvo likęs be kvapo, kai netikėtai užmatė, kad jų lakstymą nuo pilies laiptų pusiaumirka stebi tamsiaveidė amazonė. Inžinierius susigėdo, sustojo tarsi išsigandęs, kad dabar ta mergina prieis ir apčiupinės jam čiurnas.

Ponas Karsonas išsyk surimtėjo, susikišo rankas į kišenes, atgrįžo pas Prokopą ir draugiškai prašneko:

— Trūksta treniruočių. Jums reikia daugiau judėti. Širdį treniruoti! Taigi. Aaa!— nušvitęs sududeno jis.— Cho-cho! Mūsų valdovė! Senio duktė,— pridūrė pritildęs balsą.— Kunigaikštytė Vilė, tai yra Vilhelmina Adelaida Mod, ir taip toliau. Įdomi mergiščia; dvidešimt aštuonerių metų, puiki jojikė. Reikia jus supažindinti,— balsu užbaigė jis ir nutempė besipriešinantį Prokopą prie merginos.

— Šviesiausioji kunigaikštyte!— dar iš tolo šūktelėjo Karsonas.— Štai, galima sakyti, prieš jo paties valią, pristatau jums mūsų svečią. Inžinierius Prokopas. Baisus pasiutėlis. Mane nori užmušti.

— Laba diena,— pasisveikino kunigaikštytė ir atsigręžė į Karsoną.— Žinote, Virlvindui ištino čiurnos.

— Dievulėliau!— pasibaisėjo ponas Karsonas.— Vargšė kunigaikštytė!

— Jūs žaidžiate tenisą?

Sušniuręs Prokopas nesusigaudė, kad klausimas skiriamas jam.

— Nežaidžia,— atsakė už jį Karsonas ir bakstelėjo inžinieriui į pašonę.— Jums reikia išmokti. Kunigaikštytė tik vieną setą pralošė Siuzanai Lenglen[1], tiesa?

— Todėl, kad žaidžiau prieš saulę,— trupučiuką įsižeidusi, pasiaiškino kunigaikštytė.— O ką jūs žaidžiate?

---

[1] Prancūzų tenisininkė (1899—1938), 15-kos metų tapusi pasaulio čempione.

Prokopas vėl nesuprato, kad kreipiamasi į jį.

— Ponas inžinierius — mokslininkas,— karštai ėmė aiškinti Karsonas.— Jis atskleidė atominius sprogimus ir kitokius dalykus. Rimtai sakau, kolosalus protas. Palyginti su juo, mes sugebame vien indus plauti. Mums nebent bulves skusti, ar ką. Už tai jis. . .— ponas Karsonas švilptelėjo iš susižavėjimo,— tiesiog burtininkas. Jei norite, bismutą pavers vandeniliu. Taigi.

Pilkšvų primerktų akių žvilgsnis slystelėjo Prokopu, kuris stovėjo, kaisdamas iš drovos ir griežaamas dantį ant Karsono.

— Labai įdomu,— tarstelėjo kunigaikštytė ir vėlei nukreipė akis kažkur į šalį.— Paprašykite jo, kad man kada nors smulkiau apie viską papasakotų. O kol kas iki pasimatymo per pietus. Gerai?

Šįsyk Prokopas nusilenkė bemaž laiku, ir Karsonas nusitempė jį į parką.

— Rasė!— tarė jis su pagarba.— Kilminga moteris. Išdidi, tiesa? Palaukite, pažinsite ją arčiau.

Prokopas stabtelėjo.

— Klausykite, Karsonai, netauzykite niekų. Aš visiškai nesiruošiu su kuo nors arčiau susipažinti. Šiandien arba rytoj išvažiuoju, aišku?

Karsonas lyg niekur nieko kramtė kažkokį lapelį.

— Gaila,— tarė jis.— Čia labai gražu. Bet ką padarysi.

— Gana tų šnekų,— sakykite, kur Tomešas.

— Pasakysiu išvažiuojant. Kaip jums patiko senis?

— Man jis nerūpi,— suburbėjo Prokopas.

— Na taip. . . Antikvarinis egzempliorius reprezentacijai. Deja, pastoviai kartą per savaitę jį ištinka apopleksija. O Vilė — nuostabi mergina. Pilyje taip pat gyvena Egonas, aštuoniolikmetis dykūnas. Abudu našlaičiai. Be to, yra svečių: kažkoks pusbrolis kunigaikštis Suvalskis, visokių karininkų, Rolaufas, fon Graunas, žinote, žokėjų klubo narys, ir daktaras Kraftas — auklėtojas. Va ir visa draugija. Šiandien vakare turėsite ateiti pas mus. Žinote, vakarėlis su alum be visokios ten diduomenės, vien mūsiškiai inžinieriai ir taip toliau. Tenai, mano viloje. Jūsų garbei.

— Karsonai,— griežtai tarė Prokopas,— pirm, negu išvažiuosiu, noriu rimtai su jumis pasikalbėti.

— Neskubu. Kolei kas pailsėkite. Na, man metas į darbą. Galite daryti kas patinka. Jokių formalumų. Jei norite maudy-

tis — antai tvenkinys. Nieko, nieko, apie tai vėliau. Jauskitės kaip namie. Taigi.

Ir jis dingo.

XXIV

Prokopas goglinėjo po parką, mieguistai žiovaudamas ir pykdamas ant kažko. Jis niekaip negalėjo suprasti, ko iš jo norima, ir nepatenkintas dirsčiojo į savo apibrizgusias kelnes ir apavą, panašų į kareiviškus batus. Pasinėręs savo mintyse, vos neįmaklino į korto vidurį, kur kunigaikštytė žaidė tenisą su dviem dabitomis baltomis eilutėmis. Prokopas skubiai pasuko į šalį ir nuėjo ten, kur tikėjosi rasiąs išėjimą iš parko. Toje pusėje parkas baigėsi savotiška terasa: akmeninė baliustrada, o statmenai žemyn kokių dvylikos metrų aukštumo siena. Čia buvo galima pasigrožėti pušynėliais ir kareivėliu, vaikštinėjančiu apačioje su užmautu ant šautuvo durtuvu.

Prokopas pasuko į tą pusę, kur parkas leidosi nuokalnėn; tenai rado tvenkinį su maudyklėmis, bet pergalėjo norą išsimaudyti ir nuėjo į gražų beržyną. Aha, čia statinių tvora, o baigiantis užkeroti takelis veda prie vartelių; varteliai atdari, ir iš parko galima išeiti į pušyną. Slysčiodamas skujomis, Prokopas patyliukais nusigavo ligi pamiškės. O velnias, čia gerų keturių metrų aukščio spygliuotos vielos tvora. Įdomu, ar tvirta viela. Ranka ir koja atsargiai bandė ir nelauktai pamatė, kad iš už tvoros susidomėjęs jį stebi kareivis.

— Tai karštumėlis, a? — užkalbino kareivį Prokopas, norėdamas nuslėpti sumišimą.

— Toliau eiti draudžiama, — atsakė tasai.

Inžinierius apsisuko ant kulno ir nužingsniavo spygliuotos vielos patvoriu. Pušynas perėjo į jaunuolyną, o už jo buvo kažkokie kluonai ir tvartai, matyt, diendaržiai; Prokopas dirstelėjo pro tvorą, ir staiga anapus jos pasigirdo baisus kauksmas, urzgesys ir vambrijimas. Geras tuzinas patrakusių dogų, vilkšunių ir aviganių metėsi prie aptvaro. Pro ketverias duris kyštelėjo keturios nepatiklių akių poros. Prokopas dėl viso pikto pasisveikino ir norėjo eiti toliau; bet vienas darbininkas pasivijo jį ir pasakė, kad čia „vaikščioti draudžiama", paskui palydėjo Prokopą iki pat vartelių į beržyną.

Inžinierius labai suirzo. „Karsonas privalo pasakyti, kur išėjimas,— nusprendė jis,— aš juk ne kanarėlė, kad mane laikytų narvelyje." Aplenkė teniso aikštelę ir nupėdino keliu, kuriuo Karsonas atvedė jį pilin. Bet dabar jam kelią pastojo vaikinas, tikras kino artistas su berete ant galvos, ir pasiteiravo, kur Prokopas norįs eiti.

— Noriu išeiti iš parko,— atsakė Prokopas.

— Bet kad toliau eiti draudžiama,— paaiškino vaikinas.— Šis kelias — į šaudmenų sandėlius, o norint į juos patekti, reikalinga turėti direkcijos leidimą. Tarp kitko, vartai, pro kuriuos galima išeiti iš pilies teritorijos, kaip sykis priešingoje pusėje, prašom eiti centriniu keliu, o paskui pasukti į kairę.

Prokopas leidosi centriniu keliu ir į kairę, kol priėjo didelius grotinius vartus. Senis vartininkas išsliūkino jam atidaryti.

— Malonėkite lapelį.

— Kokį lapelį?

— Leidimą.

— Kokį leidimą?

— Leidimą išeiti.

Prokopą pagavo siutas.

— Aš gal kalėjime, ar ką?

Senis su užuojauta patraukė pečiais.

„Vargšeli,— mintijo Prokopas,— argi tau ką nors sulaikyti? Užtenka tik mostelėti va š i t a i p... ranka..."

Pro sarginės langelį išlindo matytas, labai panašus į Bobo veidas. Ir Prokopas, dargi nebaigęs minties, apsisuko ant kulnų ir nupėdino pilies link. „Po galais,— tarė jis sau,— keisti dalykai čia dedasi; panašu, jog kažkas nori mane uždaryti. Gerai, pasikalbėsime su Karsonu. Visų pirma, man spiauti į jų svetingumą, neisiu pietų; sėdėsiu aš, mat, su tais dabitomis, kurie tenai, korte, kikeno man už nugaros." Didžiai nuliūdęs Prokopas sugrįžo į jam skirtą kambarį ir krito į senovinį šezlongą, kuris gailiai sugirgždėjo po juo, ir atsidavė pagiežingoms mintims. Neilgai trukus pasibeldė Paulis ir mandagiai pasiteiravo, ar ponas eisiąs pietų.

— Neisiu,— burbtelėjo inžinierius.

Paulis nusilenkė ir dingo. Po keleto minučių vėl pasirodė, stumdamas priešais save stalelį su ratukais, apkrautą taurėmis, trapiu porcelianu ir sidabru.

— Kokio vyno geidausite?— maloniai paklausė seneliukas. Prokopas suniurnėjo kažką, prašydamas duoti jam ramybę. Paulis galais pirštų nustypčiojo prie durų ir iš dviejų baltų letenų paėmė talpią sriubos vazą.

— *Consommé de tortues*[1],— pagarbiai sukuždėjo jis ir pripylė sriubos į lėkštę. Paskui vaza buvo grąžinta baltoms letenoms. Tokiu pat būdu atsirado žuvis, kepsnys, salotos — patiekalai, kurių Prokopas niekada nebuvo ragavęs ir net dorai nežinojo, kaip juos valgyti; tačiau Paulio akivaizdoje jam buvo nepatogu pasirodyti visiškam neišmanėliui.

— Prašom sėsti,— pakvietė Prokopas senuką, uostydamas ir skanaudamas gaižoko skonio baltą vyną.

Paulis santūriai nusilenkė ir, žinia, liko stovėti.

— Klausykite, Pauli,— kalbėjo toliau Prokopas,— kaip jums atrodo, aš areštuotas?

Paulis pagarbiai trūktelėjo pečiais.

— Atleiskite, nieko nežinau.

— Pro kur būtų galima išeiti iš čia?

— Jums leidus, patarčiau eiti centriniu keliu, o paskui pasukti kairėn. Kavos teiksitės gerti?

— Ką gi, duokite.

Puikia moka Prokopas nusiplikino gomurį, tuo tarpu Paulis padavė jam sidabrinį žiebtuvėlį ir visus Arabijos aromatus talpinančią cigarų dėžutę.

— Klausykite, Pauli,— vėl prašneko Prokopas, nukąsdamas cigaro galiuką,— dėkoju jums už viską. Ar neteko jums čia pažinti tokio Tomešo?

Iš širdies stengdamasis prisiminti, Paulis nukreipė akis į dangų.

— Atleiskite, nepažinojau.

— Kiek čia yra kareivių?

Senasis tarnas pagalvojo ir ėmė skaičiuoti.

— Pagrindinėje sargyboje apie du šimtus. Pėstininkai. Dar lauko žandarmerija, kiek jų — nežinau. Baltine-Dortume — husarų eskadronas. Baltine-Dikelne — artileristai. Bet šitie keičiasi.

— Kuriems galams lauko artilerija?

— Atsiprašau, mes karo stovyje. Šaudmenų gamykla.

---

[1] Vėžlių sriuba *(pranc.)*.

— Aha. Vadinasi, visur aplinkui postai?

— Čia tik patruliai, jūsų šviesybe. Grandinė tolėliau, už miško.

— Kokia grandinė?

— Uždrausta zona, jūsų šviesybe. Ten niekam nevalia.

— O jeigu kas norėtų išvažiuoti?..

— Privalo turėti komendantūros leidimą. Jūsų šviesybė dar ko nors pageidaus?

— Dėkoju, ne.

Prokopas kaip sotus bajus pasimėgaudamas išsitiesė šezlonge. Gerai, žiūrėsime, tarė jis sau; pakol kas čia ne taip jau bloga. Jis norėjo apsvarstyti viską, kas nutiko, bet prisiminė, kaip išsidirbinėjo prieš jį bėgiodamas Karsonas. „Negi nepavysiu,"— pagalvojo Prokopas ir leidosi jam iš paskos. Užtektų vieno penkiametrinio šuolio, ir bėglys būtų pagautas, tačiau Karsonas it žiogas pakilo į orą ir be vargo perlėkė krūmus. Prokopas atsispyrė ir nuskrido jam įkandin, o lėkdamas virš krūmų, parietė kojas. Dar vienas atsispyrimas, ir, visai nesirūpindamas Karsonu, Prokopas nuskriejo nežinia kur. Lengvutis ir laisvas kaip paukštis, jis lakiojo tarp medžių; pabandė, kaip ir plaukiant, judinti kojas ir pakilo į viršų. Tai jam labai patiko. Plačiais mostais šovė stačiai aukštyn. Žemai, tarytum tiksliai nubraižytas planas, atsivėrė visas pilies parko vaizdas su altanomis, vejomis ir vingiuojančiais takais; nesunku buvo įžiūrėti teniso aikštelę, tvenkinį, pilies stogą, beržynėlį; aure tenai matyti šunidė, pušynas ir spygliuota tvora; dešiniau prasideda šaudmenų sandėliai, o už jų — aukšta siena. Pakeliui suprato, jog tai, ką jis manė esant terasa, tėra tik buvusių pilies sutvirtinimų liekanos, didelis bastionas su šaudymo angomis ir grioviu, kitados, matyt, pripildomas iš tvenkinio. Prokopui labiausiai rūpėjo parko dalis tarp centrinių vartų ir bastiono; tenai esama užžėlusių takų ir vešlių krūmynų; pylimas likęs tik kokių trijų metrų aukštumo, o jo papėdėje lyg šiukšlynas, lyg komposto krūva; tolėliau driekiasi sutriušusia basliatvore aptverti daržai, o tvoroje žali varteliai; už vartų — plentas. „Pasidairysiu ten,"— tarė sau Prokopas ir ėmė pamažėle leistis žemiau. Tuo metu į plentą išjojo kavaleristų eskadronas apnuogintais kardais ir pasuko tiesiai į Prokopą. Inžinierius net prie smakro parietė kojas, kad jų nenukirstų; tas judesys jį kaip strėlę išmetė staigiai aukštyn. Vėl pažvelgęs

į žemę, pamatė viską tartum žemėlapyje; apačioje, lenktyniaudamos viena su kita, plentu skrieja mažytės baterijos, į viršų kyla žvilgantis pabūklo vamzdis, baltas debesėlis išsisklaido, ir trinkt!— vienas sviedinys pralėkė virš Prokopo galvos. „Taikosi,"— pagalvojo Prokopas ir pradėjo greitai irtis rankomis, kad nuplauktų kiek toliau. Trinkt!— antras sviedinys prašvilpė pro pat nosį. Jis iš paskutiniųjų kapanojosi tolyn. Trinkt!— trečias sviedinys pamušė jam sparnus, Prokopas stačia galva smigo apačion ir nubudo. Kažkas barbeno į duris.

— Prašom!— šūktelėjo Prokopas ir pašoko, nesusigaudydamas, kur esąs.

Įėjo žilagalvis, taurios išvaizdos, juodu apdaru vyras ir žemai nusilenkė.

Prokopas stovėjo laukdamas, kada kilmingasis ponas prabils.

— Drebeinas,— prisistatė ministras (mažų mažiausiai ministras!) ir vėl nusilenkė.

Inžinierius taipogi pasisveikino, žemai nusilenkdamas.

— Prokopas. Kuo galiu būti naudingas?

— Gal malonėtumėte minutėlę pastovėti?

— Prašom,— nustebo inžinierius.— „Ką jis man darys?"— šmėkštelėjo galvoje.

Žilaplaukis vyriškis prisimerkęs apžiūrinėjo Prokopo figūrą; apėjo aplinkui ir atidžiai nužvelgė nugarą.

— Gal galėtumėte trupučiuką išsitiesti?

Tas išsitempė kaip kareivis; čia dabar kas. . .

— Atsiprašau,— ir ponas priklaupė prie inžinieriaus.

— Ko jums reikia?— riktelėjo atsitraukdamas Prokopas.

— Pamatuoti,— sulig tais žodžiais ponas išsitraukė iš po skverno susuktą metrą ir ėmė matuoti Prokopo kelnių ilgį.

Šis pasitraukė prie lango.

— Aš nenoriu, aišku?— irzliai pasakė Prokopas.— Jokios eilutės neužsakinėjau.

— Man duotas nurodymas,— pagarbiai spyrėsi žilasis ponas.

— Klausykite,— vos susivaldydamas, tarė inžinierius.— Eikite jūs po. . . Jokios eilutės man nereikia, ir viskas! Supratote?

— Prašom,— sutiko ponas Drebeinas ir atsitūpė prie inžinieriaus; nežymiai kilstelėjo jo liemenę ir patempė už kelnių apačios.— Dviem centimetrais ilgesnes,— tarė atsistodamas,— ei-

kite! — Ir įgudusia ranka slystelėjo Prokopui po pažasčia. — Per laisva.

— Na ir gerai, — suburbėjo tas ir atsuko įkyriam svečiui nugarą.

— Dėkoju, — pasakė Drebeinas, išlygindamas ant Prokopo pečių kažkokią raukšlelę.

Įdūkęs Prokopas atsisuko.

— Šalin rankas arba. . .

— Dovanokite, — atsiliepė ponas, švelniai apglėbdamas jį per liemenį; ir pirm, negu baisiai trokštantis jį užmušti Prokopas spėjo atsigręžti, įkyrusis ponas suveržė metrą jam per liemenį, atsitraukė žingsnį ir, palenkęs galvą, pažiūrėjo, koksai inžinierius per taliją. — Taip, kaip kartas, — visiškai patenkintas sumurmėjo siuvėjas ir žemai nusilenkė. — Turiu garbės atsisveikinti.

— Trauk tave perkūnai! — sukriokė Prokopas jam pavymui. — Rytoj manęs čia nebus, — pridūrė jis sau ir pasipiktinęs ėmė iš kampo į kampą matuoti kambarį. — Po galais, negi tie žmonės įsivaizduoja, kad pilyje užsibūsiu visą pusmetį?

Tuolaik pasibeldęs įėjo Karsonas nekalta veido išraiška. Prokopas sustojo, sunėręs už nugaros rankas, ir nužvelgė jį rūškanu žvilgsniu.

— Klausykite, — griežtai tarė jis. — Tiesą sakant, kas jūs toks?

Karsonas net nemirktelėjo; jis sukryžiavo ant krūtinės rankas ir nusilenkė kaip turkas.

— O prince Aladine, aš esu džinas, tavo vergas. Įsakyk, ir išpildysiu visus tavo norus. Jūs teikėtės snustelėti, ką? Na, jūsų kilnybe, kaip jums čia patinka?

— Nepaprastai, — su kartėliu atsakė Prokopas. — Tik norėčiau žinoti, ar aš suimtas, o jeigu taip, tai kokia teise remiantis?

— Areštuotas? — pasibaisėjo Karsonas. — Dieve mano, negi kas nors neleido jūsų į parką?

— Leido, tačiau iš parko neišleido.

Ponas Karsonas su užuojauta palingavo galvą.

— Nemalonu, tiesa? Man labai skaudu, kad jūs nepatenkintas. Maudėtės tvenkinyje?

— Ne. Kaip man iš čia išeiti?

— Dievulėliau, nagi per centrinius vartus. Eikite tiesiai, o paskui į kairę. . .

— Ir ten parodykite leidimą, taip? Tiktai, va, leidimo aš neturiu.

— Kaip gaila,— tarė ponas Karsonas.— O čia tokios gražios apylinkės.

— Svarbiausia rūpestingai saugomos.

— Labai rūpestingai,— sutiko ponas Karsonas.— Gerai pasakyta.

— Klausykite,— pažaliavęs iš pykčio, neištvėrė Prokopas.— Manote, kad labai malonu kas dešimt žingsnių atsitrenkti į durtuvą arba spygliuotos vielos tvorą?

— Kurgi taip?— stebėjosi ponas Karsonas.

— Visu parko pakraščiu.

— O koks nelabasis jus tenai nešioja? Vaikštinėkite viduriu ir neatsitrenksite.

— Vadinasi, aš sulaikytas?

— Dieve saugok! Aha, kad neužmirščiau; va jums pažymėjimas. Leidimas į kombinatą, suprantate? Jeigu kartais įsigeistumėte tenai pasižvalgyti.

Prokopas paėmė leidimą ir nustebo: tenai buvo priklijuota jo nuotrauka, matyt, padaryta šiandien.

— Ar su šiuo leidimu galiu išeiti iš teritorijos?

— O ne,— paskubėjo atsakyti Karsonas.— Šito jums nepatarčiau daryti. Ir apskritai būkite truputį apdairesnis, gerai? Suprantate? Va pažiūrėkite,— jis parodė pro langą.

— Kas ten?

— Egonas mokosi boksuotis. Aha, gavo! O su juo fon Graunas. Cha-cha-cha, bernaitis ne iš bailiųjų!

Prokopas su pasibiaurėjimu žiūrėjo, kaip kieme kruvina nosimi ir lūpomis, striūbaudamas iš skausmo ir įtūžio, pusnuogis jaunuolis vėl ir vėl puola savo daugiau įgudusį priešininką, o po akimirkos atšoka nuo jo dar labiau sukruvintas ir vertas pasigailėjimo. Ypač Prokopas pasidygėjo tuo, kad šiuo reginiu, plačiai šypsodamasis, gėrėjosi krėsle ant ratukų sėdintis senasis kunigaikštis ir kunigaikštytė Vilė, ramių ramiausiai besišnekučiuojanti su prašmatniu gražuoliu. Galiausiai, visiškai apdujęs, Egonas parpuolė ant smėlio, o jam iš nosies lašėjo kraujas.

— Galvijai!— sumurmėjo Prokopas nežinia kieno adresu ir sugniaužė kumščius.

— Nereikia būti tokiam jautriam,— patarė Karsonas.— Pas mus griežta disciplina. Gyvename... kaip kariuomenėje. Nieko nelepiname.— Paskutinius žodžius jis taip pabrėžė, kad jie nuskambėjo tartum grasinimas.

— Karsonai,— labai rimtai paklausė Prokopas,— ar aš čia... sakysime... kalinamas?

— Ką jūs! Viso labo esate budriai saugomame kombinate. Parako fabrikas — ne kirpykla, ar ne? Jums teks prisitaikyti.

— Rytoj pat išvažiuoju,— rėžė Prokopas.

— Cha-cha-cha!— prajuko Karsonas ir patapšnojo jam per pilvą.— Koks juokdarys! Ateisite šįvakar pas mus?

— Niekur aš neisiu! Kur Tomešas?

— Ką? Ak taip, jūsų Tomešas! Na, kol kas jis labai toli. Antai raktas nuo jūsų laboratorijos. Tenai jums niekas netrukdys. Gaila, man jau laikas.

— Karsonai,— vėl norėjo sulaikyti jį Prokopas, bet užsičiaupė, nes Karsonas taip įsakmiai mostelėjo ranka, kad inžinierius nedrįso daugiau nieko sakyti; o ponas Karsonas išnėrė pro duris, švilpaudamas kaip mokytas varnėnas.

Pasiėmęs leidimą, Prokopas leidosi prie centrinių vartų. Senis vartininkas įdėmiai perskaitė pažymėjimą, maksėdamas galva; su tuo popieriuku galima vaikščioti tik pro vartus C,— va, anoje pusėje,— kurie veda į laboratorijas. Prokopas nuėjo prie vartų C; vaikinas su berete, tas iš kino filmo, apžiūrėjo pažymėjimą ir parodė: iš pradžių eikite tiesiai, paskui trečia kryžkelė į šiaurę. Aišku, inžinierius pasuko pirmu keliuku į pietus, tačiau po poros žingsnių buvo sugrąžintas lauko žandaro: atgal, trečias keliukas kairėn. Inžinierius spiovė į „trečią keliuką kairėn" ir movė stačiai per pievą; netrukus jį atsivijo trejetas vyrų: „Čia vaikščioti draudžiama!", tuomet klusniai nukulniavo trečiu keliuku šiaurėn ir, manydamas, kad niekas jo nemato, pasuko šaudmenų sandėlių link. Tenai jį sulaikė kareivis su durtuvu ant šautuvo ir paaiškino, kad jam reikia eiti štai ten, VII sankryža, kelias Nr. 6. Prokopas išbandė savo laimę visose kryžkelėse; visur jį sulaikydavo ir siųsdavo į sankryžą VII, kelią Nr. 6; pagaliau jis susiprotėjo ir ėmė susigaudyti, kad pažymėjime įrašytos raidės „C3n.vv.F.H.A.VII Nr. 6. Bar V-7. S.b!" turi slaptą ir nepakeičiamą prasmę, kuriai

reikia aklai paklusti. Prokopas nuspūdino jam nurodytu keliu. Toje pusėje nebuvo jokių ginklų sandėlių, stovėjo vien mažyčiai gelžbetoniniai namukai, sužymėti numeriais, matyt, laboratorijos; namukai buvo išsibarstę tarp pušynėlių ir smėlio kauburių. Kelias atvedė Prokopą į nuošalų namelį, pažymėtą numeriu V-7, ir jis nuslimpino prie jo. Ant durų žvilgėjo varinė lentelė: „Inž. Prokopas". Prokopas atrakino Karsono įduotu raktu duris ir įėjo vidun.

Čia jis rado pavyzdingai įrengtą sprogalų chemijos laboratoriją, tokią modernią ir tobulą, kad Prokopui kaip specialistui iš džiaugsmo užėmė kvapą. Kaip ir Prahoje, ant vinies kabojo jo palaikė striukė, kampe stovėjo kareiviška lova, o puikiai sukonstruoto rašomojo stalo stalčiuose gulėjo rūpestingai surūšiuoti ir susisteminti jo spausdinti straipsniai ir ranka rašytos pastabos.

XXV

Pusę metų neturėjo Prokopas rankose širdžiai mielų chemijos indų.

Jis apžiūrinėjo prietaisą po prietaiso; laboratorijoje buvo viskas, apie ką jis galėjo kada nors svajoti, viskas naujut naują, blizga ir lyg parodoje sustatyta pedantiškai tvarkingai. Buvo čia ir specialių knygų bei praktiškų žinynų bibliotekėlė; didžiulė lentyna su chemikalais, spinta jautriems prietaisams, slopinimo kabina bandomiesiems sprogdinimams, podėlis transformatoriams, bandymų įrengimams, kurių paskirties jis net nenumanė; apžiūrėjęs bene pusę tų stebuklų, Prokopas pakluso vidiniam impulsui, šoko prie lentynos ieškoti kažkokios bario druskos, azoto rūgšties bei dar kažko ir pradėjo bandymus, kurių metu spėjo nusitvilkyti pirštą, susprogdinti mėgintuvėlį ir pradeginti švarke skylę; tuomet patenkintas atsisėdo prie rašomojo stalo ir pakeverzojo dviejų trijų bandymų aprašymus.

Paskui Prokopas vėl įniko apžiūrinėti laboratoriją. Ji pasirodė jam mažumą panaši į naujutėlę parfumerijos parduotuvę; viskas čia buvo p e r n e l y g tvarkinga, bet užteko inžinieriui vieną daiktelį paliesti, kitą perstatyti, surikiuoti viską pagal savo skonį, ir laboratorijoje pasidarė žymiai jaukiau. Pačiame darbo įkarštyje Prokopas ūmai sustojo: „Taip,— tarė jis sau,—

va kuo jie nori mane suvilioti! Netrukus atgoglins Karsonas ir užgiedos: tapsite *big man* ir panašiai. . ."

Surūgęs Prokopas atsisėdo ant lovos ir ėmė laukti. Kai niekas nepasirodė, jis it vagišius nusigavo prie laboratorinio stalo ir ėmė daryti bandymus su bario druska. „Vis tiek aš čia paskutinį kartą",— guodėsi jis. Bandymas puikiai pavyko: plykstelėjo ilgas liepsnos liežuvėlis, ir stiklo varpelis ant jautrių svarstyklių subyrėjo į šukes. „Gausiu aš dabar",— krūptelėjo nusikaltusio Prokopo širdis, kai išvydo padarytą nuostolį; ir jis spruko pro duris, nelyginant langą iškūlęs mokinukas. Lauke jau buvo tamsu ir krapnojo. Už dešimt žingsnių nuo laboratorijos stovėjo sargybinis.

Tuo pačiu keliuku, kuriuo buvo čionai atėjęs, Prokopas koja už kojos žingsniavo pilies link. Parke — kaip iššluota; medžių vainikuose čežėjo lietutis, ryškiai švietė pilies langai, sutemose aidėjo audringi fortepijono garsai, kažkokios iškilmingos dainos melodija. Prokopas pasuko į tuščią parko dalį tarp terasos ir centrinių vartų. Čia tarpo vešlūs krūmai, ir Prokopas kaip šernas nėrė į šlapią tankmę. Laikas nuo laiko įsiklausydamas, jis traškančiais brūzgynais brovėsi į priekį. Štai pagaliau ir džiunglių pakraštys, čia krūmai persisveria per seną sutvirtinimą, šioje vietoje nesiekiantį nė trijų metrų aukštumo. Prokopas nusitvėrė nukarusių šakų, norėdamas jomis nusileisti žemyn; bet šakos, traškėdamos lyg pistoleto šūviai, lūžo nuo solidaus Prokopo svorio, ir jis žnektelėjo į kažkokį šiukšlyną. Pasėdėjo kiek smarkiai tvinksinčia širdimi: dabar kas nors ateis. Bet ausis sugavo tik lietaus šnaresį. Prokopas pakilo ir ėmė ieškoti tvoros su žaliais varteliais, kuriuos buvo sapnavęs.

Viskas kuo tiksliausiai sutapo, išskyrus viena: varteliai buvo praviri. Prokopas sunerimo: vadinasi, neseniai kas nors pro juos įėjo arba išėjo; ir vienu, ir kitu atveju netoliese kažko esama. Ką daryti? Mirksniu apsisprendęs, Prokopas paspyrė vartelius ir skubiai išėjo į plentą; ir iš tikrųjų — ant plento dūlinėjo žemaūgis žmogelis su lietpalčiu ir dūmino pypkę. Abudu truputį sumišę pastovėjo kaktomušom: kas ir kaip pradės? Žinoma, pradėjo karštakošis Prokopas. Iš kelių galimybių žaibu pasirinkęs jėgos metodą, jis puolė pypkorių ir, užgriuvęs kaip avinas visu savo svoriu, parvertė jį į kelio purvyną. Mažumą nustebęs ir nesusigaudydamas, ką toliau daryti, dabar spaudžia

jį prie žemės krūtine ir alkūnėmis; juk nesmaugsi žmogaus kaip vištos! O po juo gulintis žmogus net pypkės iš dantų nepaleido ir atsargiai lūkuriuoja.

— Pasiduok!— kriokia Prokopas, bet tą pačią akimirką gauna smūgį keliu į pilvą, o kumščiu — į pasmakrę ir nusirita griovin.

Keldamasis Prokopas tikėjosi vėl gauti niuksą; tačiau pypkorius ramiai stovėjo ant plento, nenuleisdamas nuo inžinieriaus akių.

— Dar nori?— iškošė jis pro dantis.

Prokopas papurtė galvą. Tuomet vyrukas įniko baisiausiai nešvaria nosine valyti Prokopo eilutę.

— Šlapia,— stropiai darbuodamasis, tarė nepažįstamasis.— Atgal?— paklausė, nuvalęs Prokopą, ir mostelėjo į žalius vartelius.

Tasai vangiai palingavo galva. Žmogus su pypke nulydėjo jį iki senojo sutvirtinimo ir, atsirėmęs rankomis į kelius, pasilenkė.

— Lipkite!— sausai paliepė jis.

Prokopas užsikorė jam ant pečių, žmogus atsitiesė.

— Opa!

Prokopas nučiupo už nulinkusių šakų ir užsikabarojo ant sutvirtinimo. Jis vos neverkė iš sarmatos.

Maža to: kai apsidraskęs, sutinęs, išsivoliojęs purve, baisus ir suniekintas Prokopas norėjo pilies laiptais vogčiomis prasigauti į savo „kavalierišką" menę, sutiko kunigaikštytę Vilę. Prokopas apsimetė, kad jis — visai ne tas pats inžinierius, kad jie net nepažįstami, žodžiu, nepasisveikinęs nukūrė laiptais aukštyn lyg iš purvo nulipdyta statula; kurnėdamas pro šalį, sugavo nustebusį, išdidų ir, reikia pasakyti, labai užgaulų kunigaikštytės žvilgsnį. Prokopas sustojo tartum gavęs antausį.

— Palaukite,— šūktelėjo jis ir sugrįžo pas kunigaikštytę, visas įsitempęs iš apmaudo, kad jam vos smilkinių gyslos neplyšo.— Eikite ir pasakykite jiems, pasakykite. . . kad man nusispiauti į juos, ir. . . nesiduosiu kalinamas, aišku? Nesileisiu!— rėkė jis ir taip trenkė kumščiu į turėklus, kad tie net žvangtelėjo; paskui, palikęs išblyškusią ir visiškai nustėrusią kunigaikštytę, išlėkė atgal į parką.

Po kelių minučių į centrinių vartų sarginę įsibrovė kažkas neatpažįstamai išsipurvinęs, užvertė ant vakarieniaujančio senioko ąžuolinį stalą, Bobą pagriebė už gerklės ir taip rėžė galva į sieną, kad pusiau nuskalpavo ir visiškai apsvaigino; paskui ta pabaisa pastvėrė raktą, atrakino vartus ir leidosi į kojas. Ten užšoko ant sargybinio, kuris nieko nelaukdamas įspėjamai šūktelėjo ir nusitraukė nuo peties šautuvą; tačiau iššauti nesuspėjo; nepažįstamasis pakratė jį, ištraukė iš rankų ginklą ir buožės smūgiu sulaužė jam raktikaulį. Bet tuolaik iš gretimų postų atskubėjo dar du kareiviai; įtartina ypata numetė jiems šautuvą ir nudūmė atgalios į parką.

Beveik tuo pačiu metu buvo užpultas naktinis sargas prie vartų C; kažkas juodas ir milžiniškas lyg perkūnas iš giedro dangaus ėmė tvatyti jį baisingais smūgiais į pasmakrę. Sargas, didžiai nustebintas rudaplaukis galiūnas, minutėlę stovėjo, kol jam kvoštelėjo mintis sušvilpti; tuomet, nežmoniškai keikdamasis, užpuolikas paleido jį ir nėrė parko tamsumon. Pavojaus signalas sukėlė ant kojų visą sargybą, ir nesuskaitoma daugybė patrulių leidosi šukuoti parko.

Apie vidurnaktį kažkas parko terasoje ėmė rauti iš baliustrados dešimtkilograminius luitus ir laidyti į papėdėje, dešimt metrų žemiau, vaikštinėjančius sargybinius. Vienas kareivis iššovė, po to iš viršaus prapliupo politinių užgauliojimų kruša, ir viskas nuščiuvo. Iš Dikelno atvyko iškviestas kavalerijos eskadronas, o tuo tarpu visa Baltino įgula smaigstė durtuvais krūmus. Pilyje seniai niekas nemiegojo. Pirmą valandą nakties netoli teniso aikštelės buvo rastas pritrenktas kareivis be šautuvo. Netrukus beržynėlyje įvyko trumpas, bet intensyvus susišaudymas; laimė, sužeistų nebuvo. Susirūpinęs Karsonas primygtinai įkalbinėjo eiti namo kunigaikštytę Vilę, kuri, visa drebėdama — tikriausiai nuo nakties vėsos, vienas dievas žino kodėl išdrįso pasirodyti kovos lauke; tačiau mergina, žaibuodama didžiulėmis akimis, paprašė palikti ją ramybėje. Karsonas gūžtelėjo pečiais ir daugiau netrukdė jai paikioti.

Nors aplink pilį knibždėte knibždėjo kareivių, kažkas pasislėpęs krūmuose ėmė sistemingai gurinti rūmų langus. Kilo sąmyšis, nes tuo pat metu ir ant plento supoškėjo du trys šūviai. Karsonas atrodė labai susirūpinęs.

O kunigaikštytė tuo metu kaip niekur nieko žingsniavo takučiu, besiranganančiu per raudonųjų bukų giraitę. Staiga priešais ją išdygo milžiniška juoda būtybė, sustojo, pagrūmojo kumščiu ir sumurmėjo, kad visa tai — gėda ir skandalas; paskui, traškindama šakas ir krėsdama nuo jų didelius lietaus lašus, pasislėpė krūmuose. Kunigaikštytė pasuko atgalios ir pakely sulaikė sargybinį: girdi, toje pusėje nieko nesą. Jos akys buvo išsiplėtusios ir blizgėjo lyg karštlige sergant.

Netrukus šaudymas prasidėjo brūzgynuose anapus tvenkinio; sprendžiant iš garso, pleškino iš medžioklinių. Karsonas perkūnavo, kad nesikištų dvaro darbininkai, arba jis jiems nurausiąs ausis! Tuomet jis dar nežinojo, jog tenai kažin kas akmeniu puikiam danų dogui sutraiškė galvą.

Auštant Prokopas buvo rastas kietai įmigęs japoniškoje pavėsinėje. Jis buvo nežmoniškai apdraskytas, apsitaškęs purvais, ant kaktos puikavosi kumščio didumo gumbas, kruvini plaukai sulipę, o rūbai — vieni skarmalai. Karsonas tik palingavo galvą, apžiūrėjęs miegantį šios nakties herojų. Atšlepeno Paulis ir rūpestingai šiltu pledu apklostė knarkiantį miegalį; paskui atnešė dubenį, vandens, rankšluostį, švarius baltinius, naujutėlaitį Drebeino pasiūtą sportinį kostiumą ir galais pirštų pasišalino.

Tik du niekuo nepasižymintys civiliai su pistoletais užpakalinėse kišenėse iki ryto vaikštinėjo netoli japoniškos altanos, vaizduodami žmones, išėjusius pasigrožėti, kaip pateka saulė.

XXVI

Prokopas galvojo, kad šios nakties pasekmės bus dievai žino kokios; tačiau nieko neįvyko, tiksliau, tik jam įkandin pradėjo sekioti tas žmogus su pypkute, vienintelis, kurio Prokopas nežinia kodėl privengė. Tą vyruką visi vadino Holcu — labai mažai ką pasakantis apie jo uždarą ir budrią natūrą vardas. Kad ir kur Prokopas ėjo, Holcas per penkis žingsnius sekė jam iš paskos. Tai Prokopą įerzindavo iki pasiutimo, ir jis ištisą dieną kankindavo Holcą pačiu subtiliausiu būdu: pavyzdžiui, neilgu takučiu imdavo skubiai siūti ten ir atgal, ten ir atgal, penkiasdešimt, šimtą kartų paeiliui, laukdamas, kada

gi vyrukui atsibos kas dešimt žingsnių daryti „aplink!"; bet Holcui neatsipykdavo. Tuomet Prokopas šokdavo bėgti, triskart apsukdavo visą parką; Holcas tylėdamas skuosdavo pridurmu, net nesiliaudamas pūsti dūmo, o Prokopas, būdavo, taip uždūsta, kad jam net švilpia krūtinėje.

Tądien Karsonas nepasirodė, matyt, širdo. Pavakary, lydimas nešnekaus šešėlio, Prokopas nuėjo į savo laboratoriją. Norėjo užrakinti laukujas duris, bet ponas Holcas įbruko tarpdurin koją ir įsispraudė iš paskos. Kadangi priemenėje stovėjo paruoštas krėslas, buvo aišku, kad Holcas iš čia niekur neišsinešdins. Na ir tegul! Prokopas slapčia plušo laboratorijoje; o priemenėje sausai ir su protrūkiais knarkė Holcas. Apie antrą valandą nakties inžinierius pavilgė žibale kažkokį virvagalį, uždegė jį ir kiek kojos neša šovė lauk. Holcas vienu akies mirksniu pašoko iš krėslo ir numovė jo pėdomis. Nubėgęs gal šimtą žingsnių, Prokopas kniūpsčias puolė į griovį; Holcas stovėjo prie jo, papsėdamas pypkę. Inžinierius kilstelėjo galvą, jau norėjo kažką jam sakyti, bet atsiminęs, kad nutarė iš principo nekalbėti su Holcu, nutylėjo; jis tik ištiesė ranką ir, trūktelėjęs savo sergėtoją už kojos, parvertė ant žemės.

— Saugokis!— suspigo Prokopas, ir tuo pačiu momentu laboratorijos pusėje driokstelėjo stiprus sprogimas, o jiems virš galvų prašvilpė stiklai ir akmenų skeveldros. Prokopas pakilo, atsainiai nusipurtė ir, Holco lydimas, leidosi tolyn nuo čia. Prie laboratorijos jau bėgo sargybiniai, lėkė ugniagesių mašina.

Tai buvo pirmasis Karsonui adresuotas įspėjimas. Jeigu ir dabar jis neatvyks deryboms, bus kur kas blogiau!

Bet Karsonas, užuot atėjęs, atsiuntė antrą leidimą, matyt, į kitą laboratoriją. Inžinierių suėmė tūžmas. „Ak taip,— tarė jis sau,— gerai! Aš jam parodysiu, ką sugebu!" Bėgte nubėgo į savo naują laboratoriją, pakeliui galvodamas, kokią pasirinkti medžiagą, kad įtikinamiau išreikštų savo protestą; pasirinko kalio druską, sprogstančią įdėjus į vandenį. Bet kai Prokopas rado savo naują laboratoriją, jam bejėgiškai nusviro rankos. „Prakeikimas, kas per kipšas tasai Karsonas?"

Laboratorijos pašonėje stovėjo namukai, kuriuose, matyt, gyveno kombinato sargai; sodelyje lakstė geras tuzinas vaikų, o jaunutė motina čiūčiavo klykiantį raudoną mažylį. Sutikusi

tūžmingą Prokopo žvilgsnį, motina užsikirto ir liovėsi dainavusi.

— Labas vakaras,— burbtelėjo Prokopas ir, gniauždamas kumščius, pasuko atgalios.

Už penkių žingsnių jo pėdomis ėjo Holcas.

Žingsniuodami į pilį, jiedu sutiko raitą kunigaikštytę, lydimą karininkų kavalkados. Prokopas pasuko į šalutinį kelią, bet kunigaikštytė visu greičiu nušuoliavo paskui jį.

— Jeigu norite pajodinėti,— skubiai prašneko mergina, ir jos tamsiais skruostais nuvilnijo raudonio banga,— galite imti Premjerą.

Prokopas kiek atsitraukė nuo nerimaujančio Virlvindo. Jis gyvenime nebuvo sėdėjęs balne, bet nė už ką nebūtų šito prisipažinęs.

— Ačiū,— padėkojo jis,— nėra reikalo... saldinti... mano nelaisvę.

Kunigaikštytė apsiniaukė; apie šiuos dalykus su ja tikrai nederėjo kalbėti; tačiau mergina susitvardė ir paprieštaravo, švelniai priekaištaudama ir kviesdama:

— Nepamirškite, kad pilyje jūs — mano svečias.

— Puikiausiai galėčiau be to apsieiti,— atžariai suniurzgėjo Prokopas, įdėmiai sekdamas menkiausią ūmaus žirgo judesį.

Kunigaikštytė piktai krustelėjo koją; Vilvindas suprunkštė ir atsistojo piestu.

— Nebijokite,— tarstelėjo Vilė su pašaipa.

Prokopas užsiplieskė ir šėrė gyvuliui per snukį; kunigaikštytė pakėlė rimbą lyg ruošdamasi čyžti jam per ranką. Prokopas visas išraudo.

— Atsargiau!— sušvokštė jis, įsmeigęs į švytinčią kunigaikštytę krauju pasruvusias akis.

Pastebėję, kad čia kažkas ne taip, kunigaikštytės palydovai prilėkė arčiau.

— Ei, kas čia dedasi?— šūktelėjo ant juodos kumelės priekyje jojantis karininkas ir pasuko žirgą tiesiai į Prokopą. Tasai išvydo viršum savęs žirgo galvą, pagavo jį už žąslų ir iš visų spėkų trūktelėjo į šoną. Kumelė sužvengė iš skausmo ir pašoko piestu, o raitelis nusirito į nesujaudinamo Holco glėbį. Saulėje sutvisko du kardai; bet kunigaikštytė jau ir čia ant savo tirtančio Virlvindo ir žirgo kūnu atstūmė karininkus atgal.

— Atstokit!— sukomandavo ji.— Tai mano svečias.— Ji nudelbė rūškanu žvilgsniu Prokopą ir pridūrė:— Be to, jis bijo arklių. Susipažinkite, ponai. Leitenantas Rolaufas. Inžinierius Prokopas. Kunigaikštis Suvalskis. Fon Graunas. Incidentas baigtas, ar ne? Rolaufai, ant žirgo, ir jojame. Ponas inžinieriau, Premjeras jūsų paslaugoms. Ir atsiminkite, kad jūs čia tik svečias. Iki pasimatymo!

Ore daug žadančiai čyžtelėjo rimbas. Virlvindas taip staigiai apsisuko, jog net smėlis trykštelėjo jam iš po kanopų, ir raitelių būrys dingo už posūkio; vienas leitenantas Rolaufas dar džigitavo aplinkui Prokopą, piktai šaudydamas į jį akimis, jis sugargaliavo nuo įsiūčio dusliu balsu:

— Malonu susipažinti, pone!

Prokopas apsisuko ant kulnų, grįžo į savo kambarį ir užsirakino; po dviejų valandų iš „kavalieriškos" menės į direkciją seniokiškai nukiceno Paulis, nešinas kažkokiu ilgu laišku. Paskui tuoj atkurnėjo tulžus ir susiraukęs ponas Karsonas; įsakmiu gestu pavaręs lauk Holcą, kuris ramiai snūduriavo krėsle prie Prokopo kambario durų, jis įėjo vidun.

Holcas įsitaisė ant pilies laiptelių ir uždūmijo pypkę. „Kavalieriškoje" menėje pasigirdo baisus riaumojimas, tačiau tai Holco nė trupučio nesujaudino; pypkė blogai degė ir, išardęs ją, Holcas įgudusiai smilga išvalė kandiklį. „Kavalieriškoje" menėje kaukė du grumtynėse susirėmę tigrai; vienas staugė, kitas kriokė, brinktelėjo kažkoks baldas, akimirką buvo tylu, paskui vėl pasigirdo baisus Prokopo rėksmas. Subėgo sodininkai, bet Holcas rankos mostu nuvijo juos ir įniko pūsti kandiklį. Audra pilyje stiprėjo, abu tigrai staugė ir, kriokdami iš siutulio, puldinėjo vienas kitą. Iš pilies iškūrė baltas kaip drobė Paulis ir, siaubo pagautas, pakėlė akis į dangų. Tuolaik pro šalį jojo kunigaikštytė su savo palyda; išgirdusi erzelynę pilies svečių pusėje, ji nervingai nusijuokė ir be jokio reikalo perliejo rimbu Virlvindą. Klyksmas palengva aptilo, tik buvo girdėti, kaip, trankydamas kumščiu į stalą, burnoja ir grasina Prokopas. Jį kartas nuo karto perrėkia šaižus, grūmojantis ir įsakmus balsas; pykčiu netveriantis inžinierius protestuoja, o šaižusis balsas atsakinėja jam ramiai ir ryžtingai.

— Kokią jūs turite teisę,— plyšoja Prokopas.

Įsakmusis balsas su grėsliu atkaklumu kažką jam aiškina.

— Suprantate, tuomet, tuomet jūs visi išlėksite į orą!— baubia Prokopas ir vėl kyla toks skandalas, kad Holcas tuojau slepia pypkę ir dumia pilin. Bet viskas vėl aprimsta, vien šaižusis balsas kažką įsakmiai dėsto, o jam atsakinėja kitas, piktas ir maurojantis; rodės, kad ten, viršuje, diktuojamos paliaubų sąlygos. Dar kelissyk pasigirsta įtūžusio Prokopo kauksmas, tačiau šaižaus balso šeimininko pyktis jau atlėgęs, atrodo, jog jis tikras savo pergale.

Po pusantros valandos iš Prokopo kambario išgarmėjo sugižęs, tirštai išraudęs, prakaito išpiltas Karsonas ir pūškuodamas nurisnojo į kunigaikštytės apartamentus. Po dešimties minučių, virpėdamas iš pagarbos, Paulis pranešė inžinieriui, kuris sėdėjo savo kambaryje, graužmdamas nagus:

— Jos didenybė...

Įėjo kunigaikštytė vakarine suknele, pelenų spalvos veidu, piktai suraukusi antakius. Prokopas žengė jos pasitikti ir, rodės, norėjo kažką pasakyti, bet kunigaikštytė kupinu išdidumo ir pasidygėjimo gestu sulaikė jį ir trūkčiojančiu balsu prabilo:

— Ponas inžinieriau... aš... atėjau atsiprašyti už tą incidentą. Net negalvojau jums suduoti. Labai apgailestauju dėl savo veiksmų.

Prokopas išraudo ir bandė vėl kažką sakyti, bet kunigaikštytė kalbėjo toliau:

— Leitenantas Rolaufas šiandien išvažiuos. Kunigaikštis kviečia jus drauge kada nors papietauti. Užmirškite tą incidentą. Iki pasimatymo.

Ji skubiai padavė ranką; Prokopas tik palytėjo jos pirštus. Jie buvo šalti ir tarytum negyvi.

XXVII

Po Prokopo susikirtimo su Karsonu atmosfera lyg ir prasiblaivė. Tiesa, Prokopas pareiškė, kad, pirmai progai pasitaikius, jis pabėgs, tačiau davė garbės žodį iki to laiko susilaikyti nuo bet kokios prievartos ir diversijų, už tai atstumas tarp jo ir Holco buvo padidintas iki penkiolikos žingsnių; ir Prokopui, prižiūrėtojo lydimam, buvo leista nuo septintos valandos ryto iki septintos vakaro laisvai vaikštinėti keturių kilometrų spin-

duliu, nakvoti laboratorijoje bei valgyti, kur jam patinka. Tačiau, kaip tam tikrą moralinę garantiją nuo visokių netikėtumų, vos ne pačioje laboratorijoje Karsonas apgyvendino moterį su dviem vaikais, lyg tyčia, našlę darbininko, žuvusio krakatito sprogimo metu. Be to, Prokopui buvo paskirta didelė auksu išmokama alga ir pačiam duota apsispręsti: linksmintis ar dirbti.

Pirmąją dieną po šio susitarimo Prokopas praleido nuodugniai tyrinėdamas apylinkes keturių kilometrų spinduliu ir domėdamasis pabėgimo galimybėmis. Perspektyva pabėgti atrodė visai menka, nes draudžiama zona buvo saugoma be priekaištų. Prokopas sugalvojo keletą būdų, kaip atsikratyti Holcu; bet, nelaimė, sužinojo, kad tas jo šaltakraujis ir ištvermingas globėjas penketo vaikų, raišos sesers ir savo motinos maitintojas, be to, tris metus atkalėjęs už žmogžudystę. Visos tos aplinkybės anaiptol nebuvo paskatos.

Viena paguoda Prokopui buvo tai, kad jį beatodairiškai, tiesiog aistringai pamilo Paulis, į pensiją išėjęs raktininkas, begaliniai laimingas, kad gali kam nors padėti; šis jautrios širdies senukas labai sielvartavo, kai buvo pripažintas pernelyg lėtas patarnauti prie stalo jo didenybei. Įkyrus ir pagarbus Paulio dėmesys kartais net siutindavo Prokopą. Prie inžinieriaus labai prisirišo ir Egono auklėtojas, daktaras Kraftas, rudas kaip lapė ir labai nelaimingas žmogus; jis buvo labai didelis eruditas, domėjosi teosofija, be to, didžiausias idealistas, kokį tik galima įsivaizduoti. Jis nepaprastai varžėsi inžinieriaus ir neapsakomai juo žavėjosi, laikydamas Prokopą mažų mažiausiai genijumi. Iš tikrųjų Kraftas jau seniau buvo skaitęs specialius Prokopo straipsnius ir, remdamasis jais, net kūrė savo teosofinį žemesniojo rato arba, paprasčiau tariant, materialaus pasaulio aiškinimą. Be to, daktaras Kraftas buvo pacifistas ir didelis nuoboda, kaip ir visi pernelyg taurių pažiūrų žmonės.

Galiausiai Prokopui įgriso be tikslo maklinėti palei uždraustą zoną, tad jis vis dažniau ėmė lankytis laboratorijoje ir darbuotis. Studijavo savo senuosius užrašus, užpildė daugelį juose buvusių spragų, sudarė ir vėl sunaikino ilgą sąrašą sprogstamųjų medžiagų, patvirtinančių jo pačias drąsiausias hipotezes. Tomis dienomis jis būdavo kone laimingas; už tai vakarais, vakarais Prokopas šalindavosi žmonių ir, nukreipęs akis į de-

besis, į žvaigždes, į tolimą horizontą, tūnodavo, romaus Holco saugomas.

Kad ir kaip keista, bet jam rūpėjo dar vienas dalykas: tereikėdavo išgirsti kanopų bildesį, ir Prokopas, prišokęs prie lango, stebėdavo raitelį, nesvarbu, ar tai būdavo arklininkas, ar kuris nors iš karininkų, ar kunigaikštytė (su kuria jis nesikalbėjo nuo tos atmintinos dienos); suraukęs kaktą, akylai sekdavo visus raitelio ir žirgo judesius. Prokopas įžiūrėjo, kad, tiesą sakant, raitelis ne sėdi balne, o greičiau stovi balnakilpėse; atramos taškas jam ne sėdynė, o keliai; žirgui šuoliuojant, jojikas ne pasyviai kratosi kaip kūlys, o prisitaiko prie ritmiškų arklio judesių. Iš tikrųjų visa tai, galimas daiktas, labai paprasta, tačiau inžinieriaus galvai tas mechanizmas atrodė gana sudėtingas, ypač tuomet, kai arklys stoja piestu, pradeda mėtyti raitelį arba šokti, virpėdamas iš kilnios baikščios nuoskaudos. Užsislėpęs už lango užuolaidų, Prokopas ištisomis valandomis studijavo visa tai, o vieną gražų rytą liepė Pauliui pasakyti, kad jam balnotų Premjerą.

Paulis visiškai suglumo; jis ėmė aiškinti, kad juodasis Premjeras — kaip ugnis, beveik neišjodinėtas, baisiai piktas eržilas, tačiau Prokopas trumpai pakartojo įsakymą. Spintoje kabojo raitelio apdaras; truputį tuščiagarbiškai didžiuodamasis, Prokopas apsirengė ir išlėkė į kiemą. Tenai jau trypčiojo Premjeras ir tampė paskui save už brizgilų jį laikantį arklininką. Pamėgdžiodamas kitus, Prokopas pradėjo maldyti žirgą, glostyti jam šnerves ir žvaigždutę kaktoje. Eržilas kiek aprimo, tik kojos nenustygo palvame smėlyje. Prokopas tyčiom priėjo prie žirgo iš šono; jis jau ruošėsi kelti koją į balnakilpę, kai Premjeras žaibo greitumu kaptelėjo užpakaline kanopa ir nusisuko. Inžinierius vos spėjo atšokti. Arklininkas prunkštelėjo, ir šito užteko; stebuklu pataikęs koją į balnakilpę, inžinierius vienu šuoliu puolė žirgą iš šono ir op! ant jo. Kelias sekundes nesusigaudė, kas dedasi: viskas ėmė suktis ratu, kažkas suriko, viena Prokopo koja tabalavo ore, kita beviltiškai įsinarpliojo balnakilpėje; bet štai Prokopas vargais negalais įsiropštė balnan ir iš visų jėgų suspaudė žirgą keliais. Tai jam padėjo atgauti nuovoką kaip tik tuo metu, kai Premjeras it padūkęs krestelėjo pasturgalį aukštyn; Prokopas veik atsigulė ant nugaros ir mėšlungiškai įtempė brizgilus. Tuomet eržilas atsistojo piestu

kaip žvakė; jojikas tartum replėmis spaudė jam šonus ir veidu prisiglaudė prie tarpuausio, iš paskutiniųjų stengdamasis neapkabinti už kaklo, kad neapsijuoktų. Jis laikėsi bemaž vienais keliais. Premjeras nusileido ant visų keturių ir ėmė suktis kaip vilkelis; pasinaudojęs tuo, Prokopas įkišo į balnakilpę ir kitą koją.

— Nespauskite jo šitaip!— šaukė arklininkas.

Bet Prokopas džiaugėsi apžergęs arklį.

Eržilas — veikiau iš nusiminimo, negu dėl blogo būdo,— stengėsi nusikratyti keistu raiteliu; jis sukaliojosi ir taip spardėsi, kad iš po kanopų tiško smėlis; pažiūrėti šito cirko kieman išbėgo visas virtuvės personalas. Prokopas pamatė Paulį, kuris, apimtas siaubo, spaudė prie lūpų servetėlę, o daktaras Kraftas, šviesdamas saulėje savo rudaplauke galva ir rizikuodamas gyvybe, griebė Premjerą už kamanų.

— Nelieskite jo!— suriko Prokopas neapsakomai išdidžiai ir sukirto žirgui pentinais.

O dangau! Iki šiol pentinų nežinojęs Premjeras šoko kaip strėlė ir išlėkė iš kiemo į parką. Prokopas įtraukė galvą į pečius, galvodamas, kaip čia minkščiau nukritus, kai išlėks iš balno; nenorom pamėgdžiodamas žokėjus, dabar jis stovėjo balnakilpėse palinkęs į priekį. Šitaip švilpdamas pro teniso aikštelę, pastebėjo ten keletą baltai vilkinčių žaidėjų; čia jį apėmė nenumaldomas noras parodyti savo šaunumą, ir Prokopas ėmė čaižyti Premjerą rimbu. Padūkęs eržilas visai neteko galvos: keletą kartų nemaloniai šoktelėjęs šonan, pritūpė ant užpakalinių kojų ir, atrodė, tuoj tuoj apvirs ant nugaros, tačiau paskui kaip pašėlęs metėsi pirmyn tiesiog per klombas. Prokopas suprato: svarbiausia, kad žirgas nenuleistų galvos, antraip abudu persivers per galvą, ir raitelis kiek galėdamas įtempė kamanas. Apsipylęs prakaitu, Premjeras iš sykio pasistojo piestu ir staiga pradėjo bėgti lygia ristele. Tai buvo pergalė.

Prokopui kaip akmuo nuo širdies nukrito; tik dabar jis galėjo išbandyti tai, ką iki panagių buvo išstudijavęs teoriškai — akademinį jojimo stilių. Drebantis žirgas klausė menkiausio judesio, ir išdidus kaip dievas Prokopas vingiuotais parko takeliais pasuko atgal prie teniso korto. Anapus krūmų jau matė kunigaikštytę su rakete rankoje ir pavarė eržilą zovada. Tuo momentu kunigaikštytė pliaukštelėjo liežuviu, Premjeras krūptelėjo lyg įgeltas ir kaip strėlė nuskriejo pas ją tiesiai per

brūzgynus. Tokiam triukui nepasiruošęs Prokopas pametė balnakilpes ir, persiritęs arkliui per galvą, šlumštelėjo į žolę. Tą pačią akimirką jis išgirdo kažkokį trekštelėjimą, ir iš skausmo trumpam neteko sąmonės.

Atsipeikėjęs išvydo kunigaikštytę ir tris ponus, nebežinančius, ar čia juoktis iš pavykusio pokšto, ar skubėti į pagalbą. Prokopas atsirėmė alkūnėmis ir mėgino pajudinti keistai pariestą po savim kairę koją. Priėjo kunigaikštytė; dabar jos žvilgsnis buvo klausiantis ir mažumą išgąstingas.

— Taip, per jus nusilaužiau koją,— stačiokiškai tarė Prokopas.

Koja nežmoniškai skaudėjo, nuo sukrėtimo temo sąmonė, tačiau Prokopas bandė atsistoti. Kai jis antrąkart atsigodo, jo galva gulėjo ant kunigaikštytės kelių, mergina smarkiai iškvėpinta nosine šluostė jo išrasojusią kaktą. Koją taip skaudėjo, kad viskas atrodė tarytum sapne.

— Kur... žirgas...— sumurmėjo Prokopas ir sudejavo, kai jį, paguldę ant suolo, du sodininkai nunešė pilin.

Paulis tapo angelu, gailestingąja sesele, tikra motina — kuo tik nori; jis tripinėjo, taisinėjo Prokopui po galva priegalvius, lašino jam ant lūpų konjaką; paskui atsisėdo prie lovos, ir, užėjus skausmo priepuoliams, inžinierius jam spausdavo ranką; tos minkštos, senatviškai lengvutės rankos prisilietimas suteikdavo Prokopui jėgų. Kojūgalyje stovėjo Kraftas ašarų pilnomis akimis, ir net Holcas buvo aiškiai susijaudinęs, žirklėmis prarėžęs kavaleristo kelnių kišką, jis dėjo ant kelio šaltus kompresus. Prokopas tyliai aimanavo, pamėlusiomis lūpomis laikas nuo laiko nusišypsodamas Kraftui arba Pauliui. Bet štai asistentų lydimas atsigrūdo pulko gydytojas, kvalifikuotas mėsininkas, ir, nieko nelaukęs, ėmėsi Prokopo kojos.

— Hm — taip,— tarė jis,— sudėtinga *fractura femoris*[1] ir taip toliau... Brangusis, jums teks pagulėti mažų mažiausiai pusantro mėnesio.

Gydytojas paėmė du faneros įtvarus, ir prasidėjo egzekucija.

— Ištempkite koją!— liepė mėsininkas savo padėjėjui.

Bet Holcas mandagiai atstūmė išsigandusį naujoką ir pats tvirta, gyslota ranka stipriai patraukė lūžusią galūnę. Prokopas

---

[1] Šlaunikaulio lūžimas *(lot.)*.

įsikando pagalvės, kad kaip žvėris nesustaugtų iš skausmo, ir akimis ieškojo skausmo iškreipto Pauliaus veido, kuriame atsispindėjo visos jo paties kančios.

— Dar mažumą,— bosijo mėsininkas, čiupinėdamas lūžusią vietą.

Holcas tylėjo ir energingai tempė. Nevilties pagautas Kraftas išbėgo, kažką lemendamas. Dabar mėsininkas guviai ir vikriai suspaudė įtvarus, murmėdamas, kad rytoj tą prakeiktą koją įdėsiąs į gipsą. Galiausiai viskas baigėsi; tiesa, skausmas buvo neišpasakytas, o ištempta koja gulėjo kaip kaladė, bet nors tas mėsininkas išsinešdino; Paulis cipeno pirštų galais ir, stengdamasis palengvinti kankinio dalią, bambėjo kažką putliomis senoliškomis lūpomis.

Automobiliu atūžė Karsonas ir, šuoliuodamas laiptais per keturias pakopas, pasileido pas Prokopą. Kambarys prisipildė jo skambių užuojautos žodžių, visi išsyk pagyvėjo ir kažkaip atsigavo; guosdamas Prokopą, Karsonas tauzijo nei penkis, nei devynis ir netikėtai droviai ir draugiškai paglostė pasišiaušusią inžinieriaus galvą; tą valandėlę Prokopas savo amžinam priešui ir tironui atleido devynias dešimtąsias jo niekšybių. Ponas Karsonas įlėkė kaip viesulas, o dabar kažkas sunkiai čiūžuoja koridoriumi, plačiai atsilapoja durys, ir du baltomis letenomis liokajai įveda luošąjį kunigaikštį. Kunigaikštis dar nuo durų moja savo neįtikėtinai sulysusia ir ilga ranka, kad Prokopas iš pagarbos kokiu nors stebuklu neatsikeltų pasitikti jo didenybės; paskui senis leidžiasi pasodinamas ir vargais negalais ištaria kelis giliausios užuojautos žodžius.

Vos išnyko šis vaiduoklis, į duris vėl kažkas pasibeldė, ir Paulis ėmė kuždėtis su kažkokia kambarine. Netrukus įėjo kunigaikštytė, tebevilkinti baltu teniso kostiumu, o tamsiame jos veide — atkaklumas ir atgaila: juk ji gera valia ateina atsiprašyti už savo nežmonišką išdaigą. Bet pirm, negu ji prabyla, atšiaurus, grubiai nutašytas Prokopo veidas nušvinta vaikiška šypsena.

— Na kaip?— išdidžiai klausia ligonis.— Bijau aš arklių ar ne?

Kunigaikštytė visiems labai netikėtai smarkiai iškaito, net jai pačiai pasidarė nemalonu ir nedrąsu. Tačiau ji susitvardė ir vėl tapo išdidžia pilies valdove; ji pasakė, kad atvyksiąs profesorius chirurgas, pasiteiravo, ką Prokopas norėtų valgyti,

skaityti ir taip toliau, dar liepė Pauliui dukart per dieną pranešinėti jai apie svečio sveikatą; kažkokia nepasiekiamai tolima pataisė pagalves ir, nežymiai linktelėjusi, išėjo.

Netrukus atvažiavo įžymusis chirurgas, bet jam teko keletą valandų palūkėti, kad ir kaip nustebęs kraipė galvą; mat, ponas inžinierius Prokopas teikėsi kietai miegoti.

XXVIII

Įžymusis chirurgas, aišku, pareiškė, kad pulko mėsininko darbas niekam tikęs, Prokopui vėl ištempė koją, galų gale sugipsavo ir pasakė, kad, sprendžiant iš visko, pacientas kaire koja liks raišas.

Prokopui atėjo nuostabios dykinėjimo dienos. Kraftas jam garsiai skaitė Svedenborgą, Paulis — šeimyninius kalendorius, kunigaikštytei paliepus, kankinio lova buvo apkrauta puikiausiais pasaulinės literatūros leidiniais. Galų gale Prokopui įkyrėjo net kalendoriai, ir jis ėmė diktuoti Kraftui susistemintą destrukcinės chemijos veikalą. Kad ir kaip keista, inžinieriui labiausiai patikdavo Karsono draugija, kurio įžūlumas ir tiesumas imponavo jam, kadangi po jų priedanga Prokopas juto grandiozinius planus ir principingo tarptautinio militaristo beprotišką fanatizmą. Paulis buvo sklidinas didžiausios palaimos; dabar jis dieną naktį buvo kažkam reikalingas ir galėjo tarnauti kiekvienu savo atodūsiu, kiekvienu savo senų kojų žingsneliu.

Guli sau tarsi išvarta iš visų pusių apsuptas materijos; bet negi toje nejudrioje, tave supančioje materijoje nejunti baisių nežinomų jėgų kibirkščiavimo? Lepinies ant pūkinių pagalvių, o jose slypi didesnė, negu pilnos dinamito statinės jėga; tavo kūnas — snaudžiantys sprogalai; net kretančioje, suvytusioje Paulio rankoje slypi, gal būt, didesnė sprogimo galia, nei melinito užtaiso. Tu ramiai ilsies neišmatuojamų, neskilusių, neišlaisvintų jėgų okeane; visa, kas tave supa — ne taikios sienos, ne ramūs žmonės, ne ošiančios medžių lajos, o sprogstamųjų medžiagų sandėlys, siaubingam sprogimui paruoštas kosminis parako rūsys; stukseni krumpliais į daiktus, lyg tikrintum, ar pilnos tos ekrazito statinės.

Nuo dykystės Prokopo rankos pasidarė permatomos, tačiau įgavo stebėtino jautrumo: ką bepaliestų, visur jusdavo ir rasdavo sprogimo potencialą. Jauname kūne slypi didžiulė įtampa; o daktaras Kraftas, tas entuziastingas idealistas, turi palyginti silpną sprogstamąją galią, tuo tarpu Karsono detonacijos indeksas prilygsta mažne tetranitroanilinui. Ir Prokopas su virpuliu prisimena kunigaikštytės šaltos rankos prisilytėjimą, išdavusį tą išdidžią amazonę turint baisią brizantinę jėgą. Prokopas suko galvą, ar organizmo potencinė sprogimo energija priklauso nuo kokių nors fermentų ar kitokių medžiagų kiekio arba nuo ląstelių branduolių cheminės struktūros, kurie *par excellence*[1] būna nuostabūs užtaisai. Kaip ten bebūtų, jis labai norėtų pamatyti, kaip sprogtų toji tamsiaveidė pasipūtėlė.

Štai Paulis jau vežioja Prokopą po parką krėsle ant ratukų; pakol kas Holcas nereikalingas, bet jis rado sau užsiėmimą, nes pasirodė esąs talentingas masažistas, ir Prokopas jaučia, kaip iš jo stiprių pirštų trykšta palaiminga sprogstamoji galia. Jeigu kunigaikštytė retkarčiais sutinka parke Prokopą, tarsteli jam kelis nepriekaištingai ir gerai parinktus mandagius žodžius, o Prokopas niršta, niekaip negalėdamas suprasti, kaip tai daroma, nes jis būna arba per grubus, arba pernelyg draugiškas. Likusi draugija Prokopą laiko keistuoliu, tai jiems duoda teisę nerimtai žiūrėti į jį, o inžinieriui — laisvę kaip vežikui būti su jais nemandagiam. Kartą kunigaikštytė su visa palyda teikėsi sustoti prie Prokopo, paliko palydovus stovėti, o pati atsisėdo šalia ir ėmė klausinėti apie jo darbą. Trokšdamas įsiteikti jai, Prokopas leidosi į tokius specialius aiškinimus, lyg skaitytų pranešimą tarptautiniame chemikų kongrese; kunigaikštis Suvalskis ir dar vienas pusbrolis ėmė baksnoti vienas kitam ir šaipytis; Prokopas supyko ir užsipuolė, girdi, ne jiems visa tai pasakojama. Visų žvilgsniai nukrypo į jos šviesybę, kurios pareiga buvo parodyti vietą netašytam plebėjui; tačiau kunigaikštytė kantriai šypsojo ir nusiuntė savo palydovus žaisti tenisą. Primerkusi akis, ji palydėjo juos akimis, o Prokopas skersom stebėjo ją; tiesą sakant, jis tik dabar pirmąsyk kaip reikiant ją pamatė. Vilė buvo tvirta, laiba, labai tamsios odos, apskritai ne tokia jau gražuolė; mažos krūtys, koja užmesta ant kojos, dailios, kilmingos moters rankos; išdidžioje kakto-

[1] Dažniausiai *(pranc.)*.

je — randas, aštrus žvilgsnis iš po primerktų blakstienų, po smaila nosele — tamsus pūkelis, valdingai sučiauptos lūpos; apskritai bemaž graži. Tiesą sakant, kokios gi jos akys?

Tuo momentu kunigaikštytė pažvelgė tiesiai į Prokopą, ir jis sutriko.

— Sako, jūs vien iš palytėjimo mokate nustatyti charakterį,— skubiai prašneko ji.— Kraftas apie tai pasakojo.

Prokopas šyptelėjo iš tokio grynai moteriško jo nepaprasto jautrumo aiškinimo.

— Na taip, žmogus jaučia, kiek jėgos tame ar kitame kūne; tai mažmožis,— atsakė jis.

Kunigaikštytė greitomis metė žvilgsnį į jo ranką, paskui apsidairė; arti nieko nebuvo.

— Nagi duokite,— sumurmėjo Prokopas, ištiesdamas savo randuotą delną.

Ji padėjo ant jo savo lygių pirštų galiukus; Prokopą tarsi žaibas nutvilkė, širdis ėmė smarkiai plakti, galvoje švystelėjo kvaila mintis: „O kas, jeigu suspausčiau?" Ir jis savo šiurkščia letena jau lamdė, maigė jos stangrią, karštą ranką. Lyg nuo vyno jam apsisuko galva; dar spėjo pamatyti, kad mergina įtraukė oro, pravėrusi lūpas, tuomet, sukandęs dantis, pats užsimerkė ir nėrė besisukančion tamsumon; jo ranka karštai ir patrakusiai galynėjosi su plonais, kibiais pirštais, kurie, raitydamiesi kaip gyvatės, stengėsi iš jo ištrūkti, čia susmigdami į jo odą, čia konvulsiškai priglusdami. Inžinieriui iš malonumo tirtėjo dantys; virpuliuojantys pirštai jį pašėlusiai jaudino, akyse pradėjo raibuliuoti raudoni ratilai; staiga stiprus, deginantis rankos spūstelėjimas, ir maža rankutė išslydo iš jo delno. Apdujęs Prokopas pažvelgė girtomis akimis, smilkiniuose tvinkčiojo kraujas; nustebęs išvydo žalsvai auksinį sodą ir, dienos šviesos apakintas, vėlei turėjo užsimerkti. Kunigaikštytė buvo balta kaip popierius ir aštriais dantimis kramtė lūpą; jos akių plyšeliuose degė kažkas panašaus. . . į begalinį pasibiaurėjimą.

— Na?— įsakmiai paklausė ji.

— Skaisti, bejausmė, aistringa, ūmi ir išdidi, sudžiūvusi it kempinė, it kempinė. . . ir pikta; jūs esate tūžminga; jūs spinduliuojate žiaurumu; jūs pilna neapykantos ir neturite širdies; jūs — pikčiurna ir begaliniai geidulinga; nepaliečiama, nepasotinama, rūsti, rūsti sau, ledas ir ugnis, ugnis ir ledas. . .

Kunigaikštytė tylomis linktelėjo: taip.

— Visiems ir viskam negera, išpuikusi ir dagi kaip parakas, nesugebanti mylėti, nuobodžiaujanti ir liepsninga... įkaitusi... ugnies apdeginta, o aplink jus — vien žvarba.

— Aš p r i v a l a u būti sau griežta,— sukuždėjo kunigaikštytė.— Jūs nežinote... jūs nežinote...— ji mostelėjo ranka ir pakilo.— Dėkoju. Atsiųsiu jums Paulį.

Šitaip išliejęs savo nuoskaudą, Prokopas ėmė atlaidžiau galvoti apie kunigaikštytę; jam buvo net nemalonu, kad dabar Vilė aiškiai vengia jo. Jis ruošėsi pirmai progai pasitaikius pasakyti jai ką nors malonaus, bet tokios progos daugiau nebuvo.

Pilin atvyko kunigaikštis Ronas arba *mon oncle Charles*[1], kunigaikštienės brolis, didžiai išsilavinęs ir elegantiškas klajūnas, visko, kas tauru, mėgėjas, kaip buvo pasakojama, *très grand artiste*[2], parašęs net keletą istorinių romanų, bet šiaip labai malonus žmogus; Prokopui jis pajuto ypatingą simpatiją ir praleisdavo su juo valandų valandas. Prokopui buvo labai naudinga bendrauti su šia patrauklia asmenybe, inžinierius trupučiuką apsitrynė ir suprato, kad be destrukcinės chemijos pasaulyje egzistuoja ir kiti dalykai. Šarlis buvo tikra anekdotų kronika; Prokopas su malonumu nukreipdavo pašnekesį apie kunigaikštytę ir susidomėjęs klausydavo, kokia ji buvusi pikta, išdidi ir kilniaširdė mergaitė; kartą Vilė šovusi į savo *maître de danse*[3], o kitąsyk pasisiūliusi savo apdegusiai auklei duoti gabalą odos persodinimui, kai šito padaryti jai neleido, įsiutusi išpyškino *une vitrine*[4] su brangiausiu krištolu. *Le bon oncle*[5] kartą atsitempė pas inžinierių netikšą Egoną ir ėmė rodyti Prokopą kaip pavyzdį, taip girdamas inžinierių, kad tas vargšelis raudo nė kiek ne mažiau už patį Egoną.

Po penkių savaičių Prokopas jau galėjo vaikščioti su lazdele; jis vis dažniau užsidarydavo laboratorijoje ir dirbo kaip jautis, net koją nuo to imdavo mausti, ir, eidamas namo, visu svoriu remdavosi į paslaugiojo Holco ranką. Matydamas Prokopą tokį taikų ir darbštų, Karsonas švytėte švytėjo ir kartkartėmis užmesdavo meškerę krakatito pusėn; tačiau Prokopas nenorėjo apie jį net girdėti.

---

[1] Dėdė Šarlis *(pranc.)*.
[2] Didis menininkas *(pranc.)*.
[3] Šokių mokytojas *(pranc.)*.
[4] Bufetas *(pranc.)*.
[5] Mielasis dėdulė *(pranc.)*.

Sykį pilyje vyko iškilmingas *soirée*[1]; ta proga Prokopas paruošė savo *coup*[2]. Kuomet durys plačiai atsilapojo ir be lazdos įėjo užsispyrėlis kalinys, pirmąkart savo apsilankymu pagerbdamas kunigaikščio menes, kunigaikštytė stoviniavo generolų ir diplomatų draugijoje. *Oncle* Šarlis ir Karsonas nuskubėjo jo pasitikti, o kunigaikštytė tik greitai ir klausiamai dirstelėjo pro kinų pasiuntinio galvą. Inžinierius manė, kad Vilė ateis su juo pasisveikinti, bet pamatęs, kad mergina šnekasi su dviem nebe pirmos jaunystės pernelyg dekoltuotomis damomis, susmurgo ir pasitraukė į kertę, nenorom sveikindamasis su garbiomis personomis, kurioms ponas Karsonas pristatinėjo jį, tituluodamas „garsiu mokslininku", „mūsų įžymiu svečiu" ir taip toliau; atrodė, kad čia Holco pareigų ėmėsi Karsonas — jis nė per žingsnį neatsitraukė nuo Prokopo. Inžinierius kuo toliau, tuo labiau nuobodžiavo; jis nulindo į tolimiausią kampą ir širdo tenai ant visų. Dabar kunigaikštytė kalbasi su kažkokiais aukšto rango pareigūnais, vienas iš jų net admirolas, kitas — stambus užsienio liūtas. Štai ji skubiai žvilgteli į kampą, kur niūroja Prokopas, bet tuosyk prie jos prieina pretendentas į vienos sužlugusios valstybės sostą ir nusiveda visai priešingon pusėn.

— Einu namo,— murma Prokopas ir slegiama širdimi nusprendžia vėl tuojau mėginti pabėgti. Tuo metu priešais jį išdygsta kunigaikštytė ir paduoda ranką.

— Džiaugiuos, kad jūs pagijote.

Prokopas užmiršo visas *oncle* Šarlio gero tono pamokas. Kerėpliškai gūžtelėjo pečiais (tai turėjo reikšti nusilenkimą) ir lokio balsu tarė:

— O aš maniau, kad jūs manęs net nepastebėjote.

Karsonas išgaravo lyg skradžiai žemę būtų prasmegęs.

Kunigaikštytės gili iškirptė, tai trikdo Prokopą, jis nežino, kur dėti akis, tačiau mato jos stamantrų, tamsų, truputį papudruotą kūną ir užuodžia aitrų aromatą.

— Girdėjau, vėlei darbuojatės,— sako kunigaikštytė.— Kuo užsiėmęs?

— Šiuo bei tuo,— kapanojasi Prokopas,— iš esmės nieko reikšmingo.— Aha, štai gera proga atpirkti aną grubumą. . . tą

---

[1] Vakaras *(pranc.)*.
[2] Numeris *(pranc.)*.

išsišokimą su ranka, bet galas žino, ką čia gero galima būtų jai pasakyti?

— Jeigu norėtumėte,— murma Prokopas,— padarysiu kokį nors bandymą su jūsų pudra.

— Kokį bandymą?

— Padarysiu sprogalus. Jūs tiek išsipudravusi... kad jos užtektų patrankai užtaisyti.

Kunigaikštytė nusijuokė.

— Nežinojau, kad pudra — sprogalai.

— Viskas — sprogalai... tik reikia kaip reikiant padirbėti. Jūs pati...

— Kas?

— Nieko. Slaptas sprogimas. Jumyse slypi baisi sprogstamoji galia.

— Jeigu su manimi kas nors kaip reikiant padirbėtų,— šyptelėjo Vilė, bet tuoj vėl surimtėjo.— Pagiežinga, bejausmė, patrakusi, nepasotinama ir išdidi, tiesa?

— Mergaitė, kuri dėl senės buvo pasiruošusi išsinerti iš savo odos...

Kunigaikštytę nuplieskė raudonis.

— Kas jums sakė?

— *Oncle* Šarlis,— leptelėjo Prokopas.

Mergina tarytum apmirė ir staiga nutolo per šimtą mylių.

— A, k u n i g a i k š t i s Ronas,— šaltai pataisė ji Prokopą.— Kunigaikštis Ronas daug kalba. Džiaugiuos, kad jūs *all right*[1].

Lengvas galvos linktelėjimas, ir, kertėje palikusi tūžtantį Prokopą, lydima uniformuoto kavalieriaus, kunigaikštytė nuplaukė per salę.

Tačiau kitą rytą Paulis perdavė inžinieriui kažką panašaus į relikviją, pasakęs, kad ją atnešusi kunigaikštytės kambarinė.

Tai buvo rusvos, aitroko kvapo pudros dėžutė.

XXIX

Kai Prokopas įsismaginęs darbavosi su pudros dėžute, tas stiprus moters aromatas erzino ir jaudino jį, tarytum laboratorijoje ties jo petimi būtų palinkusi pati kunigaikštytė.

---

[1] Čia: sveikas *(angl.)*.

Anksčiau naivusis viengungis nė neįtarė, kad pudra — tik krakmolo milteliai; matyt, galvojo ją esant natūraliais dažais. Na ką gi, krakmolas — puikus daiktas, sakysime, neutralizuoti pernelyg stiprius sprogalus, nes jis pats neveiklus ir niekam tikęs; tuo kraupesni bus iš jo pagaminti sprogalai. Bet kolei kas Prokopas visiškai nežinojo, ką su juo daryti. Nuolat persekiojamas aitraus kunigaikštytės aromato, trynė delnais kaktą ir kiauras naktis neišeidavo iš laboratorijos.

Tie, kurie mylėjo Prokopą, liovėsi pas jį vaikščioję, nes jis slėpė savo darbą ir, galvodamas vien apie tą nelemtą pudrą, nekantriai iškrapštydavo svečius. Po šimts paralių! Ką gi dar išbandyti? Po kokių penkių dienų jam šis tas ėmė aiškėti; inžinierius užsidegęs studijavo aromatinius nitroaminus, o paskui prasidėjo tokia ilga sintezė, kokios jis dar niekada nebuvo daręs. Ir štai vieną naktį gavo aitraus kvapo, tebeturinčius pudros pavidalą sprogalus: rusvokus miltelius, nuo kurių dvelkė suaugusios moters odos aromatu.

Nuovargio pribaigtas, Prokopas išsitiesė lovoje. Jam pasivaideno plakatas su užrašu" „Puderitas — pati geriausia sprogstamoji pudra", ir nupiešta liežuvį iškišusia kunigaikštyte. Prokopas norėjo nusisukti, bet iš piešinio išlindo dvi tamsios plikos rankos ir kaip medūzos ėmė traukti jį į save. Prokopas išsiėmė iš kišenės lenktinį peiliuką ir perpiovė jas kaip dešrą. Drauge išsigando, kad įvykdė žmogžudystę, ir nukurnėjo gatve, kurioje kadaise gyveno. Gatvėje stovėjo burzgiantis automobilis; šaukdamas: „Greičiau važiuokite!", Prokopas šoko į mašiną. Automobilis pajudėjo, ir tik dabar inžinierius pamatė, kad prie vairo sėdi kunigaikštytė, užsidėjusi ant galvos odinį šalmą, kurio Prokopas iki šiol nebuvo matęs. Ties kelio vingiu kažkas puolė priešais automobilį, matyt, norėdamas jį sustabdyti; nežmoniška aimana, ratai šoktelėjo per kažką minkštą, ir Prokopas išbudo.

Pasičiupinėjęs kaktą, suprato, jog karščiuoja; atsikėlė ir nuėjo į laboratoriją ieškoti kokių nors vaistų, bet rado tik gryno spirito. Maktelėjo didoką gurkšnį, nusiplikino lūpas ir gerklę ir svaigstančia galva vėl atsigulė. Jam vaidenosi kažkokios formulės, gėlės, Anča ir lyg pro miglas kelionė traukiniu; paskui viskas dingo, ir Prokopas kietai užmigo.

Rytą jis gavo leidimą poligone atlikti bandomąjį sprogimą. Karsonui tai suteikė neapsakomo džiaugsmo. Inžinierius atsisakė bet kokių laboranto paslaugų, pats prižiūrėjo, kad špuras būtų išraustas smėlyne kuo toliau nuo pilies, toje poligono dalyje, kur nebuvo net elektros laidų, taigi teko panaudoti paprastą Bikfordo virvutę. Kai viskas buvo paruošta, pranešė kunigaikštytei, jog lygiai ketvirtą valandą dienos pudros dėžutė išlėks į orą. Paskui patarė Karsonui ištuštinti arčiausiai esančius namus ir vieno kilometro spinduliu nieko neleisti į sprogdinimo vietą. Davęs garbės žodį, Prokopas pareikalavo tam kartui palikti be Holco globos. Nors Karsonas manė, jog inžinierius kelia daug triukšmo dėl nieko, tačiau išpildė visus jo norus.

Artėjant ketvirtai valandai, Prokopas savo rankomis nunešė prie špuro pudros dėžutę, kažkaip godžiai paskutinį kartą įkvėpė kunigaikštytės aromato ir sudėjo viską duobėn; po dėžute pakišo gyvsidabrio degiklį ir pritvirtino Bikfordo virvutę, apskaičiuotą penkioms minutėms; paskui atsisėdo šalimais su laikrodžiu rankoje ir ėmė laukti, kada bus be penkių minučių keturios.

Taip, dabar jis parodys jai, dabar parodys tai išdidžiai kunigaikštytei, ko yra vertas. O, tai bus tikras sprogimas, ne toks, kaip tie vaikiški žaidimai ant Baltojo kalno, kur dar tekdavo slapstytis nuo policininko: čia bus smagus, neužgintas sprogimas, ugnies stulpas iškils iki debesų, didinga galybė, stiprus griaustinio trenksmas; ugnis perskels dangų, o žmogaus ranka įskelta kibirkštis. . .

Be penkių minučių ketvirta. Prokopas skubiai uždegė virvutę ir truputį šlubčiodamas, su laikrodžiu rankoje nubėgo šalin. Dar trys minutės; kad tave galas, greičiau! Dvi minutės. Ir staiga dešinėj jis mato sprogimo vietos link einančią kunigaikštytę, lydimą Karsono. Prokopas sekundei apmirė iš siaubo ir įspėjamai sukriokė: „Atgal!" Karsonas stabtelėjo, o kunigaikštytė nė negrįžtelėjusi traukė toliau; Karsonas nutipeno jai įkandin, matyt, kalbino grįžti. Įveikdamas aštrų kojos skausmą, Prokopas šoko prie jų.

— Gult!— suriaumojo jis.— Gult, velniai griebtų! . .

Jis atrodė toks įtūžęs ir grėsmingas, jog Karsonas nubalo, žirgtelėjo du ilgus žingsnius ir giliame griovyje prisiplojo prie žemės. Kunigaikštytė žingsniavo pirmyn; nuo špuro ją skyrė

ne daugiau kaip du šimtai žingsnių. Prokopas trenkė laikrodį žemėn ir nuklibikščiavo iš paskos.

— Gult!— suriko jis, čiupdamas ją už peties.

Kunigaikštytė ūmai atsisuko ir stebėdamasi nužvelgė jį: kaip jis drįsta? Bet Prokopas, sugriebęs abiem rankom, parvertė kunigaikštytę ir visu svoriu ją užgulė.

Po juo beviltiškai suspurdėjo standus, lieknas kūnas.

— Gyvatė!— švogždė Prokopas ir, gaudydamas orą, iš visų jėgų krūtine spaudė kunigaikštytę prie žemės.

Kūnas po juo išlinko lanku ir metėsi į šoną; bet, keista, pro kietai sučiauptas kunigaikštytės lūpas neišsprūdo nė žodelio, įnirtingai kovodama ji tik dažnai ir trūkčiojamai kvėpavo. Prokopas įspraudė savo kelį tarp merginos kelių, kad ji neištrūktų, ir žaibo greičiu sumojęs, kad nuo sprogimo gali plyšti būgneliai, delnais užspaudė jos ausis. Jam į kaklą susmigo aštrūs nagai, o skruostu pajuto įsiutusios žebenkšties ilčių įkandimą.

— Bestija!— gargtelėjo Prokopas, stengdamasis atsiplėšti nuo įkibusio grobuonies; tačiau kunigaikštytė tarytum prilipo, nepaleido jo ir ėmė murkti; it mėšlungio tampomas jos kūnas raitėsi ir kilojosi bangomis. Prokopą svaigino pažįstamas aitrus kvapas; pašėlusiai ėmė plakti širdis, jau nebegalvodamas apie kitą sekundę įvyksiantį sprogimą, jis norėjo pašokti. Bet staiga pajuto, kad tirtantys keliai apkabino jo koją, o rankos spazmiškai apsivijo galvą ir kaklą; skruostu pajuto drėgną, karštą, virpulingą lūpų ir liežuvio prisilytėjimą. Siaubo apimtas, Prokopas sudejavo ir ėmė lūpomis ieškoti kunigaikštytės lūpų. Tuo momentu sudundėjo kraupus sprogimas, nuo žemės pakilo dulkių ir akmenų stulpas, kažkas smarkiai trinktelėjo inžinieriui per viršugalvį, bet jis šito net nepajuto, nes tą mirksnį lūpomis įsisiurbė į karštą ulduojančių Vilės lūpų drėgmę ir bučiavo liežuvį, dantis, burną; elastingas kūnas vienu sykiu suglebo po juo, suvirpėjo ilgomis bangomis. Prokopas pamatė, o gal jam pasirodė, kad ponas Karsonas atsikėlė, apsižvalgė ir tučtuojau vėl krito ant žemės. Drebantys pirštai švelniai glosto Prokopo kaklą, teikdami kankinančią ir aistros sklidiną palaimą, dejuojanti burna lengvais, virpulingais bučiniais lyti jo skruostus, akis, o Prokopas godžiai įsisiurbia į tvinkčiojantį, kvepiantį kaklą. „Mielasis, mielasis",— kutena ir degina ausį

karštas, drėgnas švagždesys, ploni pirštai įsirausia į jo plaukus, gležnas kūnas įsitempia ir visu savo ūgiu ilgam prisiglaudžia prie jo; Prokopas begaliniu svaiginančiu bučiniu įsigėrė į sodrias lūpas.

Aaa! Alkūne atstumtas Prokopas pašoko ir kaip apsvaigęs pasitrynė akis. Kunigaikštytė atsisėdo, pasitaisė plaukus.

— Duokite man ranką,— sausai liepė ji, skubiai apsidairė ir netikėtai prispaudė jo ištiestą ranką prie savo liepsnojančio skruosto; lygiai taip pat staigiai atstūmė ją, sustingo ir įbedė išplėstas akis kažkur į tolį. Šitokios kunigaikštytės Prokopui buvo net baugu, jis norėjo pulti prie jos; bet Vilė nervingai trūktelėjo petį, tartum kažką nusikratydama; Prokopas matė, kaip smarkiai ji prikando lūpą. Tik dabar jis prisiminė Karsoną; šis buvo netoliese: tysojo aukštielninkas,— bet jau ne griovyje,— ir linksmai spoksojo į dangaus žydrynę.

— Jau viskas?— sutratėjo gulėdamas Karsonas ir pasukiojo ant pilvo sudėtų rankų nykščius.— Matote, aš labai bijau tokių dalykų. Jau galima keltis?— Jis pašoko ir nusipurtė kaip šuva.— Pasakiškas sprogimas!— pridūrė džiugiai ir lyg tarp kitko metė žvilgsnį į kunigaikštytę.

Kunigaikštytė atsisuko; ji buvo melsvai balta, bet santūri ir susikaupusi.

— Ir tai viskas?— atsainiai paklausė ji.

— Ak tu, dieve mano!— ėmė tarškėti Karsonas,— Lyg šito būtų maža! Tik pagalvokite, vienut viena pudros dėžutė! Klausykite, bičiuli, jūs — pragaro valdovas, šėtonui sielą pardavęs burtininkas, ar kas... A? Na taip! Materijos valdovas. Kunigaikštyte, štai karalius!— su aiškia užuomina metė Karsonas ir varė toliau:— Genialu, tiesa? Neeilinis žmogus. Garbės žodis, mes tikri nevykėliai. Kaip jūs pavadinote tuos sprogalus?

Apdujęs Prokopas pradėjo šį tą suvokti.

— Tegu kunigaikštytė sugalvoja pavadinimą,— tarė jis džiaugdamasis, kad bent tiek pajėgė susikaupti.— Tai jos sprogalai!

Kunigaikštytė krūptelėjo.

— Pavadinkite, sakysime, „vicitu",— iškošė ji.

— Kaip?— pasigavo Karsonas.— Aha, vicitas, reiškia, „nugali", taip? Kunigaikštyte, jūs — geniali! Vicitas! Nuostabu! Valio!

O Prokopui šmėkštelėjo kita, baisesnė šio žodžio etimologija. *Vitium*[1]. *Le vice*[2]. Biaurus poelgis. Apimtas siaubo, pažvelgė į kunigaikštytę; tačiau iš jos santūraus veido nieko negalėjai išskaityti.

XXX

Ponas Karsonas nubėgo į sprogimo vietą. Kunigaikštytė tikriausiai tyčiomis atsiliko; Prokopas galvojo, kad ji nori jam ką nors pasakyti, tačiau mergina tik bakstelėjo pirštu į skruostą: žiūrėkite, va čia... Prokopas greitai persibraukė ranka per veidą ir apčiuopė kraujuojančią jos įkandimo žymę; paėmė saują žemių ir išterliojo jomis veidą, tarsi sprogimo metu jam būtų pataikęs grumstelis.

Špuro vietoje buvo išrausta maždaug penkių metrų skersmens duobė; sprogimo galią sunku buvo nustatyti, bet Karsonas manė, kad ji penkis kartus viršija oksilikvito sprogstamąją jėgą. Nuostabus dalykėlis, pareiškė jis, bet praktiškam naudojimui trupučiuką per stiprus. Apskritai ponas Karsonas palaikė visą pašnekesį, visai nekreipdamas dėmesio į pauzes; o grįžtant atgal jis aiškiai skubotai atsisveikino, girdi, jam dar reikia nueiti šen bei ten. Prokopą užgriuvo sunki našta: apie ką dabar kalbėti? Dievai žino kodėl, jam atrodė, kad nei žodeliu nevalia užsiminti apie tą baisų aklos aistros prasiveržimą, kada įvyko sprogimas ir „ugnis perskėlė dangų"; jam kilo karti ir negera nuojauta, kad prabilk apie tai, ir kunigaikštytė abejingai atsikratytų juo kaip liokajumi, su kuriuo... su kuriuo...

Prokopas su įniršiu gniaužė kumščius ir postringavo apie kažkokius nereikšmingus dalykus, berods, apie arklius; žodžiai strigo gerklėje, o kunigaikštytė aiškiai spartino žingsnį, kad kuo greičiau pasiektų pilį. Prokopui labai diegė koją, bet šito jis neparodė. Parke inžinierius norėjo atsisveikinti, tačiau kunigaikštytė pasuko į šoninį taką. Jis neryžtingai nusekė pridurmui; Vilė beregint prisiglaudė prie jo peties, atlošė galvą ir atstatė geismingas lūpas.

---

[1] Klaida *(lot.)*.
[2] Biaurus poelgis *(pranc.)*.

Kunigaikštytės kiniškas taksiukas Tojas užuodė savo šeimininkę ir, inkšdamas iš džiaugsmo, per krūmus ir klombas nukurnėjo pas ją. Va jinai! Aha! Bet kas čia? Šunelis sustojo lyg įbestas; tas Milžinas Niūra laiko Valdovę, jie svirduliuoja, susikibę dantimis nebyliose, tūžmingose grumtynėse; oi, Valdovė nugalėta, jai nukaro rankos, ji guli Milžino glėbyje: dabar jis pasmaugs ją! Ir Tojas savo šuniška ar kinų kalba paskelbė pavojų: „Gelbėkite! Gelbėkite!"

Kunigaikštytė ištrūko iš Prokopo glėbio.

— Ak tas šunelis, šunelis!— nervingai nusijuokė ji.— Eime!

Prokopui svaigo galva, sunku buvo žengti dargi kelis žingsnius. Kunigaikštytė paėmė jį už parankės (beprotė! O jeigu kas nors. . .), nusitempė, nors pačiai linko kojos. Pirštai susmigo Prokopui į ranką, matyt, jai maga visus kankinti; ji košia pro dantis orą, raukia kaktą, akyse jai vis tamsiau; kimiai sukūkčiojusi, taip netikėtai pakimba Prokopui ant kaklo, kad tas susverdi, ir ieško jo lūpų. Prokopas įsikimba į ją rankomis ir dantimis ir spaudžia; be galo ilgas, kvapą užgniaužiantis apsikabinimas, ir įsitempęs kaip styga kūnas suglemba, susmunka, pasidaro liaunas ir bejėgis; užmerktomis akimis kunigaikštytė guli nejudėdama ant jo krūtinės ir čiauškia maloningus, beprasmiškus žodžius, leidžiasi karštai bučiuojama į veidą, kaklą, ir pati kaip apkvaišusi, tarytum užsimiršusi atsako bučiniais: išbučiuoja Prokopo plaukus, ausį, pečius, apsvaigusi, nuolanki, praradusi nuovoką, be galo švelni, paklusni kaip avelė ir, galimas daiktas,— o viešpatie!— galimas daiktas, šią valandėlę net jaučia kažkokią neišsakomą ir bejėgę laimę; o dieve, kaip ji šypsosi, kokia jaudinanti ir graži šypsena jos be garso krutančiose lūpose!

Atsimerkė, išplėtė akis ir ūmai ištrūko iš jo glėbio. Jie stovėjo visai netoli didžiosios alėjos. Kunigaikštytė perbraukia delnais veidą, tarsi ką tik nubudusi iš miego; sverdėdama atsitraukia, priglaudžia kaktą prie ąžuolo kamieno. Vos Prokopas ją paleido iš rankų, širdin jam įsismelkė kokčios, žemos abejonės: viešpatie, aš gi jos tarnas, su kuriuo jinai. . . gal būt. . . tik šiaip sau įsiaudrina. . . silpnumo akimirką, kai. . . kai. . . ją slegia vienatvė, ar kas. . . Dabar paspirs mane kaip šunį, kad kitąsyk. . . su kitu. . .

Jis priėjo prie Vilės, grubiai uždėjo jai ant peties ranką. Kunigaikštytė romiai atsisuko, droviai, kone baimingai šypsodama pažemintosios šypsena.

— Ne, ne,— sukuždėjo ji, maldaujamai sunerdama rankas,— prašau, daugiau nereikia. . .

Staigaus švelnumo pagautam Prokopui suspurdėjo širdis.

— Kada, kada vėl jus pamatysiu?— paklausė jis.

—Rytoj, rytoj,— baimingai kuždėjo ji, slinkdama link pilies.— Man metas. Čia negalima. . .

— Rytoj, kur?— spyrėsi Prokopas.

— Tik rytoj,— nervingai pakartojo kunigaikštytė, karštligiškai gūždamasi, ir, daugiau nieko netarusi, nuskubėjo namo.

Priešais pilį padavė Prokopui ranką.

— Sudie.

Jų pirštai karštai susipynė; jis nesąmoningai traukė merginą į save.

— Negalima, dabar negalima,— sukuždėjo Vilė ir nudegino Prokopą ugningu žvilgsniu.

Šiaip vicito bandomasis sprogimas didesnių nuostolių nepadarė. Sprogimo banga nugriovė kelis artimiausių pastatų kaminus ir išbubino langus. Kunigaikščio Hageno kambaryje suskilo didieji vitražai; tą akimirką paralyžiuotas senis sunkiai atsikėlė ir išsitempė kaip kareivis, laukdamas sekančios katastrofos.

Kuomet įėjo Prokopas, žvilgsniu ieškodamas kunigaikštytės, kunigaikščio menių pusėje draugija po vakarienės gurkšnojo kavą. Prokopas ilgiau nebegalėjo kęsti deginančio abejonės skausmo. Kunigaikštytė nubalo; tačiau tariamai geraširdis dėdulė Ronas tuoj paėmė inžinierių savo globon ir ėmė sveikinti jį su šaunia pergale ir taip toliau. Net pasipūtėlis Suvalskis pasidomėjo, ar tiesa, kad ponas inžinierius bet kokią medžiagą galįs paversti sprogalais.

— Sakysime, cukrų,— neatstojo jis ir nustebo, kuomet Prokopas burbtelėjo, jog cukrumi buvo šaudoma jau seniai, dar Didžiojo karo metu. Netrukus Prokopas tapo visuotinio dėmesio centru; tačiau jis mikčiojo, bet kaip atsakinėjo į klausimus ir nieku gyvu negalėjo suprasti padrąsinančių kunigaikš-

tytės žvilgsnių; jis labai atidžiai sekė ją krauju pasruvusiomis akimis. Kunigaikštytė sėdėjo kaip ant adatų.

Pagaliau šneka nukrypo į kitką, ir Prokopui pasirodė, kad daugiau niekas nekreipia į jį dėmesio; tie žmonės puikiai suprato vienas kitą, šnekėjosi lengvai, užuominomis, labai susidomėję tuo, apie ką jis neturėjo nė menkiausio supratimo arba kame nematė nieko įdomaus. Pažvalėjo ir kunigaikštytė; na matai, jai tūkstantį kartų artimesni tie frantai, negu tu. Prokopas suniuro, nežinojo, kur dėti rankas, užsidegė aklu pykčiu; staiga jis taip staigiai pastatė ant stalo kavos puoduką, kad tas sukiužo.

Kunigaikštytė įrėmė į Prokopą rūstų žvilgsnį; tačiau žavusis *oncle* Šarlis išgelbėjo padėtį, pradėjęs pasakoti apie vieną garlaivio kapitoną, kuris pirštais sutraiškė bonką nuo alaus. Kažkoks drūčkis pusbrolis pareiškė, kad ir jis tą galėtų padaryti. Buvo įsakyta atnešti bonkų nuo alaus, ir linksmai klegėdami visi iš eilės bandė jas sutraiškyti. Bonkos buvo sunkios, juodo stiklo, ir nė viena net neįskilo.

— Dabar jūs,— paskubom žvilgtelėjusi į Prokopą, paliepė kunigaikštytė.

— Nevaliosiu,— burbtelėjo Prokopas, bet kunigaikštytė taip. . . taip įsakmiai. . . kilstelėjo antakį.

Inžinierius atsistojo ir suėmė bonką už kaklelio. Stengdamasis sugurinti ją, jis stovėjo ramiai, nesirangė kaip kiti, o tik nežmoniškai įtempė veido raumenis; Prokopas panėšėjo į priešistorinį žmogų, besiruošiantį trumpa kuoka ką nors užmušti: įtampos iškreiptos lūpos, stambių raumenų dryžių išgrotuotas veidas, žemyn nuleistas petys — štai užsimos ir trenks bonką, kovai pasiruošusi gorila. Jis įrėmė į kunigaikštytę krauju pasruvusias akis. Stojo tyla. Kunigaikštytė pakilo, tebežvelgdama inžinieriui į akis; sukandusi dantis, kietai sučiauptom lūpom, melsvai rausvi skruostai išvagoti raumenų virvių; Vilė suraukė kaktą ir tankiai kvėpavo, tarytum būtų baisingai įtempusi visas savo jėgas. Nelyginant du įtūžę kovotojai jiedu stovėjo vienas priešais kitą iškreiptais veidais, susirėmę žvilgsniais; jų kūnais nuo galvos ligi kojų vilnijo konvulsiškas virpulys. Visiems užgniaužė kvapą; buvo girdėti tik sunkus dviejų žmonių alsavimas. Ir staiga kažkas grikštelėjo, stiklas skilo, ir skambčiodamos ant grindų pabiro bonkos dugno duženos.

Pirmasis atitoko *oncle* Šarlis; pasimetęs žingt kairėn, žingt dešinėn, paskui šoko prie kunigaikštytės.

— Mina, Mina,— skubiai sukuždėjo jis, greitai į fotelį sodindamas uždususią, kone alpstančią kunigaikštytę; suklupęs prie jos ėmė jėga lenkti mėšlungio sugniaužtus kumščius; Vilė buvo taip suvariusi nagus į delnus, kad tie kraujavo.

— Paimkite iš jo bonką,— davė skubų įsakymą *le bon oncle*, atlenkinėdamas kunigaikštytei pirštą po piršto.

Atsigodojo kunigaikštis Suvalskis.

— Bravo!— suriaumojo jis ir ėmė triukšmingai ploti; fon Graunas sugriebė Prokopo dešinę, tebetraiškančią grikšinčius drūzgus, ir, vos neišsukdamas pirštų, ėmėsi atgniaužti traukulio suspaustą inžinieriaus kumštį.

— Vandens!— suriko jis.

Storasis pusbrolis sutrikęs ieškojo kažko, paskum čiupo servetėlę, suliejo ją vandeniu ir užmetė Prokopui ant galvos.

— A-aa,— lengviau atsidūsėjo inžinierius; spazmos praėjo, bet galvoje dar ūžavo apopleksijos priepuoliu gresianti kraujo banga; iš silpnumo kojos taip tirtėjo, kad Prokopas susmuko ant kėdės.

Pasidėjęs ant kelių, *oncle* Šarlis trynė susuktus, nuo prakaito šlapius ir drebančius kunigaikštytės pirštus.

— Pavojingas žaidimas,— murmėjo jis.

Visiškai nusilpusi kunigaikštytė vos gaudė kvapą; tačiau jos lūpose žaidė džiūgaujanti, pašėlusiai pergalinga šypsena.

— Jūs jam padėjote! Štai kur paslaptis!— sušuko drūtasis pusbrolis.

Kunigaikštytė sunkiai pakilo.

— Ponai man atleis,— vangiai tarė ji ir švytinčiomis, plačiai atvertomis akimis taip pažvelgė į Prokopą, jog tas net išsigando, kad visi šitą pastebės, paskui, prilaikoma dėdulės Rono, išėjo.

Ką gi, beliko kaip nors pažymėti Prokopo sėkmę; pagaliau šie ponai buvo geraširdžiai viengungiai, mėgstantys pasigirti savo didvyriškomis išdaigomis. Sutraiškęs bonką, Prokopas aukštai pakilo jų akyse; o vėliau jis, nenuvirsdamas po stalu, gebėjo išmaukti neįtikėtinai daug vyno ir degtinės. Trečią valandą nakties kunigaikštis Suvalskis iškilmingai bučiavo Prokopą, o storasis pusbrolis vos neverkdamas siūlė tujintis. Po to jie šokinėjo per kėdes ir kėlė baisų triukšmą. Prokopas šypsojo ir

jautėsi lyg skrajotų padangėse; bet kai jį norėjo nuvežti pas vienintelę Baltino paleistuvę, išvadinęs visus neraliuotais galvijais, jis ištrūko ir pasakė einąs miegoti.

Tačiau, užuot tikrai tą padaręs, leidosi į tamsų parką ir ilgai, labai ilgai žvelgė į juodą pilies fasadą, ieškodamas kažkieno lango. Per penkiolika žingsnių nuo jo, atsirėmęs į medį, snaudė Holcas.

XXXI

Kitą dieną lijo. Bastydamasis po parką, Prokopas tūžo, kad dėl blogo oro vargu ar pamatys kunigaikštytę. Tačiau ji vienplaukė išbėgo į lauką ir prilėkė prie Prokopo.

— Tik penkioms minutėms,— kuždomis tarė uždususi Vilė ir atkišo bučiniui lūpas. Staiga ji pastebėjo Holcą.— Kas čia per žmogus?

Prokopas skubiai apsidairė.

— Kur?— jis taip buvo pripratęs prie savo šešėlio, jog net nepaisydavo jo.— A. . . žinote, tai. . . mano sargas. . .

Kunigaikštytė valdingai dėbtelėjo į Holcą; tas tučtuojau įsikišo pypkę į kišenę ir atsitraukė mažumą tolėliau.

— Eime,— šnabžtelėjo kunigaikštytė ir nusitempė Prokopą prie altanos.

Dabar jie sėdi ten ir nedrįsta bučiuotis, nes kažkur netoliese lietuje mirksta Holcas.

— Duok ranką,— pusbalsiu sako Vilė ir savo kaistančius pirštus suneria su gumbuotais, randų išraižytais Prokopo pirštų strampais.

— Mielasis, mielasis,— vapa ji, bet tuoj vėl sugriežtėja.— Nedrįsk prie žmonių į mane taip žiūrėti. Tuomet aš nežinau ką darau. Va palauk, vieną kartą pulsiu tau ant kaklo ir — o viešpatie! kokia bus sarmata!— kunigaikštytė net sudrebėjo.— Buvote vakar pas mergiotes?— umaru paklausė ji.— Tau nevalia vaikščioti, dabar esi mano. Mielasis, mielasis, man taip sunku. . . Kodėl tu tyli? Aš atėjau pasakyti, kad pasisaugotum. *Mon oncle* jau seka. . . Vakar tu buvai nuostabus!— Jos balse buvo girdėti didelis nerimas.— Tave visą laiką sergsti? *Ah,*

c'est bête![1] Kai vakar sudaužei tą puoduką, buvau pasiruošusi tave išbučiuoti. Tu taip žavingai širdai! Pameni, kaip tąsyk naktį tu lyg nuo grandinės nutrūkai? Tuomet aš kaip akla, kaip akla... nusekiau tau iš paskos.

— Kunigaikštyte,— kimiu balsu pertraukė ją Prokopas.— Jūs privalote pasakyti man... Arba visa tai... tik... kilmingos damos užgaida arba...

Kunigaikštytė paleido jo ranką.

— Arba kas?

Prokopas pažvelgė į ją liūdesio kupinomis akimis.

— Arba jūs tik žaidžiate su manimi...

— Arba?— nutęsė ji aiškiai patenkinta, kad gali jį kankinti.

— Arba šiek tiek... mane...

— Mylite, ar ne? Klausyk,— ji sunėrė už galvos rankas ir pusiaumirka žiūrėjo į Prokopą,— kai vienu momentu man pasirodė, kad aš... kad aš įsimylėjau tave, supranti, tikrai įsimylėjau, mirtinai, kaip beprotė, pabandžiau... tave pražudyti.— Ji plekštelėjo liežuviu kaip anąsyk, šaukdama Premjerą.— Niekados negalėčiau tau atleisti, jeigu įsimylėčiau tave.

— Meluojate!— suriko pasipiktinęs Prokopas.— Dabar meluojate! Aš negalėčiau pakęsti... negalėčiau pakęsti minties, kad tai... tik... koketavimas. Jūs ne tokia sugedusi. Tai netiesa!

— Kam dar klausinėji, jeigu žinai,— tyliai ir rimtai tarė kunigaikštytė.

— Noriu išgirsti savo ausimis,— reikalavo Prokopas.— Noriu, kad tu pati... tiesiai... man pasakytum, pasakytum, kas aš tau. Štai ką aš noriu išgirsti!

Kunigaikštytė papurtė galvą.

— Aš turiu žinoti,— sugrikšėjo dantimis Prokopas.— Arba... arba...

Kunigaikštytė vos pastebimai šyptelėjo ir uždėjo savo ranką ant jo sugniaužto kumščio.

— Būk geras, neprašyk, neprašyk, kad šitą tau pasakyčiau.

— Kodėl?

— Tuomet turėtum perdaug valios man,— šnabždom paaiškino ji, ir Prokopas suvirpėjo iš džiaugsmo.

---

[1] Ak, kaip kvaila *(pranc.)*.

Lietuje mirkstantis Holcas ėmė dirbtinai kosėti, ir tolumoje tarp krūmų švystelėjo dėdulės Rono siluetas.

— Matai, ieško,— kuštelėjo kunigaikštytė.— Tau nevalia vakarais pas mus lankytis.

Jie nutilo, spausdami vienas kitam ranką; lietus barbeno į pavėsinės stogą ir dvelkė drėgna vėsa.

— Mielasis, mielasis,— prisikišusi visai prie Prokopo, tyliai kalbėjo kunigaikštytė.— Koks tu? Ilganosis, niurzga, visas pasišiaušęs... Sako, tu esi didis mokslininkas. Kodėl tu ne kunigaikštis?

Prokopas krūptelėjo.

Vilė pasitrynė skruostu į jo petį.

— Ir vėl pyksti. O mane išvadinai bestija ir dar blogiau. Matai, tu man visai nenori palengvinti to, ką aš darau... ir darysiu... Mielasis,— tyliai užbaigė ji ir ištiesė ranką prie Prokopo veido.

Jis palinko prie jos lūpų; jos turėjo atgailos ir ilgesio skonį. Pro lietaus šnarėjimą pasigirdo artėjančio Holco žingsniai.

Neįmanoma, neįmanoma! Prokopas ištisą dieną suko galvą ir žvalgėsi, kur galėtų pamatyti kunigaikštytę. „Tau nevalia vakarais lankytis pas mus." Žinoma, tu gi jiems ne draugas; ji daug smagiau jaučiasi su tais kilmingais mulkiais. Keista: širdies gilumoje Propokas įtikinėjo save, kad, tiesą sakant, jis visai nemylįs Vilės, tačiau kupinas siuto ir paniekos pavydėjo beprotiškai ir skausmingai. Vakare, merkiant lietui, slampinėjo po parką ir mintijo, kad dabar kunigaikštytė vakarieniauja, švyti visa, kad jai ten linksma ir gera; Prokopas pats sau panėšėjo į lietun išvytą šašais aptekusį šunį. Gyvenime nėra baisesnės kančios už pažeminimą.

„Tuoj viską ir baigsime",— nusprendė jis. Parbėgo namo, persivilko juoda eilute ir kaip vakar įsiveržė į rūkomąjį. Kunigaikštytė sėdėjo lyg nesava; vos išvydus Prokopą, jai ėmė baisingai tvinksėti širdis, o lūpose suspindo džiaugsmo šypsena. Jaunimas Prokopą sutiko draugiškai šurmuliuodamas, tik vienas *oncle* Šarlis buvo šiek tiek mandagesnis, negu reikia. Kunigaikštytė žvilgsniu įspėjo: būk atsargus. Kažkodėl sumišusi ir nejudri, ji bemaž ištisai tylėjo; bet, nutaikiusi progą, kyštelėjo Prokopui sulamdytą raštelį. „Mielasis, mielasis,— buvo pieštuku stambiomis raidėmis pakeverzota lapelyje,— ką tu pri-

darei? Išeik!" Jis suglamžė raštelį. Ne, kunigaikštyte, aš pasiliksiu čia; žinote, man labai malonu stebėti jūsų dvasinį ryšį su tais išsikvėpinusiais idiotais. Už tą pavydulingą atkaklumą kunigaikštytė apdovanojo jį spinduliuojančiu žvilgsniu; ji pradėjo traukti per dantį Suvalskį, Grauną ir kitus savo kavalierius, pasidarė pagiežinga, žiauri, įžūli, be gailesčio šaipėsi iš visų; laikas nuo laiko žvilgčiodavo į Prokopą, ar jis patenkintas ta jos gerbėjų hekatomba, kurią sudėjo jam po kojomis. Tačiau Viešpats raukė nosį; jis niūrojo ir žvilgsniu reikalavo trumpučio pokalbio akis į akį. Tuomet Vilė pakilo ir nusivedė inžinierių prie kažkokio paveikslo.

— Būk išmintingas, nepamesk galvos,— karštai sukuždėjo ji, pasistiebė ir pabučiavo į skruostą ton vieton, kur buvo įkandusi.

Prokopas nustėro, išsigandęs tokios pašėlusios beprotybės; tačiau niekas nieko nematė, nieko nepastebėjo, net *oncle* Ronas, kuris viską sekė protingomis ir liūdnomis akimis.

Tądien daugiau nieko, ničnieko nenutiko. Ir vis dėlto Prokopas blaškėsi lovoje ir kramtė pagalves; o kitoje pilies pusėje kažkas taip pat neužmigo kiaurą naktį.

Rytą Paulis atnešė smarkiai iškvėpintą laišką, nepasakęs, kas jį atsiuntė.

„Mano brangusis,— perskaitė Prokopas.— Šiandien Tavęs nepamatysiu; nežinau, nė ką daryti. Mes b a i s i a i neatsargūs; prašau Tave, būk protingesnis už mane. (Kelios eilutės užbrauktos). Nevaikštinėk priešais pilį, arba aš išbėgsiu pas Tave. Prašau, padaryk ką nors tokio, kad Tave išvaduotų nuo to atgrasaus sergėtojo. Praleidau biaurią naktį; atrodau baisiai ir nenoriu, kad šiandien mane matytum. Nevaikščiok pas mus, *oncle* Šarlis jau daro užuominas; aš aprėkiau jį ir nesikalbu su juo; mane siutina, kad jis taip nepakenčiamai teisus. . . Mielasis, patark man: ką tik išvijau savo kambarinę; gavau žinią, kad ji turi meilės ryšių su arklininku ir vaikštinėja pas jį. Aš šito negaliu pakęsti; kai ji prisipažino, buvau pasiruošusi smogti jai į veidą. Kambarinė graži; ji verkė, o aš grožėjausi jos ašaromis; įsivaizduok, niekada taip iš arti nemačiau verkiant: ašara ištrykšta, sparčiai nurieda, sustoja, ją pasiveja kita. Aš nemoku verkti; kai buvau maža, rėkdavau iki pamėlynavimo, bet neašarodavau. Kambarinę tučtuojau atleidau; nekenčiu jos;

kuomet ji stovėjo priešais, mane krėtė šiurpas. Tavo tiesa, aš pagiežinga, galiu sprogti iš pasiutimo; bet kodėl jai viskas galima? Brangusis, prašau Tave, užtark ją žodeliu; priimsiu ją vėl ir viską jai padarysiu, ką Tu panorėsi, kad tik žinočiau, jog sugebi moterims atleisti tokius dalykus. Matai, aš pikta ir, be to, pavydūnė. Nežinau, kur dėtis iš ilgesio; norėčiau Tave pamatyti, bet dabar negaliu. Nedrįsk man rašyti. Bučiuoju."

Kol jis skaitė, kitoje pilies pusėje audringai skambėjo fortepijonas; jam griaudėjant, Prokopas parašė:

„Matau, kad manęs nemylite; bijodama susikompromituoti, išsigalvojate kvailiausių kliūčių. Jūsų didenybei įgriso kamuoti žmogų, kuris jums ir nesipiršo. Aš viską suprasdavau kitaip, o dabar gėdinuos šito ir suprantu, kad norite manimi atsikratyti. Jeigu neateisite po pietų į japonišką pavėsinę, galutinai būsiu tuo tikras ir padarysiu viską, kad daugiau Jūsų nevarginčiau."

Prokopas atsikvėpė; jis nebuvo pratęs rašinėti meilės laiškų, ir jam atrodė, kad parašė įtikinamai ir gana nuoširdžiai. Paulis nuskubėjo įteikti laišką; kitoje pilies pusėje fortepijonas nurimo, ir stojo tyla.

O Prokopas tuolaik leidosi ieškoti Karsono; sutiko jį prie sandėlių ir iš karto ėmė kalbėti apie reikalą: girdi, jam, Prokopui, davus garbės žodį, tegu Karsonas atleidžia Holcą, mat, jis, Prokopas, pasiruošęs prisiekti kuo tik nori, kad, iš anksto nepranešęs, nebėgs. Karsonas reikšmingai išsišiepė: prašom, kodėl gi ne? Prokopas bus laisvas kaip paukštis, cha-cha-cha, galės vaikštinėti kur ir kada panorės, jeigu padarys vieną niekutį — atskleis krakatito paslaptį.

Inžinierius užsiplieskė.

— Gavote iš manęs vicitą, ko dar norite? Klausykite, aš sakiau: nors galvą man nukirskite, krakatito neduosiu!

Karsonas gūžtelėjo pečiais ir apgailestaudamas pasakė, kad tokiu atveju nieko negalįs pagelbėti, nes krakatito paslaptį žinantis asmuo labai pavojingas visuomenei, šimtą kartų grėsmingesnis už eilinį priešą, žodžiu, tai klasiškas atvejis, kada neišvengiamas preventyvusis kalinimas.

— Atiduokite krakatitą, ir viskas bus baigta,— patarė jis.— Dievaži, mainai verti dėmesio. Arba. . . arba teks pagalvoti apie jūsų perkėlimą kitur.

Pasiruošęs karingai užbaubti, Prokopas neteko žado; sumykė, kad dar pagalvosiąs, ir puolė namo. Rasi, ten yra atsakymas, tikėjosi jis; tačiau laiško nebuvo.

Po pietų japoniškoje altanoje Prokopas pradėjo Didįjį Laukimą. Iki ketvirtos valandos jame kunkuliavo nekantri, slopinanti viltis: tuoj, tuoj, po minutės kitos turi ateiti kunigaikštytė. Ketvirtą jau nebenustygo vietoje; virpėdamas iš džiaugsmo ir baimės, įsivaizduodamas, kaip apkabina jos kelius, mėtėsi it jaguaras po narvą. Holcas korektiškai pasitraukė į krūmus. Prieš penkias mūsų didvyrį ėmė kamuoti kartus nusivylimo jausmas; tačiau tuoj dingtelėjo mintis: ji ateis, tur būt, sutemus; žinoma, sutemus! Prokopas šypsojo ir kuždėjo švelnius žodžius.

Anapus pilies į rudens auksą leidžiasi saulė; ryškūs ir tylūs dunkso medžiai praretėjusia lapija; girdėti, kaip po nukritusius lapus čiuža vabalai; nespėjai apsidairyti, ir šviesūs toliai apsigaubia auksinėmis sutemomis. Žalzganame danguje suspindo pirmoji žvaigždė; atėjo vakarinės maldos metas. Žemė tamsėja po blyškiu dangaus skliautu, zigzagais praskrenda šikšnosparnis, kažkur užu parko dusliai dzinguliuoja bandos skambalėliai: iš ganyklos pargrįžta šiltu pienu kvepiančios karvės. Pilyje nušvito vienas, antras langas. Ką, ar jau sutemo? O dangaus žvaigždės, argi mažai į jus nuo čiobrelių ežios dairydavosi nuostabos kupinas berniukas, argi per retai į jus žvilgsnį nukreipdavo vyras, ar per trumpai jis laukė ir kentėjo, negi jis dar neraudojo po savo kryžiumi?

Iš tamsos išniro Holcas.

— Galime eiti namo?

— Ne.

Išgerti, iki dugno išgerti savo pažeminimo taurę; dabar aišku, kad ji neateis. Tebūnie šitaip, bet karčią taurę reikia išgerti iki dugno, nes joje slypi tiesa; apsvaigti nuo skausmo; užsikrauti, apsisunkinti gėda ir kančia, kad rangytumeis kaip kirminas ir kvaištum nuo kančios. Tu virpėjai iš laimės; taigi atsiduok skausmui, nes jisai — visų kenčiančių narkotikas. Naktis, jau naktis; o ji neateina.

Laukinis džiaugsmas sugniaužė Prokopui širdį; ji žino, kad aš čia laukiu (ji turi žinoti); kai visi sumigs, išsėlins nakčia ir išskėstomis rankomis, sodrių bučinių ištroškusiomis lūpomis atbėgs pas mane; susiliesime bučiny ir, gerdami iš jo neišsakytą

prisipažinimą, netarsime nė žodelio. Tamsumoj ji ateis išblyškusi ir drebanti nuo stingdančio laimės siaubo, atstatys man savo gailias lūpas; ji išnirs iš juodos juodos nakties...

Pilyje gęsta žiburiai.

Sugrūdęs rankas į kišenes, Holcas stypso priešais pavėsinę. Jo nuvargusi povyza, rodos, sakyte sako, kad „laikas būtų liautis". Bet tasai, kuris altanoje tūžmingu, neapykantos sklidinu juoku trypia paskutinę vilties kibirkštėlę, delsia iki paskutinės nusivylimo akimirkos, nes paskutinė laukimo minutė reiškia Galą Viskam.

Toli miestelyje išmuša vidurnaktį. Taigi, galas viskam.

Prokopas bėga parko tamsa namo, vienas dievas težino, kodėl jis taip skuba. Bėga susikūprinęs, o jam įkandin per penkis žingsnius žiovaudamas klapsi Holcas.

XXXII

Galas viskam; tai buvo bemaž palengvėjimas arba bent šis tas tikra ir neabejotina; ir Prokopas su buldogo atkaklumu įsikibo šios minties. Gerai, galas, daugiau nebėra ko bijoti. Ji tyčia neatėjo; užtenka, pakaks ir to vieno antausio; vadinasi, galas. Nevaliodamas atsistoti, jis kiurksojo fotelyje, vėl ir vėl svaiginosi savuoju pažeminimu. Atstumtas tarnas. Begėdė, išpuikėlė, bejausmė. Žinoma, su savo gerbėjais pasityčiojo iš manęs. Ką gi, komedija baigta; tuo geriau.

Išgirdęs koridoriuje žingsnius, Prokopas pakelia galvą, priešiškai nusiteikęs ir karštligiškai laukdamas: gal atneša laišką... Ne, nėra. Net nesu vertas, kad ji atsiprašytų. Galas. Brūkšėdamas kojomis, Paulis išblukusiomis akimis gal dešimtą kartą ateina ir susirūpinęs klausia: ponas ką nors įsakys? Ne, Pauli, man nieko nereikia.

— Palaukite, gal yra laiškas?

Paulis purto galvą.

— Gerai, galite eiti.

Prokopo krūtinėje įstringa ledinis iešmas. Tokia tuštuma — tai galas. Net jeigu atsivertų durys, ir jose pasirodytų pati kunigaikštytė, pasakyčiau: baigta. „Mielasis, mielasis",— girdi Prokopas jos kuždesį, ir tuomet prasiveržia neviltis.

— Kodėl jūs mane taip pažeminote? Jeigu būtumėte kambarinė, dovanočiau jums už išpuikimą; tačiau kunigaikštytei šito atleisti negalima. Girdite? Galas, galas!

Įbėgo Paulis.

— Ponas teiksis ką nors įsakyti?

Prokopas užsikirto; paskutinius žodžius jis tikrai išrėkė balsu.

— Ne, Pauli. Man nėra laiško?

Paulis purto galvą.

Jau vakaras, it biaurus voratinklis leidžiasi sutemos. Koridoriuje kažkas kuždasi, ir Paulis, čiūžuodamas kojomis, atskuba su džiugia žinia.

— Laiškas, štai laiškas!— džiūgaudamas tyliai sako jis.— Uždegti šviesą?

— Ne.

Prokopas gniaužia rankoje plonytį voką ir traukia į save pažįstamą aitrų aromatą, lyg norėdamas užuosti, kas gi ten viduje. Ledo iešmas susmigo dar giliau į širdį. Kodėl ji parašė tik vakare? Kad man įsakytų: nedrįskite pas mus ateiti; štai ir viskas. Gerai, kunigaikštyte, tebūnie šitaip; jeigu galas, tai galas. Prokopas pašoko, sugrabaliojo patamsy švarų voką, įdėjo neatplėštą jos laišką ir užlipino.

— Pauli! Pauli! Tučtuojau nuneškite jos didenybei!

Nespėjo Paulis nueiti, kai Prokopas panūdo sugrąžinti jį, tačiau šaukštai buvo po pietų, ir susikrimtęs inžinierius suprato, kad šis jo poelgis — nepataisomas. Galas Viskam. Jis griuvo ant lovos, pagalvėmis slopindamas tai, kas nesuvaldomai veržėsi iš krūtinės.

Tikriausiai sunerimusio Paulio atsiųstas, atėjo daktaras Kraftas ir stengėsi kuo galėdamas paguosti arba išblaškyti žmogų sužeista širdimi. Prokopas liepė atnešti viskio, ėmė gerti ir nenoromis pralinksmėjo; Kraftas siurbčiojo sodos vandenį ir visame kame pritarė Prokopui, nors tasai šnekėjo apie tokius dalykus, kurie visiškai neatitiko skaistaus daktaro idealizmo. Prokopas plūdosi, išdirbo visa, kas šventa, svaidėsi pačiais šlykščiausiais ir grubiausiais išsireiškimais, tarytum viską apspiaudžius, apdrabsčius purvais, išniekinus ir sutrypus jam būtų palengvėję. Jis svaidė prakeikimus ir žarstė nešvankybes, kalbėjo apie moteris iš pačios blogosios pusės, dergė jas pačiais paskutiniais žodžiais. Kaisdamas iš siaubo, daktaras Kraf-

tas tylomis pritarė tulžį liejančiam genijui. Tačiau inžinieriaus grubumas išseko, jis nutilo, apsiblausė ir gėrė, kol pajuto, kad jau gana; tuomet nenusirengęs užvirto ant liūliuojančios it luotas lovos ir įrėmė į verpetuojančią tamsumą išplėstas akis.

Rytą atsikėlė sukiužęs, bodėdamasis pats savimi ir visam laikui persikėlė į laboratoriją. Jis nedirbo ir, spardydamas koja kempinę, sliūkinėjo po kambarį. Paskum vienu metu jam kvoštelėjo į galvą sumaišyti baisius, nepatvarius sprogalus ir nusiųsti juos direkcijai, gal tai sukels didelę katastrofą. Bet nieko nenutiko; Prokopas griuvo į lovą ir neprabusdamas išmiegojo trisdešimt šešias valandas.

Pakirdo visai kitas žmogus: blaivus, beaistris, viskam abejingas, nežinia kodėl, jam buvo visiškai vis tiek, kas nutiko iki šiol. Vėl atkakliai, metodiškai ėmėsi atomo skaldymo darbo; teoriškai gaudavo tokius šiurpą keliančius sprogimų apskaičiavimus, kad jam pasišiaušdavo plaukai vien pagalvojus, kokia neišmatuojama mus supanti galia.

Kartą, pačiame apskaičiavimų įkarštyje jį nusmelkė nerimas. „Tikriausiai pervargau",— pagalvojo Prokopas ir plika galva išėjo truputį prasivėdinti. Nesąmoningai pasuko pilies link; mechaniškai užbėgo laiptais ir nužingsniavo koridoriumi prie savo buvusios „kavalieriškos" menės. Prie durų įprastinėje vietoje Paulio nebuvo. Prokopas užsuko į kambarį. Čia viskas buvo taip, kaip jis paliko; tačiau ore tvyrojo pažįstamas stiprus kunigaikštytės aromatas. „Kvailystė,— pamanė Prokopas,— kažkokia įtaiga, ar kas; aš pernelyg ilgai uosčiau aštrius laboratorijos kvapus." Ir vis dėlto tai jį sujaudino.

Prisėdo valandžiukei ir nustebo: kaip seniai viskas buvo. Kambaryje buvo tylu, popietinė pilies tyla; įdomu, ar kas nors pasikeitė čia? Koridoriuje išgirdo slopius žingsnius, tikriausiai Paulio; Prokopas išėjo iš kambario. Ir pamatė kunigaikštytę.

Netikėtumas, kone siaubas nubloškė kunigaikštytę prie sienos; dabar ji stovi mirtinai išbalusi, akys išplėstos, lūpos persikreipusios lyg nuo skausmo, net matyti koralų spalvos dantenos. Ko jinai ieško pilies svečių pusėje? Tikriausiai eina pas Suvalskį,— žaibu tvykstelėjo Prokopui mintis, ir kažkas jame nutrūko; jis žengė žingsnį, lyg ruošdamasis pulti ją, bet iš krūtinės ištrūko tik kažkoks žvengimas, ir jis tekinas leidosi lauk.

Kas, ar ne rankos išsitiesė jam pavymui? Nedrįsk atsigręžti! Ir šalin, šalin iš čia!

Tik toli nuo pilies, dirvonuojančioje šaudykloje sukniubo Prokopas ant žemės ir akmenų. Kadangi tiktai vienas dalykas kartesnis už pažeminimo skausmą — neapykantos kančia.

Per dešimt žingsnių, nuošalyje, sėdėjo rimtas ir susikaupęs Holcas.

Atėjo nepaprastai juoda ir slogi naktis; tvenkėsi audra. Tokiu metu keistas nerimas apima žmones, ir tuokart jiems nevalia spręsti savo likimo, nes tasai metas — nelemtas.

Apie vienuoliktą Prokopas išpuolė iš laboratorijos, pritrenkė kėde snaudžiantį Holcą ir dingo nakties tamsumoje. Netrukus palei geležinkelio stotį driokstelėjo du šūviai. Žemai ties horizontu švysčiojo amalas, ir tuo juodesnė nuo to atrodė tamsa. Prie centrinių vartų ant aukšto pylimo sušvito ryškus žydros šviesos pluoštas ir nuslinko geležinkelio stoties link; jis apšvietė vagonus, estakadas, anglies krūvas, o štai dabar užgriebė juodą siluetą, kuris bėga išsisukinėdamas, parkrinta ant žemės, pašoka — ir vėl išnyksta tamsoje. Nūnai jis bėga tarp barakų parko link; keletas žmonių puola paskui jį. Prožektorius atsisuko į pilį; dar du aliarmo šūviai, ir bėgantis siluetas neria į krūmus.

Neilgai trukus sudzingsėjo kunigaikštytės miegamojo langas, mergina pašoko, atlapojo langą, ir kambarin įkrito į popierių suvyniotas akmenukas. Vienoje skiautės pusėje nulūžusiu pieštuku neįskaitomai kažkas pabrėžta; kitapus — smulkiu braižu surašytos kažkokių apskaičiavimų eilės. Kunigaikštytė greitomis užsimetė suknelę, o tuolaik šūvis pokštelėjo už tvenkinio; sprendžiant iš garso, jis kliudė. Stingstančiais pirštais kunigaikštytė segiojo suknelės kilpeles, o kambarinė, kvaila ožka, išsigandusi šūvio, tirtėjo po patalais. Dar nespėjusi išeiti, kunigaikštytė pro langą išvydo du kareivius, velkančius kažką juodą: tasai draskėsi kaip liūtas ir stengėsi jais nusikratyti; vadinasi, nesužeistas. . .

Horizonte tebeblykčiojo platūs, geltoni amalai; tačiau audra dar neįsišėlo.

Išsiblaivęs Prokopas visa galva panėrė į laboratorinius darbus arba bent prisivertė jų imtis. Iš jo ką tik išėjo Karsonas;

jis buvo nežmoniškai pasipiktinęs ir aiškiai pasakė, kad, iš visko sprendžiant, Prokopas bus išvežtas kitur, į patikimesnę vietą; ką gi, jeigu jis nenorįs geruoju, teks imtis prievartos. A, jam tas pats; inžinieriui viskas vis tiek. Prokopo rankose sprogo mėgintuvėlis.

Prieškambary ilsisi Holcas sutvarstyta galva. Už sužalojimą Prokopas bandė jam įkišti porą tūkstančių, bet tasai neėmė. Ką gi, tegu daro, kaip išmano! Perkels kitur... Na ir tegu. Prakeikti mėgintuvėliai! Tekši vienas po kito...

Priemenėje subilda, lyg kas būtų pašokęs iš snaudulio. Matyt, vėl svečiai; Kraftas ar kas; kai girgžtelėjo durys, Prokopas net neatsisuko nuo spiritinės lemputės.

— Mielasis, mielasis,— pasigirdo kuždesys prie durų.

Prokopas susverdėjo, įsitvėrė stalo ir atsisuko lyg sapnuodamas. Išblyškusi, nemirksėdama tamsiomis akimis, atsirėmusi į antstaktį, stovėjo kunigaikštytė ir spaudė prie krūtinės rankas, matyt, norėdama numaldyti patrakusiai spurdančią širdį.

Drebėdamas visu kūnu, Prokopas žingtelėjo prie jos ir palytėjo skruostus, pečius, tarytum negalėdamas patikėti, kad čia jinai. Vilė šaltais virpančiais pirštais uždengė jam burną. Tuomet Prokopas ūmai atlapojo duris ir kyštelėjo priemenėn galvą. Holco nė kvapo.

XXXIII

Kunigaikštytė tarsi suakmenėjo, ji sėdėjo ant lovos pritraukusi kelius prie smakro; ant veido užkritusi išsidraikiusių plaukų sruoga, rankos mėšlungiškai apkabinusios kaklą. Baisėdamasis tuo, ką padarė, Prokopas atkragina jos galvą, bučiuoja plaukus, rankas, kelius, šliaužioja grindimis, lemena meilius žodelius ir maldauja; mergina nieko nemato ir negirdi. Jam rodės, kad ji sulig kiekvienu jo prisilietimu sudreba iš pasibiaurėjimo; iš baimės jo rasota kakta aplipusi plaukais, jis nubėgo prie čiaupo ir pakišo galvą po šalto vandens srove.

Kunigaikštytė tylutėliai atsikėlė ir nuėjo prie veidrodžio. Prokopas pirštų galais pritykino artyn, norėdamas netikėtai apkabinti; bet staiga veidrodyje išvydo, kokiu klaikiu, atšiauriu, kupinu pasibodėjimo žvilgsniu ji apžiūrinėja save nuo

galvos iki kojų, ir atsitraukė. Kunigaikštytė pamatė už nugaros stovintį Prokopą ir puolė prie jo.

— Ar aš tau nebiauri? Ne atkari? Ką aš padariau, ką aš padariau!— skruostu prisiglaudė prie jo krūtinės, tarytum norėdama pasislėpti.— Aš — kvaila, tiesa? Žinau... žinau, tu nusivylęs manimi. Bet nedrįsk manęs niekinti, girdi?— Ir lyg atgailaujanti mergaitė įsikniaubė veidu į jo marškinius.— Tu dabar tikrai nepabėgsi? Aš viską darysiu, išmokyk mane visko, ko tik nori, žinai, tarsi būčiau tavo žmona. Mielasis, mielasis, neleisk man galvoti; jeigu galvosiu, vėl būsiu biauri, it akmeninė; tu neturi supratimo, apie ką dabar galvoju. Ne, neduok man dabar...

Jos virpantys pirštai susmego Prokopui į kaklą; jis pakėlė jos galvą, bučiavo ją, marmaliuodamas iš džiaugsmo. Kunigaikštytė raustelėjo, pagražėjo.

— Aš ne biauri?— laiminga ir apkvaitusi protarpiais kuždėjo Vilė.— Taip norėčiau būti graži tik tau vienam. Žinai, kodėl aš atėjau? Tikėjausi, kad tu užmuši mane.

— O jeigu tu...— sušnibždėjo Prokopas, čiupdamas ją į glėbį,— jeigu būtum nujautusi tai... tai kas nutiks, ar būtum atėjusi?

Kunigaikštytė linktelėjo.

— Aš siaubinga, tiesa? Ką tu apie mane pamanysi? Bet aš tau neleisiu galvoti.

Jis staiga apglėbė merginą ir pakėlė ant rankų.

— Ne, ne,— priešinosi ir maldavo ji, bet netrukus jau gulėjo drėgnai blizgančiomis akimis, o švelnūs pirštai sklaidė plaukus virš Prokopo plačios kaktos.

— Mielasis, mielasis,— karščiu alsavo jam į veidą,— kaip tu mane kankinai pastarosiomis dienomis! Tu mane...— Ji neištarė žodžio „myli". Jis karštai linktelėjo.

— O tu?

— Taip. Pats galėtum žinoti. Žinai, kas tu esi? Tu — pats gražiausias iš visų ilganosių ir išsigimėlių. Tavo akys raudonos kaip senbernaro. Tai nuo darbo, tiesa? Ko gero, tapęs kunigaikščiu, tu nebebūtum toks mielas. Ak, paleisk!

Ji išslydo iš jo glėbio ir nuėjo prie veidrodžio susišukuoti. Tiriamai nužvelgė savo atspindį, o paskui padarė prieš veidrodį reveransą.

— Štai ana — kunigaikštytė,— tarė ji, rodydama į savo atspindį,— o šita,— beveik be garso pridūrė Vilė ir bakstelėjo pirštu sau į krūtinę,— šita viso labo tik tavo mergšė. Dabar žinai. Ar manei, kad turi kunigaikštytę?

Prokopas krūptelėjo lyg gavęs antausį.

— Ką tai reiškia?!— sušuko jis ir taip trenkė kumščiu į stalą, kad skambtelėjęs sudužo stiklas.

— Tau teks pasirinkti arba kunigaikštytę, arba mergšę; turėti kunigaikštytę tu negali; ją galima iš tolo dievinti, tačiau jai net rankos nepabučiuosi; ir jos akių nepaklausi, ar myli ji tave. Kunigaikštytė neturi teisės; jos genealogijoje — tūkstantis metų gryno kraujo. Tu nežinai, kad mes buvome suverenai? Ak, tu nieko nežinai; tačiau bent tiek privalai žinoti — kunigaikštytė gyvena stiklo kalne; į jį neįkopsi. Už tai tą paprastą moterį, va šitą eilinę juočkę mergšę gali turėti; paliesk — ji tavo it koks daiktas. Taigi rinkis, rinkis kurią nori iš juodviejų!

Nuo tų jos žodžių Prokopui visas kūnas nuėjo pagaugais.

— Kunigaikštyte!— vos-ne-vos išstenėjo jis.

Ji priėjo prie Prokopo ir labai rimta palytėjo lūpomis skruostą.

— Tu esi mano, tiesa? Tu — mielas! Na štai, kunigaikštytė — tavo. Vadinasi, tu didžiuojies, kad turi kunigaikštytę? Matai, kaip baisiai privalo pasielgti kunigaikštytė, kad kas nors keletą dienų galėtų puikuotis! Keletą dienų arba keletą savaičių; kunigaikštytė net negali reikalauti, kad tai tęstųsi visą gyvenimą. Aš žinau, aš tą žinau: nuo pirmos akimirkos, kai mane išvydai, tu geidei kunigaikštytės iš piktumo, iš vyriškos savimeilės ar dar nežinia ko, tiesa? Todėl taip baisiai manęs nekentei, nes troškai manęs; ir aš užkibau. Manai, gailiuos? Priešingai, didžiuojuos, kad šitą padariau. Juk tai šauni išdaiga, tiesa? Va taip, nei iš šio, nei iš to suniekinti save; būti kunigaikštyte, būti nekalta ir ateiti. . . pačiai ateiti. . .

Jos žodžiai Prokopui kėlė siaubą.

— Nutilk!— maldavo jis ir virpančiomis rankomis apglėbė ją.— Jeigu aš jums. . . nelygus. . . kilme. . .

— Kaip tu pasakei? Nelygus? Negi manai, kad jeigu tu būtum kunigaikštis, aš ateičiau pas tave? O, jeigu tu norėtum, kad aš elgčiausi su tavim kaip su l y g i u, negalėčiau v a

š i t a i p... būti pas tave,— sušuko ji, išskėsdama dailias rankas.— Š t a i k u r didžiausias skirtumas, supranti?

Prokopui nusviro rankos.

— Šito jums nereikėjo sakyti,— sudejavo jis atsitraukdamas.

Vilė apkabino Prokopą.

— Mielasis, mielasis, neduok man kalbėti! Argi aš tau kaip nors priekaištauju? Aš atėjau... pati... nes tu norėjai pabėgti arba leistis užmušamas; juk kiekviena mergina... šitaip pasielgtų... Tu manai, kad man nederėjo to daryti? Sakyk! Blogai padariau?.. Matai,— krūptelėjusi sukuždėjo ji,— matai, tu irgi nežinai!

— Palauk!— suriko Prokopas, ištrūko iš jos ir dideliais žingsniais ėmė matuoti kambarį; jį apakino netikėta viltis.— Tu tiki manimi? Tiki, kad šį tą sugebu? Aš moku dirbti kaip jautis. Niekados negalvojau apie garbę, bet jeigu tu panorėtum... Dirbčiau, kiek leidžia jėgos! Ar žinai, kad... Darviną į kapus nešė hercogai? Jeigu norėtum, padaryčiau... padaryčiau ką nors nepaprasto. Aš moku dirbti... Galiu pakeisti žemės veidą. Duok man dešimt metų, ir pamatysi, pamatysi...

Atrodė, kad ji Prokopo net nesiklauso.

— Jeigu tu būtum kunigaikštis, pasitenkintum vien mano žvilgsniu, vien rankos spūstelėjimu ir žinotum, tikėtum, nedrįstum abejoti... Man netektų kaip dabar taip baisiai įrodinėti, supranti? Dešimt metų! O ar tu galėtum manimi patikėti dešimt dienų? Ką ten dešimt dienų! Po dešimties minučių tau visko bus per maža; mielasis, po dešimties minučių tu vėl suniursi ir purkštausi, kad kunigaikštytė tavęs daugiau nebenorinti matyti, nes ji — kunigaikštytė, o tu — ne kunigaikštis, tiesa? Tuomet tu, beprote, nelaimingoji, eik, įrodinėk, įtikink jį, jeigu pajėgi; joks tavo įrodymas nebus ganėtinai įtikinantis, joks pažeminimas — ganėtinai žiaurus... Lakstyk paskui jį, siūlykis, daryk daugiau, negu kitos mergšės, aš nežinau, aš jau nežinau ką! Ką man su tavimi daryti?— Vilė priėjo ir atkišo lūpas.— Na kaip, tikėsi manimi dešimt metų?

Balsu kūkčiodamas Prokopas sugriebė ją.

— Ką gi, taip jau atsitiko,— kuždėjo Vilė ir paglostė jam plaukus.— Tu taip pat blaškaisi, pririštas grandine, tiesa? Ir vis tiek aš nesikeisčiau... nesikeisčiau su ta, kokia buvau. Mielasis, mielasis, aš žinau, kad tu mane paliksi.

Ji pakibo jam ant rankų; Prokopas pakėlė kunigaikštytę, bučiniais praverdamas jos sučiauptas lūpas.

Vos girdimai alsuodama, kunigaikštytė ilsėjosi užsimerkusi, o virš jos palinkęs Prokopas sunkia širdimi žvelgė į tos aistringos, įsitempusios būtybės nežinomą pasaulį. Kunigaikštytė tarsi pabudo iš miego.

— Kas čia pas tave tuose buteliuose? Nuodai?— Ji atsikėlė ir ėmė apžiūrinėti lentynas ir prietaisus.— Duok man kokių nuodų

— Kam?

— Tam atvejui, jeigu norėtų mane išvežti iš pilies.

Rimta kunigaikštytės veido išraiška išgąsdino Prokopą, ir, norėdamas ją apgauti, jis įpylė į buteliuką kreidos tirpalo; bet tuo metu ji pati aptiko arseno kristalus.

— Neliesk!— sušuko Prokopas, tačiau Vilė jau paslėpė juos savo rankinuke.

— Vadinasi, tu gali pasidaryti įžymus,— sukuždėjo ji.— O aš apie tai net nepagalvojau. Sakai, Darviną nešė hercogai? Kas tokie?

— Tai nesvarbu.

Pabučiavo Prokopą į skruostą.

— Tu — mielas! Argi nesvarbu?

— Jeigu taip labai nori, Argilo. . . ir. . . ir Devonširo hercogai,— nenorom atsiliepė inžinierius.

— Iš tiesų!— Ji susimąstė, suraukusi kaktą.— Niekada nemaniau, kad mokslininkai tokie. . . O tu, mat, koks geras, tik tarp kitko šitą pasakei.— Paglostė jo krūtinę ir pečius, tarytum jis būtų koks nematytas daiktas.— O tu irgi galėtum?. . Tiesa?

— Palauk mano laidotuvių.

— Ak, kad greičiau!— su naiviu žiaurumu sušuko ji išsiblaškiusi.— Jeigu taptum įžymybe, tu būtum baisiai gražus. Žinai, kas tavyje man labiausiai patinka?

— Nežinau.

— Ir aš nežinau,— mąsliai nutęsė Vilė ir vėl jį pabučiavo.— Dabar jau nebežinau. Dabar kas tu bebūtum ir koks bebūtum. . .— ji bejėgiškai gūžtelėjo pečiais.— Tiesiog visam laikui, supranti?

Prokopą apstulbino toks griežtas reikalavimas mylėti ją vieną. Apsigaubusi sidabrinės lapės kailiniais, ji stovėjo priešais jį ir žvelgė drėgnomis, sutemose blizgančiomis akimis.

— Ak,— staiga atsiduso kunigaikštytė, prisėsdama ant kėdės kraštelio,— man dreba kojos!— Su naiviu begėdiškumu ji ėmė glostyti ir trinti jas.— Kaip aš dabar jodinėsiu? Mielasis, ateik, pasirodyk man šiandien dar kartą. *Oncle* Šarlio nėra namie, bet jeigu ir būtų... Man jau vis tiek.— Vilė pakilo ir pabučiavo Prokopą.— Sudiev!

Tarpdury sustojo, sudvejojo ir grįžo pas jį.

— Būk geras, užmušk mane!— tarė ji bejėgiškai nuleidusi rankas.— Užmušk!

Prokopas priglaudė kunigaikštytę prie savęs.

— Kodėl?

— Kad man nereikėtų iš čia išeiti... kad daugiau niekad, niekad čia neateičiau!

Prokopas sukuždėjo jai į ausį:

— Rytoj?

Pažvelgė į jį ir abejingai nuleido galvą; tai buvo... juk tai buvo sutikimas.

Kai kunigaikštytė seniai buvo nuėjusi, Prokopas išnėrė į nakties tamsą. Už šimto žingsnių nuo durų kažkas atsikėlė nuo žemės ir rankove nusivalė eilutę. Tai buvo tylusis Holcas.

XXXIV

Jau niekuo nebetikintis ir nerimaujantis Prokopas atėjo po vakarienės ir vos atpažino kunigaikštytę: tokia ji buvo graži. Kunigaikštytė pajuto jo kupiną susižavėjimo ir pavydo žvilgsnį, kuriuo jis nudegino ją nuo galvos iki kojų, ir nušvito, taip atvirai atsiduodama jam akimis, kad Prokopas apmirė. Pilyje buvo naujas svečias, pavarde d'Emonas, diplomatas ar kažkas panašaus: mongoliško tipo vyriškis pamėlusiomis lūpomis, kurias rėmino juodi ūsiukai ir barzdelė. Šis ponas, matyt, nutuokė apie fizinę chemiją; jis minėjo Bekelerio Planko, Nilso, Boro, Milikeno ir kitų mokslininkų vardus bei darbus; Prokopą žinojo iš jo straipsnių ir labai jais domėjosi. Inžinierius leidosi suviliojamas, įsikalbėjo ir trumpam pamiršo dirs-

čioti į kunigaikštytę; už tai po stalu gavo tokį spyrį į kelį, kad vos neriktelėjo ir neatsilygino tuo pačiu; be to, į Prokopą įsmigo pavydu degantis žvilgsnis. Tuo momentu kaip tik reikėjo atsakyti į kvailą kunigaikščio Suvalskio klausimą: kas tai per energija, apie kurią čia visą laiką šnekama; Prokopas čiupo cukrinę, dėbtelėjo į kunigaikštytę taip, lyg norėtų ja tvoti jai per galvą, ir pradėjo aiškinti, kad jeigu vienu sykiu pasisektų išlaisvinti šiame brangiame inde slypinčią energiją, ji galėtų susprogdinti Monblaną drauge su Šamoni; tačiau šito nepavyks padaryti.

— Jūs galite tai padaryti,— rimtai ir tvirtai įsitikinęs tarė d'Emonas.

Kunigaikštytė visu kūnu užsigulė ant stalo.

— Ką jūs pasakėte?

— Kad jis gali tai padaryti,— pakartojo d'Emonas, būdamas visiškai tuo tikras.

— Na matai!— garsiai tarė kunigaikštytė ir atsisėdo pergalinga veido išraiška.

Prokopas išraudo ir nedrįso pažvelgti į ją.

— O kai jis tai padarys,— karštai klausinėjo Vilė,— bus labai įžymus? Kaip Darvinas?

— Jeigu padarys,— neabejodamas atsakė d'Emonas,— karaliai laikys garbe jo laidotuvėse nešti kilimo kraštelį. Žinoma, jeigu iki to laiko išliks karaliai.

— Blėniai,— sumurmėjo Prokopas, tačiau kunigaikštytė nukaito iš neapsakomos laimės.

Dabar Prokopas už jokius pinigus nebūtų sutikęs pakelti į ją akis: visas raudonas jis mykė kažką ir sumišęs trupino pirštais cukraus gabalėlį. Pagaliau įsidrąsino žvilgtelėti; plačiai atvertomis akimis Vilė su didžia meile žiūrėjo tiesiog į inžinierių.

— Taip?— iš anapus stalo pusbalsiu paklausė ji.

Prokopas puikiausiai suvokė: „Myli, taip?" Tačiau dėjosi šito neišgirdęs ir paskubėjo nunerti akis į staltiesę. Viešpatie, ta mergelė visiškai kraustosi iš proto arba tyčiomis taip elgiasi. . .

— Taip?— garsiai ir atkakliai pakartojo ji.

Prokopas paskubom linktelėjo ir pažvelgė į ją iš džiaugsmo apgirtusiomis akimis. Laimė, bendrame šurmulyje niekas

nieko neišgirdo; tik pono d'Emono veido išraiška buvo pernelyg santūri ir nieko nepastebinti.

Kalba sukosi čia apie vieną, čia apie kitą dalyką, ir netikėtai ponas d'Emonas, matyt, universalių žinių žmogus, pradėjo pasakoti fon Graunui jo genealogiją iki tryliktojo amžiaus. Kunigaikštytė klausėsi labai susidomėjusi; tuomet naujasis svečias kaip iš gausybės rago pabėrė jos prosenelių vardus.

— Gana!— šūktelėjo kunigaikštytė, kuomet d'Emonas priėjo ligi 1007 metų; anuolaik, prieš tai kažką nužudęs, vienas iš Hagenų Estijoje įkūrė Pečioros baronatą; toliau šio fakto genealogai nebuvo prisikasę.

Tačiau ponas d'Emonas varė savo: tas pirmasis Hagenas arba Agnis Vienarankis, be abejonės, buvo totorių kunigaikštis, paimtas į nelaisvę, jam užpuolus Kamos sritį. Persų istorikams žinomas chanas Aganas, sūnus turkmėnų, uzbekų, sartų ir kirgizų chano Givo, kuris savo ruožtu buvo Veivušo sūnus ir Li-Tajaus Užkariautojo anūkas. Kinų šaltiniuose imperatorius Li-Tajus minimas kaip valdovas Turkmėnijos, Džungarijos, Altajaus ir Vakarų Tibeto iki pat Kašgaro, kurį Li-Tajus sudegino, išžudęs bemaž penkiasdešimt tūkstančių gyventojų; jų tarpe žuvo ir kinų valdovas; jam šlapia virve tol veržė galvą, iki ta trekštelėjo kaip riešutas. Kol mokslui neprieinamas Lchaso archyvas, apie Li-Tajaus prosenelius nieko nežinoma. Li-Tajaus sūnus Veivušas, per žiaurus net senovės mongolų supratimu, buvo Kara-Butake užtvatytas jurtų kartimis. Jo sūnus chanas Givas, nusiaubęs Chivą, išplėtė savo viešpatiją ligi Itilio, dabartinės Astrachanės, kur išgarsėjo, liepdamas dviem tūkstančiams žmonių išbadyti akis, surišti juos viena virve ir išvaryti į Kubanės stepes. Chanas Aganas pasekė savo tėvo pėdomis, užpuldamas Bolgarus, dabartinį Simbirską; kažkur tose vietovėse jis buvo paimtas į nelaisvę, jam nukirto dešinę ranką ir laikė įkaitu, kol pavyko pasprukti į Pabaltijį, į tenai įsikūrusį Livonijos ordiną. Vokiečių vyskupo Gotilos ar Gutilos pakrikštytas ir, matyt, tikėjimo įkvėptas, jis Vero kapinėse nudūrė šešiolikmetį Pečioros baronato įpėdinį, po to vedė jo seserį; vėliau per dvipatystę — tai įrodyta dokumentais — išplėtė savo valdas iki Peipuso ežero. Apie tai skaitykite Nikiforo metraštyje, kur jis minimas kaip „kunigaikštis Agenas",

tuo tarpu Ezelijos užrašas jį tituluoja *rex Aagen*[1]. Jo ainiai,— tyliai užbaigė ponas d'Emonas,— buvo išvyti, bet anaiptol nenuversti nuo sosto.

Dabar d'Emonas pakilo, nusilenkė ir liko stovėti.

Neįmanoma įsivaizduoti, kokią sensaciją padarė tas pasakojimas. Kunigaikštytė stačiai gaudyte gaudė kiekvieną d'Emono žodį, tarytum tas ilgas galvažudžių totorių sąrašas būtų buvęs svarbiausias dalykas pasaulyje; Prokopas baisėdamasis stebėjo ją; išgirdusi apie du tūkstančius porų išbadytų akių, Vilė net nemirktelėjo; jis nesąmoningai jos veide ieškojo totoriškų bruožų. Kunigaikštytė atrodė graži, kažkaip ūgtelėjusi ir apsigaubusi kone karališka didybe; staiga tarp jos ir likusios draugijos atsivėrė tokia gili pragarmė, kad visi išsitempė lyg per pietus karaliaus rūmuose ir, nenuleisdami nuo jos akių, sėdėjo net nekrustelėdami. Prokopui knietėjo trenkti kumščiu į stalą, pasakyti kokią šiurkštybę, užbaigti tą drovumo ir stingulio kupiną sceną. O Vilė lyg kažko laukdama sėdėjo nudūrusi akis, ir jos glotnioje kaktoje šmėkščiojo nekantrumas: na, ar ilgai man teks laukti?

Ponai klausiamai susižvalgė, dėbtelėjo į išsitempusį d'Emoną ir vienas po kito ėmė stotis. Nesusigaudydamas, kas čia darosi, pakilo ir Prokopas. Kad tave griausmas, ką gi tai reiškia? Visi styro kaip žvakės, rankos palei šonus, ir žiūri į kunigaikštytę; dabar ji pakelia akis, linksi galva, tarsi atsakydama į sveikinimą arba leisdama atsisėsti. Ir iš tiesų, visi suséda; tik atsisėdęs Prokopas sumetė: jie atidavė pagarbą karališkos giminės asmeniui. Vienu matu Prokopas užsidegė baisiu įtūžiu. Viešpatie, ir aš dalyvavau toje komedijoje! Bet negi tai įmanoma, negi jie neims kvatoti iš šio pokšto, ar galima įsivaizduoti, kad kas nors rimtai žiūrėtų į tokią išdaigą?

Jis jau ruošėsi prapliupti homerišku juoku ir laukė, kas prajuks pirmutinis (dieve, juk čia tik juokai viskas!); tačiau štai pakilo kunigaikštytė. Visi taip pat atsistojo, neatsiliko ir Prokopas, tvirtai įsitikinęs, kad nūnai purkštelės juoko banga. Kunigaikštytė kryptelėjo galva, įbedė akis į rubuilį pusbrolį, tas, nuleidęs rankas, nežymiai palinkęs į priekį, neįtikėtinai juokingas žingt prie jos pora žingsnių; ačiū dievui, va-

[1] Karalius Agenas *(lot.)*.

dinasi, pokštas! Kunigaikštytė minutėlę kalbasi su juo ir makteli galva; dručkis nusilenkia ir atsitraukia atbulas. Kunigaikštytė užmeta akį į Suvalskį; kunigaikštis prieina prie jos, atsakinėja, taria kažkokį mandagų sąmojį; kunigaikštytė nusijuokia ir galvos mostu atleidžia jį. Vadinasi, viskas rimtai? Dabar jinai žvilgteli į Prokopą, bet šis nepajudėjo iš vietos. Ponai pasistiebia ir įdėmiai spokso į jį. Kunigaikštytė akimis duoda Prokopui ženklą; jis nė krust. Tuomet Vilė žengia prie seno vienarankio artilerijos majoro, apsikarsčiusio medaliais it Kibela[1] speniais. Majoras išsitempia kaip styga, net medaliai žvangteli, bet grįžtelėjusi kunigaikštytė atsidūrė šalimais Prokopo.

— Mielasis, mielasis,— sako ji tyliai ir aiškiai.— Taip?.. Vėl raukai nosį. Aš norėčiau tave išbučiuoti.

— Kunigaikštyte,— murma Prokopas,— ką reiškia šis farsas?

— Nerėk šitaip. Viskas daug rimčiau, negu gali įsivaizduoti. Žinai, dabar jie norės išleisti mane už vyro!— Ji sudrebėjo iš siaubo.— Mielasis, tuoj pradink iš čia. Eik į trečią kambarį koridoriumi ir lauk manęs tenai. Man reikia su tavim pasimatyti.

— Klausykite,— norėjo Prokopas kažką pasakyti, bet Vilė jau linktelėjo jam ir grakščiai nuplaukė pas senąjį majorą.

Prokopas netikėjo savo akimis. Negi tai įmanoma, negi tai ne iš anksto sugalvota komedija, kurioje šie žmonės kuo rimčiausiai atlieka savo vaidmenis?

Drūtasis pusbrolis paėmė inžinierių už parankės ir mandagiai pasivedėjo į šalį.

— Žinote, ką tai reiškia?— susijaudinęs negirdom tarė jis.— Kai sužinos senis Hagenas, jį ištiks apopleksija. Karališka kilmė! Ar pastebėjote neperseniausiai čionai buvus vieną sosto įpėdinį? Kalba ėjo apie vedybas, bet jos iširo. Tas žmogus tikriausiai atsiųstas... Dievulėliau, tokia kilmė!

Prokopas ištraukė iš jo ranką.

— Atsiprašau,— burbtelėjo jis.

Kiek galėdamas greičiau išspruko į koridorių ir nuėjo į trečią kambarį. Tai buvo mažytė, pritemdytomis šviesomis arbatos svetainė, visur lakas, raudonas porcelianas, kakemonas[2]

---

[1] „Didžioji motina", dievų ir visko, kas gyva žemėje, motina, derlingumo deivė Frigijoje.

[2] Japonų tapyba ant popieriaus ar šilko.

ir kitokie niekučiai. Sunėręs už nugaros rankas, Prokopas blaškėsi po mažą kambarėlį, zirzė kažką it lango stiklan besiplakanti musė. Prakeikimas, kažkas pasikeitė; dėl kelių utėlėtų totorių plėšikų, kurių padoriam žmogui būtų gėda... Ką ir besakyti, nieko sau kilmė! Ir dėl kelių tokių barbarų tie idiotai tiesiog slopsta, šliaužioja pilvais, o ji, ji pati...— Musė užsikirto, jai pritrūko kvapo. Tuoj ateis... totorių kunigaikštytė ir pasakys: „Mielasis, mielasis, tarp mūsų viskas baigta; pats pagalvok, juk chano Li-Tajaus proanūkė negali mylėtis su kurpiaus sūnumi." Tuk tuk tuk,— stuksėjo galvoje plaktukas; ir Prokopui pasivaideno, kad jis girdi, kaip kaukši tėvas, užuodžia trenkiantį raugintos odos dvoką ir aštrų kurpiaus pikio kvapą; o prie viryklos visa įkaitusi, mėlyna prijuoste stovi vargšė motulė.

Musė pašėlusiai suzvimbė. Nieko nepadarysi, ji — kunigaikštytė! Et, kur buvo tavo protelis! Jeigu ji ateis, parpulsi ant kelių, nusilenksi iki žemės ir prašysi: pasigailėk, totorių kunigaikštyte! Daugiau tu manęs neregėsi.

Arbatos svetainėje vos vos kvepia aiva, krinta blyški švelni prietema; musė beviltiškai daužosi į stiklą ir vaitoja kone žmogaus balsu. Kvaily, kur buvo tavo protelis?

Į svetainę patyliukais įsmunka kunigaikštytė. Paspaudžia prie durų jungiklį ir užgesina šviesą; tamsoje Prokopas pajuto švelnų jos rankos prisilytėjimą; antai ji paglostė jo veidą, apkabino kaklą. Jis suspaudžia glėbyje kunigaikštytę; ji tokia lieknutė, veik bekūnė; Prokopas atsargiai liečia ją tarytum kažką labai trapaus ir plono it voratinklis. Vilė apiberia jo veidą švelniais kaip atodūsis bučiniais ir kužda kažką nesuprantama; švelni glamonė vėsina Prokopui plaukus. Trapiu kūnu nusirita konvulsijos banga, ranka tvirčiau apglėbia vyriškio kaklą, o drėgnos lūpos kruta ant jo lūpų, tarytum be žodžių ir atkakliai kažką kartodamos. Begaline banga, ištisu virpulių potvyniu vis stipriau ir stipriau glaudžiasi kunigaikštytė prie Prokopo; prisitraukia jo galvą, spaudžiasi prie jo krūtine ir keliais, apsiveja abiem rankom, ieško lūpomis lūpų; baisus, nuožmus, tylus, kupinas sielvarto apsikabinimas; barkštelėjo susitikę dantys, sudejavo dūstantis žmogus; apsikabinę, praradę sveiką protą, juodu svirduliuoja lyg traukulio tampomi — tik nepaleisti! uždusti! susilieti arba numirti! Iš Vilės krūtinės išsiveržia rauda, ir jai pakerta nusilpusias kojas; Pro-

kopas atleido savo galingų rankų gniaužtus, ji išsilaisvino, susverdėjo kaip apsvaigusi, išsitraukė iš už korsažo nosinaitę ir nusišluostė nuo lūpų ar seiles, ar kraują; ir netarusi nė žodžio nuėjo į gretimą, apšviestą kambarį.

Prokopas braškančia galva liko patamsy. Šis paskutinis apsikabinimas jam panėšėjo į atsisveikinimą.

XXXV

Storasis pusbrolis sakė teisybę: iš džiaugsmo senąjį Hageną ištiko apopleksija, bet galutinai dar nepribaigė; senis gulėjo apsuptas gydytojų ir stengėsi atmerkti kairiąją akį. Nedelsiant buvo iškviestas *oncle* Ronas ir kiti giminaičiai; senasis kunigaikštis vis stengėsi praverti kairiąją akį, kad savo vienintele gyva akimi galėtų pažvelgti į dukterį ir kažką jai pasakyti.

Kunigaikštytė kaip stovėjo prie tėvo patalo, taip ir išbėgo vienplaukė pas Prokopą, kuris nuo rytmečio tykojo jos parke. Visiškai nekreipdama dėmesio į Holcą, skubiai pakštelėjo inžinierių ir paėmė jį už parankės; kažko susirūpinusi, išsiblaškiusi ir nuilsusi, ji tik prabėgomis užsiminė apie tėvą ir *oncle* Šarlį ir čia spaudė Prokopui ranką ir glaustėsi, čia vėl buvo susimąsčiusi ir mintimis klajojo kažkur kitur. Prokopas, gal būt, kiek grubokai, ėmė erzinti ją ir šaipytis iš jos totoriškos dinastijos. . . Kunigaikštytė sužaibavo akimis ir prašneko apie vakarykščią dieną.

— Iki paskutinio momento galvojau, kad neateisiu pas tave. Ar žinai, kad man bemaž trisdešimt metų? Būdama penkiolikos įsimylėjau mūsų kapelioną, ir dar kaip! Kad iš arti galėčiau jį regėti, eidavau išpažinties, o kadangi man būdavo gėda pasisakyti jam vagiliavus ar melavus, tai sakydavau, kad sanguliavau; aš nežinojau, ką tai reiškia, ir vargšui kapelionui buvo nelengva atkalbėti mane nuo tokio kaltinimosi. Nūnai jau nebegalėčiau jam išpažinti savo nuodėmių,— negarsiai pridūrė kunigaikštytė, ir jos lūpose virptelėjo gaili šypsena.

Jos nuolatinė savianalizė Prokopui kėlė nerimą; jis įtarė, jog už jos slypi baisus savęs smerkimas. Prokopas bandė po-

kalbiui surasti kitą temą, bet su siaubu įsitikindavo, kad, išskyrus meilę, jiems, tiesą sakant, nėra apie ką kalbėti. Abudu užkopė į bastioną; kunigaikštytei, matyt, palengvėdavo, kai ji mintimis sugrįždavo į praeitį, prisimindavo, pasakodavo visokias smulkmenas ir savo intymaus gyvenimo įvykius.

— Netrukus po to, kai pasipasakojau kapelionui, pas mus atvyko šokių mokytojas; jis mylėjosi su mano guvernante, tokia apkūnia moteriške. Aš sužinojau ir... apskritai viską mačiau, supranti? Oi, man būdavo šlykštu, bet patykodavau juos ir... Aš negalėjau šito perprasti. Bet sykį, kai šokdamas jis prisispaudė prie manęs, staiga supratau. Paskui uždraudžiau jam prisiliesti prie savęs; ir net... šoviau į jį... iš montekristo. Abudu teko atleisti.

Tuo laiku mane baisiai kamavo matematika. Žinai, ji man visiškai nelindo į galvą. Mane mokė toks pikčiurna profesorius, garsus mokslininkas; visi jūs, mokslininkai, keisti žmonės. Jis užduodavo pamoką ir žiūrėdavo į laikrodį; per valandą turėdavau išspręsti visus uždavinius. Bet štai man lieka tik penkios minutės, paskui keturios, trys, o aš dar nieko nepadariusi; tuomet... man taip imdavo plakti širdis ir apimdavo toks... baisus jausmas...— Kunigaikštytė suspaudė Prokopui ranką ir sriūbtelėjo pro dantis oro.— O vėliau jo pamokos man netgi ėmė patikti.

Devyniolikos metų buvau sužadėta,— tu šito nežinai, tiesa? Kadangi tuomet jau žinojau viską, savo sužadėtinį priverčiau prisiekti, kad jis niekada manęs nepalies. Po dviejų metų jis žuvo Afrikoje. Tikriausiai iš romantikos, ar ką, taip dėl to graužiausi, kad giminė manęs daugiau niekada nevertė tekėti. Maniau, tai jau baigta visiems laikams.

Bet matai, tuomet, tiesą sakant, aš prisiversdavau, prisiversdavau tikėti, kad likau jam kažką skolinga, kad ir po mirties privalau tesėti duotą žodį. Galų gale man net ėmė rodytis, kad mylėjau jį. Dabar matau, jog tik vaidinau pati sau ir, išskyrus kvailą nusivylimą, daugiau nieko, ničnieko nejaučiau.

Keista, tiesa, jog būtent tau t u r i u pasakoti tokius dalykus? Žinai, taip malonu, kada be jokios sarmatos gali viską pasipasakoti; nuo to net drebulys nupurto, lyg nusirenginėjant...

Kai tu pasirodei pilyje, iš pirmo žvilgsnio man pasirodė, kad esi panašus į tą profesorių matematiką. Mielasis, aš tavęs

net bijojau! Anava dabar užduos jis man tokią pamoką,— išsigandau aš, ir mano širdis ėmė smarkiai plakti.

Žirgai, žirgai, jie tiesiog svaigindavo mane. Jeigu turiu arklį, galvodavau aš, meilė man nereikalinga. Ir jodinėdavau kaip patrakusi...

Žinai, man visada rodės, kad meilė — kažkas vulgaru ir baisiai šlykštu. Dabar taip nebeatrodo; būtent tai mane baugina ir žemina. O iš kitos pusės džiaugiuos esanti tokia pati, kaip ir visos moterys. Kai buvau maža, bijodavau vandens. Plaukti buvau mokoma sausumoje, nes į tvenkinį nieku gyvu neidavau; išsigalvojau, kad jame yra vorų. Bet kartą man užėjo kažkoks drąsos ar nevilties priepuolis: užsimerkiau, persižegnojau ir kritau vandenin. Neklausk, kaip paskui didžiavausi savimi; tarytum būčiau išlaikiusi egzaminą, viską pažinusi, visa pasikeitusi... Tarsi tik dabar būčiau tapusi suaugusia... Mielasis, mielasis, aš pamiršau persižegnoti...

Vakarop į laboratoriją kunigaikštytė atėjo išsigandusi ir suglumusi. Kai Prokopas ją apkabino, Vilė su siaubu ėmė mikčioti:

— Atsimerkė! Atsimerkė! O!

Kunigaikštytė turėjo omeny senąjį Hageną. Prokopas visą popietę sekiojo ją kaip beprotis. Vilė ilgai kalbėjosi su *oncle* Ronu, bet apie tai ji nepanoro pasakoti. Apskritai atrodė, kad stengiasi kažką nuslėpti; ji su tokia aistra ir atsidavimu puolė į Prokopo glėbį, lyg žūt būt norėtų užsimiršti. Pagaliau suglebusi sustingo užmerktomis akimis; Prokopas pamanė, kad ji užmigo, bet Vilė nelauktai kuždomis tarė:

— Mielasis, mano mieliausias, aš ką nors padarysiu, aš padarysiu ką nors baisaus; tačiau tuomet, tuomet jau negalėsi manęs palikti. Prisiek, prisiek man!— suriko ji nežmonišku balsu ir pašoko, bet tuoj vėl susitvardė.— Ak ne! Kuo gi tu galėtum prisiekti? Kortos man išbūrė, kad tu iškeliausi. Jeigu nori, važiuok, važiuok dabar, kol ne vėlu!

Aišku, Prokopas pratrūko šaukti, girdi, ji norinti juo atsikratyti, ją apsvaiginusi totoriška puikybė, ir panašiai. Kunigaikštytė užsirūstino ir atsikirto, kad jis esąs niekingas ir žiaurus, kad su ja nevalia taip kalbėti, kad... kad... Bet dar nespėjusi visko išsakyti, sukrėsta ir atgailaujanti pakibo jam ant kaklo.

— Aš nepakenčiama, tiesa? Visai nenorėjau tavęs užgauti... Matai, kunigaikštytė niekada nerėkia; ji susiraukia, nusisuka, ir šito pakanka; o aš draskau akis lyg... lyg būčiau tavo žmona. Būk geras, išperk mane! Palauk, įrodysiu, kad ir aš šį tą sugebu...

Staiga ji paleido Prokopą ir nei iš šio, nei iš to, kaip stovėjusi, šoko tvarkyti laboratoriją; sušlapino po čiaupu skudurą ir, šliaužiodama keliais, ėmė šluostyti grindis. Tai, matyt, turėjo reikšti atgailą; bet darbas jai aiškiai patiko, ji pralinksmėjo, braukė skuduru ir užniūniavo kitados iš tarnaičių nugirstą dainelę „Kai eisi miegoti" ar kažką panašaus. Prokopas norėjo ją pakelti.

— Luktelėk,— pasipriešino Vilė,— dar tenai.— Ji palindo su skuduru pastalėn.— Klausyk, eik šen,— netrukus iš po stalo atsklido nustebęs balsas.

Nieko nesuprasdamas, Prokopas įsirioglino pas ją. Vilė tupėjo apglėbusi rankomis kelius.

— Tik pažiūrėk, kaip iš apačios atrodo stalas! Aš dar niekada nemačiau. Kodėl taip yra?— Nuo šlapio skurlio atvėsusia ranka ji palietė Prokopo skruostą.— Rankos sušalo, tiesa? O tu irgi visas taip grubiai suręstas, kaip šis stalas iš apačios; tavyje tai ir gražiausia. Kitus... kitus žmones aš matydavau tik taip, supranti, iš gerosios, nuobliuotos pusės; o tu, tu iš pirmo žvilgsnio atrodai toks nelygus, tarsi būtum padarytas iš grubiai suleistų lentų, vinių, apskritai iš to, kas laiko krūvoje žmogišką būtybę. Brūkštelėsi per tave pirštu ir įsivarysi pašiną; tačiau, nepaisant to, tu taip gražiai ir tvirtai sukaltas... Ir pradedi žmogus kitaip žiūrėti į daiktus... kitaip, ne iš gerosios pusės — rimčiau. Štai koks tu.

Ji kaip senas draugas susirietė šalia Prokopo.

— Įsivaizduok, kad mudu palapinėje arba rąstų trobelėje,— džiugiai čiauškėjo kunigaikštytė.— Man visada būdavo draudžiama žaisti su berniukais; bet kartais... nemačiom... išsprukdavau pas sodininko vaikus, ir mes karstydavomės po medžius, laipiodavome per tvoras. Paskui namiškiai stebisi neatsistebi, kur aš persiplėšiau kelnaites. Ir kuomet aš taip pradingdavau ir bėgiodavau su jais, man taip maloniai imdavo spurdėti širdis... Kai einu pas tave, mane apima lygiai tokia pat nuostabi baimė, kaip anuomet...

— Va dabar aš gerai pasislėpiau,— padėjusi galvą ant Prokopo kelių, murkė Vilė laimės kupinu balsu.— Čia manęs niekas neužtiks. Ir tu mane matai iš blogosios pusės kaip šitą stalą: apie nieką negalvojančią, leidžiančią save liūliuoti, eilinę moterį... Kodėl žmogui taip gera priedangoje? Matai, aš jau žinau, kas yra laimė; reikia užsimerkti... pasidaryti mažai... visai mažutėlei, kad niekas tavęs nesurastų.

Prokopas tyliai čiūčiavo ją ir glostė jos išsidraikiusius plaukus, tačiau jo akys pro kunigaikštytės galvą žiūrėjo į tolį.

Kunigaikštytė ūmai atsisuko į jį.

— Apie ką dabar galvojai?

Prokopas išgąstingai nukreipė žvilgsnį. Juk negalėjo pasakyti jai, kad regėjo totorių kunigaikštytę visoje jos didybėje, sklidiną išdidumo, puikybėje sustingusią būtybę, ir kad tai ta pati kunigaikštytė, kurią jis dabar... kančioje ir ilgesy...

— Šiaip, nieko,— suniurnėjo jis, palinkdamas ties nuolankiu ir laimingu kamuoliuku, prisiglaudusiu prie jo kelių, ir paglostė tamsų veiduką. Jis suliepsnojo meilės aistra.

XXXVI

Būtų buvę daug geriau, jeigu tą vakarą jis būtų neatėjęs; tačiau Prokopas atlėkė tik todėl, kad Vilė jam tai užgynė. *Oncle* Šarlis su juo buvo labai labai malonus; juodviejų nelaimei dėdulė Šarlis užmatė, kaip abudu visiškai netinkamai ir vos ne atvirai spaudė vienas kitam ranką, o *oncle* Ronas, kad geriau tai matytų, net monoklį įsidėjo; tik tada kunigaikštytė atitraukė ranką ir paraudo kaip mokinukė. *Oncle* priėjo ir nusivedė ją, kažką kuždėdamas. Kunigaikštytė daugiau nebesugrįžo. Ronas kaip niekur nieko atėjo vienas ir sušneko su Prokopu, labai delikačiai zonduodamas jautriausius sielos kampelius. Inžinierius laikėsi nepaprastai didvyriškai, nieko neišdavė ir, jeigu ne iš esmės, tai bent formaliai, patenkino mieląjį dėdulę.

— Visuomenėje reikia būti ypač, ypač apdairiam,— galop pasakė Ronas, tuo pačiu perspėdamas ir duodamas patarimą;

ir Prokopas pajuto didelį palengvėjimą, kai dėdulė po tų žodžių nuėjo, duodamas jam apsvarstyti jų prasmę.

Dar blogiau, kad, iš visko sprendžiant, tylomis buvo kažkas ruošiama; ypač vyresnio amžiaus giminaičiai taip ir augo kaip ant mielių, suprasdami momento svarbą.

Kuomet nekantraujantis Prokopas slankiojo rytą palei pilį, pas jį atšvytravo uždususi kambarinė ir pasakė, kad jam reikia eiti į beržynėlį. Jis pasuko tenai ir ilgai, be galo ilgai laukė. Galų gale veržliais, grakščiais Dianos šuoliais atliuoksėjo kunigaikštytė.

— Slėpkis,— skubiai sukuždėjo ji,— dėdulė mane seka.

Jie pasileido susikibę rankomis ir dingo šeivamedžių tankumyne; veltui pasidairęs kitos slėptuvės, Holcas pasiaukojamai krito į dilgėles. Štai jau matyti šviesi dėdulės Rono skrybėlė; jis sparčiai žengia, dairydamasis į šalis. Kunigaikštytei lyg jaunai Faunai[1] iš džiaugsmo žiba akys; krūmuose kvepia drėgme ir pelėsiais, lapijoje ir po žeme vyksta paslaptingas vabzdžių gyvenimas; juodu tarsi džiunglėse; ir kunigaikštytė, net nepalūkėjusi, kol praeis grėsmė, prisitraukia inžinieriaus galvą. Mėgaujasi bučiniais, lyg jie būtų gailios, skanios šermukšnio ar dygiosios slyvos uogos; visas tas viliojimas, žaidimas, slapstymasis — taip nauja ir nuostabu, kad abiems atrodo, jog susitiko pirmąsyk.

Tądien pas Prokopą kunigaikštytė neatėjo; kaip nesavas nuo visokių įtarinėjimų, jis leidosi pilin; apsikabinusi Egoną, kunigaikštytė vaikštinėdama lūkuriavo jo. Vos išvydusi inžinierių, Vilė paliko brolį ir visa išbalusi, sutrikusi, kovojanti su kažkokia neviltimi, priėjo prie Prokopo.

— *Oncle* žino, kad buvau pas tave,— tarė ji.— Viešpatie, kas dabar bus! Manau, kad tave išveš kitur. Nejudėk, mus stebi pro langą. Dieną jis kalbėjosi su tuo... su tuo...— Ji sudrebėjo.— Su direktoriumi, žinai? Barėsi... *Oncle* prašė, kad tave paprasčiausiai išleistų, duotų progą pabėgti, ar kaip kitaip. Direktorius piestu stojo, apie tai jis net girdėti nenori. Sako, tave išveš į kitą vietą. Mielasis, naktį lauk manęs šičia; aš ateisiu pas tave, pabėgsiu, pabėgsiu.

Ji iš tikrųjų atėjo; atidulkėjo be kvapo, kūkčiodama, sausomis ir piktomis akimis.

---

[1] Senovės romėnų mitologijoje laukų ir miškų deivė, besiganančių gyvulių globėja.

— Rytoj... rytoj...— prabilo ji, vos gaudydama orą, bet staiga jai ant peties nusileido stipri ir švelni ranka. Tai buvo dėdulė Ronas.

— Mina, eik namo,— įsakė jis prieštaravimų nemėgstančiu balsu.— O jūs palaukite čia,— kreipėsi jis į Prokopą ir, apglėbęs seserėčią per pečius, prievarta nuvedė pilin. Netrukus sugrįžo ir paėmė Prokopą už parankės.

— Mano mielas,— tarė jis nepiktai, užgniauždamas savyje kažkokį liūdesį,— aš labai gerai suprantu jus, jaunus žmones, ir... užjaučiu.— Jis beviltiškai mostelėjo ranka.— Atsitiko tai, ko neturėjo atsitikti. Pagaliau, nenoriu ir... neturiu teisės jus smerkti. Priešingai, pripažįstu, kad... aišku...

Tai, be abejo, buvo netikusi pradžia, ir *le bon prince*[1] pasuko kalbą kitur.

— Mielas bičiuli, aš gerbiu jus ir, iš teisybės, labai... myliu. Jūs — žmogus sąžiningas... ir genialus, tai retai pasitaiko viename asmenyje. Mažai kam jaučiu tokią simpatiją... Žinau, jūs pasieksite labai daug,— ištarė jis su palengvėjimu.— Ar tikite, kad aš rūpinuosi jūsų ateitimi?

— Nė truputėlio,— ramiai atšovė Prokopas, bijodamas užkibti ant meškerės.

Le bon oncle sutriko.

— Gaila, labai gaila,— sumurmėjo jis.— Mat, tai, ką norėjau jums pasakyti, reikalauja... taip... reikalauja visiško tarpusavio pasitikėjimo...

— *Mon prince,*— mandagiai pertraukė jį Prokopas,— kaip žinote, aš nesu pavydėtinoje laisvo žmogaus padėtyje. Tokiomis aplinkybėmis, man rodos, ne tiek jau daug prielaidų pasitikėjimui...

— Ak taip,— atsiduso *oncle* Ronas, džiaugdamasis, kad šitaip pakrypo pašnekesys.— Jūs absoliučiai teisus. Nuolat susiduriate su... ėė, su nemaloniu faktu, kad esate saugomas. Matote, kaip tik apie tai aš ir norėjau su jumis pasikalbėti. Mielas bičiuli, kai dėl manęs, tai aš... iš pat pradžių... žiūrėjau su apmaudu... smerkiau šitokį būdą sulaikyti jus gamykloje. Tai neteisėta, brutalu ir... turint omenyje jūsų šlovę, tiesiog negirdėtas dalykas. Aš ėmiausi visokių priemonių... Suprantate, dar anksčiau,— skubiai pridūrė jis.— Krei-

[1] Mielasis kunigaikštis *(pranc.)*.

piausi net į aukštesnes instancijas, bet... esant dabartiniam tarptautinių santykių įtempimui... valdžia apimta panikos. Jūs internuotas kaip šnipas. Nieko negalima padaryti, nebent,— *mon prince* palinko prie inžinieriaus ausies,— nebent jums pasisektų pabėgti. Pasikliaukite manimi, aš suteiksiu jums tokią galimybę. Garbės žodis!

— Kokią galimybę?— nieko nežadėdamas, pasiteiravo Prokopas.

— Na tiesiog... pats tai padarysiu. Įsodinsiu jus į savo automobilį, o... manęs čia niekas negali sulaikyti, aišku? Apie kitką vėliau. Taigi, kada jūs norite?

— Atsiprašau, bet aš visai nenoriu,— tvirtai atsakė Prokopas.

— Kodėl?— šūktelėjo *oncle* Ronas.

— Pirmiausia... nenoriu, kad jūs, *mon prince,* šitaip rizikuotumėte. Tokia persona, kaip jūs...

— O antra?

— Antra, man čia pradeda patikti.

— O toliau, toliau?

— Toliau — nieko,— šyptelėjo Prokopas ir atlaikė rimtą, tiriantį kunigaikščio žvilgsnį.

— Klausykite,— po pauzės ėmė kalbėti *oncle* Ronas,— aš nenorėjau jums šito sakyti... Mat, po dienos kitos jūs būsite perkeltas kitur, į tvirtovę. Kaltinamas tuo pat — šnipinėjimu. Negalite įsivaizduoti... Mielas bičiuli, kol dar metas, sprukite, sprukite kuo greičiau.

— Teisybė?

— Garbės žodis.

— Tokiu... tokiu atveju dėkoju jums, kad laiku mane įspėjote.

— Ką jūs darysite?

— Nna, pasiruošiu,— nuožmiai tarė inžinierius.— *Mon prince,* jūs galėtumėte perspėti j u o s, kad tai... padaryti... bus ne taip jau... lengva.

— Atsiprašau, kaip? Ką jūs turėjote omeny?— sumikčiojo dėdulė Ronas.

Pakėlęs ranką, inžinierius pasuko ja ore taip, kad net suzvimbė, ir trenkė kažką sau po kojomis.

— Driokst!— paaiškino jis.

Ronas buvo apstulbintas.

— Jūs ruošiatės gintis?

Prokopas nieko neatsakė, stovėjo niūrus, susikišęs rankas į kišenes, ir kažką svarstė.

Dėdulė Ronas, visas baltutėlis ir senas nakties tamsoje, priėjo arčiau.

— Jūs... jūs taip ją mylite?— tarė jis vos ne mikčiodamas ar iš susijaudinimo, ar iš nuostabos.

Prokopas nutylėjo.

— Mylite ją,— pakartojo Ronas ir apkabino inžinierių.— B ū k i t e t v i r t a s. Palikite ją, išvažiuokite. Supraskite, supraskite pagaliau, kad ilgiau šitaip negali tęstis. Kas iš to išeis? Dėl dievo, prašau jus, pasigailėkite jos; išgelbėkite ją nuo skandalo; negi manote, kad ji gali būti jūsų žmona? Gal būt, ji ir myli jus, bet... ji perdaug išdidi; jeigu jai tektų atsižadėti kunigaikštytės titulo... O, tai neįmanoma, neįmanoma! Aš nenoriu žinoti, kas buvo tarp jūsų, bet jeigu mylite ją — išvažiuokite! Išvažiuokite kuo greičiau, dar šiąnakt! Drauguži, išvažiuokite vardan meilės! Meldžiu tave, prašau tave jos vardu; tu ją padarei pačia nelaimingiausia moterimi... negi šito tau maža? Išgelbėk ją, jeigu ji pati nepajėgia išsigelbėti! Tu myli ją? Tuomet pasiaukok!

Nunėręs galvą, Prokopas stovėjo tarsi nudiegtas; ir *le bon prince* juto, kaip skeldėja ir plyšta iš skausmo to netašyto drimbos širdis. Gailestis suspaudė dėdulei širdį, bet jis atsargoje turėjo dar vieną argumentą ir negalėjo nurimti, juo nepasinaudojęs.

— Jinai išdidi, svajotoja, nežmoniška garbėtroška; iš mažumės tokia buvo. Dabar mes gavome neįkainojamos vertės dokumentus: jos kilmė prilygsta bet kuriai karalių dinastijai. Tu negali suprasti, ką tai reiškia Minai. Minai ir mums. Galimas daiktas, tai prietarai, bet... mes jais g y v i, Prokopai, kunigaikštytė ištekės. Ištekės už hercogo be sosto; tai padorus ir neveiklus žmogus, už tai Mina, Mina kovos dėl karūnos; nes kova — jos prigimtis, jos misija, jos pasididžiavimas... Dabar jai atsiveria tai, apie ką ji svajojo. Tik tu vienas stovi tarp Minos ir jos ateities; bet ji jau apsisprendė, ir ją kamuoja vien sąžinės priekaištai...

— Cha-cha-cha!— nusikvatojo Prokopas.— Mat, kas yra! Ir tu... tu įsivaizduoji, kad dabar, dabar pasitrauksiu? O kaipgi, lauk!

Ir pirm, nei dėdulė Ronas atsipeikėjo, Prokopas ištirpo tamsoje ir nuskubėjo į laboratoriją. Holcas tylėdamas nusekė iš paskos.

XXXVII

Atpūškavęs prie laboratorijos, Prokopas norėjo Holcui prieš pat nosį užtrenkti duris, kad galėtų užsibarikaduoti iš vidaus, bet tylusis sargas laiku spėjo sukuždėti: „Kunigaikštytė!"

— Kas?— mirksniu atsisuko Prokopas.

— Teikėsi man įsakyti, kad būčiau su jumis.

Prokopas nevaliojo užgniaužti džiugios nuostabos.

— Papirko tave?

Holcas papurtė galvą ir pirmąsyk nusišypsojo savo išgeltusiu veidu.

— Padavė man ranką,— mandagiai paaiškino Holcas.— Ir aš jai pažadėjau, kad jums nenutiks nieko blogo.

— Gerai. Ar turi kuoką? Tu saugosi duris. Nieko pas mane neleisk, supratai?

Holcas linktelėjo; Prokopas atidžiai apžiūrėjo visą laboratoriją, ar ji ganėtinai neprieinama. Daugmaž patenkintas apkrovė stalą visokiomis skardinėmis ir metalinėmis dėžutėmis, kiek tik įstengė surankioti, ir dideliam savo džiaugsmui aptiko devynias galybes vinių; paskui kibo į darbą.

Rytą lyg niekur nieko į Prokopo laboratoriją atėjo Karsonas; jis dar iš tolo užmatė inžinierių: tas nusiėmęs švarką, matyt, treniravosi kieme, mėtydamas akmenis.

— Labai sveikas sportas,— iš tolo linksmai šūktelėjo Karsonas.

Prokopas mirksniu apsivilko švarką.

— Sveikas ir naudingas,— maloniai atsiliepė jis.— Ką man pasakysite?

Prokopo švarko kišenės buvo neįprastai išsipūtusios, jose kažkas barškėjo.

— Ką jūs ten nešiojate kišenėse?— nerūpestingai pasiteiravo Karsonas.

— Tokį chlorazidą,— paaiškino Prokopas.— Sprogstamasis ir troškinamasis chloras.

— Hm, kuriems galams tampote jį su savimi?

— Šiaip sau, įdomumo dėlei. Jūs man norėjote kažką pasakyti?

— Ne, dabar jau nieko. Kol kas geriau patylėsiu,— atsakė sunerimęs Karsonas, laikydamasis pagarbaus nuotolio.— O kas tose... tose dėžutėse?

— Vinutės. O čia,— Prokopas ištraukė iš kelnių kišenės dėžutę nuo vazelino,— čia benzoltetraoksozonidas; naujienėlė *dernier cri*[1]. A?

— Neverta ja taip mosikuoti,— užsiminė Karsonas, atsitraukdamas dar tolėliau.— Gal turite kokių pageidavimų?

— Pageidavimų?— meiliai atkartojo Prokopas.— Man norėtųsi, kad jūs kai ką praneštumėte j i e m s. Pirmiausia, kad aš iš čia neišvažiuosiu.

— Gerai, aišku! O dar ką?

— Ir kad, jeigu kas nors per neapdairumą palies mane... arba apskritai prieis perdaug arti... Tikiuosi, jūs neketinate manęs užmušti?

— Jokiu būdu. Garbės žodis.

— Tuomet galite prieiti arčiau.

— O jūs neišlėksite į orą?

— Pasistengsiu būti atsargus. Aš dar norėjau jums pasakyti, kad tegu niekas nesugalvoja laužtis į mano tvirtovę, kai manęs nebus namie. Durys užminuotos. Ei, atsargiau, užpakaly jūsų — žabangai.

— Sprogmenys?

— Tik diazobenzolperchloratas. Jūs privalote įspėti žmones. Jiems čia nėra kas veikti, aišku? Be to, aš turiu tam tikrą pagrindą... galvoti, kad man gresia pavojus. Pageidaučiau, kad duotumėte Holcui potvarkį sergėti mane... nuo bet kokio pasikėsinimo. Su ginklu.

— Tai jau ne,— burbtelėjo Karsonas.— Holcas bus perkeltas į kitą darbą.

— Ką jūs,— užprotestavo Prokopas.— Žinote, aš bijau likti vienas. Būkite malonus, įsakykite jam...

Prokopas daug žadančia veido išraiška priėjo prie Karsono taip barškėdamas, tarytum visas būtų iš skardos ir vinių.

[1] Pagal paskutinę madą *(pranc.)*.

— Gerai jau, gerai,— tuojau sutiko Karsonas.— Holcai, jūs saugosite poną inžinierių. Jeigu kas bandytų jam pakenkti... Velniai jūsų nematė, darykite, ką norite! Ar turite dar kokių pageidavimų?

— Kol kas ne! Jeigu man ko prireiktų, užeisiu pas jus.

— Nuolankiai dėkoju,— burbtelėjo Karsonas ir išdulkėjo iš grėsmingos zonos.

Bet vos pasiekė savo kabinetą ir į visas puses ėmė perdavinėti telefonu svarbiausius įsakymus, koridoriuje kažkas sužvangėjo, ir pro duris įsiveržė Prokopas, taip apsikarstęs skardinėmis bombomis, kad jam sproginėjo kostiumo siūlės.

— Klausykite,— suriaumojo inžinierius, juodas iš piktumo,— kas davė įsakymą neleisti manęs į parką? Arba tas įsakymas bus tučtuojau atšauktas, arba...

— Atsitraukite truputį toliau, gerai?— išstenėjo Karsonas, užsiglausdamas už rašomojo stalo.— Po velnių, kas man rūpi jūsų... jūsų parkas? Nešdinkitės jūs...

— Stop!— sulaikė jį Prokopas, prisiversdamas jam viską kuo ramiausiai paaiškinti.— Tarkime, esti aplinkybių, kada... kada kam nors visiškai vis tiek, kas nutiks!— staiga suriaumojo jis.— Suprantate?

Tarškėdamas ir barškėdamas Prokopas šoko prie sieninio kalendoriaus.

— Antradienis! Šiandien — antradienis! O štai čia, čia pas mane...— jis skubiai rausėsi kišenėse, kol ištraukė porcelianinę muilinę, labai nerūpestingai surištą virvele.— Kol kas tik penkiasdešimt gramų. Žinote, kas čia?

— Krakatitas? Jūs atnešėte mums krakatitą?— pradžiugintas vilties, vienu atsikvėpimu išpoškino Karsonas.— Tuomet... tuomet savaime aišku...

— Niekas neaišku,— išsišiepė Prokopas, slėpdamas muilinę į kišenę.— Bet jeigu jūs išvesite mane iš kantrybės, tuomet galiu pabarstyti jį, kur panorėsiu, ar ne? Na kaip?

— Na kaip?— galutinai pribaigtas, automatiškai pakartojo Karsonas.

— O taip, patvarkykite, kad tenai prie vartų nestypsotų tas mulkis. Aš žūt būt noriu pasivaikščioti parke.

Karsonas metė į Prokopą tiriamą žvilgsnį ir nusispiovė po kojomis.

— Tfu! Na ir leptelėjau kvailystę!— tvirtai tarė jis.

— Leptelėjote,— sutiko Prokopas.— Bet ir man iki šiol neatėjo į galvą, kad turiu š i t ą kozirį. Na kaip?

Karsonas gūžtelėjo pečiais.

— Kol kas... Viešpatie, bet juk tai smulkmena! Aš labai džiaugiuos, kad galiu jums šitą padaryti. Dievaži, labai džiaugiuosi. O jūs? Duosite mums... tuos penkiasdešimt gramų?

— Neduosiu. Aš pats juos sunaikinsiu; bet... pirma noriu įsitikinti, ar tebegalioja mūsų senas susitarimas. Judėjimo laisvė ir taip toliau, aišku? Pamenate?

— Senas susitarimas,— numykė Karsonas.— Velniai jį griebtų! Tuomet jūs dar nebuvote... tuomet jūs dar neturėjote ryšių...

Prokopas pašoko kaip įgeltas, net visos skardinės barkštelėjo.

— Ką jūs pasakėte? Ko aš dar neturėjau?

— Nieko, nieko,— mirkčiodamas paskubėjo atsakyti Karsonas.— Aš nieko nežinau. Jūsų asmeninis gyvenimas man nerūpi. Jūsų reikalas, jeigu norite vaikštinėti po parką... Keliaukite sau sveikas ir...

— Klausykite,— tarė Prokopas, pagautas įtarimo,— nesugalvokite atjungti elektros energiją mano laboratorijai, antraip...

— Gerai, gerai,— užtikrino Karsonas.— *Status quo,* gerai? Linkiu sėkmės! Tai šėtonas, o ne žmogus,— susikrimtęs pridūrė jis, kai Prokopas dingo už durų.

Tarškėdamas geležgaliais, sunkus ir masyvus kaip haubica Prokopas leidosi į parką. Priešais pilį būriavosi ponai; tikriausiai jau informuoti apie sprogalais apsikarsčiusį padūkėlį, užmatę Prokopą, visi kas sau davė kojoms valią: iš jų nugarų galėjai išskaityti didžiausią pasipiktinimą, kad pilyje „pakenčiami tokie dalykai". Aure ten su Egonu žingsniuoja Kraftas, užsiėmęs peripatetiniu mokymu[1]; kai tik pamatė Prokopą, Kraftas paliko Egoną ir prilėkė prie inžinieriaus.

— Gal paspausite man ranką?— paklausė Kraftas ir nuraudo dėl savo didvyriškumo.— Dabar mane tikriausiai atleis iš tarnybos,— didžiuodamasis pasakė jis.

Ir Kraftas Prokopui apsakė, kad pilyje žaibu pasklido žinia, esą jis, Prokopas,— anarchistas; o šiandien vakare kaip

---

[1] Mokymas laisva mokytojo ir mokinio pasikalbėjimo forma, pasak padavimo, šitaip dėstyti savo filosofiją pasivaikščiojimo metu buvo pratęs Aristotelis.

tik laukiama vieno sosto įpėdinio... Žodžiu, Jo didenybei ruošiamasi telegrafuoti, kad jis malonėtų atidėti savo vizitą; šis klausimas dabar ir svarstomas šeimos taryboje.

Prokopas apsisuka ant kulnų ir drožia tiesiai į pilį. Koridoriuje du kamerdineriai atšoka į šalis ir, su siaubu glausdamiesi prie sienos, be žodžių praleidžia žvangantį, sprogalais apsikaišiusį agresorių. Taryba posėdžiauja didžiojoje svetainėje; susirūpinęs dėdulė Ronas vaikštinėja po kambarį, vyresnieji giminaičiai baisiausiai piktinasi anarchistų pasileidimu, storasis pusbrolis tyli, o kažkoks ponas įsikarščiavęs siūlo stačiai užsiundyti tą beprotį kareiviais: arba jis pasiduos, arba bus nupyškintas. Tuo momentu atsilapoja durys ir svetainėn džeržgėdamas įvirsta Prokopas. Akimis ieško kunigaikštytės; jos čia nėra; kol visi nustėrę iš baimės pakyla iš vietų, tikėdamiesi paties blogiausio, Prokopas Ronui kimiu balsu sako:

— Atėjau pasakyti, kad sosto įpėdiniui nieko blogo neatsitiks. Dabar tu žinai tai.

Jis maktelėjo galva ir tarsi komtūro statula didingai išėjo.

XXXVIII

Koridorius buvo tuščias. Prokopas kaip galima tyliau nusigavo prie kunigaikštytės kambarių ir kaip tas geležinis riteris tenai, vestibiulyje, sustingęs ėmė laukti prie durų. Išbėgo kambarinė, baisiai išsigandusi riktelėjo, lyg būtų išvydusi pamėklę, ir vėl dingo duryse. Netrukus kaip nesava iš siaubo atidarė duris ir, traukdamasi atbula, be žodžių davė Prokopui ženklą įeiti, o paskui kuo veikiau išnyko. Jo pasitikti lėtai ėjo kunigaikštytė; ji gaubėsi ilgu chalatu, matyt, ką tik atsikėlė iš lovos; plaukai virš kaktos šlapi ir sulipę, tartum neseniai būtų nusiėmusi šaltą kompresą; Vilė buvo pilkšvai balta ir negraži. Ji apkabino Prokopo kaklą ir atkišo nuo karščio sutrūkinėjusias lūpas.

— Kaip puiku, kad tu atėjai,— lyg vaiduoklis sukuždėjo ji.— O viešpatie, nuo migrenos man braška galva! Sako, tavo kišenės pilnos bombų? Aš nebijau tavęs. O dabar eik, aš nedaili. Vidudienį ateisiu pas tave, neisiu pietauti, sakysiu, kad man bloga. Eik.

Supleišėjusiomis, sopančiomis lūpomis palytėjo Prokopą ir užsidengė veidą, kad jis nematytų.

Lydimas Holco, Prokopas pėdino į laboratoriją; ką jis besutiktų, visi sustodavo, sukdavo į šalį, net griovį peršokdavo. Prokopas vėl kaip pakvaitęs įknibo į darbą; aklai, tvirtai įsitikinęs, kad gaus sprogalus, sintetino medžiagas, kurias jungti niekam neateitų į galvą; tuo mišiniu užpildė butelius, degtukų ir konservų dėžutes, viską, kas pakliuvo jam po ranka; jau buvo apkrautas visas stalas, palangė ir grindys. Prokopas žirgliojo per tą savo turtą, nebeturėdamas kur jo dėti. Po vidudienio, prisidengusi vualiu ir iki pat nosies įsisupusi į apsiaustą, laboratorijon įsmuko kunigaikštytė. Prokopas puolė prie jos ir norėjo apkabinti; jinai atstūmė jį.

— Ne, ne, šiandien aš negraži. Būk geras, dirbk savo darbą, o aš žiūrėsiu į tave.

Ji atsisėdo ant kėdės kraštelio vidur baisaus oksozonidinių sprogalų arsenalo. Kietai sučiaupęs lūpas, Prokopas mitriai kažką svėrė ir maišė, paskui mėgintuvėlyje sušnypštė, pakvipo rūgštimi, ir Prokopas ėmė labai atidžiai filtruoti mišinį. Kunigaikštytė nenuleido nuo jo rankų sustingusių, degančių akių. Abudu galvojo apie tą patį — kad šiandien atvažiuos sosto įpėdinis.

Prokopas akimis kažko paieškojo ant lentynos su chemikalais. Vilė atsistojo, kilstelėjo šydą, apsivijo rankomis Prokopo kaklą ir sučiauptomis, sausomis lūpomis stipriai prisispaudė prie jo lūpų. Nebylūs ir tampomi konvulsijos, juodu svirduliavo tarp butelių su nepatvariu oksobenzolu ir baisiais fulminatais; ji vėl atstūmė Prokopą ir, prisidengusi veidą šydu, atsisėdo.

Jos žvilgsnio sekamas, Prokopas ėmė dirbti dar guviau — it tešlą minkantis kepėjas. Štai čia bus patys kraupiausi sprogalai, kokius tik kada nors buvo sukūręs žmogus; aikštinga, lengvai užsiplieskianti medžiaga, neapsakomai jautrus skystis — įsikūnijęs ūmumas ir aistra. Štai jis, tasai skaidrus it vandenėlis, lakus kaip eteris skystimas: baisinga, apskaičiuoti nesiduodanti, nepažabota sprogstamoji galia. Inžinierius apsidairė, kur dėti bonką su tuo vardo neturinčiu skysčiu. Kunigaikštytė nusišypsojo, paėmė iš jo butelį ir, pasidėjusi ant kelių, laikė sunertomis rankomis.

Kieme Holcas kažkam riktelėjo:

— Stok!

Prokopas išpuolė lauk. Tenai buvo dėdulė Ronas, jis stovėjo pernelyg arti sprogstančių pinklių. Inžinierius priėjo prie jo.

— Ko jūs čia ieškote?

— Vilhelminos,— trumpai atrėžė dėdulė,— ji blogai jaučiasi ir todėl...

Prokopas šyptelėjo lūpų kampučiais.

— Užeikite jos pasiimti,— pasiūlė inžinierius ir nulydėjo svečią vidun.

— O, *oncle,*— maloniai sutiko jį kunigaikštytė.— Eikš pažiūrėti, čia labai įdomu!

Dėdulė smalsiai nužvelgė seserėčią, pasidairė po kambarį, ir jam atlėgo.

— Mina, tau nereikėjo čionai eiti,— papriekaištavo jis.

— Kodėl?— nekalta veido išraiška paklausė Vilė.

Ronas sumišęs dirstelėjo į Prokopą.

— Todėl... todėl, kad tu karščiuoji.

— Čia man geriau,— ramiai atsakė ji.

— Apskritai nereikėtų...— atsiduso *le bon prince* paniurdamas.

— *Mon oncle,* tu gi žinai, aš visada elgiuosi taip, kaip man patinka,— kategoriškai nutraukė savo giminaitį kunigaikštytė.

O tuo tarpu Prokopas nurankiojo nuo kėdės dėžutes su baisingais diazo junginiais.

— Prašom prisėsti,— pagarbiai pakvietė jis kunigaikštį Roną.

Nepasakysi, kad Ronas būtų sužavėtas tuo, ką čia išvydo.

— Mes jums netrukdome... netrukdome tau dirbti?— be jokio sąryšio pasiteiravo jis.

— Nė kiek,— atsakė Prokopas, pirštais trupindamas infuzorinę žemę.

— Ką čia dabar darai?

— Sprogalus. Prašau paduoti va aną butelį,— kreipėsi jis į kunigaikštytę.

Vilė padavė butelį, demonstratyviai tarusi:

— Še, imk.

Ronas krūptelėjo kaip įgeltas; bet jo dėmesį jau patraukė skubūs, tačiau labai tikslūs ir atsargūs judesiai, kuriais Proko-

pas lašino skaidrų skystį ant žemės gumulėlio. Dėdulė atsikosėjo ir paklausė:

— Nuo ko jie gali sprogti?

— Nuo sutrenkimo,— nesiliaudamas skaičiuoti lašus, paaiškino Prokopas.

Dėdulė atsigręžė į kunigaikštytę.

— *Oncle*, jeigu bijai, gali manęs nelaukti,— sausai tarė Vilė.

Dėdulė nuolankiai atsisėdo ir pastukseno lazdele į skardinę nuo Kalifornijos persikų.

— O kas čia?

— Rankinė granata,— paaiškino inžinierius.— Heksanitrofenilmetilnitroaminas ir veržlės. Pasverk rankoje.

Ronas neišdrįso.

— Ar nederėtų... apdairiau elgtis?— paklausė jis, vartaliodamas rankoje nuo laboratorinio stalo paimtą degtukų dėžutę.

— Be abejo,— pritarė Prokopas, imdamas iš jo dėžutę.— Čia chlorargonatas. Su juo menki juokai.

Ronas susiraukė.

— Visa tai... kelia gan nemalonų įspūdį,— griežtai tarė jis.

Prokopas numetė dėžutę ant stalo.

— Taip? Man irgi susidarė toks įspūdis, kai grasinote uždaryti į tvirtovę.

— Galiu tik pasakyti,— kalbėjo toliau Ronas, negirdom nuleidęs Prokopo užuominą,— kad visas jūsų elgesys... man asmeniškai nedaro jokio įspūdžio.

— Už tai man — didžiulį,— pareiškė kunigaikštytė.

— Bijai, kad jis ką nors iškrės?— atsisuko į Vilę *le bon prince*.

— Aš to t i k i u o s,— tvirtai atsakė ji.— Manai, nesugebės?

— Neabejoju,— burbtelėjo Ronas.— Na, eime.

— Ne, aš noriu pagelbėti jam.

Tuo tarpu Prokopas pirštais lankstė metalinį šaukštuką.

— Kam jį laužai?— pasidomėjo Vilė.

— Išsibaigė vinutės,— sumurmėjo jis.— Neturiu kuo užtaisinėti bombų.— Jis apsidairė, ieškodamas dar kokio metalinio daikto.

Tuomet kunigaikštytė pakilo, nukaito, skubiai nusimovė pirštinaitę ir nutraukė nuo piršto auksinį žiedą.

— Imk,— negarsiai tarė ji, nuleidusi akis ir nuplieksta raudonio.

Inžinierius priėmė jos įnašą; tai buvo nelyginant... sužadėtuvių iškilmės. Sverdamas rankoje žiedą, Prokopas dvejojo; kunigaikštytė metė į jį skvarbų, klausiantį ir reikalaujantį degančių akių žvilgsnį... Jis rimtu veidu linktelėjo ir padėjo žiedą ant skardinės dugno.

Susirūpinęs senasis poetas tankiai sumirkčiojo paukščio akimis.

— Dabar galime eiti,— sukuždėjo kunigaikštytė.

Į pavakarę atbildėjo minėtasis sužlugusio sosto įpėdinis. Prie centrinių vartų — garbės sargyba, raportas, špaleriais sustatyti tarnai ir kitos ceremonijos; parkas ir pilis šventiškai iliuminuoti. Prokopas sėdėjo ant aukštumėlės priešais laboratoriją ir suniuręs žvelgė į pilį. Čia niekas nevaikščiojo; buvo tamsu ir tyku, vien pilis žaižaravo akinančiom šviesom.

Prokopas giliai atsiduso ir pakilo.

— Į pilį?— paklausė Holcas ir perdėjo revolverį iš kelnių kišenės į savo nepakeičiamą lietpaltį.

Jie braukia parku, kuriame šviesos užgesintos; du tris kartus priešais juos į krūmus nulenda tamsios žmogystos, o užpakaly, per kokius penkiasdešimt žingsnių, visą laiką girdėti kaip kažkas eina, čežindamas nukritusius lapus: šiaip kitur nė gyvos dvasios. Dideliais gelsvais stačiakampiais šviečia tik viena pilies pusė.

Ruduo, jau ruduo. Kažin, ar Tynicėje tebekrinta sidabriniai lašeliai iš kolonėlės čiaupo? Vėjo nėra, o klausą pasiekia iš po žemių ar nuo medžių sklindantis krebždesys. Danguje raudoną juostelę nubrėžė krintanti žvaigždė.

Keletas frakuotų vyriškių,— mat, kokie jie puošnūs ir laimingi,— pasklinda pilies laiptų aikštelėje, plepa niekus, rūko, juokias... ir vėl suguža į vidų. Prokopas sėdi sustingęs ant suoliuko, suskirdusiais pirštais sukalioja skardinę dėžutę. Kartais barkšteli ja kaip vaikas barškučiu. Skardinėje — sulaužytas šaukštukas, žiedas ir bevardė medžiaga.

Drovėdamasis prieina Holcas.

— Šiandien ji negali ateiti,— švelniai sako jis.

— Žinau.

Šviesos uždegamos svečių pusėje. Antai ana langų eilė — „kunigaikščio kambariai". Dabar žaižaruoja visa pilis, lengvutė, ažūrinė kaip svaja. Joje viskas: neregėti turtai, grožybė, garbės troškimas ir garbė, ir titulai, ir tarškaliukai ant krūtinės, pramogos, mokėjimas gyventi, išauklėjimas ir išsilavinimas, pasitikėjimas savimi; tarytum tenai gyventų visai kitokie žmonės... kitokie, negu mes...

Prokopas it užsispyręs vaikutis tarškina savo barškučiu. Šviesos pilyje pamažu gęsta; dabar tebešviečia vien Rono kambarys ir tas rausvas keturkampis, už kurio kunigaikštytės miegamasis. Dėdulė atveria langą ir kvėpuoja nakties vėsa; paskui pradeda švytruoti tarp durų ir lango, dar ir dar kartą... Užuolaida užskleistame kunigaikštytės kambary nesujuda nė šešėlis.

Užgesino šviesą ir *oncle* Ronas; dabar šviečia vienas vienintelis rausvasis langas. Ar žmogaus mintis suras kelią, ar savo galia prasiverš, prasiskverbs per tuos šimtą, ar kiek ten jų, nebylios erdvės metrų, kad išjudintų kito nemiegančio žmogaus smegenis? Kokius žodžius pasiųsti tau, totorių kunigaikštyte? Miegok, jau ruduo; ir jeigu egzistuoja koks nors dievas, tepaglosto tavo karščiuojančią kaktą...

Šviesa rausvame lange užgeso.

XXXIX

Rytą Prokopas nutarė neiti į parką, teisingai manydamas, kad ten bus nereikalingas. Jis įsitaisė apytuščiame kampelyje, kur iš pilies į laboratoriją ėjo tiesus kelias, kirsdamas seną, apkerojusį pylimą. Užsikabarojo ant pylimo; šiaip taip užsislėpęs, iš ten galėjo matyti pilies kampą ir dalį parko. Prokopui ši vieta patiko; jis užkasė ant pylimo keletą savo rankinių granatų ir ėmė stebėti čia parką, čia kažkur skubantį žirgą, čia ant šakelės besisupantį žvirblį. Kartą pas jį net sniegena nusileido, ir Prokopas, sulaikęs kvėpavimą, neatitraukė akių nuo jos purpurinės krūtinėlės; sniegena cirptelėjo, vikstelėjo uodegyte, purpt, ir nuskrido.

Apačioj, parke, lydima jauno aukštaūgio vyriškio, vaikštinėja kunigaikštytė; pagarbiu atstumu jiems įpėdžiui seka pa-

lyda. Kunigaikštytė žvalgosi į šalis ir mosikuoja ranka, lyg čaižytų rykštele smėlį. Daugiau nieko nematyti.

Daug vėliau pasirodo dėdulė Ronas su drūčkiu pusbroliu. Ir vėl nė gyvos dvasios. Tuomet ar verta čionai stirksoti?

Netrukus vidudienis. Staiga iš už pilies kampo išnyra kunigaikštytė ir pasuka tiesiai pylimo pusėn.

— Tu čia?— pusbalsiu šaukia ji.— Leiskis žemyn ir eik kairėn.

Prokopas nusirito nuo šlaito ir ėmė brautis krūmokšniais į kairę. Tenai pasienyje buvo kažkoks sąvartynas: voliojosi surūdiję lankai, sukiurę puodai, nutriušę cilindrai, beformės pūvančios nuolaužos; dievai žino, iš kur apskritai pilyje atsiranda tokių daiktų. O priešais sąvartyną stovi kunigaikštytė, gaivi, puiki, ir kaip vaikas kramto nagus.

— Kai buvau mažytė, ateidavau čia išlieti savo apmaudo,— sako ji.— Šios vietos niekas nežino. Tau ji patinka?

Prokopas mato, kad, nepagyręs slėptuvės, įskaudintų ją.

— Patinka,— skubiai pritarė jis.

Kunigaikštytė nudžiugo ir apkabino jį.

— Tu mielas! Būdavo, užsimaunu ant galvos kokį puodą, žinai, kaip karūną ir viena pati vaidinu suverenią kunigaikštytę. „Ką maloningoji kunigaikštytė teiksis įsakyti?"— „Pakinkykit šešetą ristūnų, važiuosiu į Zahurą." Žinai, Zahuras buvo mano pramanyta šalis. Zahuras, Zahuras! Mielasis, sakyk, ar yra pasaulyje kas nors panašaus? Važiuojam į Zahurą! Tu tiek daug žinai, surask man jį. . .

Dar niekados ji nebuvo tokia gaivi ir gyva, kaip šiandien; Prokopas net ėmė kažkam pavyduliauti, jo širdy sukirbėjo negeras įtarimas; jis sugriebė Vilę ir norėjo stipriai suspausti.

— Nereikia,— gynėsi kunigaikštytė,— liaukis, būk protingas. Tu esi Zahuro princas Prosperas; tu tik persirengęs burtininku, aš nežinau, ar kad mane pagrobtum, ar kad išbandytum. O iš Alikuri-Filikuri-Tintili-Rododendrono karalystės atjojo princas Rizopodas, toks nemalonus, biaurus žmogėnas — uuh!— šaltomis rankomis ir su bažnytine žvake vietoj nosies! Aš turiu už jo ištekėti, tačiau staiga įeini tu ir sakai: „Aš esu Zahuro sosto įpėdinis, burtininkas Prosperas." Ir *mon oncle* Metastasijas puola tau ant kaklo, suskamba varpai, nuaidi trimitai, trinkteli patranka. . .

Prokopas puikiai suprato, kad už to mielo kunigaikštytės čiauškėjimo slepiasi kažkas labai rimta; jis bijojo pertraukti ją. O Vilė glėbesčiavo jį, kvapniu skruostuku ir lūpomis trynėsi į jo šiurkštų veidą.

— Arba ne; aš esu Zahuro princesė, o tu — Didysis Prokopokopakas, dvasių karalius. Bet aš užburta, užkerėta magiškais žodžiais: „Ore, ore, balene; magat malista manigalene", ir todėl privalau ištekėti už žuvies, už žuvies žuvies akimis ir pelekais ir žuvies kūnu, ir ji išsiveš mane į žuvų pilį. Bet nelauktai ant savo vėjo apsiausto atskrenda Didysis Prokopokopakas ir nusineša mane... Sudie!— ūmai ji nutilo ir paptelėjo Prokopą į lūpas, švytinti ir skaisti kaip niekada, nusišypsojo ir paliko jį niūroti prie surūdijusių Zahuro griuvėsių. Po šimts, ką visa tai reiškia? Viena aišku, kad ji prašo pagalbos; ją varu varo, ir ji laukia, kad aš... kad aš kaip nors ją išvaduočiau. Viešpatie, ką daryti?

Giliai susimąstęs Prokopas sliūkino koja už kojos į laboratoriją. Matyt... nieko kito nelieka, kaip pradėti Didįjį Šturmą; bet nuo ko pradėti? Jis jau buvo prie durų ir kišo ranką į kišenę rakto, bet vienu sykiu atšoko ir piktai nusikeikė. Laboratorijos laukujos durys buvo kryžmai užkaltos geležinėmis sijomis, kaip užsklendžiami dideli vartai. Prokopas tūžmingai kibo sijon; ta net nepajudėjo.

Ant durų kabojo popiergalis, kuriame mašinėle buvo parašyta:

„Civilinės valdžios įsakymu sutinkamai su paragrafais 216 ir 217 d. lit F tr. Z ir 1889 m. nutarimu Nr. 63507, šis objektas uždaromas dėl neleistino sprogstamųjų medžiagų kiekio susikaupimo, nesilaikant saugumo priemonių." Parašas neišskaitomas. O žemiau prierašas rašalu: „Nuo šiolei iki tolimesnių patvarkymų ponui inžinieriui Prokopui kambarys skiriamas pas sargą Gerstenseną, barakas III."

Holcas išmanančiai apžiūrėjo brūklį, bet galiausiai švilptelėjo ir susikišo rankas į kišenes: žodžiu, nieko neįmanoma padaryti. Pažaliavęs iš pykčio, Prokopas apibėgo namelį; jo paspęstas žabangas išminavo pionieriai, o langai ir anksčiau buvo apkalti grotomis. Jis greitomis paskaičiavo, kiek turi amunicijos: kišenėse penkios nedidukės granatos, keturios kiek didesnės užkastos ant Zahuro pylimo; kariniams veiksmams aiškiai per maža. Netverdamas pykčiu, inžinierius puolė į pra-

keiktojo Karsono kabinetą: palauk, biaurybe, mes su tavimi pasišnekėsime! Bet, nubėgęs į raštinę, iš tarno sužinojo, kad pono direktoriaus nėra ir nebus. Prokopas atstūmė tarną ir įsibrovė vidun. Karsono tikrai nebuvo. Jis aplakstė visas kanceliarijos patalpas, keldamas siaubą visiems gamyklos tarnautojams, neišskiriant nė telefonistės. O Karsono nė kvapo.

Prokopas bėgte nubėgo ant Zahuro pylimo, norėdamas išgelbėti bent paskutinę savo amunicijos atsargą. Ir še tau: visas pylimas, krūmokšnių džiunglės ir Zahuro šiukšlynas aptvertas spygliuotos vielos tvora — tikra karinė užkarda. Prokopas bandė atraizgyti vielą; iki kraujų apsidraskė rankas, bet nieko nepešė. Kūkčiodamas iš įtūžio ir nieko nepaisydamas, pralindo po vielos apačia, ir nesurado savo keturių didelių granatų, jos buvo iškastos ir nusineštos. Prokopas vos neverkė iš bejėgiškumo. Be to, pradėjo biauriai dulksnoti. Nudryžęs, skarmaluotas, kruvinomis rankomis bei veidu, Prokopas prasigavo atgalios ir nuskubėjo pilin, matyt, tikėdamasis joje rasti kunigaikštytę, dėdulę Roną, įpėdinį ar dar ką nors. Vestibiulyje Prokopui kelią pastojo tasai rudaplaukis milžinas, nors jam galvą kirsk, pasiryžęs nepasiduoti. Inžinierius išsitraukė vieną savo skardinę su sprogalais ir įspėjamai pabarškino. Milžinas suklapsėjo akimis, tačiau neatsitraukė; staiga jis puolė pirmyn ir apglėbė Prokopą per pečius. Holcas iš visų spėkų revolveriu trinktelėjo milžinui per nagus; tas suriaumojo iš skausmo ir paleido inžinierių; tarsi iš po žemių išdygo dar trejetas tarnų ir būtų puolę maištininką, bet trumpam suabejojo, o tuo momentu abu didvyriai spėjo atsišlieti nugara į sieną; Prokopas su skardine rankoje, pasiruošęs sviesti ją po kojomis pirmam, kas pajudės iš vietos, o Holcas (galutinai tapęs maištininku) taikėsi į priešą revolveriu; prieš juos — keturi perbalę, kiek į priekį palinkę vyrukai, trys iš jų su pistoletais rankose; tai bus triukšmo! Prokopas padarė apgaulingą manevrą, lyg ruoštųsi bėgti laiptais aukštyn; ketvertas žaliūkų irgi ėmė slinkti ton pusėn; užpakaly kažkas puolė bėgti, ir stojo grėsminga tyla.

— Nešaudyti!— sušvokštė kažkas.

Prokopas girdėjo, kaip tiksi jo laikrodis. Viršuje, antrame aukšte — linksmas klegesys, tenai niekas nieko neįtaria; o kadangi išėjimas laisvas, Prokopas, Holco dengiamas, traukiasi atbulas prie durų. Ketvertas vyrų ant laiptų net nesujuda,

tarytum jie būtų išskaptuoti iš medžio. Ir inžinierius ištrūko iš pilies.

Purškia šaltas, nemalonus lietutis; kas toliau? Prokopas greitomis įvertino padėtį; jam šovė į galvą mintis įsitvirtinti maudykloje prie tvenkinio, bet iš ten nematyti pilies. Staiga persigalvojo ir kiek kojos neša leidosi prie vartininko namelio; Holcas nubėgo iš paskos. Jie įsilaužė į sarginę kaip tik tuo metu, kai senis vartininkas pietavo; vargšelis niekaip negalėjo suprasti, kodėl jį veja iš čia „jėga ir grasindami mirtimi"; jis ilgai kraipė galvą, o paskui leidosi į pilį skųstis.

Užsikariauta pozicija Prokopas buvo labai patenkintas; jis rūpestingai užsklendė į parką vedančius, grotomis apkaltus vartus ir su apetitu baigė šveisti senio pietus; po to surinko viską, kas sarginėje bent kiek panėšėjo į chemikalus — druską, anglį, cukrų, pokostą, sudžiūvusius aliejinius dažus bei kitokį šlamštą — ir ėmė svarstyti, ką iš viso to galima būtų padaryti. Tuo tarpu Holcas čia sergėjo priėjimus, čia perdirbinėjo į šaunamąsias angas langus, tačiau tai, turint omeny jam likusius keturis šešių milimetrų šovinius, buvo visai nereikalinga. O Prokopas virtuvėje ant viryklės įsitaisė visą laboratoriją; iš jos trenkė baisi smarvė, tačiau galų gale buvo pagamintas žiupsnelis niekam tikusių sprogalų.

Iš priešo pusės jokių išpuolių nebuvo; tikriausiai, esant aukštam svečiui, nenorėta kelti skandalo. Prokopas suko galvą, kaip paimti pilį badu; tiesa, telefono laidus jis nukarpė, bet dar liko treji varteliai, neskaitant kelio į gamyklą pro Zahuro pylimą. Norom nenorom teko atsisakyti plano apsupti pilį iš visų pusių.

Lietus tebepliaupė. Atsidarė kunigaikštytės kambario langas ir šviesi figūrėlė ėmė ranka ore paišyti didžiules raides. Prokopas nesuprato tų rašmenų, tačiau išėjo iš sarginės ir mojuodamas rankomis it vėjinis malūnas, taipogi ėmė rašyti padrąsinančius žodžius. Į pavakarę pas sukilėlius perbėgo daktaras Kraftas; apimtas kilnaus polėkio, jis užmiršo pasiimti kokį nors ginklą, taigi šis pastiprinimas buvo daugiau moralinio pobūdžio. Sutemus atšlepsėjo Paulis ir kreželyje atitempė puikią šaltą vakarienę bei gausybę bonkų raudono vyno ir šampano; senukas įtikinėjo, kad niekas jo nesiuntęs. Vis dėlto Prokopas primygtinai liepė perduoti, nesakydamas būtent kam, kad jis „dėkoja ir nepasiduosiąs". Didvyriams vakarieniaujant,

daktaras Kraftas pirmąsyk gyvenime išdrįso paragauti vyno, tikriausiai norėdamas įrodyti savo drąsą: nuo to jis tapo palaimingu nebyliu lunatiku, o Prokopas su Holcu ėmė baubti kareiviškas dainas. Tiesa, abudu plyšojo skirtingomis kalbomis ir visiškai kitokias dainas, bet iš tolo, ypatingai tamsoje, krintant dulksnai, viskas susiliejo į ganėtinai baugų ir liūdnai skambantį duetą. Galiausiai pilyje kažkas atvėrė langą, kad galėtų geriau girdėti, paskui mėgino jiems iš tolo akompanuoti fortepijonu; vėliau skambinimas išsiliejo į „Herojiškąją", o paskui pavirto beprasmiu klavišų daužymu. Kai šviesos pilyje užgeso, Holcas gerai užbarikadavo duris iš vidaus, ir trys didvyriai ramių ramiausiai sumigo. Juos tik rytą pažadino baisus Paulio beldimas, kuomet senukas atnešė jiems tris kavos puodukus, stengdamasis nenulieti nė lašo ant padėklo.

XL

Tebemerkė. Mosikuodamas balta parlamentaro nosinaite, atėjo drūtasis pusbrolis pasiūlyti Prokopui, kad jis baigtų šį žaidimą; girdi, jam grąžinsią laboratoriją ir taip toliau. Prokopas pareiškė, kad iš čia jis niekur nepasitrauksiąs, nebent jį išlakintų į orą su visa sargine; bet prieš tai padarysiąs tokį dalykėlį, kad jiems akys išsprogs ant kaktos. Su šituo neaiškiu grasinimu pusbrolis ir pargrįžo atgalios; tas faktas, kad jų pačių vartai liko užblokuoti, pilyje, matyt, buvo sunkiai pergyvenamas, tačiau niekas nenorėjo kelti triukšmo.

Daktaras Kraftas, šitas pacifistas, buvo pilnas visokių karinių ir baisių idėjų: siūlė nupiaustyti elektros laidus, išjungti priešams vandenį, pagaminti kokias troškinamąsias dujas ir paleisti jas pilyje... Holcas susirado senų laikraščių, savo paslaptingose kišenėse sužvejojo pensne ir, labai panėšėdamas į universiteto docentą, skaitė kiaurą dienelę. Prokopas baisiausiai nuobodžiavo; jis labai troško padaryti ką nors didingo, bet nežinojo, nuo ko pradėti. Galų gale, palikęs Holcą saugoti sarginę, su Kraftu išdūlino į parką.

Parkas buvo kaip iššluotas; priešas, matyt, susitelkė pilyje. Prokopas apsuko pilį ir nukėblino iki tos vietos, kur stovėjo arklidės ir daržinės.

— Kur Virlvindo gardas?— staiga paklausė jis Krafto.

Daktaras Kraftas parodė langelį, esantį maždaug trijų metrų aukštyje.

— Atsiremkite į sieną,— sukuždėjo Prokopas ir užsikorė Kraftui ant pečių, kad galėtų žvilgtelėti vidun. Net nuostabu, kaip Kraftas nesulinko nuo tokio svorio; o Prokopas dar kažko trypčioja jam ant pečių, ką jis ten išdarinėja? Žemėn driokstelі sunkus rėmas, nuo sienos pabyra tinkas; staiga Krafto našta liuoktelėjo aukštyn, nustebęs daktaras užrietė galvą ir vos nešūktelėjo: viršuj tabaluoja dvi ilgos kojos ir pamažu dingsta langelyje.

Kuomet viršuje subildėjo, kunigaikštytė kaip tik padavė Virlvindui duonos riekę ir susimąsčiusi žvelgė į jo gražias akis; šiltos arklidės prietemoje Vilė įžiūrėjo pažįstamą sužeistą ranką, besistengiančią išlupti vielų tinklelį. Kunigaikštytė užsiėmė burną, kad nesuriktų.

Galva ir rankomis į priekį Prokopas įsmuko į Virlvindo gardą; štai jis jau nušoko, jis čia, nors apsidraskęs, bet gyvas ir sveikas; dar uždusęs, bando nusišypsoti.

— Tyliau,— kužda persigandusi kunigaikštytė, nes už durų stovi arklininkas, ir apkabina Prokopą:— Prokopokopakai!

Prokopas rodo į langelį: bėgam, greičiau!

— Kur?— pašnibždom klausia Vilė ir glaustydamasi bučiuoja jį.

— Į sarginę.

— Kvailuti! Kiek jūsų ten?

— Trejetas.

— Na matai, nieko neišeis.— Glosto jam veidą.— Bet tu nesikrimsk.

Prokopas skubiai svarsto, kaip čia ją pagrobus, bet arklidėje prietema, o žirgų kvapas savotiškai jaudina; abiejų akys sužibo, ir jie godžiu bučiniu įsisiurbė vienas į kitą. Kunigaikštytė mirksniu atsipeikėjo; atsitraukė, tankiai kvėpuodama:

— Eik iš čia! Eik!

Jiedu stovėjo virpėdami; jautė, kad juos apimanti aistra — nedora. Prokopas nusisuko, išlaužė iš ėdžių lentą ir tik šitokiu būdu vargais negalais sutramdė save. Vėl žvilgtelėjo į Vilę; matė, kad ji sukramtė, sudraskė į skutelius nosinę; staiga mergina priglaudė ją prie lūpų ir, nieko netarusi, ištiesė jam kaip atlyginimą, o gal atminimui. Atsidėkodamas Prokopas

pabučiavo tą pertvaros vietą, kur ką tik virpančia ranka buvo atsirėmusi Vilė. Jie dar niekada taip stipriai nemylėjo vienas kito, kaip šią akimirką, kada nevalia buvo net prašnekti, kada bijojo prisiliesti vienas prie kito. Kieme po kažkieno kojomis sugirgždėjo smėlis; kunigaikštytė davė ženklą, ir Prokopas stryktelėjo ant ėdžių, paluby nusitvėrė kažkokių kobinių ir kojomis į priekį išsmuko pro langelį. Kai liuoktelėjo ant žemės, daktaras Kraftas džiaugsmingai apkabino jį.

— Perpiovėte arkliams sausgysles?— nuožmiai sukuždėjo jis; matyt, tokį dalyką jis manė esant visiškai pateisinamu kariniu veiksmu.

Susirūpinęs Holcu Prokopas, netardamas nei žodelio, puolė į sarginę. Dar nuo tolo išvydo kraupų vaizdą: sarginės tarpdury stovėjo du žaliūkai, sodininkas lygino smėlyje kovos pėdsakus, o Holcas dingęs; vieno žaliūko ranka apvyturiuota nosine, matyt, Holcas jam įkando.

Suniuręs ir nekalbus Prokopas pasitraukė į parką. Manydamas, kad vadas kuria naują karo planą, Kraftas netrukdė jam; o Prokopas, sunkiai dūsaudamas, susmuko ant kelmelio ir ėmė apžiūrinėti kažkokius suplyšusius mezginiuotus skurliukus. Takeliu darbininkas stūmė pilną karutį sugrėbstytų lapų. Pagautas įtarimo, Kraftas užpuolė jį ir skaudžiai išvanojo; velėdamas darbininkui šonus, daktaras pametė pensne ir plika akimi nevaliojo surasti; taigi jis paėmė karutį kaip karo trofėjų ir nutempė pas savo vadą.

— Pabėgo,— pranešė jis, pergalingai žybčiodamas savo trumparegėmis akimis.

Prokopas sumykė kažką, pirštais tebepešiodamas tą baltutėlį, minkštą, jo rankose tirtantį skuduriuką. Kraftas užsiėmė karučiu, neišmanydamas, kuriam tikslui galima būtų pritaikyti šį trofėjų. Pagaliau sumanė apversti jį, ir visas nušvito:

— Ant jo galima sėdėti!

Prokopas atsistojo ir nužingsniavo prie tvenkinio; vilkdamas karutį, Kraftas nusekė pridurmu, matyt, galvodamas, kad tas daiktas tiks vežioti sužeistiesiems. Jie okupavo ant polių stovinčią maudyklę. Prokopas apžiūrėjo kabinas; pati didžioji buvo kunigaikštytės, joje likęs veidrodis, šukos su įsivėlusiais plaukeliais, keli plaukų segtukai, pūkuotas maudymosi chalatas ir sandalai — pamiršti intymūs daiktai; Prokopas uždraudė Kraftui čia užeiti, ir abudu susėdo priešpriešiais esančioje vy-

rų kabinoje. Kraftas visas spindėte spindėjo: dabar juodu turėjo net laivyną, kurį sudarė dvi baidarės, kanoja ir pilvota valtis, galinti atstoti galingą drednoutą. Prokopas tylėdamas ilgai vaikštinėjo maudyklės klojiniu ties pilkšvu tvenkinio vandeniu; paskui užsidarė kunigaikštytės kabinoje, atsisėdo ant kušetės, apsikabino merginos pūkuotą chalatą ir įsikniaubė veidu į jį. Nepaisant visiško daktaro Krafto nepastabumo, jis šį tą numanė apie Prokopo paslaptį ir gerbė jo jausmus; jis sliūkinėjo galais pirštų po maudyklę, ąsočiu samstė vandenį iš pūstašonio karinio laivo ir ieškojo jam tinkamų irklų. Jame atsiskleidė nepaprastas stratego talentas; Kraftas įsidrąsino išeiti į krantą ir pritempė į maudyklę įvairaus kalibro akmenų, jų tarpe ir dešimtkilograminių iš užtvankos išlupinėtų luitų; paskui suskato lentelė po lentelės ardyti tiltuką, vedantį iš maudyklės į krantą; galiausiai su sausuma juos jungė tik dvi plikos sijos. Atplėštas lentas Kraftas panaudojo įėjimui užbarikaduoti, o brangiąsias surūdijusias vinis suvarė smaigaliais viršun į irklų mentes. Gavo baisų ir tikrai pragaištingą ginklą. Baigęs darbą ir nusprendęs, kad viskas atlikta kuo puikiausiai, panūdo pasigirti viršininkui; bet tasai buvo užsidaręs kunigaikštytės kabinoje ir, regis, net nekvėpavo — taip tenai buvo tyku. Daktaras Kraftas stovėjo virš plieno spalvos tvenkinio plokštumos, tyliai ir ramiai pliuškenančios; kartkartėmis pasigirsdavo smarkesnis plekštelėjimas ir mirksniui iššokdavo žuvis, protarpiais sušlamėdavo meldai, ir Kraftui pasidarydavo nejauku nuo vienumos.

Jis kosčiojo prie vado kabinos, laikas nuo laiko pusbalsiu kažką sumurmėdavo, norėdamas atkreipti jo dėmesį. Galų gale Prokopas išėjo kietai sučiauptomis lūpomis ir keistomis stiklinėmis akimis. Kraftas apvedžiojo jį po naują tvirtovę, viską aprodė, net pademonstravo, kaip toli jis gali svaidyti į priešą akmenis; Prokopas apkabino daktarą ir pabučiavo į skruostą; nukaitęs iš laimės, Kraftas pasijuto galįs padaryti dešimt kartų daugiau, negu iki šiolei.

Abu susėdo prie vandens ant suoliuko, kur saulutėje kaitindavosi tamsiaodė kunigaikštytė. Debesys vakaruose išsisklaidė, ir pasirodė be galo tolimas, skaudžiai raudonas dangus, visas tvenkinys sumirgėjo, sukibirkščiavo, nušvito blyškia, nuostabia pašvaiste. Daktaras Kraftas dėstė savo ką tik sukurtą teoriją apie amžinąjį karą, jėgos privilegiją, apie pasaulio iš-

gelbėjimą herojiškumu: viskas labai prieštaravo kankinančiai rudens sutemų melancholijai, bet Kraftas, laimė, buvo trumparegis, be to, idealistas, taigi visiškai nepriklausomas nuo atsitiktinių aplinkybių. Nepaisant šio vakaro kosminio grožio, abudu buvo išalkę ir sužvarbę.

O ant kranto smulkiais žingsniukais skubiai trepena Paulis su kraitele rankoje; dairosi į šalis ir laikas nuo laiko senolišku balsu šūkteli: „Ku-kū! Ku-kū!"

Prokopas drednoutu nusiyrė pas jį; trūks pliš norėjo sužinoti, kas čionai siuntinėja Paulį.

— Niekas, jūsų malonybe,— spyrėsi seniukas.— Bet mano duktė Elizabeta tarnauja raktininke.

Jis išsipasakotų apie savo dukterį Elizabetą, tačiau Prokopas paglostė jo baltus plaukus ir paprašė perduoti kažkam bevardžiui, kad jis esąs sveikas ir pilnas jėgų.

Šiandien daktaras Kraftas gurkšnojo bemaž vienas, plepėjo, filosofavo ir čia pat šaipėsi iš visų filosofijų: veikla,— šaukė jis,— veikla — tai viskas! Smurgsodamas ant kunigaikštytės suoliuko, Prokopas kaleno dantimis ir neatitraukė akių nuo vienos ir tos pačios žvaigždės — dievas žino kodėl, jis pasirinko būtent ją, tą oranžinę Betelgezę, švytinčią Oriono priekyje. Girdamasis esąs sveikas, Prokopas sakė netiesą; tose pačiose vietose, kur kitados Tynicėje jo krūtinėje girdėjosi karkalai ir švilpesiai, kažkaip keistai dilgčiojo, svaigo galva, ir visą krėtė šaltis. Kai jis norėjo kažką pasakyti, liežuvis nepakluso, ir Prokopas taip sukaleno dantimis, kad daktaras Kraftas akimirksniu išsiblaivė ir labai rimtai susirūpino. Jis kuo greičiausiai paguldė inžinierių kabinoje ant kušetės, kuo turėdamas apklostė, neišskiriant ir pūkuoto kunigaikštytės chalato, ir kaitaliojo ant galvos dedamą sudrėkintą rankšluostį. Prokopas įtikinėjo, kad jam vien sloga; vidurnaktį ligonis užmigo ir, persekiojamas košmarų, ėmė kliedėti.

XLI

Rytą Kraftą pažadino Paulio kukavimas, jis norėjo pašokti, bet pasirodė, kad jis visas sustingęs, nes kiaurą naktį šalo ir miegojo susirietęs kaip šunytis. Vargais negalais atsikėlęs,

pamatė, kad nebėra Prokopo; viena jų flotilijos valtelė suposi prie kranto. Kraftas labai sunerimo dėl savo vado ir būtų ėjęs jo ieškoti, jeigu nebūtų bijojęs palikti taip gerai įrengtą tvirtovę. Trumparegėmis akimis žvalgydamasis Prokopo, jis sukruto ką galėdamas joje taisinėti.

O Prokopas, kuris nubudo sužvarbęs, su kartėliu burnoje, sunkia galva ir visas kaip sudaužytas, jau seniai styrojo parke, įsikoręs į seną ąžuolą, iš kurio buvo matyti visas pilies fasadas. Prokopui svaigo galva, jis smarkiai laikėsi už šakos ir nedrįso dirstelėti į žemę, kad nenupultų.

Ši parko pusė, matyt, buvo laikoma nepavojinga; įsidrąsinę ant pilies laiptų pabiro net nukaršę Hagenų giminaičiai; ponai po du, po tris vaikštinėjo priešais pilį; didžiąja alėja nudulkėjo raitelių pulkas, prie vartų vėl stypso senis vartininkas. Po dešimtos, lydima sosto įpėdinio, išėjo pati kunigaikštytė ir pasuko japoniškos altanos link. Prokopui taip ir nusmelkė širdį, jam pasirodė, kad jis krinta stačia galva žemyn; mėšlungiškai nusitvėrė šakos ir tirtėjo kaip lapas. Kunigaikštytė ir įpėdinis žingsniavo vienu du; visi kiti suskubo pasitraukti iš parko ir būriavosi aikštelėje priešais pilį. Matyt, buvo laukiama lemiamo pokalbio. Prokopas kandžiojo lūpą, kad nesuriktų. Tai, tur būt, truko labai labai ilgai, gal valandą, o gal penkias. O dabar įpėdinis visas raudonas, gniauždamas kumščius, skuodžia vienas iš japoniškos pavėsinės. Ponų būrelis priešais pilį iškriko, visi prasiskyrė, tartum duodami jam kelią. Įpėdinis nesižvalgydamas bėga laiptais aukštyn, tenai jo pasitikti išeina vienplaukis dėdulė Ronas, jie kalbasi valandžiukę, *le bon prince* persibraukia delnu kaktą, ir abudu įeina vidun. Ponai priešais pilį vėl susispietė į pulką, nunarino galvas ir po vieną išsivaikščiojo. Prie centrinio įėjimo atriedėjo penketas automobilių.

Kabinėdamasis už šakų, Prokopas ėmė lipti iš ąžuolo ir nušokdamas stipriai žnektelėjo žemėn; jis panūdo kuo greičiau nubėgti prie japoniškos altanos, bet kojos buvo tokios nepaklusnios, jog jį net juokas suėmė; braudamasis per tirštą kaip tešla miglą, nuslinko besipinančiom kojom ir niekaip negalėjo rasti pavėsinės, nes akyse jam viskas raibo ir plaukė. Pagaliau suieškojo: antai kunigaikštytė sėdi, kažką kužda griežtomis lūpomis ir švysteli vytele. Prokopas sukaupė visas jė-

gas, norėdamas šauniai prie jos prieiti. Vilė atsistojo ir žingtelėjo jo pasitikti. Aš laukiau tavęs.

Inžinierius vos nesusidūrė su ja kaktomuša, nes jam atrodė, kad Vilė dar toli. Uždėjo jai ant peties ranką, keistai, neįprastai išsitempė, truputį svirduliuodamas krustelėjo lūpas; Prokopui rodės, kad jis kalba. Ir Vilė kažką sakė, bet Prokopas negirdėjo; viskas vyko lyg po vandeniu. Tuo tarpu sustaugė išburbiančių automobilių sirenos ir švilpukai.

Kunigaikštytė krūptelėjo, jai tarytum kojas pakirto. Prokopas lyg pro rūką mato išblyškusį veidą, kuriame plauko dvi tamsios duobės.

— Viskas,— aiškiai, iš arti girdi Prokopas,— viskas. Mielasis, mielasis, aš jį pavariau!

Jeigu Prokopas turėtų sąmonę, tai pamatytų, kad Vilė tarsi išdrožta iš dramblio kaulo, pastėrusi ir graži kaip kankinė, sudėjusi didžią auką; bet jis tik mirkčioja akimis, stengdamasis įveikti bejėgišką vokų drebėjimą, ir jam rodosi, kad po kojomis siūbuoja grindys, norėdamos jį parversti. Kunigaikštytė prispaudė rankas prie kaktos ir susverdėjo; jau buvo besiruošianti pulti Prokopui į glėbį, kad jis ją nusineštų, paremtų, nualintą nepaprasto žygdarbio; tačiau inžinierius aplenkė ją ir tyliai susmuko prie jos kojų, visas išdribdamas kaip maišas.

Prokopas sąmonės neprarado; jis dairėsi, visiškai nesuvokdamas, kur esąs ir kas jam darosi. Jam rodės, kad kažkas, aiktelėjęs iš siaubo, stengiasi jį pakelti; Prokopas norėjo pats atsistoti, bet iš to nieko neišėjo.

— Tai... entropija,— tarė jis manydamas, kad tuo viską paaiškina, ir kelis kartus pakartojo šį žodį. Paskui jo galvoje tartum prasiveržė ir sušniokštė kažkokia užtvanka; jo sunki ranka išslydo iš kunigaikštytės drebančių rankų ir bumbtelėjo ant žemės. Kunigaikštytė kaip patrakusi pašoko ir nubėgo pagalbos.

Prokopas miglotai suvokė viską, kas dedasi; juto, kaip trejetas vyrų pakėlė jį ir lėtai tempia, tartum jis būtų švininis; girdėjo jų sunkius brūkšinčius žingsnius, dažną kvėpavimą ir negalėjo atsistebėti, kodėl jo negali nešti pirštais kaip plunksnelės. Kažkas be perstogės laikė jį už rankos; Prokopas pasuko galvą ir pažino kunigaikštytę.

— Koks jūs geras, Pauli,— su padėka tarė jis Vilei.

Vėliau prasidėjo nei šioks, nei toks pūškuojančių žmonių stumdymasis, jį nešė laiptais, bet Prokopui rodės, kad jie besisukdami drauge su juo garma į bedugnę.

— Nesistumdykite šitaip,— suniurnėjo Prokopas, ir jam taip ėmė svaigti galva, kad jis neteko sąmonės.

Atvėręs akis, Prokopas išvydo, kad jis vėl guli „kavalieriškoje" menėje, o Paulis virpančiomis rankomis nurenginėja jį. Galvūgalyje stovi kunigaikštytė didelėmis kaip žibintai akimis. Prokopui viskas susipainiojo.

— Aš nukritau nuo žirgo, taip?— vos apversdamas liežuvį, suvapėjo jis.— Jūs, jūs... jūs matėte, taip? Trach!— sprogimas. Litrogli... nitrogri... mikro... Cė haš du o en o du. Sudėtin-gas lūžimas. Pakaustytas kaip arklys.

Pajutęs ant kaktos mažą vėsią ranką, Prokopas nurimo. Paskum staiga išvydo tą mėsininką gydytoją ir į kažkieno šaltą ranką susmeigė nagus.

— Aš nenoriu!— raudojo jis, baimindamasis skausmo.

Bet mėsininkas tik pridėjo savo galvą prie jo krūtinės ir ėmė slėgti, slėgti šimtapūdžiu svarsčiu. Iš baimės Prokopas praplėšė akis ir sutiko tamsių, gilių akių žvilgsnį, hipnotizuojantį jį. Mėsininkas atsitiesė ir kažkam, stovinčiam už nugaros, tarė:

— Gripinis plaučių uždegimas. Išveskite jos didenybę. Tai užkrečiama.

Kažkas kalba lyg iš po žemių, o daktaras atsako:

— Jeigu prasidės plaučių pabrinkimas, tuomet... tuomet...

Prokopas suprato, kad tuomet jis žuvęs, mirs; bet jam buvo visiškai vis tiek: jis niekada neįsivaizdavo, kad viskas taip paprasta.

— Keturiasdešimt ir septynios dalys,— sako daktaras.

Prokopas nori tik vieno: kol jis gyvas, tegu duoda jam išsimiegoti. Bet užuot leidę užmigti,— brrr!— jie susupo jį į kažin ką šaltą. Paskui kažkas ėmė kuždėtis; Prokopas užsimerkė ir daugiau nieko nebejuto.

Kai nubudo, prie jo palinkę stovėjo du vyrai juodais apdarais. Prokopui buvo neapsakomai gera.

— Laba diena,— pasisveikino jis ir norėjo pasikelti.

— Jums negalima judėti,— sako vienas vyriškis ir švelniai prispaudžia ligonį prie pagalvės.

Prokopas ramiai guli.

— Bet man jau geriau, tiesa?— klausia jis patenkintas.

— Žinoma,— abejodamas murmteli antrasis,— tačiau jums nevalia judėti. Turi būti visiška ramybė, suprantate?

— Kur Holcas?— staiga atsiminė Prokopas.

— Čia,— atsiliepė balsas iš kertės, ir štai kojūgalyje jau stovi Holcas baisiai apdraskytu veidu, su mėlyne paakyje, o šiaip liesas ir gyslotas kaip visada. Dievulėliau, o už jo — Kraftas, maudyklėje paliktas Kraftas! Jo akys raudonos, užtinusios, tartum jis tris dienas būtų verkęs. Kas jam nutiko? Norėdamas paguosti, Prokopas jam nusišypso. O va ir Paulis, nosine prisidengęs burną, galais pirštų prieina prie lovos. Prokopas džiaugiasi, kad visi čia susirinkę; jis nužvelgia visą kambarį ir už juodai vilkinčių vyrų nugarų mato kunigaikštytę. Ji mirtinai išblyškusi ir žiūri į Prokopą blausiu, veriančiu žvilgsniu, kuris nežinia kodėl jį baugina.

— Man jau praėjo,— lyg atsiprašinėdamas, kužda Prokopas.

Kunigaikštytė klausiamai žvilgteli į vieną poną juodu kostiumu, kuris abejingai linkteli. Tuomet Vilė priėjo prie lovos.

— Tau geriau?— klausia ji tyliai.— Mielasis, mielasis, tau tikrai geriau?

— Taip,— sako jis nedrąsiai, jam truputį nyku dėl keistos čia susirinkusių žmonių elgsenos.— Beveik visai gerai, tik... tik...

Kunigaikštytės žvilgsnis trikdė jį ir bemaž gąsdino; jam nežinia kodėl sugniaužė širdį.

— Gal ko norėtum?— palinksta prie jo Vilė.

Kunigaikštytės žvilgsnis nežmoniškai išgąsdino Prokopą.

— Miegoti,— sukuždėjo jis, kad išvengtų to žvilgsnio.

Kunigaikštytė klausiamai žvilgtelėjo į abu ponus juodomis eilutėmis. Vienas nežymiai linktelėjo ir metė į ją tokį... tokį keistą ir rimtą žvilgsnį. Ji suprato ir dar labiau nubalo.

— Tuomet miegok,— vos ištarė kunigaikštytė ir nusisuko į sieną.

Prokopas nustebęs apsidairė. Paulis visiškai užsikišo burną nosine, Holcas mirkčiodamas stovėjo išsitempęs kaip kareivis, o į spintą atsirėmęs Kraftas nesislapstydamas žliumbė ir garsiai šnirpštė lyg įsiraudojęs vaikas.

— Kas jums?— ištrūko Prokopui, ir jis sujudėjo, ruošdamasis atsisėsti; vienas gydytojas uždėjo jam ant kaktos ranką, kuri buvo tokia švelni ir gera tarytum šventojo, tokia kelianti pasitikėjimą, jog Prokopas išsyk nurimo ir palaimingai atsidūsėjo. Ir kone beregint užmigo.

Paskui plonytė, vos nušvintančios sąmonės gija vėl susiejo jį su tikrove. Ant naktinio staliuko dega lemputė, prie lovos sėdi kunigaikštytė juoda suknele ir žvelgia į Prokopą blizgančiomis kerėtojos akimis. Jis kuo skubiau prisimerkia, kad nematytų jų; jam taip klaiku nuo to žvilgsnio.

— Brangusis, kaip tu jauties?

— Kuri valanda?— paklausė Prokopas lyg sapnuodamas.

— Antra.

— Dienos?

— Nakties.

— Jau. . .— nustebo jis, pats nežinodamas kodėl, ir vėl nusidriekė plonytis miego siūlas. Retkarčiais Prokopas atverdavo akis, dirsteldavo į kunigaikštytę ir vėlei užmigdavo. Kodėl ji visą laiką taip spokso? Kartas nuo karto mergina suvilgydavo jam lūpas šaukšteliu vyno; Prokopas nurydavo jį ir kažką murmėjo. Paskui užmigo sunkiu, alpiu miegu.

Ligonis išbudo tik todėl, kad vienas ponas juoda eilute norėjo atsargiai paklausyti, kas dedasi jo plaučiuose. Aplinkui stovėjo dar penketas gydytojų.

— Neįtikėtina,— mykė juodasis vyriškis.— Širdis kaip geležinė.

— Aš mirsiu?— nelauktai paklausė Prokopas.

Juodasis ponas vos nepašoko iš netikėtumo.

— Žiūrėsime,— tarė jis.— Jeigu išlaikėte š i ą naktelę. . . Ar ilgai vaikščiojote su tuo? . .

— Su kuo?— nustebo Prokopas.

Juodasis ponas mostelėjo ranka.

— Ramybė,— tarė jis.— Turi būti visiška ramybė.

Nors Prokopui buvo nepaprastai bloga, jis šyptelėjo; kuomet gydytojai nežino ką daryti, visuomet pataria laikytis ramybės. Bet tasai, kurio tokios geros rankos, Prokopui tarė:

— Privalote tikėti, kad pasitaisysite. Tikėjimas daro stebuklus.

XLII

Ūmai Prokopas nubudo ir praplėšė akis baisiausiai suprakaitavęs. Kur... kur jis? Viršum jo siūbuoja, linguoja lubos — oi, ne, ne, jos krinta, ratu, ratu lėtai leidžiasi lyg didžiulis hidraulinis presas. Prokopas norėjo riktelėti, bet neįstengė; o lubos jau taip žemai, kad inžinierius įžiūri ant jų tupinčią skaidrią musikę, tinko smiltelę, mažiausią dryželį, paliktą dažytojo teptuko; o lubos vis žemiau ir žemiau, ir Prokopas žiūri į jas stingstančia širdimi ir tik parpia, negalėdamas ištarti žodžio. Šviesa užgeso, tvyro juoda tamsa; dabar jį suknežins. Prokopas junta, kaip lubos paliečia jo pašiurusius plaukus, ir tyliai suinkščia. Cha-cha-cha, galų gale užčiuopė duris, išlaužė jas ir išpuolė lauk, o anapus irgi nors akin durk, bet tai ne tamsa, o rūkas, tirštas rūkas, toks tirštas, jog neįmanoma alsuoti, ir Prokopas dūsta, raudodamas iš siaubo. Tuoj mane pasmaugs,— švysteli šiurpi mintis,— ir jis metasi bėgti per, per... per kažkokius leisgyvius, dar judančius kūnus. Pasilenkė; apčiupinėjo ir ranka pajuto jauną stangrią krūtinę. Čia... čia... čia Anča,— išsigando jis ir ėmė ieškoti jos galvos; bet vietoj galvos apčiuopė dubenį, por-ce-lianinį dubenį, o jame kažin kas glitu, akyta kaip veršio plaučiai. Jam pasidarė baisu ir bloga, norėjo atitraukti ranką, bet tasai kažkas limpa prie rankų, kreta, įsisiurbia, ropoja dilbiu aukštyn. Pasirodo, tai šimtakojis, drėgna drebučių pavidalo sepija blizgančiomis kunigaikštytės akimis, aistringu ir įsimylėjusiu žvilgsniu įsispitrija į Prokopą; sepija ropoja jo nuogu kūnu ir ieško, kur prispausti savo biaurią švirkščiančią kloaką. Prokopas negali atsikvėpti, kovoja su šimtakoju, jo pirštai susminga į purią, lipnią masę; ir jis nubudo.

Prie jo palinkęs stovėjo Paulis ir dėjo ant krūtinės šaltą kompresą.

— Kur... kur... kur Anča?— su palengvėjimu pasakė Prokopas ir užsimerkė.

Lapt-lapt, lapt-lapt lapsi Prokopas per arimą, apsipildamas prakaitu, ir pats nežino, kur taip skuba, bet skuodžia, jog net širdis vos laikosi krūtinėje, jis kone staugia iš baimės, kad nesuspės. Štai tas namas, tik be langų ir be durų, vien laikrodis ant stogo, rodantis be penkių minučių keturias. Vie-

nu sykiu Prokopą nusmelkia mintis, jog tada, kai didžioji rodyklė rodys dvylika, visa Praha išlėks į orą. „Kas paėmė iš manęs krakatitą?"— griaudėja Prokopas; jis bando užkopti siena, kad paskutinę akimirką sustabdytų laikrodį; pasišokėja ir nagais įsikimba į tinką, tačiau nuslysta žemyn, palikdamas ant sienos ilgus rėžius. Suriaumoja iš siaubo ir bėga nežinia kur pagalbos. Įpuolė arklidėn; joje stovi kunigaikštytė su Karsonu ir it šilto oro gūsio judinamos pakabintos lėlės myluojasi trūkčiojančiais, mechaniškais judesiais. Užmatę Prokopą, susiima rankomis ir pradeda šokinėti vis guviau ir guviau...

Prokopas praplėšė blakstienas ir išvydo prie jo palinkusią kunigaikštytę, sučiauptomis lūpomis ir degančiomis akimis.

— Galvijai,— suburbėjo jis apsiblausdamas, su neapykanta, ir paskubėjo užsimerkti. Jo širdis daužėsi tokiu pat ritmu, kaip jie ten šokinėjo. Prakaitas graužė akis, lūpos sūrios, liežuvis pridžiūvęs prie gomurio, nuo troškulio sukepusi gerklė.

— Ko nors nori?— visai iš arti suskambo kunigaikštytės balsas.

Papurtė galvą. Vilė manė, kad Prokopas vėl užmigo, tačiau kiek patylėjęs jis kimiu balsu paklausė:

— Kur tasai vokas?

Ji manė, kad Prokopas kliedi, ir neatsakė.

— Kur vokas?— suraukdamas kaktą, įsakmiai pakartojo jis.

— Čia, čia,— paskubėjo atsakyti ir kyštelėjo jam į rankas pirmą pasitaikiusį popiergalį.

Apčiupinėjo jį ir numetė.

— Ne šitas. Aš... aš noriu savo voko. Aš... aš... aš noriu savo paketo.

Jis be perstojo kartojo vieną ir tą patį, ėmė širdytis, ir kunigaikštytė pakvietė Paulį. Senukas atsiminė, kad Prokopas turėjęs kažin kokį storą, nučiurintą, virvele perrištą voką; bet kur jisai? Surado naktinio staliuko stalčiuje: va jis! Prokopas sugriebė voką abiem rankom ir prispaudė prie krūtinės; veikiai nurimo ir užmigo kaip negyvas. Po trijų valandų jį vėl baisiausiai išmušė prakaitas; Prokopas buvo taip nusilpęs, kad vos kvėpavo. Kunigaikštytė sukėlė ant kojų visą konsiliumą. Temperatūra staigiai nukrito, pulsas — šimtas septyni, vos vos girdėti; jam ruošėsi tučtuojau suleisti kamparą, bet vietinis

kaimo gydytojas, kuklus ir drovus tokių įžymybių tarpe, pasakė, kad jis n i e k a d a nežadina ligonių.

— Jie gali pramiegoti savo *exitus*[1], ar ne?— burbtelėjo viena įžymybė.— Gudriai sugalvota!

Po to kunigaikštytė buvo užtikrinta, kad jai betarpiškai... ir taip toliau, ir ji, visiškai netekusi jėgų, išėjo valandėlę pailsėti. Prie ligonio liko Kraftas, davęs žodį, kad po valandos praneš jai, kaip klostosi reikalai. Tačiau pažado netesėjo, ir sunerimusi kunigaikštytė pati atėjo pažiūrėti. Ji išvydo Kraftą, kuris stovėjo vidur kambario, mosikavo rankomis, ir, remdamasis Riše, Džeimsu bei kitais, visa gerkle dėstė apie telepatiją, o Prokopas šviesiomis akimis klausėsi jo ir kaip tikras netikėlis kartais priešgyniavo, erzindamas daktarą.

— Kunigaikštyte, aš jį prikėliau!— viską užmiršęs, sušuko Kraftas.— Sukaupiau visą savo valią, kad jis pasveiktų; aš... aš va šitaip dariau jam rankomis, matote? Tai fluidų spinduliavimas. Oi! Tai baisiai išsekina žmogų. Aš nupiepęs kaip musė,— tarė jis. Kraftas taip buvo sujaudintas savo pasisekimo, kad, matyt, palaikęs vynu, vienu mauku išlenkė pilną stiklinę valyto benzino, naudojamo švirkštams dezinfekuoti.

— Sakykite,— šaukė jis Prokopui,— pagydžiau jus, ar ne?

— Pagydėte,— pritarė Prokopas su draugiška ironija.

Kraftas krito fotelin.

— Aš ir pats nemaniau, kad manyje slypi tokia galinga *aura*[2],— patenkintas atsiduso jis.— Norite, dar kartą pabandysiu?

Kunigaikštytė didžiai nustebusi vedžiojo akimis nuo vieno prie kito, paskui visa išraudo, nusijuokė, jos akys staiga sudrėko, ji paglostė Krafto rudus plaukus ir išbėgo.

— Moterys labai silpnos būtybės,— didžiuodamasis konstatavo Kraftas.— Matote, aš visiškai ramus. Tiesiog jutau, kaip iš mano pirštų teka fluidai. Nedvejoju, kad juos galima būtų nufotografuoti it ultravioletinius spindulius, tiesa?

Atėjo garsenybės ir, nepaisydamos protesto, išgrūdo Kraftą pro duris, paskui ėmė matuoti temperatūrą, skaičiuoti pulsą ir visa kita. Temperatūra truputį pakilo, pulsas — devyniasdešimt šeši, ligonis prašo valgyti; ką gi, reikalai krypsta į ge-

---

[1] Mirtis *(lot.)*.

[2] „Vėjelio dvelkimas" *(gr.)*, čia — psichinė srovė.

ra! Po to įžymybės išbrazdėjo į kitą pilies pusę, kur jos taip pat buvo reikalingos; po šešiasdešimties valandų budėjimo visiškai išsekusi kunigaikštytė degte degė kone keturiasdešimties laipsnių karštine; negana to — didelė mažakraujystė ir krūva kitokių ligų, dargi užleistas tuberkuliozinis židinys plaučiuose.

Kitą dieną Prokopas sėdėjo lovoje ir iškilmingai priiminėjo lankytojus. Tiesa, visi svečiai išvažinėjo, nuobodžiauti ir dūsauti pilyje liko vienas drūtasis pusbrolis. Kiek sutrikęs atbėgo Karsonas, bet viskas praėjo šauniai; Prokopas neužsiminė apie tai, kas buvo, o Karsonas galų gale prasitarė, kad tie baisūs sprogalai, kuriuos inžinierius gamino pastarosiomis dienomis, bandymų metu pasirodė visai menki, jie sproginėjo nelyginant piuvenos; žodžiu... žodžiu, Prokopas tikriausiai smarkiai karščiavo juos gamindamas. Ligonis dėl to nesiginčijo, o paskui prapliupo juoktis.

— Na, žinote,— geraširdiškai juokėsi jis,— nemažai baimės jums įvariau.

— Įvarėte, įvarėte,— mielai sutiko Karsonas.— Kaip gyvas niekada taip nedrebėjau nei dėl savo kailio, nei dėl gamyklos.

Pažaliavęs ir sugniužęs atsliūkino Kraftas. Naktį jis gerokai trūktelėjo savo stebuklingų fluidų garbei, ir dabar jam buvo baisiai negera. Bėdojo, kad visam laikui vyne paskandinęs savo telepatinę galią, ir davė sau žodį nuo šios dienos gyventi asketiškai kaip indų jogai.

Atėjo ir dėdulė Šarlis, *très aimable*[1], rafinuotai santūrus, ir Prokopas buvo dėkingas, kad *le bon prince* kalbėjo su juo tuo pačiu maloniu tonu, kaip prieš mėnesį, vėl į inžinierių kreipdamasis „jūs" bei linksmai porindamas savo nutikimus. Tik kai pokalbis iš tolo kliudė kunigaikštytę, abu pasijuto nejaukiai.

O tuo tarpu kitoje pilies pusėje sausai kosėjo Vilė ir kas pusvalandis priiminėjo Paulį, įpareigotą pranešinėti jai, ką veikia Prokopas, ką jis valgė ir kas pas jį atėjęs.

Kamuojamas šiurpių sapnų, Prokopas vis dar pakarščiuodavo. Jis susapnavo tamsią stoginę ir nesuskaitomą daugybę

---

[1] Labai malonus *(pranc.)*.

statinių su krakatitu; priešais stoginę pirmyn atgal, pirmyn atgal švytruoja šautuvu ginkluotas kareivėlis; ir daugiau nieko, bet tas reginys buvo klaikus. Sapnavo, kad jis vėl kare; prieš akis bekraštis, negyvėliais nusėtas laukas, visi mirę, ir jis pats negyvas, įšalęs į apledėjusią žemę; vienas Karsonas klumpina per lavonus, keikiasi pro dantis ir nekantraudamas žvilgčioja į laikrodį. Priešpriešiais, tampydamasis, nerangiai kilodamas kojas, ateina luošys Hagenas; nuostabu, bet jis žingsniuoja vikriai, strykčioja kaip žiogas ir čirpsi sulig kiekvienu mėšlungišku šuoliu. Karsonas atsainiai sveikinasi ir kažką sako: Prokopas veltui įtempia klausą, jis nieko negirdi, žodžius, matyt, nusineša vėjas; Hagenas ištįsusia, liesa ranka rodo į horizontą; apie ką jie šneka? Hagenas atsigręžia, pakelia prie burnos ranką ir išsiima geltonus, arkliškus, dantytus žandikaulius; dabar jam vietoj burnos — juoda duobė, o jis tyliai kikena. Kita ranka iškrapšto iš akiduobės didžiulę akį ir, laikydamas ją pirštais, kaišioja prie žuvusiųjų veidų; o antroje rankoje esantys geltoni žandikauliai girgždančiu balsu skaičiuoja: „Septyniolika tūkstančių šimtas dvidešimt vienas, šimtas dvidešimt du, šimtas dvidešimt trys". Prokopas negali nusisukti, nes jis negyvas; baisi kruvina akis įsispitrija į jo veidą, o arkliški žandikauliai sugirgžda. „Septyniolika tūkstančių šimtas dvidešimt vienas, šimtas dvidešimt du, šimtas dvidešimt devyni" — ir barkšteli dantimis. Paskui Hagenas nutolsta, visą laiką skaičiuodamas kritusius; o per lavonus pasišokėdama, aukščiau kelnaičių krašto begėdiškai pasikėlusi sijoną, bėga kunigaikštytė; ji artėja link Prokopo ir švyscioja totorišku bunčiuku[1] kaip botagu. Sustojo prie inžinieriaus, pakuteno bunčiuku panosę ir paspyrė koja galvą, tarytum tikrindama, ar miręs. Nors jis tikrai negyvas, toks negyvas, kad jaučia krūtinėje į ledokšnį pavirtusią širdį, jo veidas paplūsta krauju, ir jis negali ramiai žiūrėti į jos grakščias kojas. „Mielasis, mielasis", — kužda ji ir, pamažėle nuleidusi sijoną, atsiklaupia prie jo galvos, labai švelniai glosto krūtinę, ūmai iš jo vidinės kišenės capt tą storą, perrištą voką, pašoka, tūžmingai sudrasko jį į skutelius ir išbarsto pavėjui. Paskui, išskėtusi rankas, ėmė suktis ir sukosi, sukosi, trypdama negyvėlius, kol išnyko nakties tamsoje.

[1] Turkų, totorių karinis ženklas, emblema.

XLIII

Kai atgulė kunigaikštytė, Prokopas daugiau jos neregėjo; Vilė rašinėdavo jam keliskart per dieną trumpučius, karštus laiškus, kurie daugiau nutylėdavo, negu pasakydavo. Iš Paulio Prokopas sužinojo, kad ji čia gulinėjanti, čia vėl atsikelianti ir slampinėjanti po kambarius; jis negalėjo suprasti, kodėl Vilė neateina pas jį; jis pats jau pakilo iš lovos ir vis laukė, kad ji nors minutėlei pakviestų jį pas save. Prokopas nenumanė, kad Vilė pradėjo spiaudyti kraujais, kad jos plaučiuose netikėtai atsivėrė kaverna; apie tai kunigaikštytė jam nerašė, tikriausiai bijojo tapti jam atgrasi, bijojo, kad, prisiminus jos bučinius, jam ims degti lūpos ar panašiai. O svarbiausia, svarbiausia ji bijojo, kad neištvers ir karščiuojančiomis lūpomis vėl puls jį bučiuoti. Prokopas net nenujautė, kad ir jo skrepliuose daktarai surado infekcijos pėdsakų, dėl to kunigaikštytė su baime ir neviltimi kaltino save; žodžiu, jis ničnieko nežinojo, niršo, kad jį taip popina, kuomet jis jaučiasi bemaž sveikas, ir pastėrdavo iš siaubo, matydamas, jog praslinko dar viena diena, o kunigaikštytė nepareiškė noro su juo pasimatyti. „Atsibodau,— švystelėjo mintis,— aš visada jai buvau ne kas kita kaip trumpalaikis kaprizas." Prokopas viskuo ją įtarinėjo; nenorėjo tiek nusižeminti, kad pats reikalautų pasimatymo, beveik nerašė jai, sėdėdavo krėsle stingstančiomis rankomis ir kojomis ir laukė: ji ateis, pašauks, apskritai kas nors atsitiks.

Saulėtomis dienomis Prokopas galėjo išeiti į parką ir, įsisupęs į pledus, pasėdėti rudens saulutėje. Prokopas mielai nusimestų tuos pledus ir vienas su savo nelinksmomis mintimis padūlinėtų kur nors palei tvenkinį, bet su juo visada būna Kraftas, Paulis arba Holcas, arba net patsai Ronas, švelnus, užsisvajojęs poetas Šarlis, kuriam nuolat knieti kažką pasakyti, bet niekada nesako; jis postringauja apie mokslą, asmeninius sugebėjimus, sėkmę ir didvyriškumą, žodžiu, apie viską. Prokopas klausosi išsiblaškęs; jam atrodo, kad *le bon prince,* dievai žino kodėl, stengiasi jame sužadinti kilnų garbės troškimo jausmą. Netikėtai Prokopas gavo kunigaikštytės laišką, kuriame buvo padrikai prašomas laikytis tvirtai ir nesidrovėti; o netrukus Ronas atvedė pas inžinierių tiesų, nebejauną poną, kuriame viskas sakė jį esant civiliai persiren-

gusį karininką. Orusis ponas ėmė Prokopą klausinėti apie ateities planus. Jo tono truputį sukiršintas, Prokopas įžūliai ir išdidžiai atsakinėjo, kad ruošiasi įgyvendinti savo išradimus.

— Karinio pobūdžio?

— Aš ne kariškis.

— Jūsų amžius?

— Trisdešimt aštuoneri.

— Kur tarnaujate?

— Niekur. O jūs?

Orusis ponas kiek sumišo.

— Ruošiatės parduoti savo išradimą?

— Ne.

Inžinierius suprato, kad jis kvočiamas, o jo atsakymai vertinami labai oficialiai; jam pasidarė nuobodu, ir jis ėmė atsakinėti glaustai, tik retkarčiais malonėdamas oriam ponui pažerti savo išminties žiupsnelį arba grandiozinių skaičių saujelę, nes matė, kad tai suteikia ypatingo džiaugsmo Ronui. *Le bon prince* iš tikrųjų visas švytėjo ir vis dirsčiojo į atlašųjį poną, tartum jo klausdamas: na kaip, ką pasakysite apie šį fenomeną? Tačiau orusis ponas nieko nepasakė ir galiausiai mandagiai atsisveikino.

Kitą dieną iš pat ryto atidulkėjo Karsonas; jis džiūgaudamas trynė rankas ir atrodė nepaprastai iškilmingai. Sapaliojo nei šį, nei tą ir, puse burnos švaistydamasis tokiais žodeliais, kaip „ateitis", „karjera", „pasakiška sėkmė", atsargiai visą laiką zondavo dirvą; jis daugiau nieko nenorėjo sakyti, o Prokopas nesiteikė klausinėti. Paskui atėjo kunigaikštytės laiškas, labai rimtas ir keistas.

„Prokopai, šiandien Tu privalai apsispręsti. Aš jau šitą padariau ir nesigailiu. Prokopai, šią paskutinę minutę sakau: myliu Tave ir tiek Tavęs lauksiu, kiek reikės. Net jeigu mums tektų laikinai išsiskirti,— o tai būtina, nes Tavo žmona negali būti Tau meilužė,— net jeigu mus išskirtų metų metams, aš liksiu Tau ištikima nuotaka; jau vien tai, vien tai — man tokia didelė laimė, kad nemoku apsakyti; lyg sapnuodama vaikštau po kambarį ir kartoju Tavo vardą; mielasis, mielasis, Tu negali įsivaizduoti, kokia buvau nelaiminga, kai mums tai nutiko. Dabar padaryk taip, kad iš tiesų galėčiau vadintis tava. V."

Prokopas niekaip negalėjo perprasti tikrosios laiško prasmės, nesuskaičiuojamą daugybę kartų skaitė jį ir stačiai negalėjo patikėti, ką kunigaikštytė turi omeny... žodžiu... Norėjo bėgti pas ją, tačiau nevaliojo nuslopinti žiaurių abejonių. O kas, jeigu čia vien moteriško jautrumo prasiveržimas, kurio nevalia suprasti pažodžiui, kuriame apskritai nesusigaudysi... argi ją permanysi? Kol jis laužė sau galvą, pas jį atėjo *oncle* Ronas, lydimas Karsono. Abudu atrodė taip oficialiai ir iškilmingai, kad Prokopas suvirpėjo: va tuoj pasakys, kad mane išveža į tvirtovę; kunigaikštytė kažką sumanė, ir reikalai, matyt, ne kokie. Tam atvejui, jeigu būtų griebtasi jėgos, Prokopas paieškojo akimis kokio nors ginklo; išsirinko marmurinį prespapje ir, tramdydamas spurdančią širdį, atsisėdo.

Oncle Ronas dirst į Karsoną, Karsonas, nebyliai klausdamas,— į Roną: kas pradės?

Pirmasis prašneko dėdulė.

— Tai, ką atėjome jums pasakyti, tam tikra prasme... neginčytina...

Ronas kaip visada pradėjo užuolankomis, vėliau susikaupė ir prašneko drąsiau:

— Mano mielas, tai, ką atėjome tau pasakyti, labai rimtas... ir diskretiškas dalykas. Taip pasielgti naudinga ne vien tau, bet ir... atvirkščiai... Trumpai drūtai, j i n a i pirmoji pakišo šią mintį, o... dėl manęs tai, sveikai galvojant... Beje, j a i negalima prieštarauti; ji užsispyrusi... ir ūmi. Be to, ji, atrodo, tikrai įsikalė į galvą... Bendrai, visiems bus geriau rasti padorią išeitį,— su palengvėjimu priėjo jis prie esmės.— Ponas direktorius tau paaiškins.

Karsonas, arba „ponas direktorius", labai oriai, neskubėdamas užsidėjo akinius; jis rimtas, kaip niekada, ir Prokopas net ėmė būgštauti.

— Man didelė garbė,— pradėjo Karsonas,— perduoti pageidavimą... mūsų aukštųjų karinių sferų, siūlančių jums įstoti į mūsiškę armiją. Tai yra, savaime suprantama, įsijungti į mūsų aukštesniąją technikinę tarnybą, kuri atitinka jūsų darbo profilį, be to, sakyčiau... noriu pasakyti, kad ne karo metu pas mus neįprasta šaukti civilių specialistų į aktyvią karinę tarnybą, tačiau... šiuo atveju... atsižvelgiant į tai, kad esama situacija trupučiuką skiriasi nuo karo meto... ir turint galvoje jūsų ypatingą reikšmę, dar labiau pabrėžiamą

dabartinių santykių, ir... atsižvelgiant į jūsų ypatingą padėtį arba, tiksliau sakant, į jūsų... grynai asmeninius įsipareigojimus...

— Kokius įsipareigojimus?— dusliu balsu nutraukė jį Prokopas.

— Na,— susipainiojo Karsonas,— turiu omeny jūsų domėjimąsi... jūsų santykius...

— Aš, regis, nepasakojau jums apie jokį savo domėjimąsi,— atžariai nutildė jį Prokopas.

— Cha-cha-cha!— nusižvengė Karsonas, pralinksmintas tokio storžieviškumo.— Žinoma, ne; ir nebuvo reikalo. Be to, mes tenai, sferose, šiuo klausimu ir neoperavome, supranti, mano mielas? Ar aišku? Tiesiog asmeniniai sumetimai, ir viskas. Žinote, įtakinga rekomendacija... Be to, jūs gi — užsienietis... Ir šis klausimas... beje, sutvarkytas,— skubiai pridūrė jis.— Užteks paduoti prašymą gauti mūsų pilietybę.

— Aha!

— Ką jūs pasakėte?

— Nieko, tik — aha.

— Aha. Štai ir viskas, ar ne? Vadinasi, jums reikia paduoti oficialų prašymą ir... be to... Na, jūs pats suprantate, kad čia reikalinga tam tikra garantija, tiesa? Paprastai tariant, jūs turėsite kuo nors užsitarnauti laipsnį, kurį gausite už ypatingus nuopelnus, ar ne? Manoma, kad... perduosite... suprantate, perduosite...

Stojo kapų tyla. *Le bon prince* spoksojo pro langą, Karsonas paslėpė akis po blizgančiais akinių stiklais, o Prokopui siaubas sugniaužė širdį.

— ...kad perduosite... atvirai sakant...— mikčiojo Karsonas, nuo įtampos vos gaudydamas kvapą.

— Būtent ką?

Karsonas pirštu išvedžiojo ore didžiąją „K".

— Daugiau nieko,— lengviau atsikvėpė jis.— Kitą dieną išeis įsakas... *extra statum*[1] suteikti jums pionierių tarnybos inžinieriaus pulkininko laipsnį... paskiriant į Baltiną. Ir taškas. Taigi.

---

[1] Išimties būdu *(lot.)*.

— Tai yra, pulkininko tik p r a d ž i a i,— įkišo savo trigrašį *oncle.*— Aukštesnio laipsnio neiškovojome. Bet vyresnybė mus užtikrino, kad, netikėtai kilus karui. . .

— Ne vėliau, kaip po metų,— pridūrė Karsonas,— daugiausia po metų. . .

— . . .kai prasidės karas,— nesvarbu kur ir su kuo,— tau suteiks pionierių armijos generolo laipsnį. . . tolygų kavalerijos generolo, o jeigu. . . karas. . . pas mus pakeis valdymo formą, gausi ekscelencijos titulą. . . kitaip tariant, pradžiai baronystė. Šiuo klausimu. . . mes turime tvirtą garantiją iš aukščiau,— pusbalsiu baigė kalbą Ronas.

— O kas jums sakė, kad aš šito norėčiau?— lediniu balsu pasiteiravo Prokopas.

— Ak tu, dieve mano,— ėmė suokti Karsonas,— kas gi šito nenorėtų? Man žadėjo bajorystę; tiesa, man nusispiauti į ją, bet juk tai daroma ne dėl manęs, o visuomenei! Pagaliau j u m s tai turėtų ypatingos reikšmės.

— Atseit, manote,— lėtai pasakė Prokopas,— kad aš vis dėlto atiduosiu krakatitą?

Karsonas ruošėsi pratrūkti, tačiau *oncle* sulaikė jį.

— Mes manome,— oriai prabilo Ronas,— kad padarysi viską, arba. . . šiaip ar taip. . . bet ką paaukosi, kad išgelbėtum kunigaikštytę Hagen iš tos dviprasmiškos padėties, kurioje jinai atsidūrė. Išimtinais atvejais. . . kunigaikštytė gali atiduoti ranką kariškiui. Kai būsi pulkininkas, jūsų santykiai bus įteisinti. . . sužadėtuvėmis, tačiau visiškai slaptai; aišku, kunigaikštytė išvažiuos ir sugrįš tik tada, kai galės prašyti. . . viešpataujančios šeimos narį. . . pabūti liudininku jos vestuvėse. Iki tolei. . . iki tolei nuo tavęs priklauso, ar užsitarnausi leidimą santuokai, kurios tu būtum vertas ir kurios verta kunigaikštytė. Duok šen savo ranką. Dabar nieko nespręsk; gerai apsvarstyk, ką tau daryti, kokia tavo pareiga ir ką gali už ją atiduoti. Prokopai, aš galėčiau apeliuoti į tavo ambiciją, bet kreipiuos vien į tavo širdį; Minos pečius užgulė nepakeliama našta, meilei ji paaukojo daugiau, negu bet kuri kita moteris. Tu irgi kentėjai; Prokopai, tavo sąžinė kenčia; bet aš tavęs neprievartauju, nes tikiu tavimi. Gerai viską pasverk ir paskui man pasakysi. . .

Nuoširdžiai ir giliai sujaudintas, Karsonas kinkčiojo galva.

— Taip,— tarė jis,— aš tikras neišmanėlis, toks senas bato

aulas, bet galiu pasakyti, kad... kad... Aš jums sakau — toji moteris kilminga. Dievulėliau, tik dabar žmogus pamatai...— Jis mušėsi kumščiu į krūtinę ir susijaudinęs lapsėjo akimis.— Aš jus pasiruošęs pasmaugti, jeigu... jeigu pasirodysite nevertas...

Prokopas ilgiau nebesiklausė; jis pašoko ir įtūžęs, suraukęs kaktą, ėmė bėgioti po kambarį.

— Vadinasi... vadinasi, aš privalau?— iškošė jis.— Aš privalau? Gerai, jeigu p r i v a l a u... Iš netyčių mane užklupote! Aš juk nenorėjau...

Ronas pakilo ir švelniai apglėbė Prokopą per pečius.

— Prokopai, pats nuspręsi. Mes neskubiname tavęs; pasitark su savo kilniausiais jausmais; atsiklausk dievo, meilės arba sąžinės, arba savigarbos, arba nežinau ko. Vieną atsimink: kalba eina ne tik apie tave, bet ir apie tą, kuri taip tave myli, kad gali... padaryti...— jis bejėgiškai numojo ranka.— Eime!

XLIV

Diena buvo apniukusi ir lietinga. Kunigaikštytė tebekosėjo; ją čia šaltis krėtė, čia vėl išpildavo prakaitas, bet lovoje netvėrė — laukė Prokopo atsakymo. Žvalgėsi pro langą, gal jis išeis, vėl ir vėl šaukėsi Paulio. Senukas kartojo vieną ir tą patį: ponas inžinierius vaikštinėja po kambarį. Ir nieko nekalba? Ne, nieko. Kunigaikštytė vos pavilkdama kojas irgi krutuliavo nuo sienos ligi sienos, lyg norėdama pakartoti Prokopo judesius; atsisėsdavo, lingavo visu kūnu, kad apgautų savo liguistą nerimastį. O, ilgiau nebegalima kęsti! Vienu sykiu puolė rašyti Prokopui laišką; maldavo paimti ją į žmonas; ir dėl to jam nieko nereikėsią atiduoti, jokios savo paslapties, jokio krakatito; Vilė gyvens kaip ir Prokopas, kas benutiktų, tarnaus jam. „Aš taip myliu Tave,— rašė ji,— kad man atrodo per maža bet kokia auka. Išbandyk mane; būk neturtingas ir nežinomas; eisiu su Tavim kaip Tavo žmona ir niekada negalėsiu grįžti į tą pasaulį, kurį palikau. Žinau, Tu myli mane tik trupučiuką, tik viena savo atlapos širdies kertele; bet priprasi prie manęs. Buvau išdidi, tikra širšė ir karštakošė; aš pasikeičiau, slankioju tarp pažįstamų daiktų kaip svetima, lioviausi buvusi..."

Tyliai dejuodama perskaitė laišką ir suplėšė į skiauteles. Atėjo vakaras, o žinios iš Prokopo nebuvo.

„Tur būt, pats ateis",— švystelėjo mintis, ir kunigaikštytė skubiai, nekantraudama ėmė rengtis vakarine suknele. Susijaudinusi stovėjo priešais didelį veidrodį ir degančiomis akimis apžiūrinėjo save, labai nepatenkinta ir šukuosena, ir suknele, ir apskritai viskuo; vėl ir vėl pudravo kaistantį veidą, jos nuogos rankos šiurpo; apsikarstė papuošalais; pati sau atrodė negraži, nepakenčiama ir nevikri.

— Paulis buvo atėjęs?— klausinėjo kas minutę.

Pagaliau Paulis atėjo: nieko naujo, ponas Prokopas sėdi patamsy ir neleidžia degti šviesos.

Jau vėlu; visiškai nusigalavusi kunigaikštytė sėdi prieš veidrodį, pudra byra nuo liepsnojančių skruostų, veidas pasidarė tiesiog pilkas, rankos sustiro.

— Nurenk mane,— vangiai liepia ji kambarinei.

Žvitri kaip ožkelė mergina nuima kunigaikštytei papuošalą po papuošalo, atsega suknelę ir ant pečių užmeta permatomą peniuarą; kaip tik tuo metu, nieko nepranešęs, pro duris įvirsta Prokopas.

Kunigaikštytė krūptelėjo ir išblyško dar labiau.

— Eik, Marike,— vos girdimai tarė ji, ant liesos krūtinės prilaikydama peniuarą.— Ko. . . tu. . . atėjai?

Baisingai perbalęs, krauju pasruvusiomis akimis, Prokopas atsirėmė į spintą.

— Vadinasi, tas planas buvo jūsų, ar ne?— dusliai tarė jis.— Puikiai sugalvota!

— Ką. . . ką. . . ką tu sakai?

Prokopas sugriežė dantimis.

— Žinau, ką kalbu. Vadinasi, štai ko jums reikėjo: kad. . . kad aš atiduočiau krakatitą, taip ar ne? Jie ruošiasi karui, o jūs, jūs,— suriaumojo jis,— jūs esate jų ginklas! Jūs ir jūsų meilė! Jūs ir jūsų santuoka. . . šnipe! O aš. . . aš. . . mane norėjo sugauti šita meškere, kad jūs užmušinėtumėte, kad jūs keršytumėte. . .

Iš siaubo išsprogusiomis akimis kunigaikštytė klestelėjo ant kėdės kraštelio; nuo baisios raudos be ašarų ėmė drebėti visu kūnu; Prokopas norėjo pulti prie jos, bet Vilė jį sulaikė nustėrusics rankos mostu.

— Kas jūs apskritai tokia?— griaudėjo jis.— Ar jūs kunigaikštytė? Kas jus pasamdė? Pagalvok, niekingoji, tu norėjai nužudyti tūkstančius žmonių; tu jiems pagelbėjai, kad nuo žemės paviršiaus būtų nušluojami miestai, kad galima būtų sunaikinti mūsų pasaulį, mūsų, o ne jūsų, mūsų žmonių pasaulį! Išnaikinti, sutriuškinti, išžudyti! Kodėl tu taip pasielgei?— plyšojo jis ir, parpuolęs ant kelių, nušliaužė prie jos.— Ką tu norėjai padaryti?

Ji pakilo, apimta siaubo ir pasibodėjimo, atsitraukė nuo jo. Prokopas padėjo galvą ant kėdės, kur ką tik sėdėjo kunigaikštytė, ir slopiai, vyriškai sukukčiojo. Ji vos vos susilaikė neparpuolusi greta jo, bet nugalėjo save, pasitraukė dar toliau, spausdama prie krūtinės traukulio susuktas rankas.

— Štai kaip... štai kaip tu galvoji!— sukuždėjo ji.

Prokopą smaugė baisus skausmas.

— Ar tu žinai, kas yra karas?— griaudėjo inžinierius.— Ar žinai, kas yra krakatitas? Tau niekada neatėjo į galvą, kad aš — žmogus? Aa-a, aš jūsų nekenčiu! Štai kodėl buvau jums geras! O jeigu būčiau atidavęs krakatitą, būtų galas viskam: kunigaikštytė išvažiuotų, o aš, aš...— Jis pašoko, kumščiais daužydamas sau galvą.— O aš jau norėjau tai padaryti! Milijonai gyvybių už, už, už... Ką, dar maža? Du milijonai lavonų. Dešimt milijonų! Taip, taip, taip, tai jau pora net kunigaikštytei? Jau verta truputį užsimiršti! Aš idiotas! Aaaa!— sustaugė jis.— Tfu! Jūs — siaubingas žmogus!

Prokopas atrodė klaikiai ir pasibaisėtinai: lūpos apsiputojusios, veidas išpurtęs, kaip bepročio nevalingai lakstančios akys. Kunigaikštytė net pamėlusi, išplėstomis akimis, išgąsčio perkreiptomis lūpomis glaudėsi prie sienos.

— Išeik!— sudejavo ji.— Išeik iš čia!

— Nebijok,— sukriokė Prokopas.— Neužmušiu. Visada tavęs bijodavau: net tada, tada, kai būdavai mana, aš būgštavau ir netikėdavau tavimi... nė sekundės netikėjau. O juk, juk aš tave... Ne, neužmušiu. Aš... aš gerai žinau, ką darau. Aš... aš...— Jis apsidairė, čiupo odekolono buteliuką, išpylė ant delno visą jo turinį ir susidrėkino kaktą.— Aaach,— atsiduso jis.— A-aa... Nebijok! Ne... ne...

Prokopo įniršis šiaip taip atlėgo, susiėmęs rankomis galvą, jis susmuko ant kėdės.

— Dabar,— kimiai prabilo inžinierius,— galime ir pasikalbėti, tiesa? Matote, aš ramus. Net... net rankos nedreba...— Norėdamas tai įrodyti, ištiesė ranką; tiesiog baisu buvo žiūrėti, kaip ji šokinėja.— Dabar galime... nekliudomi, ar ne? Aš visiškai nurimau. Galite apsirengti. Taigi... jūsų dėdulė man sakė, kad... kad aš privalau... kad mano garbės reikalas — suteikti jums galimybę... atitaisyti... atitaisyti klaidingą žingsnį, ir dėl to privalau... apskritai, privalau... užsitarnauti titulą... parsiduoti ir tuo atsilyginti... už tą auką, kurią jūs... Mirtinai išbalusi kunigaikštytė atsitiesė ir norėjo kažką pasakyti.

— Palaukite,— sulaikė ją Prokopas,— aš dar ne... Jūs visi galvojote... jūs turite savo garbės supratimą. Žodžiu, baisiai apsirikote... Aš — ne riteris. Aš — batsiuvio sūnus. Tai nesvarbu, bet... aš — parijas, suprantate? Žemos kilmės ir niekingas mužikas. Garbė man neegzistuoja. Galite išvaryti mane kaip vagį arba patupdyti į tvirtovę. Tačiau šito nepadarysiu. Krakatito neduosiu. Galite, sakysime, manyti... kad aš niekšas. Galėčiau jums papasakoti... ką galvoju apie karą. Aš kariavau... ir mačiau troškinamąsias dujas... ir žinau, ką sugeba žmonės. Aš neduosiu krakatito. Ką jums čia aiškinti? Vis tiek nesuprasite; jūs — viso labo tik totorių kunigaikštytė ir stovite pernelyg aukštai... Noriu tiktai pasakyti, kad neišpildysiu jūsų noro, ir nuolankiai dėkoju už garbę... Beje, aš ir susižadėjęs; tiesa, nepažįstu jos, bet esu sužadėtas su ja... Štai jums dar viena mano niekšybė. Apgailestauju, bet apskritai nebuvau vertas jūsų aukos.

Kunigaikštytė stovėjo lyg suakmenėjusi, įsikibusi nagais į sieną. Buvo šiurpiai tyku, toje slogioje tyloje girdėjosi, kaip grikši jos nagais draskomas tinkas.

Prokopas sunkiai, lėtai atsistojo.

— Norite ką nors pasakyti?

— Ne,— iškvėpė ji, o jos didžiulės akys buvo įsmeigtos į tuštumą. Po atsiknojusiu peniuaru matėsi liekna kaip berniuko figūra; Prokopas būtų šliaužte nušliaužęs grindimis, kad lūpomis gautų paliesti jos virpančius kelius.

Jis priėjo prie Vilės, maldaujamai sunėręs rankas.

— Kunigaikštyte,— tarė kimiai,— dabar mane išveš... kaip šnipą arba kita dingstimi... Daugiau nebesipriešinsiu. Tebū-

nie, kas turi įvykti, aš pasiruošęs. Žinau, daugiau jūsų nepamatysiu. Atsisveikindama man nieko nepasakysite?

Kunigaikštytės lūpos virptelėjo, tačiau ji neprabilo; viešpatie, ką ji ten mato tuštumoje?

Prokopas priėjo prie Vilės visai arti.

— Mylėjau jus,— pasakė jis.— Mylėjau labiau, negu mokėjau išreikšti. Aš — prastas ir grubus žmogus, bet dabar galiu pasakyti, kad... mylėjau jus kitaip... ir labiau. Turėdavau jus... myluodavau, būgštaudamas, kad jūs — ne mana, kad prarasiu jus; norėdavau įtikinti save... Ir niekados negalėdavau patikėti; štai kodėl aš...— Pats nežinodamas ką daręs, Prokopas uždėjo ranką jai ant peties. Vilė suvirpėjo po plonyčiu peniuaru.— Mylėjau jus... kaip beprotis...

Kunigaikštytė pakėlė į Prokopą akis.

— Mielasis,— sukuždėjo, ir jos blyškiu veidu nuvilnijo karšta kraujo banga.

Nieko nelaukdamas Prokopas pasilenkė, pabučiavo jos suskirdusias lūpas; kunigaikštytė nesipriešino.

Prokopas sugriežė dantimis.

— Kaipgi čia, kaipgi čia yra, aš ir dabar tave tebemyliu.

Atplėšė ją nuo sienos, apkabino kaip lokys; ji taip pašėlusiai ėmė blaškytis, kad nelaikoma būtų parpuolusi, ir dėl jos nežmoniško pasipriešinimo pats vos pastovėdamas ant kojų, Prokopas suspaudė ją dar tvirčiau. Kunigaikštytė rangėsi, sukandusi dantis, rankomis spazmiškai įsirėmusi į Prokopo krūtinę; ant veido jai uždribo plaukai, ji kramtė juos, kad nuslopintų riksmą, perlaužta per liemenį, stūmė nuo savęs Prokopą; puldinėjo į visas puses lyg epilepsijos priepuolyje. Tai buvo beprasmiška ir pasipiktinimą kelianti scena; Prokopas galvojo tik viena, kad nevalia jos paleisti, nes ji parkris; negalima parversti kėdės, ir kad... kad... ką jis darytų, jeigu Vilė ištrūktų! Jis prasmegtų iš gėdos! Prokopas trūktelėjo kunigaikštytę į save, lūpomis įsirausė į jos susivėlusius plaukus; susiieškojo degančią kaktą; ji su pasibiaurėjimu suko veidą į šalį ir beviltiškai stengėsi išsivaduoti iš jo glėbio.

— Duosiu, duosiu krakatitą,— nustėrdamas iš siaubo, išgirdo Prokopas savo balsą.— Ddduosiu, girdi? Viską atiduosiu! Tegu karas, vėlei karas, milijonai nukautų... Man... man viskas vis tiek. Nori? Tark vieną žodį... Aš gi sakau, atiduosiu krakatitą! Prisiekiu, aš... aš tau prisss... Myliu tave, girdi?

Kad... kad ir tvanas! Net jeigu turėtų pražūti visas pasaulis... Myliu tave!

— Paleisk,— gailiai šaukė ji, stengdamasi išsivaduoti.

— Negaliu,— sudejavo Prokopas, veidu įsikniaubdamas į jos plaukus.— Aš — pats niekingiausias žmogus. Ir... išdaviau visą pasaulį, visą žmoniją... Spiauk man į veidą, bet ne-iš-varyk! Kodėl negaliu tavęs paleisti? Duosiu krakatitą, girdi? Prisiekiau, bet nūnai duok užsimiršti! Kur... kur tavo lūpos? Aš — niekšas, tačiau bu-bu-bučiuok mane! Aš žu-žu...

Jis susverdėjo lyg virstų ir, norėdamas išlaikyti lygsvarą, sumataravo rankomis; dabar kunigaikštytė galėjo ištrūkti, bet ji atkragino galvą, atmetė atgal plaukus ir atstatė lūpas. Prokopas apglėbė ją, sužvarbusią ir pasiduodančią; bučiavo jos sučiauptas lūpas, kaistančius skruostus, kaklą, akis ir kimiai kūkčiojo; bejėgiškai pakibusi jam ant rankų, Vilė nesipriešino. Išgąsdintas tylios merginos kančios, Prokopas paleido ją ir atsitraukė. Kunigaikštytė susvyravo, persibraukė ranka kaktą, gailiai šyptelėjo — o, koks be galo graudus buvo tas bandymas nusišypsoti!— ir apsivijo rankomis jo kaklą.

XLV

Juodu gulėjo susiglaudę, įsmeigę akis į prietemą. Prokopas girdėjo, kaip pašėlusiai plaka Vilės širdis; per tas valandas ji neištarė nė žodelio, nepasotinamai bučiavo jį ir vėl atsiplėšdavo, dėjo nosinę tarp savo ir jo lūpų, lyg bijodama kvėptelėti į jį; o dabar nusisuko, įrėmė karščiuojančias akis į tamsą...

Prokopas atsisėdo, apsiglėbė kelius. Taip, jis žuvęs; užkibęs ant meškerės, supančiotas, patekęs į bukapročių rankas. O dabar tebūnie, kas turi įvykti. Ginklą atiduosi į tų rankas, kurie jį panaudos. Žus tūkstančių tūkstančiai. Taigi, žiūrėk, ar nematai bekraščio griuvėsių lauko? Aure tenai būta bažnyčios, o tenai — namo; tenai — žmogaus. Jėga — baisus dalykas, ir iš jos kyla visas blogis. Tebūnie prakeikta jėga, ta žiežulinga ir neišpirkta dvasia. Kaip krakatitas, kaip aš, kaip aš pats!

O kūrybingoji, darbščioji žmogaus aistros galia, tu pagimdai viską, kas gera ir tauru; tu turi sujungti, surišti, suvie-

nyti viską, kas susiskaldę, ir išsaugoti, kas susijungę. Tebūnie prakeikta ranka, atpalaidavusi jėgą! Tebūnie prakeiktas, kas pažeis stichijos jungtis! Visa, kas žmogiška,— vien tik valtelė jėgų okeane; o tu, tu išžabojai tokią audrą, kokios dar niekada nėra buvę...

Taip, aš užleisiu audrą, kokios iki šiolei dar nėra buvę; atiduosiu krakatitą, tą laisvą gaivalą, ir subyrės į šipulius žmonijos valtelė. Žus tūkstančių tūkstančiai. Bus išnaikintos tautos, nušluoti miestai; tik nežus tie, kieno rankose ginklas, kas nešioja širdyje blogį. Tu jį pagimdei. Žmogiškų širdžių krakatitas — baisinga aistra; ir iš jos — visas blogis.

Draskomas neramios meilės ir užuojautos, Prokopas be priešiškumo žvelgė į kunigaikštytę. Apie ką ji dabar sustingusi ir išsigandusi galvoja? Pasilenkė ir pabučiavo į petį. Štai už ką atiduosiu krakatitą; atiduosiu ir išeisiu iš čia, kad nematyčiau savo gėdos ir pralaimėjimo klaiko. Siaubingą kainą sumokėsiu už savo meilę ir išeisiu...

Prokopas sudrebėjo, perpratęs savo silpnumą; bet argi jie leis man išeiti? Kuriems galams jiems tas krakatitas, kol jo paslaptį galiu atskleisti kitiems? A, todėl jie ir nori supančioti mane visam laikui? Dėl to privalau atiduoti jiems kūną ir sielą! Čia, čia tu liksi aistros prikaustytas ir visada krūpausi tos moters; blaškysies prakeiktoje meilėje, kursi pragariškus ginklus ir tarnausi jiems...

Kunigaikštytė nieko netardama pažvelgė į Prokopą. Jis sėdėjo nejudėdamas, o jo grubiu, stambiu veidu ritosi ašaros. Vilė atsirėmė alkūnėmis ir žvelgė į jį liūdnu, dėmesingu, tiriamu žvilgsniu; Prokopas šito net nepastebėjo, rymojo prisimerkęs, stingdomas kvailo pralaimėjimo nevilties. Tuomet ji tylutėliai atsikėlė, uždegė ant tualetinio staliuko stovinčią lemputę ir ėmė rengtis.

Jis atsitokėjo, tik šukoms barkštelėjus į stalelį. Su nuostaba pažvelgė į kunigaikštytę, abiem rankom keliančią ir sukančią nepaklusnius plaukus.

— Rytoj... rytoj atiduosiu,— sukuždėjo jis.

Kunigaikštytė nieko neatsakė, ji laikė lūpomis segtukus ir skubėjo susukti plaukus į standų kuodą. Prokopas sekė menkiausią jos judesį; ji karštligiškai skubėjo, akimirką sustingo nuleidusi akis, paskui kinktelėjo galva ir dar sparčiau ėmė tvarkytis. Štai ji atsistoja, iš arti įdėmiai žvelgia į veidrodį,

tartum čia nieko daugiau nebūtų, pudruojasi skruostus. Eina į gretimą kambarį ir grįžta, maudamasi per galvą sijoną. Linguodama visu kūnu, vėl atsisėda ir susimąsto, dar kartelį linkteli ir žengia į šalimais esančią rūbinę.

Prokopas atsikėlė ir tyliai nusėlino prie jos tualetinio staliuko. Viešpatie, kiek nuostabių ir trapių daikčiukų! Buteliukai, strypeliai, pudrinės, kremo dėžutės, aibė visokiausių niekniekių; štai jis, moterų amatas: akutės, šypsenėlė, aromatas, aitrus ir masinantis...

Lytint tuos delikačius, paslaptingus daiktelius, jo pirštų bigės virpėjo, tarytum būtų daręs kažką draudžiama.

Pro duris, maudamasi plačias pirštines, įėjo kunigaikštytė su odine striuke ir odiniu šalmu.

— Ruoškis,— tarė ji bespalviu balsu.— Važiuosime.

— Kur?

— Kur nori. Susirink, kas tau reikalinga, tik paskubėk, paskubėk!

— Ką tai reiškia?

— Negaišuok. Čia tau pasilikti negalima, supranti? Jie tavęs taip lengvai nepaleis. Važiuojam?

— Il... ilgam?

— Visam laikui.

Prokopui baisingai ėmė daužytis širdis.

— Ne ne... aš nevažiuosiu.

Kunigaikštytė priėjo, pabučiavo į skruostą.

— Reikia,— tarė tyliai.— Kai išvažiuosime pro vartus, aš tau paaiškinsiu. Ateik prie pilies laukujų durų, tik greičiau, kol dar tamsu. O dabar eik, eik!

Jis lyg sapnuodamas nulingavo į „kavalierišką" menę, susižėrė savo popierius, vertingus nebaigtus užrašus ir skubiai apsidairė: ir viskas? „Ne, nevažiuosiu!"— švystelėjo mintis, ir numetęs popierius, išbėgo iš pilies. Prie įėjimo stovėjo didelis, dusliai burzgiantis kunigaikštytės automobilis, išjungtomis šviesomis; Vilė jau sėdėjo už vairo.

— Greičiau, greičiau!— sukuždėjo ji.— Vartai atidaryti?

— Atidaryti,— burbtelėjo mieguistas vairuotojas, nuleisdamas mašinos kapotą.

Atokiau aplink automobilį apėjo kažkoks šešėlis ir sustojo tamsoje.

Prokopas priėjo prie atlapų automobilio durelių.

— Kunigaikštyte,— sumurmėjo jis,— aš... apsisprendžiau... atiduosiu... viską... ir liksiu...

Kunigaikštytė nesiklausė jo; palinkusi į priekį, akylai žvelgė ten, kur tamsumoje ištirpo įtartinas šešėlis.

— Greičiau!— pakartojo ji ir, sugriebusi Prokopą už rankos, parvertė ant sėdynės greta savęs; vienas sverto truktelėjimas, ir automobilis pajudėjo. Tuo momentu pilyje nušvito kažkieno langas, o iš tamsos iššoko šešėlis.

— Stok!— nuskambėjo balsas, ir šešėlis pasileido priešais automobilį; tai buvo Holcas.

— Iš kelio!— riktelėjo kunigaikštytė, užsimerkė ir movė visu greičiu. Prokopas iš siaubo suplevėsavo rankomis; pasigirdo nežmoniškas klyksmas, ratas šoktelėjo per kažką minkšta, Prokopas norėjo iššokti lauk, bet tą akimirką kunigaikštytė ūmai pasuko už vartų, durelės pačios užsitrenkė, ir automobilis visu greičiu nėrė į tamsą. Prokopas pasibaisėjęs atsisuko į kunigaikštytę; jis vos atpažino ją su odiniu šalmu, žemai palinkusią prie vairo.

— Ką jūs padarėte?— sugriaudėjo jis.

— Nerėk!— iškošė pro dantis kunigaikštytė, užgulusi vairą. Tolumoje blyškiai apšviestame kelyje Prokopas įžiūrėjo tris žmogystas; kunigaikštytė sulėtino greitį ir sustabdė automobilį prie pat jų. Tai buvo karinis patrulis.

— Kodėl važiuojate be šviesų?— piktai išdrožė vienas kareivis.— Kas prie vairo?

— Kunigaikštytė.

Kareiviai atidavė pagarbą ir atsitraukė.

— Slaptažodis?

— Krakatitas.

— Teikitės įjungti šviesas. Ką malonėjate vežti? Prašom leidimą.

— Tuoj,— ramiai atsakė kunigaikštytė ir įjungė pirmą bėgį. Automobilis šokte šoko pirmyn, kareiviai vos spėjo atšlyti.

— Nešaudyti!— suriko vienas iš jų, ir mašina susiliejo su tamsa.

Ties posūkiu kunigaikštytė staigiai pasuko, ir mašina nuriedėjo kone atgalia kryptimi. Sustojo prie pat užkardos prie įvažiavimo į plentą. Priėjo du kareiviai.

— Kas budi?— sausai paklausė kunigaikštytė.

— Leitenantas Rolaufas,— pranešė kareivis.

— Pakviesti!

Iš sargybos būsto sagstydamasis išbėgo leitenantas Rolaufas.

— Labas vakaras, Rolaufai,— maloniai pasisveikino kunigaikštytė.— Kaip gyvuojate? Būkite malonus, įsakykite pakelti užkardą.

— Su malonumu, bet... jūsų bendrakeleivis turi leidimą?

Kunigaikštytė nusijuokė.

— Rolaufai, čia tiesiog lažybos. Ar per trisdešimt penkias minutes suvažinėsiu iki Brogelio ir atgal. Netikite? Juk nesužlugdysite man lažybų?— Skubiai nusitraukusi pirštinę, padavė jam ranką.— Iki pasimatymo, taip? Užsukite kada pas mus.

Rolaufas stuktelėjo kulnais, žemai nusilenkęs pabučiavo Vilei ranką, kareiviai pakėlė užkardą, ir automobilis pajudėjo.

— Iki pasimatymo!— atsisukusi šūktelėjo kunigaikštytė.

Jie skriejo begaliniu, medžiais apsodintu plentu. Šen bei ten žiburiavo namų spingsulės, sodžiuje pravirko kūdikis, už tvoros šuo padūkusiai aplojo be šviesų prašvilpiantį automobilį.

— Ką jūs padarėte?— šaukė Prokopas.— Ar žinote, kad Holcas turi penketą vaikų ir paliegusią seserį?! Jo gyvybė... dešimt kartų brangesnė už jūsų ir mano! Ką jūs padarėte?

Kunigaikštytė tylėjo; suraukusi kaktą, sukandusi dantis, kad geriau matytų, retkarčiais pasistodama, stebėjo kelią.

— Kur tave vežti?— nelauktai paklausė ji, privažiavusi kelio išsišakojimą ant kalvos, kur tai virš miegančios apylinkės.

— Pragaran,— grikštelėjo dantimis Prokopas.

Sustabdė automobilį ir rimtu veidu atsisuko į jį.

— Nekalbėk šitaip! Manai, kad man jau šimtą kartų nesinorėjo drauge su tavim trenktis į kokią sieną? Nemanyk, abudu patektume į pragarą. Dabar tikrai žinau, kad jis yra. Kur nori važiuoti?

— Noriu... pasilikti su tavim!

Kunigaikštytė papurtė galvą.

— Neįmanoma. Ar neatmeni, ką man sakei? Tu susižadėjęs ir... nori išgelbėti pasaulį nuo kažkokios prapulties. Taigi padaryk šitą. Reikia, kad tavo vidus būtų tyras: kitaip... kitaip tavyje gyvens blogis. O aš jau nebegaliu...— Ji glostė vairą.— Kur nori važiuoti? Apskritai, kur tavo namai?

Prokopas iš visų jėgų suspaudė jos riešą.

— Tu... už-užmušei Holcą! Ar nežinai...

— Žinau,— tyliai atsakė ji.— Manai, nepajutau šito? Tai mano kaulai taip sutraškėjo; jis man visą laiką stovi akyse, aš vėl ir vėl važiuoju per jį, o jis puola po ratais...— Vilė krūptelėjo.— Taigi kur? Kairėn ar dešinėn?

— Vadinasi, viskas?— vos girdimai paklausė jis.

Ji linktelėjo.

— Taip. Viskas.

Prokopas atidarė dureles, iššoko, atsistojo priešais automobilį.

— Važiuok!— gargtelėjo jis.— Važiuosi tik per mane!

Ji trūktelėjo automobilį per du žingsnius atgal.

— Sėskis, važiuosime toliau. Nuvešiu tave bent iki artimiausio pasienio. Kur tu nori?

— Atgalios,— prakošė sukandęs dantis.— Atgal su tavim.

— Su manim nebėra kelio... nei pirmyn, nei atgal. Negi tu manęs nesupranti? Aš privalau taip pasielgti, kad patikėtum, jog mylėjau tave. Manai, dar kartą galėčiau išklausyti tai, ką man prišnekėjai? Atgalios negalima; turėtum atiduoti tai... ko nenori ir neturi teisės duoti, arba tave išvežtų, o aš...— ji nuleido rankas ant kelių.— Matai, aš pagalvojau apie tai, kad eisiu su tavim... pirmyn. Įstengčiau taip padaryti, be abejo, įstengčiau; tačiau... tu kažkur susižadėjęs; eik pas ją. Supranti, man niekada į galvą neateidavo klausinėti tave apie tai. Jeigu tu — kunigaikštytė, tai įsivaizduoji, kad esi vienintelė pasaulyje. Tu myli ją?— Prokopas dėbtelėjo į ją iškankinto žmogaus akimis; ir nesugebėjo paneigti...

— Na matai,— atsiduso ji.— Mielasis, tu net meluoti nemoki! Bet suprask, kai paskui viską pergalvojau... Kas aš tau buvau? Ką aš dariau? Ar myluodamas mane, tu galvodavai apie ją? O, kaip aš turėdavau tave bauginti! Ne, ne, patylėk; neatimk iš manęs jėgų pasakyti tau paskutinį dalyką.

Ji užlaužė rankas.

— Aš mylėjau tave. Girdi, taip tave mylėjau, kad... galėjau... bet ką... ir dar daugiau... Bet tu, tu taip baisiai abejojai, jog galų gale palaužei ir mano tikėjimą. Ar tebemyliu tave? Nežinau. Čia, tave regėdama, galėčiau įsismeigti peilį į krūtinę ir norėčiau numirti ar dar nežinau ką pasidaryti, bet ar myliu aš tave? Aš... aš jau nebežinau. O kai tu mane... paskutinį kartą... apkabinai, jutau... ir tavyje... ir savyje...

kažką negera. Nusišluostyk mano bučinius; jie buvo... buvo... nešvarūs,— vos girdimai baigė ji.— Mums reikia išsiskirti.

Kunigaikštytė nežiūrėjo į Prokopą, negirdėjo, ką jis atsako; ir štai suvirpėjo jos blakstienos, iš po jų ištryško ašara, persirito per kraštą: sparčiai nuteka ir sustoja, o ją pasiveja kita... Kunigaikštytė verkė tyliai, rankas pasidėjusi ant vairo; o kai Prokopas norėjo prieiti prie jos, truktelėjo automobilį atgal.

— Tu jau ne Prokopokopakas,— sukuždėjo ji.— Tu — nelaimingas, nelaimingas žmogus. Matai, ir tu... kaip ir aš, blaškais pririštas grandine. Ryšiai, kurie mus jungė, buvo negeri; tačiau ir juos nutraukdamas, žmogus lyg... lyg išplėšia iš savęs ir sielą, ir širdį. Ar bus žmogus tyras, kai jis paliks toks tuščias ir vienišas?— Ji apsipylė ašaromis.— Mylėjau tave, o dabar daugiau neberegėsiu. Eik, pasitrauk man iš kelio, aš apsisuksiu.

Prokopas nė krust, stovėjo kaip suakmenėjęs. Kunigaikštytė privažiavo prie pat jo.

— Sudie, Prokopai,— tylutėliai tarė ji ir iš lėto atbulom ėmė važiuoti keliu.

Jis nubėgo iš paskos; atbulas automobilis riedėjo vis greičiau ir greičiau; jis tartum tirpo.

XLVI

Prokopui sustingo kraujas gyslose, jis įsiklausė, ar neišgirs, kaip kur nors prie posūkio trenkiasi mašina. Ar tik ne motoro ūžesys girdėti iš toli? Arba tai — siaubą kelianti mirtina pabaigos tyla? Prokopas kaip nesavas puolė plentu vytis kunigaikštytę. Kelio serpantinu nubėgo į pakalnę; automobilio — nė padujų. Vėl metėsi kalvon, stebeilydamas pakriūtę, kepurnėjosi apsidraskydamas rankas ten, kur tamsumoje įžiūrėdavo ką nors juoduojant arba šviečiant; tai būdavo gudobelių sąžalynai arba akmenys, ir jis klupdamas vėl ropštėsi į plentą, skrodė akimis tamsumą, gal... gal kur guli lūženų krūva, o po ja...

Prokopas nusigavo iki kelio išsišakojimo ant kalvos; daugmaž čia ji pradėjo susilieti su juoduma. Atsisėdo ant pakelės

stulpelio. Tylu, neapsakomai tylu. Sakykite, šaltosios paryčio žvaigždės, ar kur nors dabar nešvilpia meteoru juodas automobilis? Kodėl gi niekas neatsiliepia, neklykteli paukštis, neamteli sodžiuje šuva, niekas niekas nerodo gyvybės žymių? Viskas sustingo iškilmingoje mirties tyloje. Vadinasi, štai kokia ji, ta pabaiga, begarsė, stingdanti, juoda visko pabaiga; tamsos ir tylos sklidina tuštuma; tvyranti tuštuma. Kurioje kertelėje man pasislėpti, kad užpildyčiau ja savo gėlą? O, teužgęsta žvaigždės ir teateina pasaulio pabaiga! Atsiveis žemė, ir, griaudint stichijai, prabils viešpats: „Imu tave atgalios apgailėtinas ir silpnas sutvėrime, tavyje buvo blogis, ir tu išlaisvinai iš pančių nelabas jėgas. Mielasis, mielasis, aš tau paklosiu nebūties guolį..."

Po visatos erškėčių vainiku Prokopą ėmė krėsti šiurpulys. Vadinasi, beprasmė ir nieko neverta žmogaus kančia, ji tik mažutis, susirietęs, drebantis kamuoliukas tuštumos dugne. Gerai, gerai, sakai, jog pasaulis beribis; bet leisk man numirti!

Rytuose pradėjo blykšti dangus, plienu sužvilgo kelias ir balti akmenys; žiūrėk, ratų pėdsakai, pėdsakai negyvose dulkėse. Visas sukembęs ir apdujęs, Prokopas stojasi ir leidžiasi į kelią. Tenai, žemyn, Baltino pusėn.

Prokopas žingsniavo nesustodamas. Anava sodžius, šermukšnių alėja, tiltukas per ramų ir tamsų upeliūkštį; kyla rūkas ir uždengia saulę, raudoni stogai, žalų karvių banda. Ar toli iki Baltino? Šešiasdešimt septyniasdešimt kilometrų. Nukritę lapai, visur pilna nukritusių lapų.

Vidurdienį Prokopas prisėdo ant akmenų skaldos rietuvės; nebepajėgė toliau eiti. Pro šalį darda vežėčios; valstietis pristabdė arklį ir spokso į nusiminusį žmogų.

— Gal pavėžinti?

Prokopas linktelėjo su dėkingumu ir, netardamas nei žodelio, užsirangė ant pasostės. Paskui vežimas sustojo miestelyje.

— Atvažiavom,— tarė valstietis.— Kur jums reikia?

Prokopas nusiropštė ir nukako toliau. Ar toli iki Baltino?

Pradėjo krapnoti; bet Prokopas jau visiškai nusivarė nuo kojų ir atsisėdo ant tilto turėklų; apačioje tūžta ir putoja šaltas vanduo. Priešpriešiais lekia automobilis, ant tilto sulėtina greitį ir sustoja; iš jo iššoka vyras ožkenos kailiniais ir žengia tiesiai prie Prokopo.

— Kaip jūs čia patekote?

Tai ponas d'Emonas, totoriškas akis prisidengęs automobilisto akiniais, jis labai panašus į milžinišką gauruotą vabalą.

— Aš važiuoju iš Baltino. Jūsų ten ieškoma.

— Toli iki Baltino?— kužda Prokopas.

— Keturiasdešimt kilometrų. Ko jums tenai? Baltine jau išduotas orderis jūsų areštui. Eime, išgabensiu jus.

Prokopas papurtė galvą.

— Kunigaikštytė išsidangino,— tyliai tarė d'Emonas.— Šiandien rytą su *oncle* Ronu. Pirmiausia, kad užsimirštų... vienas nemalonus nutikimas... suvažinėtas žmogus...

— Jis mirė?— vos kvėpuodamas paklausė Prokopas.

— Kol kas ne. O antra, jūs tikriausiai žinote, kunigaikštytė rimtai serga tuberkulioze. Ją išvežė kažkur į Italiją.

— Kur?

— Nežinau. Niekas nežino.

Prokopas atsistojo ir susverdėjo.

— Tuomet... tuomet...

— Važiuosite su manimi?

— Nežinau... Kur?

— Kur norite.

— Aš... aš norėčiau... Italijon.

— Maunam.

D'Emonas pagelbėjo Prokopui įsėsti į automobilį, užmetė ant jo kailinį dangalą ir užtrenkė dureles. Automobilis nuburzgė.

Ir vėl atsiveria krašto panorama, bet tokia keista lyg sapne ir atvirkščia tvarka: miestelis, tuopų alėja, skaldos krūva, tiltukas, koralinės šermukšnių kekės, sodžius. Automobilis zigzagais kyla į kalvą: antai ir kelio išsišakojimas, kur jiedu išsiskyrė. Prokopas pasikelia ir nori iššokti iš mašinos; bet d'Emonas truktelėjo jį atgalios ir padidino greitį. Prokopas užsimerkė; dabar jie ne keliu važiuoja, o iškilo į orą ir skrenda... vėjas plaka veidą, lyg šlapi draiskalai plaikstosi debesys, motoro ūžesys susilieja į vientisą duslų riaumojimą: apačioje po jais tikriausiai linksta žemė, tačiau Prokopui nedrąsu atsimerkti, kad vėl neišvystų pro šalį skriejančių alėjų. Sparčiau! Kad užgniaužtų kvapą! Dar sparčiau! Siaubo varžlankis suspaudė krūtinę, nuo svaiginančio greičio Prokopas jau nebekvėpuoja, o tik stena, mėgaudamasis pašėlusia skuba. Automobilis čia pakalnėn čiūžteli, čia vėl rieda aukštyn, kažkur apačioj pasigirsta žmonių riksmas, sustaugia šuo, o automobilis

švilpia, ties posūkiais kone atsiguldamas ant šono, tarytum būtų patekęs viesulo sūkurin; ir vėl, vėl skrydis tiesiąja visu smarkumu; kraupiai skimbčiodama, dreba greičio rodyklė.

Prokopas pramerkė akis. Ūkanotos sutemos, pro miglą šmėsuoja žibintų eilė, blykčioja gamyklų šviesos. D'Emonas vingiuoja gatvių raizgynu, čiuožia į griuvėsius panašiu priemiesčiu ir vėl išneria į laukus. Mašina iškiša į priekį ilgus šviesos čiuptuvus, čiužinėja po kelio purvą, mėšlą, akmenis, ties posūkiais cypteli, drioksteli uraganine ugnimi ir šauna nesibaigiančia plento juosta, lyg vyniodama ją ant ratų. Kairėje ir dešinėje raitosi siauras kalnų tarpeklis, automobilis slysteli į jį, paskęsta miške, urgzdamas įsisuka viršukalnėn ir galvotrūkčiais puola į slėnį. Kaimai į tirštą rūką spinduliuoja šviesos dėmes, automobilis riaumodamas lekia pro šalį, užpakalyje palikdamas kibirkščių gniūžtes, svyra ant šono, sukasi, spirale kildamas vis kalnan ir kalnan, peršoka per kažin ką ir krinta. Stop! Jie sustojo juodoje tamsoje; ne, čia esama namelio, d'Emonas niurnėdamas išlipa, beldžia į duris ir kalbasi su šeimininkais; netrukus grįžta nešinas ąsočiu vandens, pripila šnypščiantį radiatorių; ryškioje žibintų šviesoje jis su savo kailiniais panašus į velnią iš vaikiškos pasakos. Dabar apeina automobilį, pačiupinėja ratus, pakelia kapotą ir kažką burba sau panosėje; nežmoniškai nuvargęs Prokopas užsnūdo. Jį vėl be perstojo ėmė ritmingai supti; nieko nesuvokdamas, jausdamas vien automobilio supimą, Prokopas ištisas valandas miegojo kamputyje ant sėdynės; nubudo tik tuomet, kai mašina sustojo prie ugnimi plieskiančio viešbučio tyrame kalnų ore tarp snieguotų kauburių.

Visas nutirpęs ir kaip sumuštas Prokopas pasirąžė.

— Čia... čia ne Italija,— sulemeno nustebęs.

— Dar ne Italija,— atsakė d'Emonas.— Kol kas eisime užkąsti.

Ryškių šviesų apakintą Prokopą jis nuvedė į atskirą kabinetą; baltutėlė staltiesė, sidabras, šilima, į diplomatą panašus kelneris. D'Emonas net neprisėdo; žingsniavo po kabinetą ir apžiūrinėjo savo pirštų galus. Atbukęs ir mieguistas Prokopas atsisėdo ant kėdės; jam buvo visiškai vis tiek valgyti ar nevalgyti. Vis dėlto išgėrė puodelį karšto sultinio, sunkiai nulaikydamas šakutę, paknebeno kažkokius patiekalus, pasukiojo rankoje taurę vyno ir karšta kava nusiplikino gomurį.

D'Emonas taip ir neatsisėdo; matavo kambarį, žingsniuodamas nurijo kelis kąsnius; o kai Prokopas baigė užkandžiauti, padavė jam cigarą ir įbrėžė degtuką.

— Taip,— tarė jis.— O dabar prie reikalo. Nuo šios minutės,— kalbėjo vaikštinėdamas,— aš jums tiesiog jūsų kolega Demonas. Suvesiu jus į pažintį su mūsiškiais žmonėmis — tai netoli nuo čia. Nereikia į juos žiūrėti perdaug rimtai; dalis jų — neviltin kritę žmonės, tremtiniai ir bėgliai, susirinkę čionai iš viso pasaulio, dalis — fantazuotojai, plepalų maišai, doktrinieriai ir žmonijos išgelbėjimo diletantai. Apie jų programą neklausinėkite: jie viso labo tik medžiaga, kuria mes naudojamės savo žaidime. Svarbiausia, kad jūsų dispozicijon galime atiduoti plačiai išsišakojusią ir iki šiolei slaptą tarptautinę organizaciją, turinčią savo kuopeles visame pasaulyje. Vienintelė programa — tiesioginė veikla; į ją įtrauksime visus be išimties, vis tiek jie reikalauja veiklos it naujo žaisliuko. Jie neatsispirs tokiems lozungams, kaip „nauja veiklos programa", „valdžios destrukcija"; po pirmųjų sėkmių seks paskui jus kaip avys, ypač jeigu nušalinsite nuo valdžios tuos, kuriuos jums išvardysiu.

Demonas kalbėjo sklandžiai kaip patyręs oratorius, tai yra, tuo pat laiku mintijo visai ką kita, ir buvo tvirtai įsitikinęs, kad jam negalima prieštarauti arba abejoti. Prokopui atrodė, jog kažkada jau girdėjo jį.

— Jūsų padėtis išimtinė,— toliau kalbėjo Demonas, tebevaikštinėdamas po kambarį.— Jūs atmetėte vienos valstybės pasiūlymą; pasielgėte kaip išmintingas žmogus. Juk nelygu, ką jums gali kas nors duoti ir ką pats galite pasiimti. Būtumėte neprotingas, jeigu išleistumėte iš rankų tokį kozirį. Jūsų žinioje priemonė, kurios pagalba galite dūmais paleisti viso pasaulio valstybes. Aš jums duodu neribotą kreditą. Norite penkiasdešimt arba šimtą milijonų svarų? Juos galite gauti per savaitę. Man pakanka, kad iki šiol jūs vienintelis krakatito savininkas. Tiesa, devyniasdešimt penki gramai kol kas tebėra pas mūsiškius, juos mums atvežė kolega saksonietis iš Baltino; bet tie kvailiai ir supratimo neturi apie jūsų chemiją. Laiko krakatitą kaip šventenybę porceliano indelyje ir triskart per savaitę mažne susipeša ginčydamiesi, kieno vyriausybinį pastatą susprogdinti pirmiausia. Beje, patys juos išgirsite. Taigi iš tos pusės jums niekas negresia. Baltinas krakatito neturi nė

kruopelytės. Ponas Tomešas eksperimentuodamas, matyt, išeikvojo visas atsargas...

— Kur jis... kur Irka Tomešas?— vargiai išstenėjo Prokopas.

— Grotupo parako gamykloje. Ten jiems jau per akis nesibaigiančių Tomešo pažadų. O jeigu atsitiktinai jam ir pavyktų susintetinti krakatitą, neilgai juo pasidžiaugs. Šitą aš jums garantuoju. Žodžiu, jūs — vienintelis krakatitą turintis žmogus, ir niekam jo neatiduosite. Savo dispozicijoje turėsite žmones ir visus mūsų organizacijos ryšius. Duosiu jums spaudą, kurią išlaikau savo lėšomis. Pagaliau jums bus pavesta tai, ką laikraščiai vadina „slapta radijo stotimi", tai mūsų nelegali bevielė ryšių priemonė, kuri vadinamosiomis antibangomis arba blėstančiomis kibirkštimis jūsų krakatitą suskaldo trijų tūkstančių kilometrų nuotolyje. Štai jūsų koziriai. Pradedate žaidimą?

— Ką... ką jūs turite omeny?— atsiliepė Prokopas.— Ką man su visu tuo veikti?

Kolega Demonas sustojo, įsmeigė į Prokopą akis.

— Darykite, ką panorėsite. Darykite grandiozinius dalykus. Kas dar jums gali įsakinėti?

XLVII

Demonas prisitraukė prie Prokopo kėdę ir atsisėdo.

— Taip,— mąsliai pasakė jis,— net sunku suvokti. Istorijoje tiesiog nėra buvę analogiškos valdžios, kokią jūs turite savo rankose. Turėdami saujelę žmonių, užkariausite visą pasaulį, kaip Kortesas užkariavo Meksiką. Ne, ir tai toli gražu ne tikslus palyginimas. Turėdami stotį ir krakatitą, galite smogti visam žemės rutuliui. Kad ir keista, tačiau taip yra. Pakanka žiupsnelio baltų miltelių ir numatytą sekundę į orą išlėks viskas, ką jūs įsakysite susprogdinti. Kas gali jums sutrukdyti? Faktiškai esate absoliutus pasaulio viešpats. Įsakinėsite, likdamas nematomas. Juokinga: iš čia galite apšaudyti, na, sakysime, Portugaliją arba Švediją; po trijų keturių dienų jie paprašys taikos, ir jūs galėsite diktuoti įstatymus, sienas, kontribucijos dydį, viską, kas šaus jums į galvą. Nūnai pasaulyje egzistuoja vienintelė didelė valstybė — jūs.

Manote, perdedu? Aš turiu labai apsukrius, viską gebančius vyrukus. Dėl juoko paskelbkite karą Prancūzijai. Ir vieną pusiaunaktį išlėks į orą ministerijos, Prancūzijos bankas, paštas, elektros ir geležinkelio stotys, keliolika kareivinių. Kitą naktį — aerodromai, ginklų sandėliai, geležinkelio tiltai, šaudmenų fabrikai, uostai, švyturiai ir plentai. Aš kolei kas turiu vos septynis lėktuvus; krakatitą galite paberti, kur tik užsimanysite; paskui įjungiama stotis, ir viskas. Na kaip, pamėginsite?

Prokopui viskas atrodė lyg sapnas.

— Ne! Kuriam galui man visa tai?

— Todėl, kad jūs galite,— gūžtelėjo pečiais Demonas.— Jėga... turi išsiveržti. Kam tai pavesti kokiai valstybei, jeigu jūs pats galite padaryti? Aš nežinau jūsų galimybių ribų; o kad jas išbandžius, reikia pradėti; garantuoju, jums patiks. Norite tapti vienvaldžiu pasaulio valdovu? Prašom. Geidžiate sunaikinti žmoniją? Tebūnie šitaip. Trokštate padaryti žmoniją laimingą, primesdami jai amžiną taiką, dievą, naują santvarką, revoliuciją ar dar ką nors? Kodėl gi ne... Tik imkitės darbo, programa neturi jokios reikšmės; galų gale darykite vien tai, ką padiktuos jūsų paties sukurta tikrovė. Galite sunaikinti bankus, karalius, industriją, kariuomenę, amžiną beteisiškumą arba kas jums patinka; tuomet matysit, ką daryti toliau. Pradėkite nuo ko norite; paskui viskas klostysis savaime. Tik neieškokite analogijos istorijoje, neklausinėkite, kaip toli siekia jūsų teisės; jūsų padėtis neturi pavyzdžio; joks chanas Čingis ar Napoleonas nepasufleruos, ką daryt, ir kur jūsų valdžios ribos. Jums niekas negali patarti, jūsų neribotos galios niekas negali suvokti. Jeigu norite pasiekti aukščiausią ribą, privalote būti vienas. Neprisileiskite nieko, kas užsigeistų nurodinėti jums, kaip veikti ar ką veikti.

— Net jūsų, Demonai?— šiurkščiai pertraukė jį Prokopas.

— Net manęs. Aš stoviu jėgos nuošaly. Esu senas, patyręs ir turtingas: man nieko nereikia, tik vieno — kad kas nors vyktų, rutuliotųsi žmogaus numatyta linkme. Mano sena širdis džiaugsis viskuo, ką jūs įvykdysite. Sugalvokite patį gražiausią, drąsiausią, žavingiausią dalyką ir primeskite jį pasauliui: tas reginys bus man atpildas už patarnavimus jums.

— Demonai, duokite ranką,— tarė Prokopas, pagautas įtarimo.

— Ne, galiu jus nudeginti,— šyptelėjo Demonas.— Sergu įsisenėjusia karštlige. Ką aš čia norėjau pasakyti? Taip; smurtas — vienintelis jėgos pasireiškimas. Jėga — tai galimybė išjudinti daiktus; vis tiek neišvengsite dalios pasidaryti centru visko, kas ims suktis aplink jus. Iš anksto prie šito pratinkitės; žmones vertinkite tik kaip įrankį arba kaip ginklą savo idėjos, kuri toptels jums į galvą. Geidžiate sukurti neregėtą gėrį — tikriausiai tapsite nepaprastai nuožmus. Jeigu norite įgyvendinti savuosius idealus, į nieką nekreipkite dėmesio. Beje, viskas vyks savaime. Dabar jums atrodo, kad ne jūsų jėgoms — aš dar nežinau, kokia forma — būti žemės viešpačiu. Galimas daiktas, tačiau tai jūsų turimo ginklo jėgoms, jūsų valdžia siekia toliau, negu blaivia galva galima įsivaizduoti.

Įsikurkite taip, kad nuo nieko nebūtumėte priklausomas. Dar šiandien įsakysiu išrinkti jus informacijos komisijos pirmininku; praktiškai tai duos jums į rankas antibangų stotį; beje, ji pastatyta objekte, kuris priklauso man asmeniškai. Netrukus pamatysite mūsų linksmuosius draugus; neišgąsdinkite jų pernelyg grandioziniais planais. Jie paruošti susitikimui su jumis ir priims jus entuziastingai. Tarkite jiems keletą žodžių apie žmonijos gerovę arba apie ką norite; vis tiek, ką bepasakytumėte, viskas paskęs nuomonių chaose, kuris vadinamas politiniais įsitikinimais.

Pats nuspręsite, kur pirma smogti — politikos ar ekonomikos kryptimi; tai yra, ar iš pradžių bombarduoti karinius objektus, ar fabrikus ir susisiekimo linijas. Pirmasis būdas — efektingesnis, antrasis — giliau žeidžia. Galite pradėti generalinį puolimą žiedu arba pasirinkti radialinį sektorių; veikite anonimiškai arba viešai, galite elgtis iš pirmo žvilgsnio beprotiškai ir paskelbti karą. Nežinau jūsų skonio; pagaliau forma nesvarbu, svarbiausia parodyti savo galią. Jūs — aukščiausias pasaulio teisėjas, paskelbkite nuosprendį kam norite, ir mūsų žmonės įvykdys jį. Nesiskaitykite su žmonėmis; veikite plačiai, juk pasaulyje jų milijardai.

Žiūrėkite, aš — pramonininkas, žurnalistas, bankininkas, politikas, žodžiu, kas tik norite; aš įpratęs apskaičiuoti, atsižvelgti į aplinkybes ir kuistis ribotose galimybėse laimėti. Štai kodėl privalau pasakyti,— ir tai bus vienintelis patarimas, kurį duosiu jums pirm, negu paimsite valdžią į savo rankas,— kad

nereikia abejoti ir dairytis. Vieną kartą atsigręšite ir kaip Loto žmona pavirsite druskos stulpu. Aš — protas ir skaitmuo, bet tereikia man sykį žvilgtelėti aukštyn, ir jau kyla noras išnykti beprotybėje ir begalybėje. Visa, kas egzistuoja begalės chaose, per skaitmenis krinta iki nulio; visos didžiosios jėgos šiaušiasi prieš tuos neišvengiamus kritimo etapus; kiekvienas dydis stengiasi tapti begalybe. Jėga, kuri neišsiveržia iš senų ribų, nueina niekais. Jums duota valia atlikti grandiozinius darbus; ar esate vertas tos galios, ar nesiruošiate paleisti jos vėjais? Aš, senas ir patyręs žmogus, sakau jums: galvokite apie beprotiškus, grandiozinius dalykus, apie pavyzdžio neturinčią darbų apimtį, apie žmogaus galios rekordus, išeinančius už suvokimo ribų; tikrovė nuo visų didžiųjų planų nupešios penkiasdešimt—aštuoniasdešimt procentų; bet tai, kas liks, vis dar turi būti grandioziška. Užsimokite neįmanomam darbui, kad įgyvendintumėte bent tam tikrą dalį. Jūs žinote, koks didis dalykas — eksperimentas; matote, viso pasaulio valdovai labiausiai bijo, kad jų daliai teks pasielgti kitaip, negu jų pirmtakams, įvykdyti neregėtus negirdėtus darbus; nėra nieko konservatyvesnio už žmogaus valdžią. Jūs — pirmasis žmogus pasaulyje, galintis manyti, kad visas žemės rutulys — jūsų laboratorija. Štai ji — didžiausia pagunda ant kalno viršūnės: aš neduosiu tau visko, kas priešais tave, kad galėtum mėgautis ir džiaugtis valdžia, tačiau tau pačiam lemta išsikovoti viską, perdirbti ir pasistengti sukurti kažką tobulesnio, negu šis mūsų niekingas ir žiaurus pasaulis. Pasauliui vėl ir vėl reikalingas sutvėrėjas, kuris būtų ne suverenus viešpats ir valdovas, o viso labo tik beprotis. Jūsų mintys bus tolygios įsakymui; jūsų svajonės — istoriniams perversmams; ir jeigu net nieko nesukurtumėte, tik paminklą sau, vis tiek tai verta dėmesio. Priimkite tai, kas priklauso jums. O dabar eiva; mūsų laukia.

XLVIII

Demonas užvedė motorą ir įšoko į automobilį.

— Netrukus būsime vietoje.

Nuo Pagundų Kalno mašina leidosi į platų slėnį, skriejo nakties tyluma, šmurkštelėjo per neaukštą balnakalnį ir susto-

jo po alksniais prie erdvaus medinio pastato, primenančio seną malūną. Demonas išlipo iš automobilio ir nuvedė Prokopą prie medinių laiptų; čia jiems kelią pastojo žmogus pakelta palto apykakle.

— Slaptažodis?— pareikalavo jis.

— Ša!— nutildė jį Demonas ir nusiėmė automobilisto akinius; vyras atsitraukė, ir Demonas su Prokopu sparčiai užkopė laiptais. Jie įėjo į didelę žemomis lubomis seklyčią, panašią į mokyklos klasę, dvi eilės suolų, paaukštinimas, katedra ir juoda lenta, tik tiek, kad čia buvo tvanku, triukšminga ir viskas skendėjo dūmuose. Susispaudę ant suolų, sėdėjo skrybėlėti žmonės; visi ginčijosi tarp savęs, nuo pakylos šūkalojo rudabarzdis ilgšis, katedroje — liesutis, pedantiškos išvaizdos senis pašėlusiai skambčiojo varpeliu. Demonas pasuko tiesiog prie paaukštinimo ir užšoko ant jo.

— Draugai,— sušuko jis, ir jo balsas nuskambėjo nežmoniškai, tarsi žuvėdros klyksmas.— Atvedžiau jums vieną žmogų. . . Kolegą Krakatitą!

Visi nuščiuvo; Prokopas pajuto, kaip penkiasdešimt porų akių pastvėrė jį ir nesivaržydamos ėmė čiupinėti; jis it lunatikas užlipo ant pakylos ir stiklinėmis akimis apžvelgė prietemoje skendinčią seklyčią.

— Krakatitas, Krakatitas,— per kambarį nuvilnijo murmesys ir virto riksmu:— Krakatitas! Krakatitas! Krakatitas!

Priešais Prokopą stovi daili išsidraikiusiais plaukais mergina ir paduoda jam ranką.

— Sveikas, kolega!

Trumpas, karštas rankos spūstelėjimas, daug žadantis akių blizgesys, ir štai į jį tiesiasi dar dvidešimt rankų: šiurkščių, kietų, karščio išdžiovintų, o taip pat drėgnai šaltų ir nuoširdžiai švelnių. Prokopas pasijuto apjuostas ištisos grandinės rankų, kurios vis tiesėsi ir savinosi jį.

— Krakatitas! Krakatitas!

Senis pedantas skambino kaip padūkęs. Kai tai negelbėjo, pats puolė prie inžinieriaus ir pakratė jam ranką. Senio delnas buvo mažytis, sudžiūvęs, panašus į pergamentą, o už kurpiaus akinių švytėjo didelis džiaugsmas. Minia džiūgaudama sustaugė ir nurimo.

— Draugai,— prabilo senis,— jūs sutikote kolegą Krakatitą. . . stichiškai džiaugdamiesi. . . stichiškai ir labai džiaugda-

miesi... Ir aš, kaip pirmininkas, džiaugiuosi. Sveikiname ir pirmininką Demoną... ir dėkojame jam. Prašau kolegą Krakatitą kaip svečią... sėstis... prezidiume. Dabar tegu delegatai pasisako, kam vadovauti susirinkimui — man ar... pirmininkui Demonui.

— Demonui!

— Mazui!

— Demonui!

— Mazui! Mazui!

— Velniop jūsų formalumus, Mazai,— šūktelėjo Demonas.— Pats pirmininkaukite, ir tiek.

— Susirinkimas tęsiamas,— garsiai pranešė senis.— Žodis suteikiamas delegatui Petersui.

Vėl prašneko rudabarzdis ilgšis; jis, berods, puolė anglų leiboristus, bet niekas jo nesiklausė. Visų žvilgsniai net juntamai buvo susmeigti į Prokopą; antai ten, kampe,— didelės svajingos džiovininko akys, kažkokio barzdoto vaikino žydri išsprogę veizolai; apvalūs, blizgantys profesoriaus egzaminatoriaus akiniai; dygios, užžėlusios akelės, mirksinčios iš po kaltūnais susivėlusių žilų gaurų; nepatiklūs, priešiški žvilgsniai; įdubusios, vaikiškos, šventuolių ir nedorėlių akys. Prokopas klaidžiojo žvilgsniu po žmonių prisigrūdusias suolų eiles ir staiga krūptelėjo lyg nutvilkytas — sutiko tos susivėlusios merginos akis; ji išsilenkė tarsi krisdama į patalus. Prokopas nusuko žvilgsnį į plikut plikutėlę galvą, po kuria kabojo siauras švarkutis; galas žino, kiek šiai būtybei metų — dvidešimt ar penkiasdešimt; bet nespėjo Prokopas įminti tos mįslės, kai visas plikio veidas susiraukšlėjo, virto plačia, džiūgaujančia, palaimos kupina šypsena. Kažkieno įkyrus žvilgsnis erzino Prokopą; jis visur dairėsi to žmogaus, bet niekaip negalėjo surasti.

Delegatas Petersas mikčiodamas užbaigė savo kalbą ir visas raudonas dingo tarp suolų. Visų žvilgsniai susmigo į Prokopą, atkakliai, užsispyrusiai ragindami; senis Mazas suburbėjo kažkokį formalumą ir pasilenkė prie Demono. Stojo mirtina tyla, tuomet, nesuvokdamas, ką darąs, Prokopas pakilo.

— Žodis suteikiamas kolegai Krakatitui,— paskelbė Mazas, trindamas liesas rankas.

Prokopas apstulbęs apsidairė: ką man daryti? Kalbėti? Kuriems galams? Kas jie, šitie žmonės? Sugavo danielišką džio-

vininko žvilgsnį, profesoriaus akinių griežtą, tiriantį blizgesį, matė mirksinčias akutes, smalsias ir šaltas akis, šviečiantį ir masinantį gražuolės žvilgsnį; įdėmiai suklususi, ji pravėrė nuodėmingas, karštas lūpas; pirmajame suole sėdintis susiraukšlėjęs žmogutis nenuleido nuo Prokopo lūpų susižavėjusių akių. Nudžiugęs inžinierius nusišypsojo žmogeliukui.

— Žmonės,— tyliai, lyg pro miegą prabilo Prokopas,— praeitą naktį... aš sumokėjau milžinišką kainą. Patyriau... ir netekau...— Jis iš visų jėgų stengėsi susitvardyti.— Kartais patiri... tokį skausmą... kad... kad jis tampa ne vien tavo skausmu. Tu atveri akis ir matai. Aptemo visata, ir žemei iš skausmo užgniaužė kvapą. Pasaulis turi būti atpirktas. Tu nepakeltum savo gėlos, jei kentėtum vienui vienas. Jūs visi iškentėjote pragarą, jūs visi...

Jis apsižvalgė po seklyčią; viskas susiliejo į kažkokį dulsvą, žaruojantį mirguliavimą nelyginant jūros dugne.

— Kur krakatitas?— staiga irzliai paklausė Prokopas.— Kur jį padėjote?

Senis Mazas atsargiai paėmė porcelianinę šventenybę ir įspraudė inžinieriui į delną. Tai buvo tas pats indas, kurį jis paliko savo laboratorijoje, Hybšmonkos trobelėje. Prokopas pakėlė dangtelį ir sukišo pirštus į grūdėtus miltelius, trynė juos, uostė, užsibėrė žiupsnelį ant liežuvio; atpažinęs gnybiantį, aštrų kartumą, su malonumu gardžiavosi juo.

— Gerai,— atsiduso ir abiem rankom suspaudė brangenybę, tarsi šildydamasis į ją sugrubusius pirštus.

— Tai tu,— pusbalsiu bubeno Prokopas,— aš pažįstu tave; tu esi sprogstantis gaivalas. Išmuš tavo valanda, ir atiduosi viską, kas slypi tavyje; ir puiku...— Prokopas nedrąsiai, iš padilbų dirstelėjo į žmones.— Ką jūs norėtumėte sužinoti? Aš nusimanau tik apie du dalykus: žvaigždes ir chemiją. Nuostabūs — nesibaigiantys toliai, amžina tvarka ir pastovumas, dieviškoji visatos aritmetika; sakau jums — nieko nėra gražesnio... Bet kas man iš tų amžinybės dėsnių? Ateis tavo valanda ir susprogsi; pagimdysi meilę, skausmą, idėją ar dar nežinau ką; tavo didybė ir tavo stiprybė — viso tik vienas akies mirktelėjimas. Ne, tu neįtrauktas į begalybės grandinę ir neskaičiuojamas milijonais šviesmečių; taigi... tegul... tegul tavo niekinga akimirka bus verta to, kad išgyventum ją! Suliepsnok kaitriausia liepsna. Ar tu jauti savo pančius? Tuomet

nusiplėšk apvalkalą ir sutrupink uolą! Leisk įvykti tavo vienintelei akimirkai. Ir tai gerai.

Prokopas net pats aiškiai nesuprato, ką kalba; tačiau nesuvokiamas skatulys vertė jį išsakyti tai, kas stengėsi ištrūkti iš jo minčių rato.

— Aš... užsiiminėju vien chemija. Pažįstu materiją ir... suprantu ją; štai ir viskas. Oras ir vanduo skaldo materiją; ji skyla, rūgsta, pūva, dega, oksiduojasi arba suyra; tačiau niekuomet — girdite, niekuomet! — neatiduoda iki galo visko, ką slepia savyje. Net jeigu jai būtų lemta pereiti visą ciklą, jeigu žemės dulkelė pavirstų augalu, gyvu kūnu, taptų mąstančio Niutono smegenų ląstele, numirtų drauge su juo ir vėl suirtų, — net tuomet ji neatiduotų visko, ką turi. Bet tą pačią dulkelę priverskite... jėga priverskite suskilti, suirti, ir ji sprogs per tūkstantąją sekundės dalį; ir tik tuomet ji atskleis visą savo galią. Tos galios tikriausiai net nemiegota; ji buvo tik supančiota ir duso, kovojo patamsy, laukdama savo valandos. Atiduoti viską! Tai jos teisė. Ir aš, ir aš privalau atiduoti viską iki galo. Negi man lemta vien dūlėti ir laukti... trūnyti liūne... ir subyrėti, neturint galimybių kada nors... pasireikšti... visa savo žmogiška esybe? Geriau... geriau... nepaisydamas nieko... vieną kulminacinę akimirką... Nes aš tikiu, kad laimė — tai atiduoti viską iki galo. Nesvarbu, ar tai gera, ar bloga. Manyje viskas suaugo krūvon; ir gėris, ir blogis, ir visų aukščiausia. Visa, kas gyva, tarytum susiskaldo ir kuria ir gėrį, ir blogį. Ir aš tai patyriau; bet dabar... privalau atlikti visų kilniausia. Štai kur žmogaus atpirkimas. Tame, ką iki šiolei padariau, nebuvo visų tauriausio; visų kilniausia tūno giliai manyje nelyginant akmeny. Aš privalau sprogti... smarkiai... kaip sprogsta sviedinys; ir neklausinėsiu, ką šitaip driokstelėdamas sudaužysiu; man reikia... man reikia atiduoti visų aukščiausia...

Besistengiant išsakyti neišreiškiamą dalyką, Prokopui pritrūko žodžių; kuo toliau, tuo beprasmiškesnė buvo jo kalba, jis raukė kaktą, žvalgėsi į klausytojus — ar jie sugavo jo mintį, kurios pats kitaip nesugebėjo išpasakoti. Sutiko draugiškas, tyras džiovininko akis, matė didelį norą susigaudyti plačiai išplėstose tenai, gale, sėdinčio jaunuolio milžino akyse; su begaline tikinčiojo ištikimybe jo žodžius gerte gėrė susiraukšlėjęs žmogeliukas, o gražioji mergina klausėsi pusiaugula, ero-

tiškai virpčiodama visu kūnu. Už tai visi kiti spoksojo į jį šaltai, smalsiai arba su augančiu abejingumu. Kodėl, tiesą sakant, aš tai pasakoju?

— Aš patyriau,— netvirtai ir jau truputį irzdamas kalbėjo toliau Prokopas,— pergyvenau tiek... kiek gali pakelti žmogus. Kodėl jums visa tai kalbu? Todėl, kad man šito maža; todėl... kad iki šiolei esu neišpirktas; tose mano kančiose nebuvo visų aukščiausio. Tai slypi žmoguje... nelyginant jėga materijoje. Kad materija atiduotų savo galią, reikia ją suskaldyti. Ir žmogų reikia išlaisvinti iš pančių, sužlugdyti, sutriuškinti, kad jis atiduotų savo tauriausiąją liepsną. Oooo, būtų jau per daug, jeigu ir tada jis nepasijustų, kad... kad pasiekė... kad... kad...

Prokopas sumikčiojo, paniuro, numetė ant stalo indelį su krakatitu ir atsisėdo.

XLIX

Kurį laiką visi sumišę tylėjo.

— Ir viskas?— šūktelėjo iš salės pašaipus balsas.

— Viskas,— išdrožė Prokopas, raukydamas nosį.

— Ne, ne viskas!— tarė pakildamas Demonas.— Kolega Krakatitas manė, kad delegatai norės suprasti...

— Oho!— atsiliepė kažkas.

— Taip. Delegatui Mezerskiui teks palaukti, kol aš baigsiu kalbėti. Kolega Krakatitas mums vaizdžiai papasakojo,— Demono balsas vėl tapo panašus į šaižų žuvėdros klyksmą,— kad revoliuciją reikia pradėti nepaisant etapų teorijos; viską apimančią revoliuciją, panašią į sprogimą, kurio metu žmonija parodys visa, kas joje aukščiausia. Kad visuomenė aptiktų savyje tą didžiausią gėrį, reikia ją susprogdinti. Jūs čia ginčijatės, kame slypi tas didžiausias žmonijos gėris. Kolega Krakatitas mus moko, kad užtenka žmoniją įniršinti iki sprogimo, ir ji šoktelės žymiai aukščiau jūsų įsivaizduojamos ribos; ir nereikia dairytis, kas bus sugriauta sprogimo metu! Ir aš sakau, kolega Krakatitas teisus!

— Teisus! Teisus!— suklego balsai ir pratrūko aplodismentai.— Krakatitas! Krakatitas!

— Ramiau!— perrėkė juos Demonas.— Kolegos Krakatito žodžiai tuo svaresni, kad jie pagrįsti galia įvykdyti tokį sprogimą. Kolega Krakatitas — ne tauškalas, o veiklos žmogus. Jis atvyko pavesti mums tiesioginę veiklą. Ir aš jums sakau — ta veikla bus siaubingesnė, negu kas nors iš jūsų kada drįso svajoti. Ir prasidės ji šiandien, rytoj, savaitės bėgyje. . .

Jo žodžius nustelbė nežmoniškas lalėjimas. Iš savo vietų pašokusių žmonių banga užplūdo pakylą ir apsupo Prokopą. Jie glėbesčiavo inžinierių, tampė už rankų ir šaukė: „Krakatitas! Krakatitas!" Gražioji mergina išsidraikiusiais plaukais lyg pašėlusi skverbėsi prie Prokopo; banguojanti minia ją nubloškė prie inžinieriaus, ir ji prigludo prie jo krūtinės; Prokopas norėjo atstumti merginą, bet ji apkabino inžinierių ir karštai nežinia ką vapėjo nesuprantama kalba. Tuo tarpu ant pakylos krašto akiniuotas žmogelis neskubėdamas ir ramiai dėstė ištuštėjusiems suolams, kad negalima daryti sociologinio pobūdžio išvadų, remiantis nedarnios gamtos reiškiniais.

— Krakatitas! Krakatitas!— ūžavo minia; visi buvo pakilę iš vietų. Mazas kaip beprotis tilindžiavo varpeliu; staiga ant katedros užšoko juodaplaukis vaikinas, aukštai virš galvos mostaguodamas indeliu su krakatitu.

— Tylos!— suspigo jis.— Į vietas! Arba trenksiu krakatitą jums po kojom!

Ūmai visi nutilo; būrys žmonių atslūgo nuo pakylos. Ant jos liko sutrikęs ir bejėgis Mazas su varpeliu rankoje, į lentą atsišliejęs Demonas ir Prokopas, ant kurio vis dar tebekabojo ta juodaplaukė menadė.

— Rosai!— pasigirdo balsai.— Nutempkite jį žemyn! Šalin Rosą!

Vaikinas katedroje nežmoniškai vartaliojo degančias akis.

— Nė krust! Mezerskis nori šauti į mane! Sviesiu!— griaudėjo jis, kratydamas indelį.

Minia atsitraukė, riaumodama kaip įerzintas grobuonis. Du trys žmonės pakėlė aukštyn rankas; kiti pasekė jais; akimirkai įsiviešpatavo kraupi tyla.

— Lipk žemėn!— suriko senis Mazas.— Kas tau leido kalbėti?

— Sviesiu!— pagrasino Rosas, išsitempęs kaip styga.

— Tai prieštarauja taisyklėms,— supyko Mazas.— Aš protestuoju ir. . . atsisakau pirmininkauti.

Jis trenkė ant žemės varpelį ir nulipo nuo pakylos.

— Bravo, Mazai!— riktelėjo ironiškas balsas.

— Šauniai pasitarnavai reikalui!

— Tylos!— šaukė Rosas, nusibraukdamas nuo kaktos plaukus.— Dabar aš kalbėsiu. Kolega Krakatitas mums sakė: ateis tavo valanda, ir tu susprogsi; leisk įvykti tavo vienintelei akimirkai. Puiku, jo žodžiai pasiekė mano širdį.

— Jis ne tą turėjo galvoje!

— Tegyvuoja Krakatitas!

Kažkas sušvilpė.

Demonas griebė Prokopą už alkūnės ir nusitempė prie kažkokių už lentos esančių durelių.

— Galite sau švilpti!— pašaipiai varė savo Rosas.— Kai prieš jus stovėjo tas nepažįstamasis ir... ir „leido įvykti savo akimirkai", niekas nešvilpė. Kodėl nepabandžius ir kitiems?

— Teisybė!— atsiliepė ramus balsas.

Gražuolė savo kūnu pridengė Prokopą. Jis mėgino ją atstumti.

— Netiesa!— šūktelėjo ji, žybsėdama akimis.— Jis... jis...

— Nutilk!— sušnypštė Demonas.

— Įsakinėti visi moka,— karštai kalbėjo toliau Rosas.— Bet pakolei savo rankose turiu štai šitą, įsakinėju aš. Man vis tiek, išliksiu ar gausiu galą. Nedrįskite iš čia išeiti! Galeasai, saugok duris! Taip, o dabar pasišnekėsime.

— Taip, dabar pasišnekėsime,— griežtai tarė Demonas.

Rosas akies mirksniu atsigręžė į jį, bet tuo momentu žydraakis milžinas pašoko nuo suolo ir kaip jautis nunarinęs galvą puolė žemyn. Rosas nespėjo atsikvošėti, o milžinas jau sugriebė jį ir visu smarkumu patraukė už kojų; Rosas kūlvirsčia nudardėjo nuo katedros. Gūdžioje tyloje galva dunkstelėjo į grindis, o nuo paaukštinimo po suolais nuriedėjo porcelianinio tiglio dangtelis.

Prokopas šoko prie kūno be gyvybės žymių; ant Roso krūtinės, veido, ant grindų, kraujo klane buvo pribirę baltų krakatito miltelių... Demonas nutempė Prokopą šalin; vėl kilo erzelynė, ir keletas žmonių metėsi prie pakylos.

— Nemindžiokit krakatito! Sprogs!— riktelėjo kažkas mikčiodamas.

Bet žmonės jau pripuolė ir rinko nuo grindų baltus miltelius į degtukų dėžutes, pešėsi, voliojosi ant žemės, susikibę kamuoliais.

— Užrakinkite duris!— suriaumojo kažkas.

Užgeso šviesa. Tuo metu Demonas paspyrė už lentos esančias duris ir nutempė Prokopą į tamsą.

Demonas švietė kišeniniu žibintuvėliu. Jie atsidūrė begalinėje kamaroje, kurioje stovėjo vienas ant kito sukrauti stalai, padėklai alaus bokalams, mėtėsi kažkokie drabužiai. Pro rūgštimi trenkiančią juodą koridoriaus angą siaurais, tamsiais laiptais Demonas nutempė Prokopą žemyn. Ant laiptų juos pasivijo susivėlusi mergina.

— Aš su jumis,— sukuždėjo ji, įsikibdama į Prokopo ranką.

Pasišviesdamas šokčiojančia žibintuvėlio šviesa, Demonas išpuolė į kiemą; aplinkui buvo bedugnė tamsa. Jis nuplėšė nuo vyrių vartelius ir nuskuodė plentu; kol bandantis mergina nusikratyti Prokopas nubėgo iki automobilio, motoras jau ūžė, o Demonas buvo užgulęs vairą.

— Greičiau!

Prokopas įšoko į automobilį, mergina — įkandin jo; mašina truktelėjo ir šovė į juodumą. Pūtė žvarbus vėjas; plonyte suknele vilkinti mergina drebėjo, ir Prokopas apsupo ją kailiniu apklotu, pats atsitraukdamas į kitą kampą. Automobilis šokčiojo niekam tikusiu vieškeliu, kryp̃čiojo per duobes, klimpo ir vėl burgzdamas didino greitį. Prokopas žvarbo ir kaskart atsitraukdavo, kai krestelėjusi mašina nusviesdavo jį prie kamuolėlin susirietusios merginos. Mergina nuslydo prie jo.

— Tau šalta, tiesa?— sukuždėjo ji, mėgino prisitraukti Prokopą prie savęs ir pridengti dangalo krašteliu.— Sušilk!— tarė tyliai, atsikvėpė, nusijuokė virpančiu juoku ir visu kūnu prisispaudė prie inžinieriaus; ji buvo karšta ir putli tarsi būtų nuoga. Išsidraikę plaukai aitriai ir keistai kvepėjo, kuteno Prokopui skruostus, lindo jam į akis. Visai arti prikišusi veidą, vapėjo svetima kalba, vis tyliau ir tyliau kartojo vieną ir tą patį, drebančiais dantimis sukąsdama Prokopo ausies spenelį; šast, prisiglaudžia prie jo krūtinės, patyrusiu, drėgnu ištvirkėlės bučiniu įsisiurbia į Prokopo lūpas. Prokopas grubiai atstūmė ją; mergina nieko nesuprasdama atsitiesė, įsižeidusi pasitraukė, nusipurtė nuo pečių kailinį apklotą; žvarbus vė-

jas tebekošė, Prokopas vėl uždengė jai pečius. Mergina tūžmingai pasimuistė, užsispyrusi nutraukė kailį ir numetė žemėn.

— Kaip norite,— burbtelėjo Prokopas ir nusigręžė.

Demonas išvairavo automobilį į grįstą kelią ir pasileido baisiu greičiu. Keleiviai matė tik ožkos gaurais apžėlusią Demono nugarą. Prokopas duso nuo smarkaus priešpriešinio vėjo; dirstelėjo į merginą — ta apsivyniojo kaklą plaukais ir drebėjo kaip epušės lapas. Jam pagailo užsispyrėlės; pakėlė dangalą, užmetė jai ant pečių; ji ožiuodamasi ir rūstaudama atstūmė jo ranką. Tuomet Prokopas suvyniojo į apklotą ją visą sulig galva ir stipriai apglėbė.

— Ir nejudėkite!

— Ką, vėl siunta!— ramiai per petį metė Demonas.— O jūs ją. . .

Prokopas dėjosi nenugirdęs ciniškų Demono žodžių, tačiau vytulas jo glėbyje tyliai sukikeno.

— Ji šauni mergiotė,— abejingai kalbėjo toliau Demonas.— Juk tavo tėtis buvo rašytojas, ar ne?

Vytulas linktelėjo; ir Demonas paminėjo tokią žinomą, tokio šviesaus, tyro žmogaus pavardę, kad Prokopas suvirpėjo ir paleido merginą. Vytulas ėmė krutėti ir stryktelėjo Prokopui ant kelių; iš po kailio išlindo dailios, gundančios kojos ir vaikiškai sumataravo. Prokopas pridengė jas apklotu, kad mergina nesušaltų; ji, matyt, palaikė tai žaidimu ir, springdama tyliu juoku, ėmė kiloti aukštyn čia vieną, čia kitą koją. Inžinierius apglėbė merginą kiek galėdamas žemiau; tuomet iš po kailinių išniro apvali mergiška ranka ir nežaboto meilės siautulio apimta įsikibo Prokopui į veidą, timpčiojo už plaukų, kuteno kaklą, pirštais stengėsi praverti jo sučiauptas lūpas. Jis nustojo priešintis; ranka palytėjo jo kaktą; apčiuopė gilias raukšles ir atsitraukė lyg nudegusi; dabar ji — baikšti rankutė lyg vaiko, nežinančio, kas jam leidžiama — vogčiomis slenka prie inžinieriaus veido, liečia jį, atsitraukia. . . vėl liečia, paglosto ir švelniai, nedrąsiai priglunda prie šiurkštaus Prokopo skruosto. Abudu po apklotu giliai atsiduso ir nurimo.

Praskriejęs miegantį miestuką, automobilis nusileido į tyrlaukį.

— Na kaip?— atsigręžia Demonas.— Ką pasakysite apie mūsiškius?

— Tyliau,— sukuždėjo nejudėdamas Prokopas.— Ji užmigo.

L

Automobilis sustojo nykiame, girios užkerotame slėnyje. Tamsumoje Prokopas įžiūrėjo keliamuosius bokštelius ir terikonus.

— Štai ir atvažiavome,— burbtelėjo Demonas.— Čia mano rūdos kasykla ir lydykla, tokia skatiko neverta įmonė. Na, lipkite!

— Ją čia palikti?— tyliai paklausė Prokopas.

— Ką? Ak taip, jūsų gražuolę... Pažadinkite, mes čia nakvosime.

Prokopas išlipo iš automobilio ir atsargiai pakėlė merginą ant rankų.

— Kur ją guldyti?

Demonas atrakino niūriai atrodančio namo duris.

— Ką? Palaukite, čia yra keletas kambarių. Galite paguldyti... aš pats jus tuoj nuvesiu.

Jis uždegė šviesą ir nuvedė Prokopą nekūrentais kontoros koridoriais; pagaliau įėjo pro vienas duris ir spustelėjo jungiklį. Tai buvo biaurus, troškus kambarys, prie sienos stovėjo suversta lova, langai nuleistomis žaliuzi.

— Aha,— suniurnėjo Demonas,— matyt, nakvojo... vienas pažįstamas. Čia nelabai jauku, ar ne? Bet ko norėti iš viengungio... Guldykite ją ant lovos.

Prokopas atsargiai paguldė ramiai kvėpuojantį vytulą. Demonas žingsniavo po kambarį, trindamas rankas.

— Dabar eisime į mūsų stotį. Ji ten, ant kalvos, dešimt minučių kelio pėsčiomis. O gal norite čia pasilikti?— Jis priėjo prie miegančios merginos, atmetė kailio kampą, aukščiau kelių apnuogindamas jos kojas.— Graži, teisybė? Gaila, kad aš toks sukriošęs...

Prokopas apsiniaukė ir pridengė merginos kojas.

— Rodykite savo stotį,— sausai tarė jis.

Demono lūpos pašaipiai virptelėjo.

— Eime.

Jis nuvedė Prokopą per kiemą. Mašinų skyriuje buvo šviesu, pukšėjo motorai, atraitotomis marškinių rankovėmis kieme slampinėjo kūrikas ir dūmino pypkę. Aukštyn į kalną kilo vagonetėms su rūda skirtas kabamasis kelias, jo sustingę skersiniai dūlavo it senovinio roplio šonkauliai.

— Teko uždaryti tris šachtas,— pasakojo Demonas.— Pasirodė nerentabilios. Jeigu ne ta stotis, seniai viską būčiau pardavęs. Eikite čionai.

Stačiu takeliu Demonas kopė į kalną, apaugusį mišku; Prokopas sekė iš paskos, orientuodamasis pagal aidinčius žingsnius — taip buvo tamsu; kartkartėmis nuo eglių šakų paptelėdavo dideli lašai. Demonas sustojo, sunkiai gaudydamas kvapą.

— Senatvė,— tarė jis,— širdis nebe ta. Vis daugiau ir daugiau tenka pasikliauti kitais... Šiandien stotyje nieko nėra; kolega telegrafistas liko ten, su jais... Tai nesvarbu; eime! Kalvos viršūnė panėšėjo į mūšio lauką: tušti keliamieji bokštai, plieno lynai, didžiulės menkaverčių uolienų krūvos; ant paties didžiausio sąvartų kalno — medinis namelis su antenomis.

— Antai ir... stotis,— pūškuodamas tarė Demonas.— Ji stovi ant keturiasdešimties tūkstančių tonų magnetinės rūdos kalno. Suprantate, natūralus kondensatorius. Visa kalva — milžiniškas laidų raizginys. Kada nors papasakosiu smulkiau. Padėkite man užsiropšti.

Jie repečkavo biria uoliena; iš po kojų trinksėdama riedėjo stambi skalda, bet štai pagaliau ir stotis...

Prokopas sustojo kaip įbestas, negalėdamas patikėti savo akimis: juk tai jo laboratorija, ta pati Hybšmonkos laukuose palikta trobelė! Va nedažytos durys, keletas šviesesnių lentų, prikaltų per paskutinį remontą, į akis panašios šakelės... Apstulbęs Prokopas persibraukė ranka kaktą: žinoma, anava surūdijusi, sulinkusi vinis, kurią kadaise pats įvarė!

— Iš kur ji čia?— pakuždom paklausė Prokopas.

— Kas „ji"?

— Ta trobelė.

— O, jau daugelį metų čia stovi,— abejingai tarė Demonas.— O kas?

— Nieko.

Prokopas apėjo aplink namelį, čiupinėdamas sienas ir langus. Na taip, štai plyšys lentoje, iškultas lango stiklas, iškritusi šaka, teisingai, iš vidaus skylutė užkišta popieriumi. Inžinierius virpančia ranka lytėjo pažįstamas smulkmenas; viskas taip, kaip buvę, viskas taip...

— Na, jau apžiūrėjote?— paklausė Demonas.— Atrakinkite, raktą jūs turite.

Prokopas kyštelėjo ranką į kišenę. Žinoma, štai jis, raktas nuo jo senosios laboratorijos... kurią paliko ten, namie; įkišo raktą į kabančią spyną, atrakino, įėjo vidun ir — kaip savo namuose — automatiškai ištiesė ranką kairėn, paspaudė šviesos jungiklį, kur vietoj mygtuko buvo įtaisyta vinis, kaip ten, namie. Demonas įvirto iš paskos. Viešpatie, va ir po šiai dienai nepaklota mano lova; mano praustuvas, ąsotis nudaužtu krašteliu, kempinė, rankšluostis, viskas... Prokopas užmetė akį kampan, tenai — sena geležinė krosnelė ir viela sutvirtintas dūmtraukis, dėžė su anglies trupiniais, o čia — įdubęs, išklibęs krėslas, iš kurio sėdynės styro šeriai ir spyruoklės; čia — plyšys grindyse, o ten — pradeginta lenta ir spinta, drabužių spinta... Atidarė dureles; spintoje kabojo kažkieno suglamžytos kelnės.

— Neišvaizdu čia,— tarė Demonas.— Mūsų telegrafistas toks... keistuolis. O ką jūs pasakysite apie aparatūrą?

Lyg sapnuodamas Prokopas atsisuko į stalą. Ne, šito jis neturėjo, ne, ne, ne, čia kažkas visai nematyta: viename stalo gale vietoj chemijos reikmenų stovėjo dvylikos lempų laivų radijo stotis; šalimais gulėjo ausinės, stovėjo radijo imtuvas, kondensatorius, variometras, reguliatorius, po stalu — paprastas transformatorius; kitame stalo gale...

— Ta pirmoji — normali stotis pokalbiams,— aiškino Demonas,— o antroji — siuntinėja kibirkštis. Jos pagalba siunčiame antibangas, priešines sroves, sukeliame dirbtines magnetines audras, žodžiu, vadinkite taip, kaip norite. Štai ir visa mūsų paslaptis. Jūs nusimanote apie tokius dalykus?

— Ne,— Prokopas greitomis apžiūrėjo aparatą, į kurį nieko panašaus nebuvo regėjęs.

Aparate — daugybė varžų, vielų tinkliukas, kažkas panašaus į katodinį vamzdelį, dar kažkokie izoliuoti būgnai, keistas kohereris, relė ir klaviatūra su kontaktų mygtukais; Prokopas negalėjo susigaudyti, kaip visa tai veikia. Paliko aparatą ramybėje ir žvilgtelėjo į lubas, ar tebėra tas keistas medžio piešinys, kuris tenai, namie, jam atrodydavo panašus į senio galvą. Taip, yra, yra! O va ten — veidrodis nuskeltu kampučiu...

— Kaip jums patinka aparatas?— teiravosi Demonas.

— Jis... ėėė... čia juk pirmoji konstrukcija, tiesa? Jis dar labai sudėtingas.

Jo žvilgsnis užkliuvo už fotografijos, atremtos į kažkokią indukcinę ritę. Prokopas paėmė nuotrauką, joje buvo nuostabiai gražios merginos veidas.

— Kas ji?— kimiu balsu paklausė Prokopas.

Demonas dirstelėjo jam per petį.

— Nepažįstate? Nagi jūsų gražuolė, kurią atsivežėte glėbyje. Nuostabi, tiesa?

— Kaip čia pateko jos fotografija?

Demonas pašaipiai išsiviepė.

— Tikriausiai ją dievina mūsų telegrafistas. Ar negalėtumėte įjungti štai aną kontaktą. Tą didžiąją svirtį... Mūsų telegrafistas — tas susiraukšlėjęs žmogeliukas; nepastebėjote jo? Sėdėjo pirmame suole.

Prokopas numetė fotografiją ant stalo ir įjungė kontaktą. Vielos tinkleliu perbėgo žydra kibirkštis. Demonas perbėgo pirštais klaviatūrą — ir visas aparatas sušvito trumpais, žydrais blyksniais.

— Taip,— atsiduso patenkintas Demonas ir nejudėdamas įsistebeilijo į kibirkštis.

Prokopas vėl čiupo nuotrauką. Na, žinoma, čia ta pati apačioje miegantì mergina; nėra jokių abejonių. Bet jeigu... jeigu ji būtų su vualiu, su aprasojusia nuo lietaus goržete iki pat lūpų... ir pirštinaitėmis... Prokopas sukando dantis. Negali būti, kad ji taip panėšėtų į aną! Stengdamasis sulaikyti blėstantį reginį, jis prisimerkė ir vėl išvydo merginą su vualiu,— ji glaudžia prie krūtinės antspauduotą paketą, o dabar... dabar pakels tyras ir nevilties kupinas akis...

Netverdamas savame kailyje, Prokopas gretino nuotrauką su neryškiu paveikslu. Viešpatie aukščiausias, kaipgi jinai atrodė? Juk aš nežinau!— Prokopui gyslose stingo kraujas.— Tik žinau, kad ji buvo su vualiu, kad labai graži. Labai gražus veidas, pridengtas šydu — ir daugiau nieko, ničnieko nemačiau. O ši, ši nuotrauka, tos didelės akys ir švelnios, nesišypsančios lūpos — negi čia ta pati... ta... mieganti apačioje? Juk jos lūpos praviros, praviros ir nuodėmingos, ir plaukai palaidi, ir žvelgia ji visai ne taip... kitaip žvelgia... Viską užtemdydamas, Prokopui akyse stovėjo rasotas šydas. Ne, kvailystė; nuotraukoje visai ne ta apačioje mieganti mergina, net nepanaši į ją. Nuotraukoje — veidas tos merginos su vualiu, kuri atėjo pas jį bėdos ir nelaimės genama; josios kakta

rami, o akyse — liūdesio šešėlis; prie lūpų limpa vualis, tankus, nuo kvėpavimo aprasojęs vualis... Kodėl ji tąsyk nepakėlė šydo, kad aš galėčiau pažinti ją!

— Eime, parodysiu jums kai ką,— nutraukė Demonas jo mintis ir nusitempė Prokopą lauk.

Jie abudu stovėjo ant sąvartų krūvos; po kojomis driekėsi juoda mieganti žemė.

— Antai, žiūrėkite,— ranka parodė Demonas į horizontą.— Nieko nematote?

— Nieko. Beje, matau ugnelę. Blankius gaisus.

— Žinote, kas ten?

Kažkas tyliai sugaudė, tarytum nakties tylumoje būtų prašvilpęs vėjo gūsis.

— Viskas,— iškilmingai tarė Demonas ir nusiėmė kepurę.— *Good night*[1], draugai.

Prokopas klausiamai pažvelgė į jį.

— Nesupratote?— atsiliepė Demonas.— Dabar mus pasiekė sprogimo garsas. Penkiasdešimt kilometrų tiesiąja. Lygiai pustrečios minutės.

— Koks sprogimas?

— Krakatito. Tie mulkiai prisigrūdo jo į degtukų dėžutes. Manau, daugiau jie mums nebetrukdys. Sušauksime kitą suvažiavimą... išrinksime naują komitetą.

— Jūs... jūs... juos...

Demonas linktelėjo.

— Su jais buvo neįmanoma dirbti. Esu tikras, kad jie iki paskutinio momento riejosi dėl taktikos. Ten dabar tikriausiai viskas dega.

Horizonte buvo matyti tik neryški rausva pašvaistė.

— Ten liko ir mūsų stoties išradėjas. Visi ten pasiliko. Taigi dabar jūs viską paimsite į savo rankas... Tik paklausykite, kaip ramu. O juk iš čia tais laidais perduodama į erdvę begarsė ir tiksli kanonada. Dabar mes nutraukėme visų radijo stočių darbą, o radistams traška ausinėse! Tegu pasiunta! Tuo tarpu Grotupe plūkiasi ponas Tomešas, stengdamasis gauti krakatitą... Nieko iš to neišeis. O jeigu, jeigu jam ir pavyktų — o!— tą pačią akimirką, kai jo rankose susidarys tas junginys, ateis galas... Taigi darbuokis, mano stotele, kibirkščiuok pa-

[1] Labanakt *(angl.)*.

tyliukais ir bombarduok visatą! Niekas, niekas, išskyrus jus, netaps krakatito savininku. Dabar jūs, jūs vienas... vienintelis...— Demonas uždėjo Prokopui ant peties ranką ir tylėdamas antrąja nubrėžė ratą, tarytum rodydamas, kad visame pasaulyje...

Buvo bežvaigždė ir nebyli naktis; žemai liepsnos tvane skendėjo horizontas.

— Oo, pailsau,— nusižiovavo Demonas.— Puiki buvo dienelė. Eime žemyn.

Demonas skubėjo namo.

— Kurgi yra tas Grotupas?— netikėtai paklausė Prokopas, kai jiedu nusileido nuo kalvos.

— Einam, parodysiu jums,— atsiliepė Demonas.

Jie užsuko į rūdyno raštinę, ir Demonas nuvedė Prokopą prie žemėlapio, kabančio ant sienos.

— Štai čia.— Ilgu nagu bakstelėjo į žemėlapį ir nubrėžė mažą apskritimėlį.— Gal norėtumėte išgerti? Apšilsite.

Jis pripylė sau ir Prokopui po taurelę kažkokio tamsaus kaip degutas gėrimo.

— Į jūsų sveikatą!

Prokopas vienu gurkšniu maktelėjo ir uždusо. Gėrimas buvo it išlydytas metalas ir kartus kaip chininas; tuoj ėmė pašėlusiai suktis galva.

— Daugiau nepageidaujate?— išsiepė geltonus dantis Demonas.— Gaila. Skubate pas savo gražuolę, a?— Jis maukė taurelę po taurelės; jo akys žalsvai blykčiojo, senį pagavo noras plepėti, bet jis vos apvertė liežuvį.— Klausykite, jūs — šaunuolis!— pareiškė jis.— Rytoj pat imkitės darbo. Senis Demonas padarys viską, ko tik užsimanysite...— Demonas vosne-vos atsistojo ir žemai nusilenkė Prokopui.— Dabar viskas gerai. Ir dar... pa-palaukite...

Jis ėmė painioti visas pasaulio kalbas; kiek Prokopas gebėjo suprasti, Demonas sapaliojo grubiausias nešvankybes, pagaliau užtraukė kažkokią nepadorią dainušką, netekdamas sąmonės, ėmė tampytis kaip epilepsijos priepuolyje; ant jo lūpų pasirodė gelsvos putos.

— Ei, kas jums?— šaukė Prokopas, purtydamas senį.

Tas vargiai atmerkė stiklines akis.

— Kas... kas yra?— marmaliavo jis, trupučiuką pakilo, krūptelėjo.— Aha... aš... aš... Tai nieko,— pasitrynė kaktą,

konvulsiškai nusižiovavo.— Taip, aš jus palydėsiu į jūsų kambarį, gerai?

Jo totoriškas veidas biauriai pamėlo ir apdribo kaip tuščias maišas, šlitiniuodamas, tarsi susipinančiom kojom pasuko durų link.

— Eime!

Nuėjo tiesiai į kambarį, kur buvo palikę miegančią merginą.

— O-o, gražuolė nubudo!— šūktelėjo tarpdury Demonas.— Prašom vidun.

Mergina klūpojo priešais krosnelę; matyt, ką tik užkūrė ją ir dabar žvelgė, kaip traškėdamos dega malkos.

— Oho, žiūrėk, kokia tvarka!— pritariamai nutęsė Demonas.

Kambarys iš tiesų buvo išvėdintas, nuostabiai jaukiai sutvarkytas; dabar viskas čia buvo paprasta ir miela kaip taikiame namų židinyje.

— Tik pažiūrėk, ką ji sugeba!— stebėjosi senis.— Tau, mergužėle, laikas būtų išmesti inkarą.

Mergina pakilo, tirštai nuraudo ir sumišo.

— Na, na, nesidrovėk! Šis kolega tau patinka, teisybė?— vaipėsi Demonas.

— Patinka,— paprastai atsakė ji ir nuėjo uždaryti lango, nuleisti žaliuzi.

Į apšviestą kambarį nuo krosnelės sklido šilima.

— Gera čia, vaikai,— pagyrė Demonas, šildydamas prie krosnelės rankas.— Taip ir likčiau pas jus.

— Tai jau ne! Išeik!— skubiai atšovė ji.

— Tuojau, balandėle,— gudriai šypsodamas, kažkodėl rusiškai atsakė Demonas.— Man... vienam ilgu. Žiūrėk, tavo bičiulis tyli it liežuvį prarijęs. Palauk, aš jį tuoj prašnekinsiu...

— Nėra reikalo. Tebūnie toks, koks yra!

Senis kilstelėjo gauruotus antakius, perdėtai vaizduodamas nustebusį.

— Ką? Ką? Ar tik tu į jį... neįsimy...

— O kas tau darbo?— žybtelėjusi akimis, pertraukė jį mergina.— Ko tau čia reikia?

Atsirėmęs į krosnelę, Demonas nusikvatojo:

— Jei žinotum, kaip tau tinka piktumas! Ak mergužėle, ir tave vienąsyk rimtai suėmė? Ei, pasirodyk!

Jis norėjo suimti ją už pasmakrės; pajuodusi iš pykčio, mergina atsitraukė ir išsišiepė.

— Ką? Kandžiotis nori? Su kuo gi vakar buvai, kad taip... A, prisimenu: su Rosu, teisybė?

— Netiesa!— suriko ji verksmingu balsu.

— Atstokite nuo jos,— griežtai pareikalavo Prokopas.

— Na, na, aš tik šiaip sau,— taikingai burbtelėjo Demonas.— Gerai, netrukdysiu jums. Labos nakties, vaikai!

Senis atatupstas prisiglaudė prie sienos ir pirm, nei Prokopas pakėlė akis, išgaravo.

Prokopas prisitraukė kėdę prie gaudžiančios krosnelės ir įsižiūrėjo į liepsną; į merginą net nedirstelėjo. Girdėjo, kaip ji nedrąsiai, stypčiodama vaikšto po kambarį, kažką uždarinėja, tvarko; bet štai nebeliko kas veikti, ir ji stovi tylėdama... įstabi liepsnos ir sruvenančių vandenų galia, įsižiūri žmogus ir apsvaigsta, apmiršta, ir apie nieką negalvoja, nesirausia atminty, tačiau jame atgyja viskas, kas kitados buvę, kas išgyventa,— atgyja be formos ir be laiko.

Šleptelėjo ant grindų numestas vienas, paskui kitas batelis, vadinasi, aunasi. Mergyte, eik miegoti, kai užmigsi, aš pažiūrėsiu, į ką tu panaši. Ji tyliai perėjo per kambarį ir sustojo; vėl kažką taisinėja — dievai žino, kodėl ji nori, kad čia būtų taip jauku ir švaru. Ir ūmai mergina parpuola ant kelių priešais Prokopą, ištiesia prie jo kojų kaip nulietas rankas.

— Nori, nuausiu tau batus?— šnabžda ji.

Prokopas suėmė delnais jos galvą ir atsuko į save. Graži, atsiduodanti ir keistai rimta.

— Tu pažinojai Tomešą?— kimiai paklausė jis.

Mergina pagalvojo ir papurtė galvą.

— Nemeluok! Juk tu... tu... Turi ištekėjusią seserį?

— Ne,— ji išsivadavo iš Prokopo rankų.— Kam man meluoti? Tyčia viską pasakysiu, kad žinotum... ty-čia... Aš, aš nedora...— Įsikniaubė veidu į jo kelius.— Visi mane, visi aliai vieno... kad tu ži-žinotum...

— Ir Demonas?

Nutylėjo, tik krūptelėjo.

— Ga... gali mane paspirti, juk aš... ooo, ne-nneliesk manęs! O, jeigu tu žinotum...— Ji tarytum sustingo.

— Liaukis!— šūktelėjo pavargęs Prokopas ir jėga pakėlė jos galvą. Merginos akyse buvo tiek kančios ir nevilties, kad jos panėšėjo į gyvą žaizdą.

Prokopas paleido ją ir sudejavo. Ji buvo taip panaši į aną, kad jam užgniaužė kvapą.

— Tylėk, tylėk nors...— dusdamas kuždėjo jis.

Ji veidu vėlei prigludo prie jo kelių.

— Leisk man, aš privalau vi-viską... Aš... aš pradėjau, kai man buvo try... trylika.

Prokopas delnu užėmė jai burną; ji kandžiojo delną ir pro pirštus murmėjo savo baisią išpažintį.

— Nutilk!— šaukė jis.

Bet žodžiai nevalingai veržėsi jai iš krūtinės, drebėdama ir kalendama dantimis, ji kalbėjo, kalbėjo užsikirsdama... Prokopas vargais negalais privertė ją nutilti.

— Ooo,— dejavo mergina.— Jeigu... tu žinotum, ką... daro... žmonės! Ir visi aliai vienas su manimi buvo tokie grubūs... tarytum aš... net ne gyvulys būčiau, net už akmenį menkesnė!

— Liaukitės!— kaip nesavas suriko Prokopas ir, nežinodamas ką daryti, virpančiais, sužalotais pirštais glostė merginos plaukus. Ji atsiduso, aprimo ir sustingo; Prokopas jautė jos karštą kvėpavimą ir pulsą kakle.

Ūmai mergina tyliai sukikeno.

— Tu manei, kad aš miegu... ten, automobilyje! O aš nemiegojau, aš, aš tyčia nudaviau... ir laukiau, kad imsi... kaip kiti... Juk tu žinojai, kas aš per paukštytė, žinojai, kokia aš esu... Bet... tu vien rūstavai ir laikei mane, lyg būčiau maža mergytė... lyg aš būčiau... kokia šventenybė.— Juokdamasi ji apsipylė ašaromis.— Ir pati nežinau kodėl, staiga... taip nudžiugau, kaip niekada, niekada... ir didžiavaus... ir man buvo baisi gėda, ir vis dėlto... man buvo taip gera...— Kūkčiodama pabučiavo jo kelius.— Jūs... jūs net nežadinote manęs... o paguldėte... kaip šventenybę... ir kojas pridengėte, ir nieko nepasakėte.— Ji tiesiog įsisriūbavo.— Aš, aš jums... tarnausiu, leiskite, leiskite man... nuauti jums batus... Labai prašau nepykti, kad apsimetinėjau mieganti! Prašau jus...

Prokopas mėgino pakelti jos galvą; mergina ėmė bučiuoti jam rankas.

— Dėl dievo, neverkite!— išsprūdo jam.

— Kam jūs tai sakote?— nutęsė ji su nuostaba ir liovėsi verkusi.— Kodėl man sakote „jūs"?

Nors mergina iš visų jėgų priešinosi, stengdamasi vėl įsikniaubti jam į kelius, Prokopui galų gale pavyko atsukti ją veidu į save.

— Ne, ne,— virpėjo juokdamasi ir slėpdamasi,— aš apsiverkusi. Nepatiksiu jums,— pridūrė tyliai, slėpdama savo ašarotą veidą.— Kodėl jūs... taip ilgai... neatėjote! Tarnausiu jums, tvarkysiu jūsų korespondenciją... aš, aš išmoksiu rašyti mašinėle, aš... moku penkias kalbas... jūs neišvarysite manęs? Kai jūs taip ilgai neatėjote, vis galvojau, kiek galėčiau jums padaryti... o jis man viską sugadino, jis kalbėjo... tarsi, tarsi aš būčiau... Tai netiesa... aš, aš jau sakiau jums... Aš būsiu... padarysiu viską, ką man įsakysite... Noriu būti gera...

— Būkite gera, atsistokite!

Mergina atsitūpė ant kulnų, pasidėjo rankas ant kelių ir lyg ekstazėje žvelgė į Prokopą. Dabar jau nebepanėšėjo į aną su vualiu; ir Prokopas prisiminė raudančią Ančą.

— Neverkite daugiau,— sumurmėjo jis švelniai ir nedrąsiai.

— Jūs gražus,— su nuostaba atsidūsėjo mergina.

Prokopas išraudo, mikčiodamas burbtelėjo:

— Eikite... miegoti,— ir paglostė jos liepsnojantį skruostą.

— Aš jums ne biauri?— sukuždėjo rausdama.

— Nė trupučio!

Mergina net nekrustelėjo, tik pažvelgė į jį nuogąsčio pilnomis akimis, Prokopas pasilenkė ir pabučiavo ją; mergina nukaito, grąžino bučinį taip droviai ir nedrąsiai, lyg bučiuotų pirmąkart gyvenime.

— Eik miegoti, eik,— burbėjo sutrikęs Prokopas.— Man dar reikia... kai ką apgalvoti.

Ji klusniai atsistojo ir tyliai pradėjo nusirenginėti. Prokopas atsisėdo į kertę, kad nevaržytų jos. Mergina nusirenginėjo nesigėdydama, tačiau ir be jokio lengvabūdiškumo, nusirenginėjo paprastai ir natūraliai kaip moteris savo šeimoje; neskubėdama atsagsto sagutes, atleidžia raištelius, tylutėliai sudeda baltinius, nuo tvirtų, tobulos formos kojų pamažu aunasi kojines; susimąsto, žvelgia į grindis ir lyg vaikas krutina ilgus gražių pėdų pirštus; štai dirstelėjo į Prokopą, rausdama iš džiaugsmo, šypso ir kužda:

— Aš tykiai...

Vos kvėpuodamas Prokopas apmiršta savo kertėje, juk čia ir vėl ta pati nepažįstamoji su vualiu! Tas tvirtas, subrendęs ir dailus kūnas — tai ji; va irgi rimtai ir grakščiai nusirenginėja, ant jos ramių pečių taip pat krinta plaukai, būtent štai šitaip susimąsčiusi, palinkusi glosto savo gražias rankas, ir taipogi, taipogi... Prokopas užsimerkė, pernelyg smarkiai dunksi širdis. Argi užsimerkęs klaikioje vienatvėje tu kitados neregėjai, kaip stovi ji namie po lempa, atsisuka veidu į tave ir sako, ko niekada nesi girdėjęs? Argi anuomet, keliais suspaudęs savo rankas, pro sumerktas blakstienas tu nepastebėjai jos tokio paprasto ir mielo rankos judesio, kuriame tilpo visas taikus ir tylus namų židinio džiaugsmas? Sykį ji atėjo pas tave, stovėjo, nusigręžusi nugara, ties kažkuo palenkusi galvą; o kitąkart tau pasivaideno vakare skaitanti prie lempos. Gal būt, čia tik anų svajonių tęsinys, ir kai tu praversi akis, viskas išnyks, ir vėl paliksi vienas su savo vienatve.

Prokopas atsimerkė. Mergina gulėjo lovoje, apsikloščiusi iki pasmakrės, nenuleisdama nuo jo begalinės, nuolankios meilės pilnų akių. Prokopas priėjo prie jos, pasilenkė prie veido, atidžiu, nekantriu žvilgsniu įsižiūrėdamas į jo bruožus. Mergina klausiamai išplėtė akis, pasislinko, palikdama jam vietos šalia savęs.

— Ne, ne,— sumurmėjo jis ir lūpomis švelniai palytėjo jos kaktą.— Tu mik.

Klusniai užsimerkė ir, regis, net nekvėpavo.

Galais pirštų Prokopas nuėjo į savo kampą. Ne, ji nepanaši,— įtikinėjo save. Prokopui tebesirodė, kad mergina stebi jį pro nuleistas blakstienas; tai jį kankino, kliudė galvoti; inžinierius apsiblausė, nusisuko, bet paskui neiškentė — pašoko ir tyliai tyliai nusėlino patikrinti. Mergina užsimerkusi, kvėpavimo negirdėti; ji buvo žavi ir kupina atsidavimo.

— Miegok,— patyliukais tarė jis.

Ji nežymiai linktelėjo. Prokopas užgesino šviesą ir, grabaliodamas rankomis, stypčiodamas grįžo prie lango į savo kampą.

Slinko be galos ilgos, liūdnos valandos; Prokopas kaip vagis nusigavo prie durų. Ar nenubus? Sudvejojo, saujoj laikydamas durų rankeną; tvinksinčia širdimi atidarė duris ir išsmuko į kiemą.

Dar naktis. Prokopas pasidairė tarp sąvartų ir perlipo per tvorą. Parkrito ant žemės, atsikėlė, nuėjo ieškoti plento.

Kelias tamsoje vos žymu. Šalčio purtomas Prokopas dairosi. Kur, kur eiti? Į Baltiną?

Žengęs kelis žingsnius, sustojo; pastoviniavo, nudelbęs akis. Tai į Baltiną? Balsu, be ašarų sukūkčiojo ir staiga apsisuko.

Į Grotupą!

LII

Stebėtinai raizgosi pasaulio keliai. Jeigu suskaičiuotum visus savo žingsnius ir kelius, koks sudėtingas išeitų raštas! Kadangi mes visi savo žingsniais braižome nuosavą žemės žemėlapį.

Buvo vakaras, kai Prokopas pasiekė Grotupo šaudmenų gamyklos vielinį aptvarą. Gamykla — tai didžiulis gamybiniais korpusais užstatytas plotas, apšviestas matinių lentų žibintų kamuolių; dar tebešviečia keli langai; Prokopas prakiša galvą pro tvoros virbus ir šaukia:

— Alio!

Priėjo lyg vartininkas, lyg sargas.

— Ko jums? Įeiti draudžiama.

— Prašom pasakyti, ar pas jus tebedirba inžinierius Tomešas?

— O kam jis jums reikalingas?

— Man reikia su juo pasišnekėti.

— Ponas Tomešas laboratorijoje. Pas jį negalima.

— Praneškite jam... praneškite, kad jo laukia draugas, Prokopas... kad aš jam turiu perduoti vieną daiktą.

— Atsitraukite nuo tvoros,— burbtelėjo žmogėnas ir nuėjo kažko pakviesti.

Po ketvirčio valandos prie tvoros atskubėjo žmogus ilgu baltu chalatu.

— Tomešai, tai tu?— pusbalsiu šūktelėjo Prokopas.

— Ne, aš — laborantas. Ponas inžinierius negali ateiti. Jis labai užsiėmęs. Ko jums reikia?

— Man būtina pasikalbėti su juo.

Laborantas, gyvas, išpurtusio veido žmogelis, gūžtelėjo pečiais.

— Atsiprašau, nieko nebus. Šiandien ponas Tomešas negali nė sekundei...

— Gaminate krakatitą?

Laborantas įtariai burbtelėjo:

— Kas jums darbo?

— Aš privalau... įspėti jį. Man reikia jam kai ką perduoti.

— Duokite man. Nunešiu.

— Ne, aš... aš atiduosiu tik į jo paties rankas. Pasakykite jam...

— Tuomet, liepė pasakyti jis, galite pasilikti sau.

Vyras baltu chalatu apsisuko ir nuėjo.

— Palaukite!— šūktelėjo Prokopas.— Perduokite jam! Ir paaiškinkite... pasakykite...— Jis ištraukė iš kišenės ir iškišo pro grotas tą sulamdytą storą voką. Laborantas nepatikliai suėmė jį dviem pirštais, o Prokopas pasijuto lyg nutraukęs kažkokią giją.— Pasakykite, kad... kad aš čia laukiu, kad... prašau jį... ateiti!

— Aš jam nunešiu,— išpoškino laborantas ir nutolo.

Prokopas atsisėdo ant šaligatvio stulpelio. Anapus tvoros stovėjo nebylus šešėlis ir sekė jį. Naktis buvo darganota; migloje plaikstėsi nuogos medžių šakos, oras žvarbus ir drėgnas. Po penkiolikos minučių prie aptvaro atėjo užsimiegojęs paauglys baltu kaip sūris veidu.

— Ponas inžinierius liepė pasakyti, kad labai dėkoja, kad negali išeiti ir kad jūs nelauktumėte,— lyg žirnius pabėrė vaikinukas.

— Palaukite!— nekantriai šūktelėjo Prokopas.— Pasakykite jam, kad man r e i k i a su juo pasikalbėti; kalba eina apie jo... gyvybę. Ir kad jam duosiu viską, ką jis panorės, tik... tik tegu pasako man vardą ir adresą tos moters, nuo kurios atnešiau tą paketą. Supratote?

— Ponas inžinierius liepė perduoti, kad jis labai dėkoja,— mieguistu balsu pakartojo berniukas,— ir kad jūs nelauktumėte.

— Ak taip, velniai griebtų!— sugriežė dantimis Prokopas.— Tuomet pasakykite jam, tegu ateina, aš iš čia niekur nepasitrauksiu! Ir tegu meta darbą, nes... nes viskas išlėks į orą, aišku?

— Aišku,— mechaniškai pakartojo berniukas.

— Tegul... tegul ateina pas mane! Tegul duoda man tą adresą, tik tą adresą, ir tuomet... viską jam... paliksiu, aišku?

— Aišku.

— Nagi, bėkite, bėkite greičiau, velniai jus...

Prokopas laukė karštligiškai nekantraudamas. Ką... ar ne žingsniai ten, už tvoros? Prisiminė Demoną, kaip tas pamėlusiomis, iškreiptomis lūpomis, susiraukęs žiūri į žydras savo stoties kibirkštis. O tas mulkis Tomešas vis neateina! Aure ten, kur šviečia langas, pluša ir nežino, nežino, kad jis jau apšaudomas, kad jis pats sau kasa duobę, ir... Ar ne žingsniai? Ne, nieko nėra.

Prokopą kamuoja stiprus kosulys. Viską tau, beproti, atiduosiu, tik ateik, pasakyk jos vardą! Aš jau nieko netrokštu, ničnieko nebenoriu, vien surasti ją; visko atsisakysiu, tik palik man ją, vienintelę! Prokopas įsmeigė akis į vieną tašką; dabar ji stovi, prisidengusi šydu, po jos kojomis — sausi lapai, tose pilkose sutemose stovi išblyškusi ir nuostabiai rimta; suneria ant krūtinės rankas, voko jau nebeturi, ir žvelgia į Prokopą atidžiu, gilių akių žvilgsniu; jos šydas ir goržetė aprasoję vėsios dulksnos lašeliais. „Aš nepamiršiu jūsų gerumo!" — tyliai ir dusliai sako ji, Prokopas ištiesė į ją rankas ir sulinko nuo draskančio kosulio. Ooo, negi niekas neateis? Prokopas puola prie tvoros, norėdamas perkopti.

— Nė iš vietos, arba šausiu! — rikteli šešėlis už grotų. — Ko jums čia reikia?

Prokopas atgniaužia pirštus.

— Prašom pasakyti ponui Tomešui, — netekęs vilties, stenėjo Prokopas, — pasakyti jam...

— Patys sakykite, — be jokios logikos atkirto sargas. — Ir greičiau nešdinkitės iš čia!

Inžinierius sukniubo ant stulpelio. Gal būt, Tomešas ateis, kai jam nepasiseks. Tikrai, tikrai jis nesupras, kaip gaunamas krakatitas; tuomet ateis ir pašauks mane... Prokopas niurksojo susikūprinęs kaip elgeta.

— Girdite, — pašaukė Prokopas, — jeigu praleisite mane pas Tomešą, duosiu jums... dešimt tūkstančių...

— Įsakysiu jus areštuoti, — pasigirdo atžarus, prieštaravimų nepakenčiantis balsas.

— Aš... aš tik noriu sužinoti vieną adresą, suprantate?— mikčiojo Prokopas.— Aš tik... noriu sužinoti... Aš viską jums atiduosiu, jeigu parūpinsite man jį! Jūs... jūs... vedęs ir turite vaikų, o aš... vienas kaip pirštas... ir noriu surasti...

— Užsičiaupkite!— užriko balsas.— Jūs nusilesęs.

Prokopas nutilo ir sėdėjo, linguodamas visu kūnu. Reikia palūkėti,— neaiškiai samprotavo jis.— Kodėl niekas neateina? Viską atiduosiu, ir krakatitą, ir kitką, kad tik... kad tik... „Aš nepamiršiu jūsų gerumo." Ne, dieve sergėk: aš — blogas žmogus; tai jūs, jūs pažadinote manyje gerumą, kuomet pažvelgėte į mane, buvau pasiruošęs padaryti viską; matote, todėl čia ir riogsau. Tas jumyse ir gražiausia, kad turite galios priversti mane tarnauti jums; girdite, dėl to, dėl to aš negaliu jūsų nemylėti!

— Ką jūs ten visą laiką burbate?— šiurkščiai riktelėjo balsas už tvoros.— Užsičiaupkite vieną sykį!

Prokopas pakilo.

— Prašau, prašau pasakyti Tomešui...

— Aš paleisiu šunį!

Tvoros link pamažėle sliūkino balta būtybė su degančia cigarete.

— Tomešai, tai tu?— pašaukė Prokopas.

— Ne. Jūs dar čia?— Tai būta laboranto.— Klausykite, proto netekote.

— Sakykite, ar ateis Tomešas?

— Nė nemano,— su panieka išdrožė laborantas.— Jūs jam nereikalingas. Po penkiolikos minučių viskas bus gatava, o tuomet *gloria victoria*[1]! Tuomet prisitašysiu...

— Maldauju, pasakykite jam, tegul... tegul duoda man tik tą adresą!

— Berniukas jam tai sakė,— iškošė pro dantis laborantas.— Ponas inžinierius pasiuntė jus velniop. Paliks jis, mat, darbą! Dabar, pačiame įkarštyje. Tiesą sakant, mes jau baigiame, dar tik... ir viskas!

Prokopas suriko iš siaubo:

— Bėkite... bėkite greičiau! Pasakykite, kad nejungtų aukšto dažnumo srovės. Tegu meta darbą! Arba... arba įvyks

[1] Šlovė pergalei *(lot.)*.

toks... Bėkite greičiau! Jis nežino... jis nežino, kad Demonas... Dėl dievo, sutrukdykite jam!

— Che!— prunkštelėjo laborantas,— ponas Tomešas žino, ką daryti; o jūs...— ir per tvorą nusviedė rūkstančią nuorūką.— Labos nakties!

Prokopas puolė prie grotų.

— Rankas aukštyn!— sustaugė balsas iš anapus, ir tuoj pat šaižiai sušvilpė seklio švilpukas.

Prokopas puolė bėgti.

Jis klapsėjo plentu, peršoko per griovį ir pasileido minkšta pieva; klupinėjo per arimus, virto, kėlėsi ir bėgo toliau. Galiausiai sustojo; krūtinėje daužėsi širdis. Aplinkui vien rūkas ir plyni laukai; dabar manęs jau nebepagaus. Sukluso; visur tyku, tik girdėti jo paties parpiantis kvėpavimas. O kas, jeigu... jeigu Grotupas išlėks į orą? Prokopas rankomis susiėmė už galvos ir nukuldeno, nusirito nuo aukšto šlaito, vėl užsiropštė ant jo ir klibikščiuodamas strikinėjo arimu. Pradėjo mausti neseniai sulaužytą koją ir stipriai dilgčioti krūtinėje; toliau nebepajėgė eiti, susmuko ant vėsios ežios ir žvelgė į Grotupą, pro ūkanas žybčiojantį savo lankiniais žibintais. Miestas panėšėjo į šviečiančią salą bekraštėje miglos jūroje.

Sustingusi, slopi tyla; o juk tūkstančių kilometrų spinduliu vyksta nesiliaujanti baisinga ataka; nuo savo Magnetinio Kalno Demonas vadovauja siaubingam, tyliam visos žemės bombardavimui; septynmylėmis bangomis erdvėje sklinda nežinomi virpesiai, kad bet kuriame žemės rutulio taške apčiuoptų, susprogdintų krakatito miltelius. O ten, pusiaunakty, toje blankioje šviesos jūroje, palinkęs virš paslaptingos pasikeitimo reakcijos, pluša užsispyręs beprotis...

— Tomešai, saugokis,— suriko Prokopas, bet jo balsas paskendo tamsoje tarsi vaiko į gelmę sviestas akmuo.

Žvarbos ir baimės krečiamas, Prokopas skubiai pakilo ir metėsi į priekį, kad toliau atsidūrus nuo Grotupo. Nuklydo į pelkę ir sustojo: ar nedunkstels sprogimas? Ne, nė garso; siaubo pagautas vėl kepurnėjosi į šlaitą, užkliuvo, suklupo, pašoko, verždamasis pirmyn; pateko į kažin kokį sąžalyną, brovėsi aklomis, apgraibom, slidinėjo, nučiuoždavo žemyn; vėl kėlėsi, kruvinomis rankomis šluostėsi prakaitą ir bėgo, bėgo...

Vidur lauko užmatė šviesuojantį daiktą; apgrabaliojo — tai buvo nuvirtęs kryžius. Sunkiai alsuodamas Prokopas sugniužo

ant akmens, kur kitados stovėta kryžiaus. Miglota žara virš Grotupo liko toli toli; dabar ji — virš žemės vos pastebima pašvaistė. Prokopas giliai atsiduso; ne, visur tylu; vadinasi, Tomešui vėl nieko neišėjo, ir neįvyks pats baisiausias dalykas. Jis atidžiai įsiklausė į tolimus garsus; ničnieko negirdėti, tik kažkokiame šaltinėlyje abejingai caksi vandens lašai; ničnieko negirdėti, tik širdis daužosi...

Ir štai virš Grotupo iškilo gigantiška juoda masė, žara užgeso; po akimirkos tamsa tarytum praplyšo ir į viršų ūžtelėjo ugnies stulpas, suliepsnojo, svaidydamas į šalis kiklopiškus dūmų kamuolius, stingdydamas gyslose kraują. Sušniokštė švilpiantis vėjo gūsis, kažkas pradėjo traškėti, suošė, sulingavo girgždėdami medžiai, ir ausų būgnelius plėšiantis trenksmas pliaukštelėjo kaip milžinišku botagu, dusliai dundėdamas ir smogdamas; sulingavo žemė, ore ėmė pašėlusiai suktis nudraskyti lapai. Išsižiojęs, gaudydamas orą, kad nenuneštų vėjo sūkurys, abiem rankom įsikibęs kryžiaus papėdės, iš siaubo išsproginęs akis, Prokopas žvelgė į kibirkščiuojantį žaizdrą. Ugnies galia perskels žemę, ir perkūno dundesy prabils viešpats.

Beregint į padebesius iškilo antras, trečias stulpas, tvyksėjo ugnies pliūpsniais; suliepsnojo trečias, pats baisiausias sprogimas; matyt, užsidegė šaudmenų sandėliai. Kažkokia deganti masė įsisuko į dangų, ištiško ir krinta sproginėjančių kibirkščių lietumi. Pro viesulą girdėti kurtinantis spragsėjimas, jis stiprėja ir virsta uraganine kanonada; sandėliuose sproginėja padegamosios raketos ir byra žiežirbomis it įkaitinta geležis po kūjo smūgiais. Sutvisko purpurinė gaisro liepsna, tra ta ta ta ta sausais šūviais pyška kaip mitraljezė[1]. Nelyginant tarškančios haubicos baubimas nudundėjo ketvirtas ir penktas sprogimas; gaisras persimetė į abi puses, jau dega kone pusė horizonto.

Tik dabar ausį pasiekė beviltiška pakirsto Grotupo miško dejonė, tačiau ją bemat užgožė vientisa liepsnojančių sandėlių kanonada. Šeštasis sprogimas išsiveržė šaižiu trenksmu, matyt, sprogo krezilitas, paskui dusliai, bosu sugrumeno sprogstančios dinamito statinės. Nušvietęs pusę dangaus, žaibu išlėkė didžiulis degantis sviedinys; aukštyn šokteli milžiniška liepsna, užgęsta, vėl pasišokėja kiek nuošaliau, ir tik po kelių se-

[1] Senovinis daugiavamzdis šautuvas.

kundžių nusirita drebinantis griaustinio dunduliavimas. Akimirkai viskas nuščiūva, girdėti, kaip spraga ugnis, lyg kas laužytų žagarus, ir vėlei trankus, duslus gausmas, ir vienu sykiu liepsna virš Grotupo gamyklos nuslopsta, palikdama nedidelę pašvaistę; tai žaltvykslės liepsna ryja Grotupo miestą.

Pastėręs iš siaubo, Prokopas sunkiai pakilo ir nukabaldavo tolyn.

LIII

Sunkiai, parpiai kvėpuodamas, jis skuto plentu, tekinas perbėgo kalvelę ir nuplumpsėjo nuo jos; užpakalyje ugnies tvanas buvo matyt vis menkiau ir menkiau. Slenkanti migla tirpdė daiktus ir šešėlius; rodės, viskas — nematerialu ir vaiduokliškai plaukia, nešama bekraštės upės, kurioje nepliaukšteli banga, ir žuvėdra neklykteli. Tame tyliame ir begaliniame visko tekėjime Prokopą gąsdino jo paties kojų bilsmas; stengdamasis žengti kuo tyliau, jis sulėtino žingsnį ir be garso dūlino į baltą ūkaną.

Priekyje ant kelio sublyksėjo žiburys; Prokopas norėjo aplenkti jį, tačiau nesiryždamas sustojo. Kas čia? Lempa virš stalo, ugnelė krosnyje, žibintas, grabinėjantis kelią... Prokopo siela suplazdeno sparnais nelyginant nuilsęs drugys, besiveržiantis į mirgantį žiburį. Prokopas sliūkino pamažu, lyg nedrįsdamas prieiti; stabteldavo, iš tolo džiaugdamasis mirguojančia šviesele, vėl žengdavo arčiau, bijodamas, kad tuoj bus pavarytas šalin. Pagaliau sustojo nuošalėje: tai buvo vežėčios su drobine gaubšle, ant ienos kabalavo degantis žibintas, kuris savo virpančius šviesos blyksnius metė ant balto arklio, baltų pakelės akmenų ir berželių baltais kamienais; arkliui po galva parištas drobinis maišas, nukoręs galvą, gyvulėlis grumši avižas; jis ilgais širmais karčiais ir uodega, nemačiusia žirklių; šalimais stoviniuoja mažutis, žilabarzdis seneliukas sidabriniais plaukais, visas toks šviesus, kaip tas drobinis vežėčių gaubtas; seneliukas tripinėja, paskui susimąsto, šukuoja pirštais šviesius arklio karčius ir kažką šneka.

Štai jis atsisuko, žvelgia į bedugnę tamsą ir virpančiu balseliu klausia:

— Čia tu, Prokopai? Eikš, laukiu tavęs.

Prokopas net nenustebo, jam tik pasidarė neapsakomai gera.

— Einu,— sukuždėjo jis,— juk aš taip ilgai bėgau!

Seneliukas priėjo prie Prokopo, pačiupinėjo paltą.

— Tu visas šlapias,— priekaištingai tarė jis.— Žiūrėk, peršalsi.

— Seneli!— išsprūdo Prokopui.— Ar žinote, kad Grotupas išlėkė į orą?

Seneliukas su užuojauta palingavo galva.

— O kiek žmonių žuvo! Pailsai, tiesa? Riskis ant pasėdo, pavežėsiu.— Senukas nutipeno prie arkliuko ir neskubėdamas ėmė rišti maišą su avižomis.— Na, na, užteks,— švebeldavo jis.— Važiuojam, svečią turim.

— O kas jūsų vežėčiose?— paklausė Prokopas.

Seneliukas atsisuko, nusišypsojo.

— Pasaulis,— atsakė.— Tu gi dar nematei jo?

— Nemačiau.

— Palauk, parodysiu.

Senukas padėjo maišą į ratus ir be jokios skubos ėmė iš vienos pusės atseginėti gaubšlę. Atsagstė, atlenkė — po ja buvo dėžė įstiklintu langeliu.

— Palauk, palauk,— kartojo senukas, ieškodamas kažko ant žemės; pakėlė žabelį ir uždegė jį, viską darė rūpestingai, be skubos.

— Dek, įsiliepsnok!— įkalbinėjo jis žabelį, ranka pridengdamas jį nuo vėjo; nukurnėjęs prie dėžės, atvožė dangtelį ir žabeliu uždegė viduje kažkokią lempikę.

— Aš alyvą deginu,— aiškino jis.— Kai kas jau karbidu pasišviečia, bet. . . nuo karbido akims negera. . . O be to, toks daikčiukas gali sprogti — ir ant tavęs; dar ką sužeis. O alyva — vis tiek kaip bažnyčioj.

Seneliukas pasilenkė prie langelio, blyškiomis akimis dirstelėjo vidun.

— Gerai matyti. Ak, koks gražumėlis!— džiaugsmingai švagždėjo jis.— Na, eik žiūrėti. Tik pasilenk, kad būtum. . . mažytis kaip vaikas. Va šitaip.

Prokopas palinko prie langelio.

— Čia graikų šventykla Džirdžentyje,— rimtai aiškino se-

neliukas.— Sicilijos saloje; skirta Junonai Lacinijai. Tu pažiūrėk į tas kolonas. Jos sumūrytos iš tokių luitų, kad ant vieno akmens gali pietauti visa šeimyna. Tik pagalvok, koks čia darbas! Sukti toliau?.. Čia vaizdas nuo Penegalo kalnų Alpėse, kuomet saulytė leidžiasi. Sniegas tuomet suspindi tokiom nuostabiom varsom, kaip čia parodyta. Tai Alpių spalvos, o kalnas vadinasi Latemaras. Toliau?.. Štai Indijos šventasis Benareso miestas, ir upė ten šventa, nuodėmes nuplauna. Čia tūkstančiai žmonių rado tai, ko ieškojo...

Tai buvo kruopščiai nupiešti, ranka nuspalvinti paveikslėliai; popierius pageltęs, spalvos kiek pablukusios, ir vis tiek juose išlikęs malonus, akį džiuginantis mėlis, žaluma, skaistus geltonumas ir raudoni žmonių durtiniai, tyra dangaus žydrynė; kiekviena smilgelė išvedžiota su meile ir atida.

— Gangas — šventoji upė,— pagarbiai pridūrė seneliukas ir pasuko rankeną.— O čia — Zahuras, nuostabiausia pilis pasaulyje.

Prokopas taip ir prilipo prie langelio. Jis išvydo sniego baltumo rūmus su lengvučiais kupolais, aukštas palmes ir mėlyną fontaną; mažas žmogeliukas purpurine liemene, geltonomis plačkelnėmis, su plunksna turbane ir totorišku jataganu prie diržo, lenkdamasis iki žemės, sveikina baltu apdaru damą, už apynasrio vedančią nerimastaujantį žirgą.

— Kur jis... kur Zahuras?— kužda Prokopas.

Seneliukas gūžtelėjo pečiais.

— Kažkur ten,— neaiškiai atsakė jis,— kur visų gražiausia. Vieni jį suranda, kiti — ne. Sukti toliau?

— Dar ne...

Senolis žingtelėjo į šalį ir ėmė glostyti arkliukui šnerves.

— Palauk, palauk, no-oo,— tyliai šnekino jis arklį.— Juk reikia jam parodyti, tiesa? Tegu pasidžiaugia.

— Seneli, pasukite,— paprašė apstulbintas Prokopas.

Toliau sekė Hamburgo uostas, Kremliaus vaizdai, poliariniai peizažai su šiaurės pašvaiste, Krakatau ugnikalnis, Bruklino tiltas, Paryžiaus katedra, Borneo salos čiabuvių kaimas, Darvino namelis Daune, Poldju bevielio telegrafo stotis, Šanchajaus gatvelė, Viktorijos kriokliai, Pernštyno pilis, Baku naftos bokštai.

— O štai čia tas sprogimas Grotupe,— tarė seneliukas.

Paveikslėlyje aukštai į dangų iki pat zenito vertėsi rausvų dūmų tumulai, kuriuos išmetė sieros geltonumo liepsna; dūmuose ir ugnyje kraupiai kyburiavo sudraskyti žmonių kūnai.

— Sprogimo metu žuvo per penkis tūkstančius žmonių. Čia mano paskutinis paveikslėlis. Na kaip, matei pasaulį?

— Nemačiau,— lyg apkvaitęs atsiliepė Prokopas.

Nusivylęs senukas palingavo galva.

— Tu perdaug nori pamatyti. Ilgai gyvensi.— Užpūtė dėžėje lempikę ir, murmėdamas panosėje, nuleido drobulę.— Įsitaisyk ant sėdynės, važiuosime.— Jis nuėmė nuo arklio nugaros maišą ir apgaubė juo Prokopą.— Kad nesušaltum,— tarė jis, sėsdamas šalimais, paėmė vadeles, tyliai sušvilpė. Arkliukas sukruto lėta ristele.— No-oo, mielasis!— dainingai šūktelėjo senukas.

Pro šalį plaukė beržai ir šermukšniai, miglos patalais prisidengusios trobos, taikus, miegantis kraštas.

— Seneli,— ištrūko Prokopui,— kodėl man visa tai nutiko?

— O kas, mielasai?

— Kodėl man gyvenime tiek daug teko patirti?

Susimąstė senolis.

— Tik taip rodos,— pagaliau tarė jis.— Visa, kas žmogui nutinka, kyla iš jo paties. Nusivynioja nuo tavęs it siūlas nuo kamuolio.

— Netiesa,— priešgyniavo Prokopas.— Kodėl aš sutikau kunigaikštytę? Seneli... galimas daiktas, jūs pažįstate mane. Juk ieškojau... kitos, tiesa? Ir vis dėlto taip nutiko. Pasakykite, kodėl?

Netardamas nė žodžio, krutindamas minkštas lūpas, seneliukas susimąstė.

— Tai buvo tavo puikybė,— iš lėto atsakė jis.— Būna taip, kitąsyk užeina žmogui nė pats nežino kas, bet juk visa tai slypėjo jo viduje. Va ir pradeda jis paikioti.— Vaizdingumo dėlei seniukas mostelėjo botagu, arklys pasibaidė ir ėmė nešti.— Trrr, ką tu? Ką tu?— plonyčiu balseliu suriko senukas.— Matai, va ir jaunam žmogui taip atsitinka, kai jis pradeda blaškytis; visai netenka galvos. O juk didelių darbų nė nereikia. Sėdėk ir žvalgykis į kelią; ir nuvažiuosi.

— Seneli,— gailiai tarė Prokopas, iš širdies skausmo sumerkdamas akis,— aš blogai elgiausi?

— Gerai ar blogai, o žmones skriausdavai,— atsiliepė senolis.— Su protu šitaip nedarytum; reikia išminties. Žmogus privalo galvoti, kam jis, kiekvienas daiktas, tinkamas. Sakysime... šimtine galima žvakę uždegti, o gali ir skolą grąžinti; uždegti žvakę — lyg ir didesnis dalykas, bet... Tas pats ir su moterimis,— netikėtai užbaigė jis.

— Aš blogai dariau?

— Kodėl?

— Blogas buvau?

— Netyras tu buvai. Žmogus... privalo gyventi daugiau protu, o ne jausmais. O tu puldinėjai lyg be galvos.

— Vis per tą krakatitą, seneli.

— Kodėl?

— Aš... padariau vieną atradimą... todėl...

— Jeigu šito nebūtų buvę tavyje, nebūtų ir tavo išradime. Žmogus daro tai, ką savyje turi. Palauk, pagalvok dabar, pagalvok ir atsimink, koks tas tavo išradimas ir kaip jis daromas. Gerai pagalvok, o tada pasakysi, ką žinai. Ei, no-oo!

Vežėčios dardėjo blogu keliu; baltas arkliukas uoliai trankia, senatviška ristele kilnojo kojas; ant žemės, akmenų, medžių šokčiojo šviesos dėmelė, seneliukas strykčiojo ant sėdynės ir tyliai niūniavo. Prokopas smarkiai pasitrynė kaktą.

— Seneli,— pakuždom pašaukė jis.

— Na?

— Aš jau nebežinau!

— Apie ką tu kalbi?

— Aš... aš pamiršau... kaip gaminamas... krakatitas!

— Matai,— nudžiugo seneliukas,— anava šio to ir pasiekei!

LIV

Prokopą pagavo toks jausmas, tarytum jis važiuotų per ramų savo vaikystės kraštą, tik rūkas buvo labai tirštas, ir mirkčiojanti žibinto švieselė sunkiai pasiekdavo šalikelę; o toliau abipus kelio driekėsi nepažįstamas, tylus pasaulis.

— Ho-ho-ho!— riktelėjo arkliui seneliukas, ir šis pasuko iš kelio tiesiai į tą slėpingą, nebylų pasaulį. Ratai smuktelėjo į minkštą žolę; Prokopas įžiūrėjo lomelę, iš dviejų pusių apsuptą nuplikusio miško, o jame gražią aikštelę.

— Trrr!— sustabdė senukas arklį ir pamažėle nulipo nuo sėdynės.— Lipk, atvažiavome,— tarė jis Prokopui, be skubos atleisdamas viržius.— Čia mūsų niekas neras.

— O kas mūsų gali ieškoti?

— Policininkai. Tvarka turi būti... tik jie visados reikalauja kažin kokių popierių... leidimo... ir kamantinėja... iš kur ir kurion pusėn... Aš ir nesusigaudau.— Senukas iškinkė arkliuką ir tyliai jam pasakė:— Tylėk, tylėk, duonutės gausi.

Prokopas nusikabarojo nuo sėdynės,— nuo ilgo sėdėjimo jam nutirpo visas kūnas.

— Kur mes esame?

— Prie daržinėlės,— neaiškiai atsakė senukas.— Išsimiegosime, ir bus gerai.

Jis nukabino nuo ienos žibintą ir apšvietė panašią į kluoną lentinę daržinę — senutėlę, aplūžusią, sukrypusią.

— Užkursiu laužą,— dainingai nutęsė seniukas,— arbatytės tau užvirinsiu, išprakaituosi, ir vėl bus gerai.— Jis apgobstė Prokopą maišu ir pastatė šalia jo žibintą.— Palauk, tuoj atnešiu malkų. Sėsk šičia.

Seneliukas ruošėsi eiti, bet staiga sustojo; kyštelėjo ranką į kišenę, klausiamai pažvelgė į Prokopą.

— Kas yra, seneli?

— Nežinau... bet jeigu norėtum... Matai, aš ir burtininkas.— Jis ištraukė iš kišenės ranką: tarp pirštų rubinų akutėmis dairėsi baltoji pelytė. Senolis skubiai prašneko:— Žinau, tu netiki tuo... bet pelytė labai jau miela... Ar paburti?

— Paburkite.

— Va ir puiku!— nudžiugo senasis.— Šššš ma-žyte, opa!

Jis atgniaužė kumštį, ir baltoji pelytė rankove mikliai užsikorė jam ant peties, pauostė plaukais apžėlusią senelio ausį ir šmurkštelėjo už apykaklės.

— Kokia gražuolė,— atsiduso Prokopas.

Seniukas taip ir nušvito.

— O va pamatysi, ką ji moka!

Seniukas nukuldeno prie vežimo, pasikuitė jame, surado dėžutę, kurioje buvo tvarkingai sudėliotos kortelės. Įsmeigęs šviesias akeles į tolį, seniukas krestelėjo dėžutę.

— Na pelyte, rodyk jam jo meilę!— Jis tyliai kaip šikšnosparnis švilptelėjo pro dantis.

Pelytė išlindo, nubėgo rankove žemyn ir įsmuko į dėžutę; užgniaužęs kvapą, Prokopas sekė, kaip ji rausvomis letenėlėmis verčia korteles; štai sugriebė dantukais vieną kortelę ir patraukė; tačiau ta įstrigo; pelytė papurtė galvą ir čiupo gretimą; ištraukė jos kamputį, atsitūpė ant užpakalinių kojyčių ir ėmė kramtyti priekinių letenėlių nagučius.

— Anava tavo meilė,— džiaugsmingai sukuždėjo senasis.— Pasiimk.

Prokopas išėmė kortelę ir, nieko nelaukdamas palinko prie žibinto. Tai buvo nuotrauka... tos merginos išsidraikiusiais plaukais! Graži krūtinė apnuoginta, o štai tos gilios ekstaziškos akys...

Prokopas pažino ją.

— Seneli, ne ta,— sudejavo jis.

— Parodyk,— nustebo senolis ir paėmė iš Prokopo nuotrauką.— O gaila, gaila,— čepsėdamas apgailestavo jis.— Tokia mergina! Lala, Lalitėle, čia ne ta, ks ks, mažyte!

Jis įkišo fotografiją į vietą ir vėl tyliai švilptelėjo. Pelytė blykstelėjo rubinų akutėmis ir sukandusi dantukais aną, pirmąją, kortelę, vėl patraukė; ne, nepasiduoda; ištraukė gretimą ir ėmė kasytis.

Prokopas stvėrė kortelę; tai buvo fotografo mėgėjo padaryta Ančos nuotrauka; šventadieniška suknute Anča stovi tokia miela ir paikutė, nežinodama, kur dėti rankas.

— Ne, ne ta,— tyliai tarė Prokopas.

Seneliukas paėmė, paglostė nuotrauką ir lyg kažką pasakė; susiraukęs, nuliūdęs pažvelgė į Prokopą ir vėl tylutėliai švilptelėjo.

— Pykstate?— nedrąsiai paklausė Prokopas.

Senukas nieko neatsakė; mąsliai žvelgė į pelytę. O ši dar kartą pabandė ištraukti aną, įstrigusią, kortelę; ne, nesiseka; pasipurtė ir timptelėjo kamputį gretimos. Tai buvo kunigaikš-

tytės portretas. Prokopas sudejavo ir paleido iš rankų kortelę.

Senukas, nieko nesakydamas, pasilenkė, pakėlė nuotrauką.

— Aš pats, pats,— sušnopštavo Prokopas, tiesdamas ranką prie dėžutės.

Senolis sulaikė jį.

— Nevalia!

— Bet ten... ten ji!— pro sukąstus dantis iššstenėjo Prokopas.— Ten ta, tikroji!

— O-o, ten turiu visus žmones,— tarė senukas ir paglostė dėžutę.— O dabar pažiūrėsim tavo likimo.

Jis tyliai sušnypštė, pelytė išlindo iš rankovės, ištraukė žalsvą kortelę ir vėl šmukštelėjo it strėlė — Prokopas, matyt, ją išgąsdino.

— Perskaityk,— liepė seniukas, rūpestingai uždarydamas dėžutę.— Aš tuo tarpu atnešiu žabų; ir nesigraužk daugiau.

Seniukas paglostė arklį, padėjo dėžutę ant vežėčių dugno ir nuėjo į miškelį. Tamsoje galėjai įžiūrėti jo šviesų milo durtinį; arkliukas nusekė senuką akimis, pasimuistė ir nužingsniavo iš paskos.

— Koš, koš, koš,— atsklido iš toli dainingas senuko balsas.— Eini su manim? Mat, koks tu! Na eime, eime, mielasis!

Juos uždengė migla, o Prokopas prisiminė žalsvą kortelę.

„Jūsų likimas,— perskaitė jis blankioje žibinto šviesoje.— Jūs — taurus, geros širdies ir savo darbe labai išsimokslinęs žmogus. Jūsų daliai teks daug negandų; bet jeigu vengsite neapgalvotų poelgių, nesieksite didelių darbų, išsikovosite aplinkinių pagarbą ir užimsite svarbią vietą. Daug ką prarasite, bet vėliau jums bus atlyginta. Jūsų nelaimingos dienos — antradienis ir penktadienis. *Saturn conj. b. b. Martis. Deo gratias*[1].

Su pilnu glėbiu žabų iš tamsos išniro seneliukas; įkandin šeimininko atsekė baltas arklys.

— Na kaip?— paklausė jis įsitempęs, su autoriaus drovumu.— Perskaitei? Geras likimas?

— Geras, seneli.

---

[1] Saturnas deriny su Marsu, Ačiū dievui *(lot.)*.

— Matai,— atsiduso senukas.— Viskas bus gerai. Ir garbė dievui, jeigu šitaip.

Jis padėjo žagarus ir, linksmai bambėdamas, užkūrė priešais daržinę laužą; vėl pasikniso ratuose, atsinešė katiliuką ir nupėdino vandens.

— Tuoj, tuoj,— murmėjo jis.— Virk, kunkuliuok, svečią turime!

Seneliukas triūsė it rūpestinga šeimininkė; atnešė iš vežėčių duonos ir, su pasigardžiavimu uostydamas, išvyniojo kaimiško kumpio gabalą.

— O druska, druska!— pliaukštelėjo sau per kaktą ir vėlei nucipeno prie vežimo.

Pagaliau įsitaisė prie laužo, Prokopui atskyrė didesnę valgio dalį, pats pamažėle kramsnojo kiekvieną kąsnelį. Lyg dūmai, lyg kas Prokopui ėmė graužti akis — jis valgė ir ašarojo. O senukas kas antrą kąsnį paduodavo arkliukui, kuris stovėjo virš jo palenkęs galvą su ugnies nutvieksta žvaigždute. Ir ūmai pro ašarų skraistę Prokopas pažino: juk čia tas pats senas susiraukšlėjęs veidas, kurį jis kasdien matydavo savo laboratorijoje ant lubų! Kiek sykių užmigdamas žvelgė į jį! O rytą pakirdęs nebeatpažindavo — ten būdavo tik šakos, triušenos, dulkės ir drėgmė. . .

Seneliukas nusišypsojo.

— Skanu? Ai-ja-jai, vėl raukaisi! Vargas, vargas!— Pasilenkė prie katiliuko.— Jau verda.

Sunkiai pakilo ir nuklibikščiavo prie ratų; netrukus pargrįžo puodukais nešinas.

— Še, imk.

Prokopas paėmė iš jo rankų puoduką; ant jo aukso raidėmis buvo išvedžiotas vardas „Liudmila" ir apjuostas neužmirštuolių vainiku; Prokopas gal dvidešimt kartų perskaitė tą užrašą, o jam iš akių pabiro ašaros.

— Seneli,— sukuždėjo,— čia. . . jos vardas?

Seneliukas žvelgė į Prokopą geromis, liūdnomis akimis.

— Taigi žinok — jos,— tyliai pasakė senukas.

— Ar kada nors surasiu ją?

Tyla; seneliukas tik tankiai sumirksėjo.

— Duok, įpilsiu,— pasakė virpančiu balsu.

Prokopas drebančia ranka atkišo puodelį, ir senolis atsargiai pripylė jam stiprios arbatos.

— Gerk, kol neatvėso,— švelniai paragino jis.

— Dė... dėkoju...— šūktelėjo Prokopas ir nurijo laiškių nuovirų gurkšnį.

Susimąstęs senolis pasiglostė savo ilgus plaukus.

— Kartu, labai kartu, tiesa?— iš lėto tarė jis.— Nori cukraus?

Prokopas pakratė galvą; ašaringas graudulys traukė jam lūpas, tačiau krūtinėje sklido palaiminga šiluma.

Seneliukas garsiai sriūbčiojo arbatą.

— Pažiūrėk, kas čia nupiešta,— pasakė jis, norėdamas nutraukti tylą, ir padavė Prokopui savo puodelį; ant jo buvo atvaizduotas inkaras, širdis ir kryžius.

— Tikėjimas, meilė, viltis. Na, neverk.

Senis stovėjo prie laužo, pamaldžiai sudėjęs rankas.

— Mielasis, mielasis,— tyliai kalbėjo jis,— tu jau nepadarysi savo visų didžiausio darbo ir neatiduosi visko. Norėjai sprogti baisia jėga; tu liksi sveikas, neišgelbėsi ir nesugriausi pasaulio. Daug kas paliks tavyje užsklęsta tarytum ugnis titnage; ir gerai, nes tai tavo auka. Tu troškai kurti perdaug didelius dalykus, o darysi mažus. Ir tai gerai.

Prokopas klūpojo prie laužo ir nedrįso pakelti akių; nūnai jis žinojo, kad su juo kalba dievas tėvas.

— Gerai,— kuždėjo Prokopas.

— Gerai. Kursi žmonių gerovei. Kas svajoja apie dieviškus dalykus — pamiršta žmones. Už tai tu tarnausi jiems.

— Gerai,— vienu atsikvėpimu sutiko klūpantis Prokopas.

— Matai,— kalbėjo nudžiugęs senolis ir atsitūpė.— Klausyk, kam jis, tas tavo... kaip tu vadini tą savo išradimą?

Prokopas pakėlė galvą.

— Aš... jau pamiršau.

— Nesvarbu,— paguodė jį senis.— Sugalvosi kitokių dalykų. Palauk, ką aš norėjau pasakyti? Ak, taip! Kam jis, toks stiprus sprogimas? Dar ką suluošinsi. Tačiau tu ieškok ir bandyk: gal būt, surasi... na, sakysime, kažką tokio puf-puf-puf.— Seneliukas supapsėjo minkštomis lūpomis.— Supranti? Kad darytų tik puf-puf... ir varytų mašiną, kad žmonėms būtų lengviau dirbti. Supratai mane?

— Jūs turite galvoje... kokį nors pigų kurą, tiesa?— sulemeno Prokopas.

— Va, va, pigų, pigų,— džiugiai ėmė linksėti galva seneliukas.— Kad kuo daugiau būtų naudos. Žinai, ir šviestų, ir šildytų.

— Palaukite,— susimąstė inžinierius,— nežinau... Reikėtų pabandyti... iš kito galo.

— Teisingai! Iš kito galo, ir viskas. Matai, darbo tau iš karto atsirado. Bet dabar liaukis, negalvok, rytoj pagalvosi. O aš tau paklosiu.

Seneliukas pakilo, nutrepeno prie vežimo.

— Ei, ei, mielasis!— uždainavo arkliukui palei galvą.— Eisime miegoti.

Grįžo nešinas plonyte pagalve.

— Na, eime,— tarė ir, paėmęs žibintą, įėjo į daržinę.— Oho, šiaudų užteks visiems trims,— narnėjo jis klodamas.— Garbė dievui!

Prokopas atsisėdo ant šiaudų. Ir staiga kaip nesavas iš nuostabos suriko:

— Seneli, pažiūrėkite!

— Kas yra?

— Aure ten, ant sienos...

Kreida ant kiekvienos lentos buvo išvedžiota po didžiulę raidę; ir mirksinčioje žibinto šviesoje Prokopas perskaitė: „K R A K A T..."

— Nieko, nieko,— guosdamas sumurmėjo seniukas ir veikiai kepure nutrynė raides.— Va ir nebeliko jų. Gulk, aš tave maišu apklosiu. Va taip.

Seniukas sustojo tarpdury.

— Koš, koš, koš, mie-lasis!— užgiedojo virpančiu balseliu, ir pro duris savo gražią širmą galvą įkišo arkliukas, pasitrynė į senolio palaidinę.

— Na, eikš, eikš vidun,— liepė senis.— Gulkis.

Arkliukas įėjo, kitame pasienyje kanopa pakapstė šiaudus ir atsiklaupė.

— Aš paskui atsigulsiu į vidurį tarp jūsų,— pasakė senelis.— Arkliukas prikvėpuos, ir tau bus šilta. Taigi!

Jis tylutėliai atsisėdo tarpdury; tolėliau tamsoje teberuseno laužas, ir buvo matyti švelnios, išmintingos, su atsidavimu į šeimininką nukreiptos arklio akys; o senukas vis kažką kuždėjo, narnėjo, linguodamas galva.

Prokopui akis merkė skausmingas švelnumas. Juk čia mano... juk čia mano velionis tėtušis,— dingtelėjo mintis; viešpatie, kaip jis susenęs! Jo toks plonytis, liesas kakliukas...

— Prokopai, miegi?— sukuždėjo seneliukas.

— Ne,— atsiliepė jis, virpėdamas iš meilės.

Tuo tarpu seniukas pradėjo tyliai narnėti keistą dainelę: „La lala han, dadada pan, binkili bunkili han tata..."

Pagaliau Prokopas užmigo ramiu, gaivinančiu miegu be sapnų.

Карел Чапек
КРАКАТИТ
На литовском языке
Серия «Зенит»
Перевела с чешского В а н д а Р у д а в и ч ю т е
Издательство «Вага», Вильнюс, пр. Ленина 50

Karelas Čapekas

KRAKATITAS

Redaktorius T. Četrauskas

Viršelis dail. R. Vėliuvienės

Techn. redaktorė L. Briedienė

Korektorė G. Bukauskienė

Duota rinkti 1976.II.20. Pasirašyta spaudai 1976.VI.16. Leidinio Nr. 8321. Spaudos popierius Nr. 2, formatas $84 \times 108^1/_{32}$— 4,25 pop. l.=14,3 sp. l.; 16 leid. l. 25 000 egz. Užsak. Nr. 1223. Kaina 56 kp

„Vagos" leidykla, Vilnius, Lenino pr. 50
Spaudė „Vaizdo" spaustuvė, Vilnius, Strazdelio 1

Č $\frac{0763—180}{M852(10)—76}$ 234—76

U (Čekosl)
Ča 88